

საქართველოს კომუნისტური პარტია (ზოღოშევიკების)

F 93.328
3

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შერთდით

9-76

ლ. ტ ბ თ ნ პ ი.

იმპერიალიზმისა
და რევოლუციის
უშა

რევოლუციის ძირითადი საკითხები
გერბოდ საქარ კლასის შავად

საქ. კომ. პ. მ. პ. აგისტ-პროვ. განუ. გამოცემა, № 2

სამხედრო-საზღვაო კომისარიატის სტამბა. ქ. ტფილისი, 1922 წ.

ს ა რ ა მ ე ნ ი:

	გვ.
1. მიძღვნა	3— 4
2. შესავალი	5— 17
3. მითი და სინამდვილე	18— 35
4. „უსასტიკესი ნეიტრალიტეტი“	36— 50
5. შინაგანი რეჟიმი	51— 63
6. სიფრთხილის ხანა	64— 67
7. საქართველო და ვრანგელი	68— 75
8. განკვანძვა	76— 88
9. ქართული ჟირონდა, როგორც პოლიტიკური ტიპი	89— 95
10. ერთხელ კიდევ დემოკრატია და საბჭოთა სისტემა	96—108
11. ეროვნული თვითგამორკვევის უფლება და პროლეტარული რევოლუცია	109—120
12. ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრი, სოციალ-დემოკრატია, კომუნიზმი	121—135
13. დამატება: მოწოდება საქართველოს საბჭოთა ყრილობისა მთელი ქვეყნის მშრომელთადმი	136—144

ხსოვნას სტეფანე შაჰმიაჩის, ალექსი ჯა-
ფარიძის და 24 სხვა ბაქოელი კომუნისტისა,
რომლებიც მოკლულ იქნენ ასხაბადის ინ-
გლისის სამხედრო მისიის უფროსის გენერა-
ლი ტიგ-ჯონსის მიერ 1918 წლის სექტემ-
ბრის 20

— გამოუძიებლად და გაუსამართლებლად —
მიუჩენებულ ადგილში იმიერ კასპიის სადგუ-
რების — ზერევალისა და ახჩა-კუიშას შუა

ინგლისის ხელისუფლების სხვა წარმმა-
დგენელთა და, კერძოდ, კავკასიაში მეოფი
ბრიტანეთის ჯარის მთავარ-სარდლის გენე-
რალ-მაიორი ტომსონის დასტურით;

ხსოვნას მუშებისას, რომლებიც დახვრე-
ტილ იქნენ მენშევიკური მთავრობის მიერ მი-
ტინგის დროს ალექსანდრეს ბაღში, ტფილის-
ში, 1918 წლის თებერვლის 10;

ხსოვნას ათეული, ასეული და ათასეული
კომუნისტისა, რომლებიც დაიდუბენ საბჭოთა
ძალა-უფლებისათვის ბრძოლაში;

— დახვრეტილთა, დახრჩობილთა, ნაწა-
მებთა

— ამიერ-კავკასიის კოალიციური „დემო-
კრატიული“ მთავრობის მიერ;

საქართველოს მენშევიკური „დემოკრატი-
ული“ მთავრობის მიერ;

ამიერ-კავკასიის „დემოკრატიის“ მოკავ-
შირე სულთანის ჯარების მიერ;

მენშევიკური საქართველოს მიჯარველის,
გოგენცოლლერნის ჯარების მიერ;

დიდი ბრიტანეთის ჯარების მიერ, რომ-
ლებიც შემოვიდნენ საქართველოში გომუნის-
ტების წინააღმდეგ მენშევიკებთან ერთად სა-
ბრძოლველად;

ღენიკინის და ვრანკელის თეთრგვარდიე-
ლების მიერ ქართველი მენშევიკების პირდა-
პირა და არა პირდაპირი დახმარებით;

ხსოვნას ოსეთის, აფხაზეთის, აჭარის, გუ-
რიის, სამეგრელოს და სხვა გლეხთა აჯანუ-
ბების რევოლუციური წინამძღოლებისა, და-
ხურეტილების საქართველოს მენშევიკური მთა-
ვრობის მიერ,—

უძღვნის ავტორი ამ წიგნს, დაწერილს
ცხადსაყოფად სიღრუისა და ცილისწამებისა,

რაც სქელ ნისლად მოედინება მზავრელ-
თა, ექსპლუატატორთა, იმპერიალისტთა, მტა-
ციბელთა, მკვლელთა და მათი პოლიტიკური
პოტების და ნებაყოფლობითი ღაჭიების ბანა-
კიდან.

შ ე ს ა მ ა ლ ი

გენუის კონფერენციის მოსაწვევად დანიშნული ვადისგან ჩვენ გვაშორებს — ახლა, როდესაც იწერება ეს სტრიქონები, — უფრო ნაკლები დრო, ვიდრე სამი კვირა. რა ხნით ვართ დაშორებული თვით კონფერენციისგან, ეს როგორც ეტყობა, ჯერ არავინ უწყის. დიპლომატიური ბრძოლა კონფერენციის გარშემო მჭიდროდ ეხლართება პოლიტიკურ აგიტაციას საბჭოთა რუსეთის გარშემო. ბურჟუაზიულ დიპლომატიის და მისი საკუთარი სოციალ-დემოკრატიის თანამშრომლობას საფუძვლად უდევს შრომის განაწილება: დიპლომატია აწარმოებს ოფიციალურ ინტრიგებს, სოციალ-დემოკრატია ამხედრებს საზოგადოებრივ აზრს მუშათა და გლეხთა რესპუბლიკის წინააღმდეგ.

რა სურს დიპლომატიას? მას სურს დაადოს რევოლუციურ რუსეთს, რაც შეიძლება უფრო მეტი, ვალები მეფის მთავრობისა; გააფართოვოს რაც შეიძლება მეტად საბჭოთა ტერიტორიაზე კერძო საკუთრების ჩარჩოები; შეუქმნას უცხოელ და რუს ფინანსისტებს, მრეწველებს, მევახშეებს რაც შეიძლება მეტი უპირატესობანი რუსი მუშებისა და გლეხების წინაშე. ის, რაც იხმარებოდა წინააღმდეგ მოთხოვნათა დასაბუთად: „დემოკრატია“, „უფლება“, „თავისუფლება“, აწუკუდებულია ბურჟუაზიული დიპლომატიის მიერ, როგორც აგდებს ხოლმე ვაჭარი ქაღალდის გარსს, რომელშიც შეხვეულია ფართალი, როდესაც მას სჭირდება გამოთენა საქონლისა, ვაჭრობა და ადლობით ზომვა.

მაგრამ ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში უქმად არაფერი არ იკარგება. „უფლების“ ქაღალდის გარსი გადადის სოციალ-დემოკრატიის განკარგულებაში: ეს მისი საქონელია, ის ამითი ვაჭრობს. მეორე ინტერნაციონალი — და მის შესახებ ნათქვამი შეეხება მარცხნისკენ გადახრილ იმის ჩრდილს, $2\frac{1}{2}$ ინტერნაციონალსაც — ცდილობს მთელი ძალ-ღონით დაუმტკიცოს მუშებს, რომ, რადგანაც საბჭოთა მთავრობა არ სცნობს

„უფლებასა“ და „დემოკრატიას“, ამიტომ რუსეთის მშრომელი მასსები ღირსი არ არიან დახმარებისა მსოფლიო მევახშეებთან ბრძოლაში.

ჩვენი უპატივცემობა „სამართლისა“ და „დემოკრატიისადმი“ ჩვენ უფრო სრულად გამოვამჟღავნეთ, როგორც იცის ყველამ, ოქტომბრის რევოლუციის დროს. და სწორედ ეს არის კიდევ ჩვენი პირველი ცოდვა. პირველი წლების განმავლობაში ბურჟუაზია ცდილობდა ამოეფხვრა სოციალისტური რევოლუცია მახვილით. ახლა ის სჯერდება მასში კაპიტალისტური არსებითი შესწორებების შეტანას. ბრძოლა სწარმოებს მხოლოდ მათი ზომის გამო.

მაგრამ მეორე ინტერნაციონალის მაინც სურს ისარგებლოს გენუის კონფერენციით „უფლებისა“ და „დემოკრატიის“ აღსადგენად. ერთი შეხედვით, თითქო აქედან უნდა გამომდინარებდეს სრულად გარკვეული პროგრამა: დაუშვებლობა გენუაში „უზურპატორული“, „დიქტატურული“, „ტერორისტული“ საბჭოთა მთავრობისა და მიტანა იქ დამფუძნებელი კრების დემოკრატიული რელიკვიებისა. მაგრამ საკითხის ასე დაყენება იქნებოდა ძლიერ სასაცილო და, გარდა ამისა, იქნებოდა სრულიად საწინააღმდეგო ბურჟუაზიის პრაქტიკული ნაბიჯებისთვის. მეორე ინტერნაციონალი ყველაფერზე ნაკლებად იჩემებს დემოკრატიის ახირებული რაინდის როლს. ის მხოლოდ მისი სანჩო-პანჩოა. ის ვერ ბედავს საკითხის დაყენებას მისი სრული სიგრძე-სიგანით. მას სურს მხოლოდ პატარა სარგებლის ნახვა.

პატარა დემოკრატიული სარგებლობისთვის ბრძოლის აღაგს წარმოადგენს ახლა საქართველო. სულ ერთი წელიწადია მას აქეთ, რაც იქ საბჭოთა გადატრიალება მოხდა. საქართველოში ძალა-უფლება ეპყრა ხელში მეორე ინტერნაციონალის პარტიას. მენშევიკური რესპუბლიკა სულ მუდამ ქანაობდა იმპერიალიზმისა და პროლეტარული რევოლუციის შუა, — შესთხოვდა პირველს დახმარებას ან და ეხმარებოდა მას მეორის წინააღმდეგ. მაგრამ ასეთივე მთელი მეორე ინტერნაციონალის როლიც. მენშევიკურმა საქართველომ აგო პასუხი კონტრ-რევოლუციასთან კავშირისთვის თავის დაღუპვით. მაგრამ მეორე ინტერნაციონალსაც აუცილებლად ასეთივე ბედი მოელოს. გასაკვირი არ არის, თუ საერთაშო-

რისო სოციალ-დემოკრატიის ბრძოლაში „დემოკრატიული“ საქართველოსთვის მიიღო რამდენადმე სიმბოლური ხასიათი.

მაგრამ ქართველი მენშევიკების პრეტენზიების სასარგებლოდ მეორე ინტერნაციონალის უმეტესად ჭკვიანმა თავებმა ვერ შესძლეს წამოყენება ვერც ერთი საბუთისა, რომელიც კი არ ყოფილიყო გამოყენებული უკვე ათასჯერ მილი კოვ-კერენსკი-ჩერნოვ-მარტოვის „დემოკრატიულ“ უფლებათა დამცველების მიერ. აქ არ იყო არავითარი პრინციპიალური განსხვავება. სოციალ-დემოკრატები იძლევიან ახლა in octavo მას, რასაც წინად იძლეოდა in folio იმპერიალიზმის გაერთიანებული პრესა. ამაში ძნელი არ არის დარწმუნება, თუ ავიღებთ ხელში მეორე ინტერნაციონალის აღმასრულებელი კომიტეტის დადგენილებას საქართველოს შესახებ.

დადგენილების ტექსტი ღირსია განხილვისა. სტილი — ეს არის არა მხოლოდ ადამიანი, არამედ პარტიაც. მოვისმინოთ, თუ როგორი პოლიტიკური სტილით ელაპარაკება მეორე ინტერნაციონალი — პროლეტარულ რევოლუციას.

I. „საქართველოს ტერიტორია დაპყრობილ იქმნა მოსკოვის მთავრობის ჯარების მიერ, რომელიც უწყობს ხელს არსებობას საქართველოში ადგილობრივ მცხოვრებთათვის საზიზღარი ხელისუფლებისას, რის გამო მთელი ქვეყნის პროლეტარიატის თვალში იგი არის ერთად-ერთი პასუხისმგებელი ქართული რესპუბლიკის მოსპობისთვის და იმ ტერორისტული რეჟიმისთვის, რომელიც შემოღებულია ამ სახელმწიფოში“.

განა ამასვე არ ამტკიცებდა მთელი ქვეყნის რეაქციონური პრესა 4 წლის განმავლობაში მთელი საბჭოთა ფედერაციის შესახებ საერთოდ? განა არ ამბობდა იგი, რომ საბჭოთა ხელისუფლება ეზიზღებათ რუსეთის მცხოვრებთ და არსებობს იგი მხოლოდ სამხედრო ტერორისტული რეჟიმის წყალობითა? განა არ ვიცავდით ჩვენ პეტერბურგსა და მოსკოვს ლატვიელთა, ჩინელთა, გერმანელთა და ბაშკირთა პოლკების დახმარებით? განა „ძალით“ არ ვრცელდებოდა მოსკოვის მიერ საბჭოთა ძალა-უფლება უკრაინაში, ციმბირში, დონზე, ყუბანში, აზერბეიჯანში? თუ ახლა, ჩვენ მიერ უკუგდებული რეაქციონური ხროვის შემდეგ, მეორე ინტერნაციონალი იმეორებს ამავე ფრაზებს, სიტყვა-სიტყვით, სპეციალურად საქართველოს შესახებ, — განა ეს სცვლის მათ ბუნებას?

II. „პასუხისმგებლობა მოსკოვის მთავრობისა უფრო კიდევ გაღრმავდა უკანასკნელი ამბების შემდეგ, — ამბების, რომლებსაც ჰქონდა ადგილი საქართველოში, განსაკუთრებით კი საბრტესტო გაფიცვების შემდეგ, — საბრტესტო გაფიცვებისა, რომლებიც მოაწყეს მუშებმა (?) და რომლებიც იქმნენ გასრესილი ძალით, როგორც ამას სჩადან ხოლმე რეაქციონური მთავრობანი“.

მართალია, საქართველოს რევოლიუციურმა მთავრობამ ძალით შეუშალა ხელი მენშევიკურ ზედა-ფენებს, რკინის გზის ბიუროკრატის, თეთრ ოფიცრებს და ჩინოვნიკებს, რომლებმაც ვერ მოასწრეს გაქცევა საქართველოდან, გაეწიათ საბრტესტო მუშურ-გლეხური სახელმწიფოსთვის. ამ რეპრესიების შესახებ მერრგეიმი, საკმაოდ ცნობილი წვრილი მსახური იმპერიალიზმისა საფრანგეთში, სწერს „მრავალ ათას“ ქართველ მოქალაქეთა შესახებ, რომლებიც იძულებული იყვნენ მიეტოვებინათ თავისი ბინა. „ამ ლტოლვილთა შორის — ჩვენ მოგეყვანისი ნაწერი სიტყვა-სიტყვით — არის დიდი რაოდენობა ოფიცრებისა, რესპუბლიკის ყოფილი ჩინოვნიკები და სახალხო გვარდიის ყველა წინამძღოლები“. სწორედ ეს არის ის მენშევიკური აპარატი, რომელიც შეუბრალებლად სრესდა სამი წლის განმავლობაში რევოლიუციურად განწყობილ მუშებს და მუდამ მემამოხე ქართველ გლეხებს, ხოლო მენშევიკების ჩამოგდების შემდეგ რჩებოდა მზა იარაღად ანტანტის სარესტავრაციო ცდებისთვის. საქართველოს რევოლიუციური მთავრობა რომ სასტიკად გაუსწორდა მოსაბრტესტო ბიუროკრატისა, ჩვენ ამას სავსებით ვაღიარებთ. მაგრამ სწორედ ამასვე ვშვრებოდით ჩვენ რევოლიუციის მთელ ტერიტორიაზე. საბჭოთა ბატონობის დამყარება პეტერბურგსა და მოსკოვში უპირველეს ყოვლისა წააწყდა რკინის გზელთა გაფიცვის ცდას, რომელიც მოწყობილი იყო რკინის გზის მენშევიკურ — ესერული ბიუროკრატის ხელმძღვანელობით. ვემყარებოდით რა მუშებს, ჩვენ დავამსხვრიეთ ეს ბიუროკრატია, გავწმინდეთ და დავუმორჩილეთ იგი მშრომელთა ძალაუფლებას. მთელი ქვეყნის რეაქციონერთა ხროვა განგაშებდა ამის გამო ჩვენი ბარბაროსული ტერორიზმის შესახებ. იმავე გოდებას, რეაქციონური ხროვის შემდეგ, იმეორებენ ახლა სოციალ-დემოკრატთა ბელადები მხოლოდ მარტო საქართველოს შესახებ. რაშია აქ ცვლილება?

მაგრამ საკვირველი არ არის განა, რომ სოციალ-დემოკრატი ბელადებს უბრუნდებათ ენა ილაპარაკონ მუშათა გაფიცების ძალით გასრესის შესახებ, როგორც „რეაქციონურ მთავრობათა“ მოქმედების მეთოდზე? ან თუ ჩვენ არ ვიცით, ვინ შედის მეორე ინტერნაციონალში? ნოსკე და ებერტი მისი ხელმძღვანელი წევრებია. ან იქნებ ისინი გამორიცხულები არიან? მუშათა რამდენი გაფიცვა და აჯანყება გასრეს მათ? შეიძლება ისინი არ არიან როზა ლიუქსემბურგისა და კარლ ლიბკნეხტის ჯალათები? ან იქნებ სოციალ-დემოკრატმა ხერზინგმა, მეორე ინტერნაციონალის წევრმა, არ მოაწყო პროვოკაცია მარტის გამოსვლისა გერმანიაში, რომ იგი სისხლის მორევში ამოეხრჩო? ან როგორია უკანასკნელი სულ ახალი ზომები სოციალ-დემოკრატ ებერტისა რკინისგზებზე გაფიცვის წინააღმდეგ გერმანიაში?

ან იქნებ აღმასრულებელი კომიტეტი ვერ ხედავს ლონდონიდან, თუ რა ხდება კონტინენტზე? მაგრამ ამ შემთხვევაში ჩვენ გავკადნიერდებით და მოწმეებით შევეკითხებით ჰენდერსონს: არ იყო განა ის მეფის გვირგვინის საიდუმლო მრჩეველად 1916 წ. ირლანდიაში მომხდარ სააღდგომო ამბოხების დროს, როდესაც მეფის ჯარები ანგრევდნ ღუბლინს და როდესაც მათ დახვრიტეს 15 ირლანდიელი, მათ შორის, სოციალისტი კონოლიც, რომელიც იმის წინ დაქრილი იყო? შეიძლება ვანდერველდე, მეორე ინტერნაციონალის ყოფილი თავმჯდომარე, პატარა საიდუმლო მრჩეველი პატარა გვირგვინისა, არ მოუწოდებდა ომის დროს რუს სოციალისტებს შერიგებოდნ მეფის მთავრობას, რომელიც დატობაედა ყელამდე მუშებისა და გლეხების სისხლში და მალე კიდევ ჩაიხრჩო შიგ? საჭიროა განა მაგალითთა გამრავლება? კეშმარიტად, მეორე ინტერნაციონალის ბელადებს ისევე უხდებათ გაფიცვების უფლებათა დაცვა, როგორც ისკარიოტელს—სიმართლის ქადაგება.

II. იმ დროს, როდესაც მოსკოვის მთავრობა ითხოვს თავის ცნობას სხვა სახელმწიფოთა მიერ, იგი მოვალედ უნდა რაცხდეს თავის თავს, თუ სურს მას, რომ მისი უფლებები იქმნენ პატივცემულნი, ასეთივე პატივისცემით ეპყრობოდეს სხვა ერთა უფლებებსაც და არ არღვევდეს ელემენტარულ პრინციპებს, რომლებზედაც უნდა იქმნეს დამყარებული ურთიერთობა განათლებულ ერთა შორის“.

პოლიტიკური სტილი—ეს პარტიაა, ეს მისი სულია. უკანასკნელი პუნქტი არის უმაღლესი მიღწევა მეორე ინტერნაციონალისა. თუ საბჭოთა რუსეთს უნდა მიაღწიოს ცნობას (ვისგან?), იგი უნდა „ისეთივე (როგორის?) პატივისცემით ეპყრობოდეს სხვა ერთა უფლებებსაც და არ არღვევდეს— ჩაინიშნეთ ეს თქვენთვის—ელემენტარულ პრინციპებს, რომლებზეც უნდა (უნდა!) იქმნეს დამყარებული ურთიერთობა განათლებულ ერთა შორის“.

ვინ დასწერა ეს? ჩვენ ვიტყვოდით, რომ ეს დასწერა თვით ლონგემ, ის რომ არ გადაბარგებულიყო № 21½ ინტერნაციონალში. შეიძლება ეს დასწერა ვანდერველდემ, ბელგიის გვირგვინის გაქნილმა იურისტმა? ან იქნებ მისტერ ჰენდერსონმა, ზეშთაგონებულმა „ძმობის“ რელიგიურ კრებაზე წაკითხული საკუთარი ქადაგებით? ან, შეიძლება, ებერთმა თავის მოცლილობის ჟამს? პირდაპირ აუცილებელია გა-მორკვევა ისტორიისთვის ამ უებრო რეზოლუციის ავტორის სახელისა. რასაკვირველია, ჩვენ ექვიც არ გვეპარება, რომ მეორე ინტერნაციონალის გონება მუშაობდა კოლლექტიურად. მაგრამ ვინ შეიქმნა იმ რჩეულ მილად, რომელშიც გამოჰხეთქა ამ კოლლექტიური აზრის აშშმორებული გუბემ?

მაგრამ დავუბრუნდეთ ტექსტს. იმისთვის, რომ ცნობილ იქმნეს ბურჟუაზიული, იმპერიალისტური, მონათმფლობელი მთავრობების მიერ (აქ ლაპარაკია სწორედ მათ შესახებ!), საბჭოთა მთავრობამ „არ უნდა დაარღვიოს პრინციპები“ და „ისეთივე პატივისცემით უნდა მოეპყრას სხვა ერთა უფლებებსაც“, როგორითაც... ეს როგორი და „პატივისცემით“?

იმპერიალისტური მთავრობები ოთხი წლის განმავლობაში ცდილობდნენ ჩვენს ჩამოგდებას. ვერ ჩამოგვაგდეს. მათი ეკონომიური მდგომარეობა უიმედოა. მათი საურთიერთობრძოლა გამწვავდა უკიდურესობამდე. მათ იძულებულად სცნეს თავი დამოკიდებულება დაექირათ საბჭოთა რუსეთთან მისი ნედლეულის, ბაზრისა და ვალების გულისთვის. მოუწოდებდა რა ამისკენ, ლლოიდ-ჯორჯი უხსნიდა ბრიანს, რომ საერთაშორისო მორალი დასაშვებად სთვლის შეთანხმებას არა მხოლოდ აღმოსავლეთელ ყაჩაღებთან (ოსმალეთი), არამედ ჩრდილოელ ყაჩაღებთანაცო (საბჭოთა რუსეთი). ლლოიდ-ჯორჯის ამ მწარე სიტყვით ჩვენ არ ვართ ნაწყენი. ამ საკითხში ჩვენ მთლიანად ვიღებთ მის გულდია ფორმულას. დიან,

ჩვენ ვთვლით შესაძლებლად, დასაშვებად და აუცილებლად შეთანხმებას — გარკვეულ საზღვრებში — როგორც დასავლეთის, ისე აღმოსავლეთის იმპერიალისტურ ყაჩაღებთან.

შეთანხმება, გვაკისრებს რა ჩვენ სხვადასხვა ვალდებულებას, იმავე დროს აიძულებს ჩვენ მტრებს აიღონ ხელი თავდასხმაზე იარაღით ხელში ჩვენს წინააღმდეგ. ჯერ-ჯერობით ასეთია შედეგი ოთხი წლის განმავლობაში წარმოებულის ხელჩართული ბრძოლისა. მართალია, ბურჟუაზიული მთავრობანი მოითხოვენ ცნობას „ელემენტარული პრინციპებისას, რომლებზედაც უნდა იქმნეს დამყარებული ურთიერთობა განათლებულ ერთა შორის“. მაგრამ ამ პრინციპებს არ აქვთ არაფერი საერთო დემოკრატიისა და ეროვნული თვითგამორკვევის საკითხებთან. ჩვენ გადაჭრით გვთხოვენ ცნობას იმ ვალებისას, რომლებიც აიღო მეფის მთავრობამ იმავე საქართველოს, უინეთის, პოლონეთის, ყველა განაბირა ადგილების და თვით ველიკოროსიის მშრომელი მასების გასასრესად. ჩვენგან ითხოვენ კიდევ კერძო კაპიტალისტთა იმ ზარალის ანაზღაურებას, რომელიც მათ რევოლიუციამ მიაყენა. ჩვენ ვერ უარვყოფთ მას, რომ პროლეტარულმა რევოლიუციამ მიაყენა ზიანი ზოგიერთ ჯიბეებსა და ქისებს, რომლებიც სთვლიან თავის თავს ყველაზე უწმინდესად იმ პრინციპებიდან, რომლებზეც „დამყარებულია ურთიერთობა განათლებულ ერთა შორის“. ამის შესახებ ლაპარაკი იქმნება გენუაში და სხვა ადგილებში. მაგრამ რომელი პრინციპების შესახებ ლაპარაკობენ მეორე ინტერნაციონალის ბელადები? ვერსალის ზავის იმ ყაჩაღური პრინციპების შესახებ, რომლებითაც განისაზღვრება ჯერ-ჯერობით სახელმწიფოთა ურთიერთობა, ე. ი. კლემანსოსი, ლლოიდ-ჯორჯისა და მიკაელსის პრინციპების შესახებ? თუ თავის მელაკუდურ ენაზე ისინი ლაპარაკობენ იმ პრინციპების შესახებ, რომლებზეც ჯერ არ არის დამყარებული, მაგრამ შემდეგ უნდა იქმნეს დამყარებული ურთიერთობა ერთა შორის? მაგრამ მაშინ რად დასჭირდათ მათი წამოყენება, როგორც პირობის ჩვენი მიღებისა აწინდელი იმპერიალისტური სახელმწიფოების ღირსსაპატიო „ოჯახში“? ან იქნებ მათ სურთ, რომ ჩვენ განვიარაღდეთ უკვე დღესვე და გავათავისუფლოთ იმპერიალიზმისთვის ტერიტორია, მივიღებთ რა გასაღებად წერტილად იმ მოსაზრებას, თუ როგორი იქმნება

ხელო საერთოერთო დამოკიდებულება ხალხთა შორის? მაგრამ ერთი ასეთი ცდა ჩვენ უკვე მოვახდინეთ მთელი ქვეყნის თვალწინ. ბრესტ-ლიტოვსკში მოლაპარაკების წარმოების დროს ჩვენ აშკარად განვიარაღდით. განა ამაზე შეაჩერა გერმანული მილიტარიზმი და აღარ გადმოლახა მან ჩვენი საზღვრები? ან, შეიძლება, გერმანულმა სოციალ-დემოკრატებმა, მეორე ინტერნაციონალის სიმტკიცემ, აღმართა ამბოხების დროშა? არა, იგი დარჩა გოგენცოლდერნის გაბატონებულ პარტიად.

საქართველოს განაგებდა მენშევიკების წვრილ-ბურჟუაზიული პარტია. ახლა მას განაგებს ქართველ ბოლშევიკთა პარტია. მენშევიკები ემყარებოდნენ ევროპიული და ამერიკული იმპერიალიზმის ნივთიერ დახმარებას. ქართველი ბოლშევიკები ეყრდნობიან საბჭოთა რუსეთის დახმარებას. რა ლოლიკის მიხედვით სურს სოციალ-დემოკრატიულ ინტერნაციონალს საბჭოთა ფედერაციისა და კაპიტალისტური ქვეყნების შორის ზავის ჩამოგდებას პირობად წამოაყენოს საქართველოს დაბრუნება მენშევიკებისთვის?

ლოლიკა უვარგისია, მაგრამ მიზანი ნათელია. მეორე ინტერნაციონალს სურდა და სურს საბჭოთა ხელისუფლების ჩამოგდება. ამ მხრივ მან გააკეთა ყველაფერი, რაც კი შეეძლო. ამ ბრძოლას იგი აწარმოებდა კაპიტალთან ერთად დემოკრატიის დიქტატურისთვის დაპირისპირების დროშის ქვეშ. ევროპის მუშათა მასებმა უკუაგდეს იგი ამ პოზიციიდან და არ მისცეს შესაძლებლობა ებრძოლა აშკარად საბჭოთა რესპუბლიკის წინააღმდეგ. ახლა, გამოიყენა რა ქართული საკითხი საფარად, სოციალ-დემოკრატებმა განაახლა ბრძოლა.

მთელი ქვეყნის მშრომელმა მასებმა ერთბაშით გამოიჩინეს მისწრაფება რუსეთის რევოლუციის აღებისა მთლიანად, და ეს პირველი კი არაა, რომ ამაში მათი რევოლუციური ინსტიტუტი შეეთანხმა უმაღლეს თეორეტიულ გონებას, რომელიც გვასწავებს, რომ გაგება რევოლუციისა, — მისი გმირობითა და სისასტიკით, პიროვნებისთვის ბრძოლით და პიროვნების დათრგუნვით შეიძლება მხოლოდ მის შინაგან დამოკიდებულებათა მატერიალური ლოლიკით, და არა მისი ცალკე ნაწილებისა და ეპიზოდების შეფასებით, უფლებით, მორალისა ან ესთეტიკის პრეის-კურანტის მიხედვით. პირველმა დიდმა თეორეტიულმა ომმა, რომელიც კომუნიზმმა გადაიხადა დიქტატურის და მისი მეთოდე-

ბის რევოლუციური უფლების დასაცავად, გამოიღო თავისი ნაყოფი. სოციალ-დემოკრატები საბოლოოდ გამოეთხოვეს მარქსიზმის მეთოდებს და აგრეთვე მის ფრაზეოლოგიასაც კი. გერმანელმა დამოუკიდებლობმა, იტალიელმა სოციალისტებმა და მათ მსგავსებმა, მუშების ზეგავლენით, „იცნეს“ დიქტატურა, რომ მით უფრო ნათლად გამოეჩინათ თავისი უნიკობა მისთვის საბრძოლველად. კომუნისტური პარტიები გაიზარდნ და გახდნ ძალად. მაგრამ პროლეტარული რევოლუციის განვითარებამაც განიცადა ერთი დიდი შეფერხება. მისი აზრი და მნიშვნელობა საკმაოდ სრულად გამოარკვია კომუნისტური ინტერნაციონალის შესამე კონგრესმა. რევოლუციური შეგნების კრისტალიზაციას, რაიც სწარმოებდა კომუნისტური პარტიების ზრდის სახით, — თან მოჰყვა ომის მომდევნო პირველი პერიოდის სტიქიურ რევოლუციურ სულიერ განწყობილებათა უკან დაქანება. ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრი ხელახლა გადავიდა შეტევაზე. მის უმთავრეს ამოცანას შეადგენდა მოესპო, ან, უკიდურეს შემთხვევაში, დაენისლა რევოლუციის მომხიბლავი ძალა და მიმზიდველობა.

დაიწყო გრანდიოზული მუშაობა, რომელშიც უხეშმა და მყვირალა სიცრუემ მოუტანა ბურჟუაზიას გაცილებით ნაკლები სარგებლობა, ვიდრე სიმართლის დაღაგებით შერჩეულმა ნამცეცებმა. თავისი საგაზეთო ზვერვის საშუალებით ბურჟუაზია მიაღმა რევოლუციას უკანა კარით. იცით თქვენ, თუ რა არის პროლეტარული რესპუბლიკა? ეს არის ავადმყოფი ორთქლმავლები, ეს არის სახადის ტილი, ეს არის ნაცნობი პატივსაცემი ვეჭილის ქალი გაუთბობ ბინაში, ეს არის მენშევიკი ციხეში, ეს არის გაუსუფთავებელი ფეხისადგილები. აი რა არის მუშათა კლასის რესპუბლიკა! ბურჟუაზიულმა ჟურნალისტებმა აჩვენეს მთელ ქვეყანას საბჭოთა ტილი მიკროსკოპის ქვეშ. მისტრის სნოუდენმა, როდესაც დაბრუნდა ის ვოლგიდან ტემზაზე, უპირველეს ყოვლისა ჩასთვალა თავისი თავი მოვალედ საჯაროდ მოეფხანა ტანი. ეს გახდა თითქმის წესად, რომლის საშუალებით სიმბოლიურად ისახება უპირატესობანი ცივილიზაციისა ბარბაროსობის წინაშე. ასე თუ ისე, საკითხი ამით მაინც არ ამოიწურება. ბატონი ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრის მსაზრდოებლები მიუახლოვდნ რევოლუციას... უკანიდან, და ამასთან ერთად მიკროსკოპით

შეიარაღებულები. ზოგიერთი დეტალები მათ დაათვალიერეს დიდის, თითქმის გადაქარბებული გულმოდგინებით. მაგრამ ის, რაც მათ დაათვალიერეს, არ არის პროლეტარიატის რევოლუცია.

ასე თუ ისე, თვით გადატანა საკითხისა ჩვენ სამეურნეო გაჭირვებათა და ყოფა-ცხოვრების მოუწესრიგებლობის დარგში შეიძლება ჩაითვალოს წინ გადადგმულ ნაბიჯად. მონოტონურისა და არც თუ სავსებით ჭკვიანური ლაპარაკიდან დამფუძნებელი კრების უპირატესობათა შესახებ საბჭოთა ზეღისუფლებასთან შედარებით, ბურჟუაზიული აზრი თითქმის გადავიდა იმის შეგნებაზე, რომ ჩვენ ვარსებობთ და დამფუძნებელი კრება არც არის და არც იქნება. საქმიანი გამოძლავნება სატრანსპორტო და სხვა უწესრიგობისა ერთგვარად ეთანაბრებოდა საბჭოთა ცნობას *de facto* და მიმდინარეობდა იმავე ხაზით, რომლითაც მიიმართება თვით ჩვენივე ფიქრი და ღონისძიება. ცნობა მაინც არავითარ შემთხვევაში არ ნიშნავს შერიგებას. ის ნიშნავს მხოლოდ, რომ ჩაფუშული გადამწყვეტი შეტყევის ადგილი დაიჭირა საპოზიციო ომში. ჩვენ ჯერ კიდევ გვახსოვს, დიდი სასაკლავოს დროს გერმანიისაფრანგეთის ფრონტზე როგორ უცებ მიიქცევდა ხოლმე მთელ ყურადღებას რომელიმე „მეტყევის დარაჯაგი“, რომლის გარშემოც ჩაღდებოდა გახურებული ბრძოლა. მთელი კვირების განმავლობაში ასეთი დარაჯაგი ყოველდღე იხსენებოდა შტაბების ცნობებში. არსებითად ბრძოლა დარაჯაგის გამო ნიშნავდა ან დაძველებული ფრონტის გარღვევის ცდას, ან, უკიდურეს შემთხვევაში, მტრისთვის რაც შეიძლება მეტი ზიანის მიყენების სურვილს.

განაგრძობს რა ჩვენთან სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლის, ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრი, ბუნებრივია, მოექიდა საქართველოს, როგორც მორიგ დარაჯაგს მეტყევისას საპოზიციო ომის განვითარების ახლანდელ ხანაში. ლორდი ნორტკლივი, ჰაუსმანსი, გუსტავ ერვე, მმართველი რუმინიელი ყაჩაღები, მარტოვი, როიალისტი ლეონ დოდე, მისტრის სნოუდენი და მისი რძალი, კაუცკი და თვით ფრაუ ლუიზა კაუცკისა (იხ. „Weiner Arbeiter-Zeitung“),—ერთი სიტყვით, ყოველგვარი იარაღი, რომელიც კი იმყოფება ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრის განკარ-

გულებაში, გაერთიანდა დემოკრატიული, ლოიალური, სასტიკად ნეიტრალური საქართველოს დასაცავად.

და აი ჩვენ ვხედავთ პირველი შეხედვით აუხსნელ რეციდივს გახელებისას: ყველა ის ბრალდებანი—პოლიტიკური, უფლებრივი, ზნეობრივი, სისხლის სამართლისა, —რომლებიც წინააღმდეგ მიმართული იყო საერთოდ საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ. გამოდის, რომ სწორედ აქ, საქართველოში, საბჭოები არ არიან გამომხატველნი ხალხის ნებისყოფისა. რუსეთში კი? ნუ თუ უკვე დავიწყებულია დამფუძნებელი კრების გარეკვა „ლატვიელთა და ჩინელთა პოლკების“ შემწვობით? განა უკვე დიდი ხანი არაა, რაც დამტკიცებულია, რომ, არ გვაქვს რა არსად ფესვები, ჩვენ მიგვყავს ყველგან „გარედან“ (!!!) შეიარაღებული ძალა და ვცოცხავთ ჯანაბისკენ უღარბაისლეს დემოკრატიულ მთაწრობებს ძირიან ფესვიანად? ხომ სწორედ აქედან იწყებდით თქვენ, ბატონებო! ხომ სახელდობრ ამიტომ უწინასწარმეტყველებდით საბჭოებს რამდენიმე კვირის შემდეგ დაცემას: კლემანსო—ვერსალის მოლაპარაკების დასაწყისში, კაუტსკი—გერმანიის რევოლუციის დასაწყისში. რატომ და არის აქ ლაპარაკი მხოლოდ საქართველოს შესახებ? იმიტომ, რომ ეორდანიი და წერეთელი ემიგრაციაში იმყოფებიან? ყველა დანარჩენები კი: აზერბეიჯანის მუსაფატელები, სომხეთის დაშნაკცაკანები, ყუბანელთა რადა, დონის „კრუგი“, უკრაინელი პეტლიუროვლები, მარტოვი და ჩერნოვი, კერენსკი და მილიუკოვი? რად უნდა მიეკუთვნოს ასეთი უპირობესობა ქართველ მენშევიკებს მოსკოველების წინაშე? ქართველი მენშევიკებისთვის ისინი მოითხოვენ ძალაუფლების დაბრუნებას, მოსკოველებისთვის კი—მხოლოდ „ალკვცის ზომის“ შეცვლას. ეს მაინც და მაინც ძლიერ ლოდიკური არაა, მაგრამ პოლიტიკური მიზანი სრულიად ნათელია. საქართველო—ახალი საბაბია ჩვენს წინააღმდეგ მტრობისა და სიძულვილის ახალი მობილიზაციისა გაქიანურებული საპოზიციო ომის დროს. ასეთია კანონები „დაქანცვის“ მიზნით წარმოებული ომისა. ჩვენი მოწინააღმდეგეები აკეთებენ *in octavo* იმას, რაც მათ ჩაეფუშათ *in folio*.

უმეტეს ნაწილად ამით განისაზღვრება ჩვენი მუშაობის შინაარსი და ხასიათი. ჩვენ იძულებული ვიყავით ხელობა გადაგვეჩია საკითხები, რომლებიც უკვე იყვნენ განმარტებული

პრინციპიალურად, კერძოდ, ჩვენს წიგნში „ტერორიზმი და კომუნიზმი“. ჩვენ ვცდილობდით ახლა მიგვეღწია რაც შეიძლება მეტი კონკრეტობისთვის. ამოცანას შეადგენდა ის, რომ კერძო მაგალითით გვეჩვენებინა ჩვენი ეპოქის მთავარ ძალთა მოქმედება. „დემოკრატიული“ საქართველოს მაგალითზე ჩვენ ვცდილობდით გაგვეჩვენებინა თვალი მმართველი სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ცდისთვის, რომელიც იძულებულია განსაზღვროს თავისი გზა იმპერიალიზმისა და პროლეტარული რევოლუციის შუა. ჩვენ გვსურს ვიქონიოთ იმედი, რომ სწორედ მოთხოვრების დეტალური კონკრეტობა დაუახლოვებს რევოლუციის შინაგან პრობლემებს, მის მოთხოვნებსა და სიძნელეთ შეგნებას ისეთი მკითხველისას, რომელსაც არ აქვს პირდაპირი რევოლუციური გამოცდილება, მაგრამ დაინტერესებულია, რომ შეიძინოს იგი.

* * *

ტექსტში ჩვენ ყოველთვის არ ვუჩვენებთ წყაროს, საიდანაც არის ამოღებული ცნობა: ეს ძლიერ დამქანცველი იქნებოდა მკითხველისთვის, განსაკუთრებით უცხოელისთვის, რადგან აქ საქმე შეეხება მხოლოდ რუსულ გამოცემებს. ვისაც სურს შეამოწმოს ჩვენი ციტატები და მიიღოს უფრო სრული დოკუმენტალური ცნობები, მას ჩვენ მიუთითებთ შემდეგ ბროშურებზე: „Документы и материалы по внешней политике Закавказья и Грузии,“ Тифлис 1919 г.; „Российская Социалистическая Федеративная Советская Республика и Грузинская Демократическая Республика и их взаимоотношения,“ Москва 1922 г.; Махарадзе „Диктатура меньшевистской партии в Грузии,“ Москва 1921 г.; Мещеряков „В меньшевистском раю,“ Москва 1921 г.; Я. Шафир „Гражданская война в России и меньшевистская Грузия“, Москва 1921 г.; იმავე ავტორის „Тайны меньшевистского царства,“ Тифлис 1921 г.; უკანასკნელი ორი ბროშურა დამყარებულია კომუნისტური ინტერნაციონალის მიერ სპეციალური კომისიის საქართველოსა და ყირიმში ნაპოვნი მასალის ნიშნის დამუშავებაზე. გარდა ამისა, ჩვენ ვსარგებლობდით საგა-

რეო საქმეთა და სამხედრო საქმეთა სახალხო კომისარიატის
არქივით.

როგორც დალაგებას ჩვენი მოთხოვნისას, ისე ჩვენ წყა-
როებს არ აქვთ თუნდ მკრთალი პრეტენზიაც სისრულეზე.
უმეტესად ძვირფასი მასალები ჩვენთვის ხელმიუწვდომელია:
ეს არის ყოფილი მენშევიკური მთავრობის მიერ გაზიდული
უმეტესად ჩირქის მომცხები საბუთები და აგრეთვე დიდი
ბრიტანეთის და საფრანგეთის სათანადო დაწესებულებათა
არქივები, დაწყებული 1918 წ-დან.

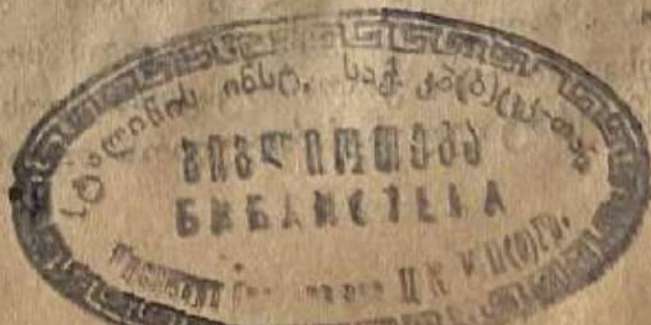
რომ შესაძლებელი იყოს ამ საბუთების კეთილსინდისიე-
რად შეკრება და გამოცემა, მივიღებდით სავულისხმო—სა-
ხელმძღვანელო ქრესტომატიას ძეგრე და ორ-ნახევრიანი ინ-
ტერნაციონალების ხელმძღვანელთათვის. მოუხედავად საბჭო-
თა რესპუბლიკის მძიმე ფინანსური მდგომარეობისა, მისი
მთავრობა, ექვს გარეშეა, იკისრებდა მის გამოცემას. ზედმე-
ტია ლაპარაკიც კი, რომ ურთიერთობის პირობის დროს იგი
მოვალედ ჩასთვლიდა თავის თავს გადაეცა გამოსაცემად საბ-
ჭოთა სახელმწიფო არქივების საქართველოს შესახები ყველა
საბუთები. ჩვენ ვშიშობთ, რომ ჩვენი წინადადება არ იქნება
მიღებული. რა ვუყოთ: დაგვჭირდება მოცდა, ვიდრე გამო-
ჩნდებოდენ სხვა გზები, რომლებითაც შესაძლებელი გახდება
დაფარულის ცხადყოფა. ბოლოს და ბოლოს ასეთი დღეც
დადგება.

ლ. ტროცკი

მოსკოვი

20 თებერვალი 1922 წ.

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

მ ი თ ი ღ ა ს ი ნ ა მ დ ვ ი ლ ე

როგორ ხატავენ საქართველოს ბედ-იღბალს ჩამოგდებული მენშევიკები და მათი სულ სხვა და სხვა ჯურის მფარველები? ამის შესახებ შეიქმნა უკვე მთელი მითი, გაანგარიშებული გულუბრყვილობა მოტყუებაზე. გულუბრყვილობები კი არსებობენ დედამიწის ზურგზე.

ქართველმა ხალხმა გადასწყვიტა თავისი საკუთარი ნებისყოფით ჩამოშორებოდა რუსეთს მშვიდობიანად და მეგობრულად. ასე იწყება მითი. ეს თავის გადაწყვეტილება ქართველმა ხალხმა გამოხატა დემოკრატიულ არჩევნებში. ამასთან ერთად მან დააწერა თავის დროშაზე პროგრამა უთუო ნეიტრალიტეტისა საერთაშორისო ურთიერთობაში. არც საქმით, არც გონებით საქართველო არ ერეოდა რუსეთის სამოქალაქო ომში. ვერც ცენტრალურმა იმპერიებმა, ვერც ანტანტამ ვერ შესძლეს შეეცვლევინებინათ მისთვის გეზი ნეიტრალიზმისა. ლოზუნგი მისი იყო: იცოცხლე და სხვასაც ნუ დაუშლი სიცოცხლესო! მოესმათ რა ამბავი ამ სანეტარო ქვეყნის შესახებ, მეორე ინტერნაციონალის რამდენიმე კეთილმორწმუნეობით ცნობილმა პილიგრიმმა (ვანდერველდემ, რენოდელმა, მისტრის სნოუდენმა...) დაუყოვნებლივ შეიძინა პარდაპირი სამგზავრო ბილეთი. მათ ფეხ და ფეხ მიჰყვა იქვე წლებით და სიბრძნით დამძიმებული კაუცკი. ყველა ისინი, მსგავსად ძველი მოციქულებისა, ბაასობდენ ენებზე, რომლებიც არ იცოდენ, ყველამ იხილეს ჩვენებანი, რომლებიც ასწერეს შემდეგ წერილებსა და წიგნებში. კაუცკი, უკან დაბრუნებისას, ტფილისიდან ვენამდე განუწყვეტლივ გალობდა ფსალმუნს: „აწ განუტევე მონა შენი, მეუფეო... რამეთუ იხილეს თვალთა ჩემთა ცხონება შენი“...

მაგრამ ვერ მოასწრეს პილიგრიმებმა მიეტანათ თვისი სამწყსოსთვის ამბავი ესე შვენიერი, რომ მოხდა საშინელება: სრულად უსაბაბოდ საბჭოთა რუსეთმა მიუსია მშვიდ, ნეიტრალურ დემოკრატიულ საქართველოს თავისი ლაშქარი და

შეუბრალებლად გასრისა სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკა, რომელიც სარგებლობდა ხალხთა მასების სრული და განუსაზღვრელი სიყვარულით. მიზეზი ამ უმაგალითო ბოროტ-მოქმედებისა უნდა ვეძიოთ საბჭოთა მთავრობის იმპერიალიზმსა და ბონაპარტიზმში და, კერძოდ, იმაში, რომ მას შემუშრდა დემოკრატიული წარმატებანი ქართველი მენშევიკებისა. ამაზე მითი, არსებითად, თავდება. შემდეგ უკვე მიდის აპოკალიპსური წინასწარმეტყველებანი იმის შესახებ, თუ როგორ აუცილებლად დაეცემიან ბოლშევიკები და როგორ გაბრწყინდებიან მენშევიკები მთელი თავისი დიდებით.

მითის განმტკიცებას ემსახურება კაუცკის კეთილმოწყობენე წიგნაკი *). მითზე აგრეთვე დამყარებულია მეორე ინტერნაციონალის რეზოლიუცია საქართველოს შესახებ, „Times“-ის წერილებიც, ვანდერველდეს სიტყვებიც და, უმჯველია, ბელგიის დედოფლის სიმბატიებიც; და ერვე-მეროპეიმის ნაწერებიც. თუ ამ თემაზე არ არის ჯერ კიდევ გამოცემული პაპის ენციკლიკა, ამის მიზეზია მხოლოდ ბენედიქტე XV-ს შეუფერებელ დროს სიკვდილი. უნდა ვიქონიოთ იმედი, რომ მისი მოადგილე შეავსებს ამ ნაკლს.

მაგრამ ჩვენ უნდა განვაცხადოთ, რომ თუ მითი საქართველოს შესახებ, მსგავსად სხვათა მრავალთა, არ არის მოკლებული პოეტურ ღირსებებს, იგი, მსგავსად ყველა მითებისა, დაშორებულია სინამდვილისაგან. უფრო სწორედ რომ ვთქვათ, ქართული მითი არის მთლად სიცრუე, რომელშიც დამნაშავეა არა ხალხური შემოქმედება, არამედ მაშინური წარმოება კაპიტალისტური პრესისა. სიცრუე და მხოლოდ სიცრუე უღვეს საფუძვლად გაცოფებულ ანტი-საბჭოთა აგი-

Georgien. Eine sozialdemokratische Bauern-republik. Wien 1921- „მე არ მინახავს არაფერი, — ამბობს თვით კაუცკი, — გარდა იმისა, რის ნახვაც შეიძლებოდა ვაგონიდან ან კიდევ ტფილისში. ამას დაემატა კიდევ ჩემი მხრივ ქართული და რუსული ენის უცოდინარობა.“ შემდეგ ის თვითვე მოგვითხრობს: „კომუნისტები ერიდებოდნენ ჩემთან შეხვედრას.“ საჭირო იქნება დავუმატოთ ამას, რომ სტუმართმოყვარე მენშევიკები ატყუებდნენ საპატიო სტუმარს ყოველ ნაბიჯზე, რასაც ის, თავისი მხრით, დიდი სურვილით ეგებებოდა. ამ ბედნიერ პირობათა შეერთებას შედეგად მოჰყვა ეს წიგნაკი, რომელიც წარმოადგენს ღირსეულ თეორეტიულ დაგვირგვინებას საერთაშორისო კამპანიისას საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ.

ტაცის, რომელშიც მეორე ინტერნაციონალის ლიდერები უკრაინე პირველ სკრიპკას და თანდათანობით ჩვენ ამას ენახავთ.

* * *

მისტერ ჰენდერსონმა საქართველოს. არსებობის შესახებ გაიგო პირველად მისტრის სნოუდენისგან, ხოლო მისტრის სნოუდენი გაეცნო ჟორდანისა და წერეთლის საქმიანობას თავის საგანმანათლებლო მოგზაურობის დროს ბათუმსა და ტფილისში. რაც შეგვეხება ჩვენ, ჩვენ ვიცნობდით ამ ვაჟბატონებს უფრო ადრე და, ამასთან ერთად, არა როგორც მესვეურათ დამოუკიდებელი დემოკრატიული საქართველოსას, რაც თვით მათ წინად აზრდაც არ მოსდიოდათ, არამედ როგორც რუს პოლიტიკოსებს პეტერბურგისა და მოსკოვისას. ჩხეიძე ჩაუდგა სათავეში პეტერბურგის საბჭოს, ხოლო შემდეგ აგრეთვე საქოთა ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს კერენსკის დროს, როდესაც საბჭოებში ბატონობდნენ ესერები და მენშევიკები. წერეთელი იყო კერენსკის მთავრობაში მინისტრად და შეთანხმებული პოლიტიკის იდეურ სულის ჩამდგმელად.*) ჩხეიძე დანთან და სხვებთან ერთად ასრულებდა შუამავლის როლს მენშევიკურ საბჭოსა და კოალიციონური მთავრობის შორის. გეგეჭკორი და ჩხენკელი ასრულებდნენ დიდად საპასუხისმგებლო დავალებებს დროებითი მთავრობისას, ჩხენკელი იყო მისი სრულუფლებიანი კომისარი ამიერ-კავკასიაში. მენშევიკების პოზიციას საფუძვლად ედო შემდეგი პირობანი: რევოლუციას უნდა შერჩეს თავისი ბურჟუაზიული ხასიათი; მის სათავეში ამიტომ უნდა დარჩეს ბურჟუაზია; კოალიციას სოციალისტებისა ბურჟუაზიასთან უნდა ჰქონდეს აზრად შეჩვევა ხალხთა მასებისა ბურჟუაზიის ბატონობასთან; მისწრაფება პროლეტარიატისა ძალა-უფლების ხელში ჩაგდებისკენ დამლუპველია რევოლუციისთვის; ბოლშევიკებს უნდა გამოეცხადოთ შეუბრალებელი ომი. როგორც იდეოლოგები ბურჟუაზიული რესპუბლიკისა, წერეთე-

*) კაუცკი ურევს და ცრუობს იქაც კი, სადაც ამას არ ეთხოვს მისი მაღალი მიზანი. მაგალ., ის გვიამბობს, ვითომ ჩხეიძე და წერეთელი მდგარიყვენ პეტერბურგის საბჭოს სათავეში 1905. ნამდვილად კი იმ დროს არავის არ გაუგია პეტერბურგში მათი სახელი.

ლი — ჩხეიძე, როგორც ყველა მათი თანამოაზრენი, შეური-
გებლად იცავდნენ რესპუბლიკის მთლიანობასა და განუყოფე-
ლობას ძველი იმპერიის ფარგლებში. ფინეთის ავტონომიის
გათართოვების მოთხოვნა, სურვილი უკრაინის ეროვნული
დემოკრატიისა თვითგამგებლობის დარგში აწყდებოდა საშინელ
წინააღმდეგობას წერეთელ-ჩხეიძის მხრივ. ჩხენკელი საბ-
ჭოთა ყრილობაზე ამხერყვდა სეპარატისტულ ტენდენციებს
ზოგიერთი პერიფერიებისას, თუმც იმ ხანებში ფინეთიც კი
არ მოითხოვდა სრულ დამოუკიდებლობას. ამ ავტონომისტუ-
რი ტენდენციების დასათარგუნავად წერეთელი-ჩხეიძე ამზადე-
ბდნენ შეიარაღებულ ძალებს. ისინი გამოიყენებდნენ მას, ისტო-
რიას რომ დაეტოვებოდა მათთვის ამისთვის აუცილებელი დრო.
მაგრამ თავის მთავარ ძალებს ისინი ანდომებდნენ ბრძო-
ლას ბოლშევიკებთან.

ისტორიამ, რომელმაც იცის ბევრი რამ, ვეჭვობ, რომ
იცოდეს მეორე კამპანია მტრობისა, სიძულვილისა და დევნა-
შევიწროვებისა, მსგავსი იმისი, რომელიც სწარმოებდა ჩვენს
წინააღმდეგ კერენსკის დროს. ყველა მიმართულების გაზეთე-
ბი ყველა თავის წერილებსა და განცხადებებში, პროზით
და ლექსით, სიტყვით და ნახატით აგინებდნენ, ღანძლავდნენ,
სწყევლიდნენ ბოლშევიკებს. არ იყო საზიზღრობა, რომელსაც
კი არ მოგვაწერდნენ ჩვენ: ყველას ჭრთად და თვითთვის ცა-
ლკე. როდესაც გეჩვენებოდა, რომ დევნა-შევიწროვებამ მია-
ღწია უკვე უმაღლეს წერტილს, რომელიმე ეპიზოდი, ზოგ-
ჯერ სრულიად უმნიშვნელო, აძლევდა მას ახალ ენერგიას,
იგი უფრო მწვავედებოდა, დამთვრალი თავისი საკუთარი დვა-
რძლითა და გესლით. ბურჟუაზია გრძნობდა საშინელ საფრ-
თხეს. იგი, შეშლილი ჭკუაზე შიშისაგან, ბოდავდა საზღვარ-
გადასული გაცოფების ენით. მენშევიკები, როგორც ყოველ-
თვის, განასახიერებდნენ ბურჟუაზიის გუნებას. როდესაც გა-
ხურებული იყო ეს კამპანია, მისტერ შენდერსონი ესტუმრა
დროებითი მთავრობას და გამოიტანა დამამშვიდებელი დასკ-
ვნა, რომ სერ ბაუკენენი სათანადო ღირსებითა და წარმა-
ტებით წარმოადგენს იდეალებს ბრიტანეთის დემოკრატიისას
კერენსკი-წერეთელის დემოკრატიასთან.

მეფის პოლიცია და „კონტრ-რაზვედკა“, რომლებიც
დროებით იყვნენ უმოქმედოდ, რომ არ შეძლებოდათ ნახტომი,
თავგამოდებით ცდილობდნენ დაემტკიცებინათ ახალი ბატონე-

მისთვის თავისი ერთგულება. შექმნილი საზოგადოების ყველა პარტიებმა ერთსულოვნად მიუთითეს მათ მზრუნველობისა და მოვლის ობიექტზე — ბოლშევიკებზე. სულელური ჩმახვანი ჩვენი კავშირის შესახებ გოგენცოლლერნის შტაბთან, რომლებიც ნამდვილად არავის არ სჯეროდა, გარდა შეიძლება წვრილი მადებარ-პოლიციელებისა და მოსკოველი „კუზჩიხებისა“, მეორდება, ვითარდება, ითითნება დღითი დღე და ყოველგვარ ყაიდაზე. მენშევიკების ლიდერებმა უკეთესად, ვიდრე სხვა ვინმემ, იცოდნენ ნამდვილი ფასი ამ ბრალდებისა. მაგრამ წერეთელი და ძმანი მისნი სთვლიდნენ სასარგებლოდ შეეწყოთ მისი გავრცელებისთვის ხელი პოლიტიკური მოსახრებით. ბარიტონით ტონს იძლევა წერეთელი, ხრინწიანი ყეფით ეუბნებიან მას ბანს ყველა შავრაზმელი ფინიები. ამას შედეგად მოსდევს ის, რომ კომუნისტურ პარტიას ფორმალურად აბრალევენ სახელმწიფო ღალატს, გერმანიის მილიტარიზმის სამსახურს. ჩვენს სტამბებსა და საწყობებს ამსხვრევს ბურჟუაზიული ბრბო პატრიოტი ოფიცრების ხელმძღვანელობით; კერენსკი ხურავს ჩვენს გაზეთებს; ასობით და ათასობით აპატიმრებენ კომუნისტებს პეტერბურგში და სახელმწიფოს ყველა კუთხეებში.

მენშევიკებმა და მათმა მოკავშირეებმა, სოც.-რევოლუციონერებმა, მიიღეს ძალა-უფლება მუშათა და ჯარისკაცთა საბჭოების ხელიდან. მაგრამ მათ უკვე ძლიერ ჩქარა იგრძნეს, რომ ეს ნიადაგი ეცლებოდათ ფეხქვეშ. მათი გონება მიმართული იყო იმისკენ, რომ მუშათა და ჯარისკაცთა საბჭოების დასაპირდაპირებლად დახმარებოდნენ წვრილ-ბურჟუაზიულ და ბურჟუაზიულ ელემენტებს დარაზმვაში დემოკრატიული მუნიციპალიტეტებისა და ერობების საშუალებით. მაგრამ რადგან საბჭოებმა ძლიერ სწრაფად გაიწიეს მარცხნივ, ამიტომ მენშევიკები ბურჟუაზიული კლასების შედუღებაზე უმატებენ მუშაობას, რომელიც მიმართულია საბჭოების დასუსტებისა და დეზორგანიზაციისკენ. ხელახალი არჩვენების საქმეს ბოროტად აქიანურებენ, საბჭოთა მეორე ყრილობას აშკარად უწევენ საბოტაჟს. წერეთელი სულს ჰბერავს ამ პოლიტიკას, ჩხეიძე მას ორგანიზაციულად აგვირგვინებს. საბჭოთა ცენტრალურ ორგანოში უკვე აგვისტო-სექტემბრიდან 1917 წ. იგინი ცდილობენ დაამტკიცონ, რომ საბჭოთა სისტემამ მოსკომა თავისი დრო, რომ საბჭოები „იხრწნებიან“. რამდენადაც

უფრო რევოლუციური, თამამი, მოუთმენელი ხდებიან მუშათა და გლეხთა მასები, მით უფრო უხეშა და აშკარა ხასიათს იღებს დამოკიდებულება მენშევიკებისა შეძლებულ კლასთაგან. ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული მუნიციპალიტეტები და ერობები არ შევლიან მდგომარეობას: რევოლუციურ ტალღას ვერ იმაგრებს ეს უბადრუკი ჯებირი. მოწვეული მენშევიკების მიერ-ჩვენი ძალდატანებით—სრულიად რუსეთის საბჭოთა ყრილობა იღებს, პეტერბურგის გარნიზონის დახმარებით, თავის ხელში ძალა-უფლებას თითქმის უბრძოლველად და უმსხვერპლოდ. მაშინ მენშევიკები სოციალისტ-რევოლუციონერებთან და კადეტებთან ერთად იწყებენ გამწვავებულს, ხოლო სადაც შესაძლებელია—შეიარაღებულს ბრძოლას საბჭოებთან, ე. ი. მუშებთან და გლეხებთან. ასე ეყრება საფუძველი თეთრ ფრონტებს.

რევოლუციის პირველი ცხრა თვის განმავლობაში მენშევიკები იცვლიან, მაშასადამე, სამ ეტაპს: 1917 წ. გაზაფხულზე-ისინი არიან სრულუფლებიანი ბელადები საბჭოებისა, გაზაფხულზე ისინი ცდილობენ დაიპირონ „ნეიტრალური“ პოზიცია საბჭოებისა და ბურჟუაზიის შუა, შემოდგომაზე ისინი ბურჟუაზიასთან ერთად უცხადებენ საბჭოებს სამოქალაქო ომს. ეს მკაფიო შეცვლა ეტაპებისა ახასიათებს მთელ არსებას მენშევიზმისას და, როგორც ვნახავთ შემდეგ, მთლიანად შეიცავს ისტორიას მენშევიკური საქართველოსას.

ჩხეიძემ ჯერ კიდევ ოქტომბრის გადატრიალებამდე მოპკურცხლა კავკასიისკენ: სიფრთხილე ყოველთვის წარმოადგენდა უდიდეს მის სამოქალაქო ქველობას. შემდეგ მას ირჩევენ ამიერ-კავკასიის კოალიციური სეიმის თავმჯდომარედ: ამგვარად ბოლოს, რასაც ჩხეიძე ასრულებდა პეტერბურგში *in folio*, იგი განაგრძობს კავკასიაში *in octavo*.

მენშევიკები, ესერებთან და კადეტებთან შეთანხმებით, ხდებიან სამშობლოს და რევოლუციის დაცვის კონტრ-რევოლუციური კომიტეტის სულის ჩამდგმელებად, კომიტეტის, რომელიც დაუყოვნებლივ აბამს კავშირს პეტერბურგისკენ გამოლაშქრებულ კრასნოვის კახაკთა ცხენოსან ჯართან და აწყობს იუნკერთა შეიარაღებული ამბოხების ცდას. მენშევიკთა ლიდერები, რომლებსაც კაუცკი აძლევს პატენტს უსისხლო დემოკრატიათა მოწყობაზე, არიან ფაქტიური ინიციატორები და ორგანიზატორები სამოქალაქო ომისა რუსეთ-

ში. სამშობლოსა და რევოლუციის დაცვის პეტერბურგის კომიტეტს, რომელშიც მენშევიკები მუშაობდნენ ყველა თეთრ-გვარდიულ ორგანიზაციებთან ერთად, პირდაპირი ძაფები აერთებს ყველა შემდეგ კონტრ-რევოლუციურ ამბოხებებთან, შეთქმულობებთან, თავდასხმებთან: ჩეხო-სლოვაკებთან ეოლოგაზე, დამფუძნებელი კრების სამარის კომიტეტთან და კოლჩაკთან, ჩაიკოვსკის მთავრობასთან და გენერალ მილლერთან ჩრდილოეთით, დენიკინთან და ვრანგელთან სამხრეთით, განაპირა ბურჟუაზიული რესპუბლიკების სამხედრო შტაბებთან, საზღვარგარეთულ საემიგრანტო თავშესაფარებთან და ანტანტის საიდუმლო ფონდებთან. მთელ ამ მუშაობაში ლიდერები მენშევიკებისა, მათ შორის ქართველი მენშევიკებისაც, იღებდნენ მონაწილეობას არა დამოუკიდებელი საქართველოს, — რაც მაშინ არავის აზრადაც არ მოსვლია, — დაცვის გულისთვის, არამედ როგორც ბელოდები ერთ-ერთი ანტი—საბჭოთა პარტიისა, რომელსაც ჰქონდა თავისი დასაყრდნობი პუნქტები მთელ სახელმწიფოში. ანტი-საბჭოთა ბლოკის ლიდერად დამფუძნებელ კრებაში ბრძანდებოდა თვით წერეთელი.

მთელ კონტრ-რევოლუციასთან ერთად მენშევიკები იხვედნენ სამრეწველო ცენტრიდან ჩამორჩენილი პერიფერიისკენ. მათ, ბუნებრივია, ისარგებლეს ამიერ-კავკასიით, როგორც ერთ-ერთი უკანასკნელი ზღუდით. თუ სამარაში ისინი ფიქრობდნენ გამაგრებას დამფუძნებელი კრების ლოზუნგის საშუალებით, — ტფილისში ისინი შეეცადნენ გარკვეულ მომენტში გამოეკიდათ დროშა დამოუკიდებელი რესპუბლიკისა. მაგრამ არა ანაზღეულად. გადასვლა ბურჟუაზიულ-ცენტრალისტურ პოზიციიდან წვრილ-ბურჟუაზიულ-სეპარატისტულზე, რაც ნაკარნახევი იყო არა ქართველი მასსების ეროვნული მოთხოვნილებებით, არამედ მთელ რუსეთში მოდებული სამოქალაქო ომის შესახებ მოსაზრებით, მოხდა რამდენიმე ეტაპის საშუალებით.

პეტერბურგში მომხდარი ოქტომბრის გადატრიალების 3 დღის შემდეგ ჟორდანიაშ განაცხადა ტფილისის ქალაქის საბჭოს სხდომაზე: „ამბოხება პეტერბურგში განიცდის უკანასკნელ წუთებს. იგი უკვე თავიდანვე იყო განწირული დასამარცხებლად“. ეს ბუნებრივია: ვის შეეძლო მოეთხოვა, რომ ჟორდანიას გამოეჩინა ტფილისში უფრო მეტი შორს-მჭვრეტელობა, ვიდრე სხვა თილისტერებს ქვეყნის ყველა

კუთხეებში. განსხვავებას შეადგენს მხოლოდ ის, რომ ტფილისია ერთ-ერთი პუნქტთაგანი რუსეთის რევოლუციისა, და რომ ჟორდანია ერთ-ერთი აქტიური მონაწილეთაგანია იმ ბრძოლისა, რომელსაც უნდა მოეღო ბოლო ბოლშევიკური ამბოხებისთვის. მაგრამ „უკანასკნელმა წუთებმა“ განვლეს და არ აღმოჩნდნენ უკანასკნელებად. საჭირო გახდა ნოემბერში უკვე სწრაფად შექმნა ამიერ-კავკასიის საკუთარი კომისარიატისა: არა სახელმწიფოსი, არამედ დროებითი კონტრ-რევოლუციური პლაცდარმისა, საიდანაც ქართველი მენშევიკები ფიქრობდნენ აღმოეჩინათ გადამწყვეტი დახმარება მთელ რუსეთში „დემოკრატიული“ წესრიგის აღდგენის საქმისთვის. ასეთ იმედს ჰქონდა ზოგიერთი საფუძველი: სამეურნეო ჩამორჩენილობა, უკიდურესი სისუსტე სამრეწველო პროდუქტარიატისა, სიშორე ტენტრალური რუსეთისგან, გადახლართვა იქაური ერების ათასგვარი სოციალური, საადათო და რელიგიური პირობებისა, არსებობა მათ შორის უნდობლობის და ეროვნული ანტაგონიზმისა, ბოლოს, სიახლოვე დონის და ყუბანის ოლქებისა, — ყველა ეს ერთად ჰქმნიდა ხელისშემწყობ პირობებს მუშური რევოლუციისთვის წინააღმდეგობის გასაწევად და, მართლაც, გადააქცია ჩრდილო-კავკასია და კავკასია დიდი ხნით ვანდვად და ჟირონდად, რომლებიც დაკავშირებული იყვნენ საბჭოთა წინააღმდეგ ბრძოლის ერთიანობით. ამ დროს ამიერ-კავკასიაში ჯერ კიდევ იმყოფებოდნენ მრავალრიცხოვანი მეფის ჯარები ოსმალეთის ფრონტისა. ამბავმა საბჭოთა მთავრობის მიერ ზავის ჩამოგდებას და მიწის რეფორმის გატარების შესახებ შეარყია არა მხოლოდ ჯარისკაცთა მასსები, არამედ ამიერ-კავკასიის მკვიდრი მშრომელი ხალხიც. იწყება საშიში ხანა ამიერ-კავკასიაში გამაგრებული კონტრ-რევოლუციონერებისათვის. იგინი დაუყოვნებლივ ჰქმნიან ბლოკს „წესიერებისას“, რომელშიც შედიან ყველა პარტიები, გარდა, რა თქმა უნდა, ბოლშევიკებისა. მენშევიკები, რომლებსაც შერჩათ ხელმძღვანელთა ხელი, სულს ჰბერვენ კავშირს ქართველ თავად-აზნაურ მემამულეების და წვრილი ბურჟუეზიებისა, სომეხი მეღუქნეების და ნავთისმრეწველებისა, თათრის ბეგების და ხანებისა. რუსის თეთრი ოფიცრიაბა გადადის მთლიანად ანტიბოლშევიკური ბლოკის განკარგულებაში.

დევემბრის გასულს შესდგა ამიერ-კავკასიის ფრონტის

დელეგატთა ყრილობა, მოწვეული თვით მენშევიკების ხელმძღვანელობით. აღმოჩნდა, რომ უმრავლესობას შეადგენდნენ მემარცხენეები. მაშინ მენშევიკებმა ყრილობის მარჯვენა ფრთასთან ერთად მოახდინეს გადატრიალება და შეჰქმნეს უმემატხენებოდ, ე. ო. უუმრავლესოდ, საოლქო საბჭო კავკასიის ჯარებისა. ამ საბჭოსთან შეთანხმებით ამიერ-კავკასიის კონსარიატმა 1918 წ. იანვარში დაადგინა: „მიჩნეულ იქნეს სასურველად გაგზავნა კახაკთა ნაწილებისა იმ ადგილებში, სადაც სწარმოებს ამბოხება“... უზურპაცია, როგორც მეთოდი, და კორნილოვის კახაკები, როგორც შეიარაღებული ძალა, აი პუნქტები, რომელზედაც დამყარებულია ამიერ-კავკასიის დემოკრატიის შემდეგი წინსვლა.

მენშევიკური coup d'état ამიერ-კავკასიაში—არ წარმოადგენს გამონაკლისს. როდესაც აღმოჩნდა, რომ სრულიად რუსეთის საბჭოთა მეორე ყრილობაზე (1917 წ. ოქტომბერში) ბოლშევიკები შეადგენდნენ დიდ უმრავლესობას, ძველმა აღმასრულებელმა კომიტეტმა (მენშევიკებიდან და ესერებიდან შემდგარმა), რომელმაც მოიწვია ყრილობა, უარი განაცხადა ჩაებარებიან საქმეები ყრილობის მიერ არჩეული აღმასრულებელი კომიტეტისთვის. საბედნიეროდ, ჩვენ მხარეზე იყო არამხოლოდ ფორმალური უმრავლესობა ყრილობისა, არამედ დედა ქალაქის მთელი გარნიზონიც. ამან გვიხსნა ჩვენ გარეკისგან და მოგვცა შესაძლებლობა მიგვეცა მენშევიკებისთვის დაკვირვებითი გაკვეთილი საბჭოთა დემოკრატიისა...

მაგრამამიერ-კავკასიის ჯარები რჩებოდნენ ისევ სერიოზულ საფრთხედ „წესიერებისთვის“ მენშევიკების მიერ სასახლეში მომხდარი გადატრიალების შემდეგაც. გრძნობდნენ რა ზურგს უკან ძალას რევოლიუციურად განწყობილი ჯარისკაცებისას, ამიერ-კავკასიის მუშათა და გლეხთა მასები იჩენდნენ არაორაზროვან სურვილს ჩრდილოელთა მაგალითისთვის მიბადვისას. რომ შესაძლებელი ყოფილიყო არსებული მდგომარეობის დაცვა, საჭირო იყო განიარაღება და დაქსაქსვა რევოლიუციური ლაშქრის.

ლაშქრის განიარაღების გეგმა გამომუშავებულ იქმნა სიდიუმლოდ ამიერ-კავკასიის მთავრობის მიერ მეფის გენერალიტეტის წარმომადგენლებთან ერთად. შეთქმულობაში იღებდნენ მონაწილეობას თეთრი გენერალი პრევეალსკი, მთავალი თანამებრძოლი ვრანგელისა—პოლკოვნიკი შატილოვი,

მომავალი შინაგან საქმეთა მინისტრი საქართველოს რამიშვილი და სხვ. რევოლუციური ნაწილების განსაირალებლად ზომების მიღებასთან ერთად დადგენილ იქმნა კაზაკთა პოლკები, კორნელოვის, კალედინის, კრასნოვის იმედი და ნუგეში, არ განეირალებინათ. მენშევიკური ჟირონდის და კაზაკური ვანდების თანამშრომლობა იღებს ამიერიდან სამხედრო ხასიათს.

განიარალება გადაიქცა საზიზღარ ძარცვად და ხშირად მოსპობად სამშობლოსკენ მიმავალი ჯარისკაცებისა სპეციალური კონტრ-რევოლუციური რაზმების მიერ. რამდენიმე რკინის გზის სადგურზე მოხდა დიდი ბრძოლა ჯავშნოსანი მატარებლებისა და არტილერიის მონაწილეობით. ათასობით ადამიანების სიცოცხლე იმსხვერპლა ამ სასაკლამო, რომლის სულის ჩამდგმელები იყვნენ ქართველი მენშევიკები.

ნეტარ კაუცკის ბოლშევიკურად განწყობილი კავკასიელი ჯარები გამოჰყავს აღვირწახსნილ ბანდებად, რომლებიც თითქოს ეწეოდნენ ძარცვა-გლეჯასა და ხოცვა-ჟლეტას. სწორედ ასევე მსახავდა მას ერთ დროს მთელი კონტრ-რევოლუციური ხროვა. ასეთი მიდგომა საკითხისადმი საჭიროა კაუცკისთვის იმიტომ, რომ შეეძლოს დასახვა განიარაღების ინიციატორებისა, ქართველი მენშევიკებისა, როგორც „რაინდებისა, სიტყვის საუკეთესო მნიშვნელობით“. ჩვენს განკარგულებაში არის ზოგიერთი საბუთები, რომლებიც გამომდინარეობენ თვით მენშევიკებიდანვე. უკანასკნელებს თვითვე შეეშინდათ თავისი ნახელარის, როდესაც განიარაღებამ მიიღო სისხლიანი—რბევითი ხასიათი. ცნობილი მენშევიკი ჯუღელი 1918 წ. 14 იანვარს აცხადებდა: „ეს იყო არა განიარაღება, არამედ გაძარცვა ჯარისკაცებისა. უბედურ, დაქანცულ, თავის კარ-მიდამოს დანატრულებულ ადამიანებს ართმევდნ ყველაფერს, თითქმის ჩექმებსაც კი. აქვე იმართებოდა ვაჭრობა. ყაჩაღთა ბანდები ჰყიდდნ იარაღს. ხდებოდა რაღაც აღმაშფოთებელი“ („სლოვო“ № 10).

რამდენიმე დღის შემდეგ ჯუღელმა, ტფილისის გარნიზონის განიარაღების მონაწილემ (ჩვენ ამ ვაებატონს შევხვდებით შემდეგაც), დასდო ბრალი რამიშვილს იმაში, რომ ამ უკანასკნელმა დაიხმარა ჯარების განიარაღების საქმეში ერთერთი უმეტესად ყაჩაღური რაზმი ამიერ-კავკასიის კონტრ-რევოლუციურისა. ორი მოღვაწის შორის ამის გამო მოხდა შემ-

დები საჯარო „აზათა გაცვლა“, რომელიც ჩვენ იძულებული ვართ მოვიყვანოთ:

„ნ. რამი შვილი:—ჯუღელი—ცილისმწამებელია.

„ჯუღელი:—ნოე რამიშვილი—მატყუარაა.

„ნ. რამი შვილი:—(იმეორებს): —ჯუღელი — ცილის-მწამებელია.

„ჯუღელი:—გთხოვთ შესწყვიტოთ შეურაცხყოფითი სიტყვები ჩემს შესახებ.

„ნ. რამი შვილი:—ვაცხადებ, რომ ჯუღელის ნათქვამი ინსინუაციაა და რომ ჯუღელი—ცილისმწამებელია.

„ჯუღელი:—თქვენ კი ხართ არამზადა და მე თქვენ გავისწორდებით, როგორც საჭიროა (სლოგო № 22).

ჩვენ ვხედავთ, რომ განიარაღება სრულიადაც არ წარმოადგენდა უდავოდ რაინდულ მუშაობას, როგორც სწერს კაუცკი, რადგან ორი თანამოაზრე, ლმეტესად ახლო მდგომი ამ საქმესთან, ასე არა რაინდულად ცდილობს მოიხსნას თავიდან პასუხისმგებლობა მის შესახებ.

მაგრამ არ შეგვიძლია გულმტკივნეულად არ გავაქნიოთ თავი კაუცკის მნახველებმა: აი რას ნიშნავს გადამეტებული გულმოდგინება შემკავებელი ცენტრების შესუსტების დროს! შევნიშნავთ აქვე, რომ კაუცკის მთელი წიგნაკი თავისი მოუ-რიდებელი აპოლოგეტიური ტონით ძლიერ გვაგონებს ზოგიერთი დახვესებული ფრანგი აკადემიკოსის ნაწერებს სამთავრო მონაკოს ცივილიზატორული მისიის ან და კარაგეორგიევიჩების კეთილ-საქველმოქმედო როლის შესახებ. დახვესებული აკადემიკოსები, რომლებმაც სამშობლოში უკვე მოასწრეს ტირაჟში გასვლა, იღებდნენ ორდენებსა და პენსიებს მათ მიერ აღმოჩენილი არკადიის მადლიერი მთავრობებისგან. კაუცკი, რამდენადაც ვიცით, ჩარიცხულ იქმნა მხოლოდ საპატიო წევრად ქართულ სახალხო გვარდიაში. ეს მოწმობს, რომ ის ფრანგ აკადემიკოსებზე უფრო მეტად უანგაროა. მაგრამ სა-მაგიეროდ, უთანასწოროდება რა მათ ისტორიულ განზოგადოე-ბათა სიღრმეში, სახოტბო სტილის სიკეკლუცეში ის შესამ-ჩნევად მოისუსტებს.

* * *

ბრესტ-ლიტოვსკის ზავის წარმოშობის მიზეზი იყო ძველი ლაშქრის დაშლა. ის საშინლად იყო დაძაბუნებული რამდენიმე ზედიზედ მოდევნებული დამარცხებით. მარტის რევოლუციის თვით ფაქტმა დიდად შეარყია მისი შინაგანი ორგანიზაცია. საჭირო იყო მისი ხელახლად დაწყობა, შეცვლა მისი სოციალური საფუძვლისა, მისთვის ახალი მიზნებისა და ახალი შინაგანი ურთიერთობის მიცემა. ამავე დროს კი სრული შეუთანხმებლობა სიტყვისა და საქმისა, რევოლუციური ცვლილებათა მოხდენისთვის ნებისყოფის სრული უქონლობა, — ერთი სიტყვით, კერენსკი — წერეთლის დემოკრატიული მასკარადი — საბოლოოდ სპობდენ მას. კერენსკის მთავრობის სამხედრო მინისტრი, გენერალი ვერხოვსკი, დაჟინებით ლაპარაკობდა ომის გაგრძელებისთვის ლაშქრის უვარგისობისა და ზავის ჩამოგდების აუცილებლობის შესახებ, რა თვალსაზრისით არ უნდა ყოფილიყო იგი მოპოვებული. შემდეგი იმედი სასწაულისა და მერყეობა, დანიღაბებული პატრიოტული ისტერიკით, მხოლოდ აშიშვლებდნენ მდგომარეობის უიმედობას. აქედან წარმოიშვა ბრესტ-ლიტოვსკი. მენშევიკები მოითხოვდნენ ჩვენგან ომის გაგრძელებას გერმანიასთან იმ იმედით, რომ ჩვენ ამ გზით უფრო ადრე მოვიტეხდით კისერს. ამ ანტი-გერმანული დროშის ქვეშ ისინი უერთდებოდნენ რეაქციის ყველა ძალებს. ისინი ცდილობდნენ მოეხმარათ მის წინააღმდეგ ხალხის სამხედრო ინერციის უკანასკნელი ნარჩენები. ქართველი ლიდერები ამ დროს მიბრძანდებოდნენ პირველ რიგში.

ბრესტ-ლიტოვსკის საზავო ხელშეკრულება გამოყენებული იქმნა გარეგნულ საბაზად ამიერ-კავკასიის დამოუკიდებლობის გამოცხადებისთვის (1918 წ. 22 აპრილის). წინანდელი პარტიული რიტორიკის მიხედვით შეიძლებოდა გვიფიქრა, რომ ამის მიზანს წარმოადგენდა გაგრძელება ომისა ოსმალეთთან და გერმანიასთან. წინააღმდეგ, ფორმალური გამოყოფა ამიერ-კავკასიისა რუსეთიდან ნაკარნახევი იყო უმეტესად ხელშეუხებელი გარემოების შექმნის სურვილით უცხოური ინტერვენციისთვის. ამ უკანასკნელის დახმარებით მენშევიკები ფიქრობდნენ, და, უნდა ითქვას, არა უსაფუძვლოდ, ამიერ-კავკასიაში ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის შე-

ნარჩუნებას და შემდეგ საბჭოთა ჩრდილოეთისთვის ზურგში
მახვილის ჩაცემას.

არა მხოლოდ მენშევიკების მოკავშირე ბურჟუაზიულ-
მემამულური პარტიები, არამედ თვით ლიდერები ქართული
მენშევიზმისა აშკარად ლაპარაკობდნენ და სწერდნენ სრულიად
რუსეთის ბოლშევიზმთან ბრძოლაზე, როგორც ამიერ-კავკა-
სიის გამოყოფის უმთავრეს მიზეზზე. 26 აპრილს წერეთელი
ამბობდა ამიერ-კავკასიის სეიმში: — როდესაც რუსეთს ედებო-
და ბოლშევიზმი, როდესაც იქ აღემაართა სახელმწიფოს მომა-
კვდინებელი ხელი, ყოველგვარი ძალ-ღონით, რომელიც იყო,
ვებრძოდით ბოლშევიზმს... ჩვენ ვებრძოდით იქ ერისა და სა-
ხელმწიფოს მკვლელებს და ისეთივე თავდადებით შევებდომლებით
აქაც ერის მკვლელებს“ (მხურვალე ტაში). ისეთივე თავდა-
დებით და ისევე წარმატებულად! მაგრამ ეს სიტყვები სტო-
ვებენ განა თუნდ აჩრდილს იქვისას იმის შესახებ, თუ რას
ჰსახავდნენ მენშევიკები „დამოუკიდებელი“ ამიერ-კავკასიის
ამოცანად? არა შექმნას იდეალური, წმინდა და ნეიტრალუ-
რი სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკისა შავისა და კას-
პიის ზღვის შორის, არამედ ბრძოლას სახელმწიფოს (ბურჟუა-
ზიულის) მკვლელ ბოლშევიკებთან ბურჟუაზიულ-დემოკრა-
ტიული „ერის“ აღორძინების გულისთვის ძველ სახელმწი-
ფოებრივ ჩარჩოებში. წერეთლის მთელი სიტყვა, რომლიდანაც
ჩვენ ახლა მოვიყვანეთ ერთი ნაწყვეტი, შესდგება იმავე პათე-
თიური საერთო ადგილების გამეორებისგან, რაც ჩვენ ათჯერ
და ასჯერ გაგვიგონია მისგან პეტერბურგში. ამიერ-კავკასიის
სეიმის ამ „ისტორიულ“ სხდომაზე თავჯდომარედ ბრძანდე-
ბოდა ის ჩხეიძე, რომელსაც, როგორც მუდმივ თავმჯდომარეს.
არა ერთხელ მიუფარებია პირზე ხელი ბოლშევიკებისთვის
პეტერბურგში. მხოლოდ მას, რასაც ისინი აკეთებდნენ ჩრდი-
ლოეთში *in folio*, ისინი აწარმოებდნენ აქ *in octavo*. ისეთივე
„თავდადებით“ და ისევე წარმატებულად!

პრაქტიკულად ბრესტ-ლიტოვსკის ხელშეკრულების მიუ-
ღებლობამ უცებ ჩააყენა ამიერ-კავკასია, როგორც „სახელ-
მწიფო“, გამოუვალ მდგომარეობაში იმიტომ, რომ ამით სა-
ბოლოოდ გაეხსნათ ხელი ოსმალებს და მათ მოკავშირეებს.
უკვე რამდენიმე კვირის შემდეგ ამიერ-კავკასიის მთავრობა
და სეიმი ყელ-გამოწევით ევედრებოდნენ ოსმალეთს მიეღო
საფუძვლად ბრესტ-ლიტოვსკის ხელშეკრულება. მაგრამ ოს-

მალებს ამის მოსმენაც კი არ სურდათ. ფაშები და გერმანელი გენერლები გახდნენ ამიერ-კავკასიაში შეუზღუდავ ბატონპატრონებად. მაგრამ, ასე თუ ისე, უმთავრესი მიზანი მიღწეული იყო: უცხოური ჯარების დახმარებით რევოლუციადროებით გასრესილ იქმნა, ბურჟუაზიული რეჟიმის ჩამოგდება გადაიდო.

ამიერ-კავკასიის დამოუკიდებლობის გამოცხადებისას (1918 წ. 22 აპრილს) ადგილობრივ მკვიდრთა დაუკითხავათ — ქართველმა მენშევიკებმა, როგორც წესი და რიგია, გამოაცხადეს მისი სხვა და სხვა მოდგმის ხალხთა ძმობის ახალი ხანა დემოკრატიის საფუძვლებზე. მაგრამ ვერ მოასწრო ახალმა რესპუბლიკამ წარმოშობა, რომ იგი უკვე დაიშალა. აზერბეიჯანი ელოდა ხსნას ოსმალეთისგან, სომხებს ეშინოდათ ოსმალებისა ცეცხლზე უმეტესად, საქართველო ეძიებდა გერმანიის მფარველობას. ამიერ-კავკასიის რესპუბლიკის საზეიმო გამოცხადებიდან ხუთი კვირის შემდეგ მოხდა მისი ლიკვიდაცია. მისი დასამარების დროს დემოკრატიული დეკლამაცია დაიხარჯა არა ნაკლებ, ვიდრე მისი დაბადებისას. მაგრამ ეს არ სცვლის საქმის არსებას: წერილ ბურჟუაზიული დემოკრატია იჩენს სრულ უნიჭობას გადალახოს ეროვნული მოთხოვნანი და შეუთანხმოს ერთმანეთს ეროვნული ინტერესები. 1918 წ. მაისის 26 არსდება, ისევ ხალხის დაუკითხავად, დამოუკიდებელი საქაროველო, როგორც ნამსხვრევი ამიერ-კავკასიისა. ისევ მთელი ნიაღვარი საზეიმო დემოკრატიული დიდება-შესხმისა! გადის სულ ხუთი თვე და დემოკრატიული საქართველოს და ამდენადვე დემოკრატიული სომხეთის შორის იწყება ომი ტერიტორიის სადავო ნაგლეჯის გამო. ორივე მხრიდან გვესმის სიტყვები ცივილიზაციის უმაღლეს მცნებებზე და მტრის ვერაგულად თავდასხმის შესახებ. სომეხ-ქართველთა ომს კაუცკი ერთი სიტყვითაც არ იხსენიებს. ჟორდანია — წერეთლისა და მათი სომეხი და თათარი თანამოძმეების ხელმძღვანელობით ამიერ-კავკასია უცებ ხდება ბალკანეთის ნახევარ-კუნძულად, სადაც ეროვნული შუღლის განვითარებამ და დემოკრატიულმა შარლანობამ დიდი ხანია უკვე მიაღწიეს უმაღლეს წერტილს. ამ საზიზღარ შეხლა-შემოხლასა და სისხლით დაღვრაში ქართულ მენშევიზმს შეუდრეკლად გააქვს მაინც თავისი ნამდვილი

ხელმძღვანელი იღება: შეუბრალებელი ბრძოლა ბოლშევიკურ „ანარქიასთან“.

საქართველოს დამოუკიდებლობა აძლევს - მენშევიკებს შესაძლებლობას—ანუ, უფრო სწორედ რომ ვთქვათ, აიძულებს მათ—აშკარათ გამოაცხადონ, თუ რა ადგილი უჭირავთ მათ საბჭოთა რესპუბლიკის ბრძოლაში იმპერიალიზმთან. ჟორდანias პასუხი ამის შესახებ საცხებიტ ნათელი იყო. „საქართველოს მთავრობა აცხადებს მცხოვრებთა საყურადღებოდ,—ასე ამბობს მთავრობის ცნობა 1918 წ. ივნისის 13-სა,—რომ ტფილისში მოსული გერმანელთა ჯარი მოწვეულია თვით საქართველოს მთავრობის მიერ და მათ ამოცანას შეადგენს დაცვა, მთავრობის სრული თანხმობითა და ჩვენებით, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საზღვრებისა. ნაწილი ამ ჯარისა უკვე გაიგზავნა ბორჩალოს მაზრაში მის გასაწმენდათ ყაჩაღთა ბანდებისგან“ (ნამდვილად კი არა ოფიციალური ომისთვის დემოკრატიულ აზერბეიჯანთან ისევ ტერიტორიის ნაგლეჯის გამო).

ნეტარ კაუცკის გამოჰყავს ისე, ვითომ გერმანელთა ჯარი მოწვეულ იყო მხოლოდ და მხოლოდ ოსმალთა წინააღმდეგ და რომ სხვა მხრივ საქართველოს შერჩენილი ჰქონდა სრული დამოუკიდებლობა. თუნდ კიდევ რომ დავუშვათ, რომ რომელიღაც დემოკრატიული ხბოები იწვევდენ გენერალ ფონ-კრესს, როგორც უბრალო გარეგან ყარაულის ქართული დემოკრატიის დაწესებულებათა კარისთვის, უნდა ითქვას, რომ თვით გენერალი ფონ-კრესი ძლიერ ნაკლებად იყო სავარგისი ასეთი როლისთვის. მაგრამ სრულიად უადგილო იქნებოდა გადაგვემეტებინა დემოკრატიული ხბოების გულუბრყვილობა. გერმანელთა ჯარების როლი რუსეთის განაპირა სახელმწიფოებში 1918 წ-ს განმავლობაში გამოირკვა საცხებიტ. ფინეთში ისინი გამოვიდენ მუშური რევოლიუციის ჯალათებად. ბალტიკის სანაპიროებშიც აგრეთვე. მათ განვლეს მთელი უკრაინა, სადაც ისინი ანადგურებდენ საბჭოებს, მუსრს ავლებდენ კომუნისტებს, ჰყრიდენ იარაღს მუშებსა და გლეხებს. ჟორდანias არ ჰქონდა არავითარი საფუძველი ეფიქრა, რომ ისინი შევიდოდენ საქართველოში სხვა მიზნებით. მაგრამ კიდევ სწორედ ამიტომ მოიწვია მენშევიკურმა მთავრობამ ძღვევამოსილი გოგენცოლლერნის ჯარები. ოსმალთა ჯარის წინაშე მათ ჰქონდათ ყველა უპირატესობანი დისციპ-

ლინისა. ჯერ კიდევ დიდი საკითხია, რომელი საფრთხე უფრო უარესია ჩვენთვის, — განაცხადა 1918 წ. აპრილის 28-ს ამიერ-კავკასიის ოფიციალურმა მომხსენებელმა მენშევიკმა ონიაშვილმა, — ბოლშევიკური თუ ოსმალური. რომ ბოლშევიკური საფრთხე შეუდარებლად უარესი იყო გერმანულზე, ამის შესახებ არც ერთს მათგანს ეჭვიც არ ჰქონია. ამას ისინი არ მალავდნენ სიტყვებში და გვიჩვენეს საქმეზეც.

როგორც სრულად რუსეთის მთავრობის მინისტრმა, ქართველმა მენშევიკებმა დაგვწამეს ცილი, ვითომ ჩვენ გვქონოდეს კავშირი გერმანულ შტაბთან, და მეფის გამომძიებელთა საშუალებით წარმოგვიდგინეს ბრალდება სახელმწიფო ღალატში. ბრესტ-ლიტოვსკის ზავი, რომელიც უღებდა გერმანულ იმპერიალიზმს „რევოლიუციის ჰისკარს“, მათ გამოაცხადეს რუსეთის ღალატად. სწორეთ ამ ლოზუნგით მოუწოდებდნენ ისინი ყველას ბოლშევიკების ჩამოგდებისკენ. ხოლო როდესაც რევოლიუციის ნიადაგი ძლიერ გაუხურდათ მათ ფეხ ქვეშ, მათ ჩამოამტვრიეს ამიერ-კავკასია რუსეთს, შემდეგ საქართველო ამიერ-კავკასიას და ნამდვილად ყურამდე გააღეს „დემოკრატიის“ ჰისკარი კაიზერის ჯარების წინაშე — გადაქარბებული თაყვანისცემითა და გადაქარბებულად მლიქვნელი სიტყვებით. გერმანიის დამარცხების შემდეგ, მათ, როგორც ვნახავთ, გაიმეორეს იგივე სიტყვები და მოქმედება ძღვევამოსილი ანტანტის მიმართ. ამ მხრივ, როგორც დანარჩენშიც, მენშევიკების პოლიტიკა წარმოადგენს მხოლოდ ანარეკლს რუსეთის ბურჟუაზიის პოლიტიკისას: კადეტთა (მილიუტოვი!) სახით იგი შეეთანხმა უკრაინაში გერმანულ საოკუპაციო ხელისუფლებას, ხოლო გერმანიის დამარცხების შემდეგ წარგზავნა ანტანტის წიაღსა შინა იგივე კადეტები, როგორც უძღვები შვილნი, რომლებიც თავისი გზის მიხედვით მოხვეულობაში არ უშვებდნენ მხედველობიდან უმთავრესს როგორც მათთვის, ისე ანტანტისთვისაც: ბრძოლას ბოლშევიკებთან. ამიტომ იყო, რომ ანტანტამ ისე ადვილად გაულომათ ხელახლა თავისი გული და, რაც კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, თავისი საღარო. ამიტომვე იყო, რომ ომის მინისტრი ჰენდერსონი, რომელიც დაუძმობილდა პეტერბურგში ომის მინისტრს წერეთელს, ხელახლა შეხვდა მას, როგორც თანამოძმეს, მას შემდეგ, რაც წერეთელმა გაიარა გოგენცოლ-³

ლერნის გენერალ ფონ-კრესის ხვეწაში. შიხვევ-მოხვევანი, წინააღმდეგობანი, ღალატი, — მაგრამ ყოველთვის პროლეტარიატის რევოლუციის წინააღმდეგ!

1918 წ. სექტემბრის 25-ს ჟორდანია წერილობით არ-წმუნებდა ფონ-კრესს: „ჩვენ ინტერესში არ შედის გერმანიის პრესტიჟის შემცირება კავკასიაში“. ორი თვის შემდეგ კი საჭირო შეიქმნა გაღება ქისკრისა დიდი ბრიტანეთის ჯარის წინაშე. ამას წინ წარუძღვა მოლაპარაკება, რომლის უმთავრეს ამოცანას შეადგენდა დამტკიცება, განმარტება, დარწმუნება, რომ გერმანელ გენერალ ფონ-კრესთან ქართულ „დემოკრატიას“ ჰქონდა მხოლოდ ნახევრად ქორწინება, მოხვეული თავს შექმნილი პირობებით, და რომ ის ნამდვილად დაქორწინდება, ღრმა გრძნობის გამო, სახელდობრ დიდ ბრიტანელ გენერალ უოკერთან. დეკემბრის 15-ს ძველი მენშევიკი თოფურიძე, მთავრობის წარმომადგენელი ბათუმში, უბასუხებს ანტანტის მისიის კითხვებზე: „ვფიქრობ, — ამბობს ის, მისივე მოხსენების მიხედვით, — რომ ჩვენი რესპუბლიკა ყველა საშუალებით და მთელი ძალ-ღონით დაეხმარება შეთანხმების სახელმწიფოებს ბოლშევიკებთან ბრძოლაში“... ინგლისელ აგენტს ვებსტერს იგივე თოფურიძე მოახსენებს, რომ საქართველო „სცნობს თავის მოვალეობას შესრულებულად, თუ გაუწევს დახმარებას ინგლისს კავკასიაში ბოლშევიზმთან ბრძოლის საქმეში“... იმის შემდეგ, როდესაც ბრიტანელმა პოლკოვნიკმა ჟორდანმა განმარტა, რომ შესვლა მოკავშირეთა ჯარებისა საქართველოში ხდება „თანახმად საერთაშორისო მშვიდობიანობისა და წესიერების საერთო სქემისა“, ე. ი. ბოლშევიკების მოსახრჩობად მთელ რუსეთში და რუსეთის ყველა ერების ადმირალ კოლჩაკისთვის დასამორჩილებლად, — გეგეჭკორი აუწყებს პოლკოვნიკ ჟორდანს, რომ „საქართველოს მთავრობა, აღტყინებული მოკავშირეთა მიერ წამოყენებული უფლებისა და სამართლიანობის პრინციპების განხორციელებისკენ მიმართულ მუშაობაში მონაწილეობის მიღების სურვილით, აცხადებს თავის თანხმობას ჯარების შეყვანაზე“. ერთი სიტყვით, გერმანიის ქვეშევრდომობის ანტანტის ქვეშევრდომობაზე გაცვლის დროს ქართული მენშევიზმის ბელადებმა სრულიად აუქციეს გვერდი რუსი პოეტის ერთ კარგ ძველ რჩევას: „ო, მლიქვნელებო, იცოდეთ დაცვა თვით სიფლიდის დროსაც კი კეთილშობილების აჩრდილისაო“.

მე ძლიერ კარგად მახსოვს ბრესტ-ლიტოვსკის სხდომათა მაგიდა. მე ძლიერ კარგად მახსოვს ამ მაგიდის გარშემო შემომხსდარნი ბარონ კაჟულმანი, გენერალი ჰოფმანი და გრაფი ჩერნინი. მაგრამ უფრო ნათლად და მკაფიოდ მახსოვს მე უკრაინის წვრილ-ბურჟუაზიული დემოკრატიის წარმომადგენლები, რომლებიც აგრეთვე უწოდებდნენ თავის თავს სოციალისტებს და რომლებიც იყვნენ — თავისი პოლიტიკური დონის მიხედვით — სწორედ თანასწორნი ქართველი მენშევიკებისა. თვით მოლაპარაკების დროს ისინი ჩვენ ზურგს უკან შეუთანხმდნენ გერმანიისა და ავსტრო-უნგრეთის ფეოდალურ წარმომადგენლებს, და უნდა ენახა კაცს, თუ როგორ ასკინკილობდნენ ისინი მათ წინაშე, როგორ აქიცინებდნენ კუდებს, როგორ მზაკვრულად და მოყვრულად შესცქეროდნენ თვალებში თავის ახალ ბატონებს და როგორი სიამაყითა და დაცინვით გვიცქეროდნენ ჩვენ, განცალკევებულ წარმომადგენლებს პროლეტარიატისას, ამ ბრესტ-ლიტოვსკის სხდომებზე!

ვიცი მე,

თუ როგორ სდევნენ ეს ფლიდები ქარის მსვლელობას, თან მლიქვნელობენ, აჩხუბებენ, ცეცხლზე ზეთს ასხმენ, ქვეშ ეგებიან ყველა ძლიერთ და, ვით ძაღლები, სდევნენ ბატონებს.

უკანასკნელი წლების ამბებს არ ახასიათებს განცდათა ნაკლებობა. მაგრამ მე არ ვიცი წუთები უფრო მეტად მძიმე, უფრო მეტად აუტანელი, ვიდრე იგინი, როდესაც გვიხდებოდა გრძნობა მწვავე სირცხვილისა წვრილ — ბურჟუაზიული დემოკრატიის უპატიოსნებისთვის, უღირსობისთვის, ქვენაობისთვის, — დემოკრატიის, რომელიც პროლეტარიატთან ბრძოლის დროს იჩოქებს ფეოდალურ-კაპიტალისტური ქვეყნის წარმომადგენლების წინაშე. განა სწორედ ესევე, სიტყვა-სიტყვით, პირდაპირ არ გაიმეორა ორჯერ ქართულმა მენშევიკებმა?

„უსასტიკესი ნაისტკალიტატი“

კაუცკი, ვანდერველდე, ჰენდერსონი, ერთი სიტყვით, საერთაშორისო მისტრის სნოუდენი, კატეგორიულად უარჰყოფენ მენშევიკური საქართველოს თანამშრომლობას რუსულ და უცხოურ კონტრ-რევოლუციასთან. მაგრამ მთელი საკითხის არსება ხომ ამაშია. საბჭოთა რუსეთის გამწვავებული ომის დროს თეთრგვარდიელებთან, რომელთაც ეხმარებოდა უცხოური იმპერიალიზმი, დემოკრატიული საქართველო იცავდა, — გნებავთ გაიგოთ — ნეიტრალიტეტს. და არა უბრალო ნეიტრალიტეტს, სწერს ნეტარი კაუცკი, არამედ „უსასტიკეს ნეიტრალიტეტს“. ამის შესახებ შეიძლებოდა შეგვპარვოდა ეჭვი, თუნდაც რომ არ ვიცოდეთ ფაქტები. მაგრამ ჩვენ ასეთები ვიცით. ჩვენ ვიცით არა მხოლოდ ის, რომ ქართველი მენშევიკები იღებდნენ მონაწილეობას საბჭოთა რესპუბლიკის წინააღმდეგ მიმართულ ყველა ხრიკებში, არამედ ისიც, რომ თვით დამოუკიდებელი საქართველო შექმნილ იქმნა, როგორც იარაღი იმპერიალისტური და სამოქალაქო ომისა მუშურ-გლეხური რუსეთის წინააღმდეგ. ჩვენ უკვე ეს ვნახეთ ზემოდ ნათქვამიდან, მაგრამ ნეტარ კაუცკის ამის შესახებ მოსმენაც კი არ სურს. მაგრამ მისტრის სნოუდენი აღშფოთებულია. მაკდონალდი სიძულვილით უარჰყოფს ამას: „სულელური ბრალდებანიაო“. მაკდონალდი პირდაპირ ასე სწერს: „სულელური ბრალდებანი“ იმიტომ, რომ ის ძლიერ ჯავრობს. და მაკდონალდი, თუმცა იგი ბრუტოსი არ არის, მაგრამ „დიდად პატივცემული ადამიანია“. მაინც, მიუხედავად ყველა ამისა, არსებობენ ფაქტები, საბუთები, ოქმები, რომლებისაც იძულებული ვართ გვჯეროდეს მეტად, ვიდრე ეგრედ წოდებული დიდად პატივცემული ადამიანებისა.

1918 წ. 25 სექტემბერს მოხდა საქართველოს რესპუბლიკის, ყუბანის მთავრობის და მოხალისეთა ლაშქრის წარმომადგენელთა ოფიციალური თათბირი. მოხალისეთა ლაშქარს წარმომადგენდნენ გენერალი ალექსეევი, დენიკინი, რომ-

მანოვსკი, დრაგომიროვი, ლუკომსკი, ცნობილი მონარქისტო-
ზუღგინი და სხვ., რომელთა სახელებიც საკმაოდ ლაპარა-
კობენ თავის თავად. გენერალმა ალექსეევმა გახსნა თათბირი
სიტყვებით: „მოხალისეთა ლაშქრისა და ყუბანის მთავრობის
სახელით მივესალმები ჩვენდამი მეგობრულად განწყობილ სა-
ქართველოს წარმომადგენლებს — ე. პ. გეგეჭკორს და გენე-
რალ გ. ი. მაზნიევს“.

მეგობრულად განწყობილ მხარეებს ჰქონდათ გაუგებრო-
ბანი: უმთავრესი მათგან ეხებოდა სოჭის ოლქს. გაუგებრობა-
თა ნათელსაყოფად გეგეჭკორი ამბობდა: „საით, თუ არა სა-
ქართველოსკენ, გაემართენ თავშესაფარად ოფიცრები რუსე-
თის ყველა კუთხეებიდან მას შემდეგ, რაც იქ დაიწყო ოფი-
ცერთა საშინელი დევნა — შევიწროვება? და ჩვენ ვიღებდით
მათ, ჩვენ ღარიბულ საშუალებათაგან ვუნაწილებდით მათ
ყველაფერს; ვაძლევდით ჯამაგირს, ვაჭმევდით და ვაკეთებ-
დით ყველაფერს, რომ ჩვენი საკუთარი შეჭირვებული მდგო-
მარეობის ფარგლებში დახმარებოდით მათ“... უკვე ამ სიტყ-
ვებს შეუძლია ზოგიერთი ექვების აღძვრა საქართველოს
„ნეიტრალიზების“ შესახებ მუშათა ომის დროს მეფის გე-
ნერლებთან. მაგრამ თვით გეგეჭკორი ჩქარობს მისცეს
ექვებს სრული უექველობის ხასიათი. „ვთვლი ჩემს მოვა-
ლეობად მოგაგონოთ, — ეუბნება ის შემდეგ ალექსეევს, დე-
ნიკინს და სხვ., — რომ არ უნდა იქმნეს დავიწყებული ისიც,
თუ რა დახმარება გაგიწიეთ თქვენ ბოლშევიზმთან ბრძოლა-
ში და რომ ეს დახმარება აგრეთვე უნდა იქნეს მიღებული
მხედველობაში თქვენ მიერ“. ესენი, ვგონებ, ნათელი არიან;
ეს სიტყვები გეგეჭკორის, დემოკრატიული საქართველოს გა-
რეშე საქმეთა მინისტრის, მენშევიკური პარტიის ერთ — ერთი
ლიდერისაა. ან იქნებ ბ. მაკდონალდი საქიროებს კომენტა-
რიებს? ამ უკანასკნელებს იძლევა საქართველოს მეორე წარ-
მომადგენელი, მაზნიევი, რომელიც აქვე უმატებს: „ოფიცრე-
ბი განუწყვეტლივ მოემგზავრებიან ტფილისიდან თქვენსკენ
(ალექსეევისა და დენიკინისკენ), მე გზაში ყოველგვარად ვე-
ხმარები მათ. ამის დადასტურება შეუძლია გენერალ ლიახო-
ვსა. მათ ეძლევათ ფული, სურსათი სადგურებზე და სხვ., და
ყოველივე ეს უსასყიდლოდ. თქვენი თხოვნის თანახმად მე
ვუყრიდი თავს სოჭაში, გაგრაში, სოხუმში მყოფ ოფიცრებს
და მოვუწოდებდი ჩაწერილიყვნენ თქვენს ჯარში“... კაუცკი

თავდებობს ნეიტრალიტეტს და ისიც უსასტიკესს. მაკდონალდი პირდაპირ აცხადებს „სულელურ ბრალდებად“ მითითებას იმ დახმარებაზე, რომელსაც აღმოუჩენდენ ხოლმე მენშევიკები თეთრებს ბოლშევიკებთან ბრძოლაში. მაგრამ ჩვენ მაინც უნდა ვთქვათ, რომ დიდად პატივცემული ადამიანი ილანძლება ძლიერ აჩქარებულად. ფაქტები ადასტურებენ ჩვენ ბრალდებებს. ფაქტები ამტყუნებენ მაკდონალდს. ფაქტები ამტკიცებენ, რომ სწორედ ჩვენ ვამბობთ მართალს, და არა საერთაშორისო მისტრის სნოუდენი.

მაგრამ ეს ჯერ კიდევ არაფერი. სცდილობს რა დაამტკიცოს, რომ სოჭის ოლქის საქართველოსთვის დროებითი დათმობით თეთრგვარდიელები არაფერს არ ჰკარგავენ, მით უმეტეს, რომ მათ უმთავრეს მიზანს შეადგენს წინსვლა ჩრდილოეთისკენ ბოლშევიკთა წინააღმდეგ, გეგეჟკორი ამბობს: „თუ, ნამდვილად, მომავალში, რაში მე ეჭვიც არ მეპარება, შექმნილი იქნება ახალი რუსეთი, მაშინ ჩვენთვის, შეიძლება, დადგეს საკითხი არა მხოლოდ სოჭის ოლქის დაბრუნების შესახებ, არამედ უფრო მეტად მნიშვნელოვანი საკითხები, და ეს თქვენ მიერ უნდა იქნეს მიღებული მხედველობაში“. ეს სიტყვები ცხადყოფენ საქართველოს დამოუკიდებლობის აზრს: ეს არის არა „ეროვნული თვითგამორკვევა“, არამედ თვით სტრატეგიული ზომა ბოლშევიკებთან ბრძოლაში. როდესაც ალექსეევი და დენიკინი „შეჰქმნიან ახალ რუსეთს“, — რაშიც გეგეჟკორს „ეჭვიც არ ეპარება“, — მაშინ ქართველი მენშევიკებისთვის დადგება საკითხი არა მხოლოდ სოჭის ოლქის დაბრუნების შესახებ, არამედ მთელი საქართველოსიც მთლიანი რუსეთის წიაღში. ასეთია ეს „უსასტიკესი ნეიტრალიტეტი“.

მაგრამ, თითქო კიდევ ეშინია, — რომ ზოგიერთ ცეცხლისმძლე გოგრებში არ ჩარჩეს რაიმე ეჭვებიო, გეგეჟკორი ამთავრებს: „ბოლშევიკებთან დამოკიდებულების საკითხის შესახებ შემოძლია განვაცხადო, რომ ბოლშევიკებთან ბრძოლა ჩვენს საზღვრებში შეუბრალებელია. ჩვენ ყველა ჩვენ განკარგულებაში მყოფი საშუალებებით ვსრესთ ბოლშევიკებს, როგორც ანტისახელმწიფოებრივ მოძრაობას, რომელიც ემუქრება ჩვენი სახელმწიფოს მთლიანობას, და მე ვფიქრობ, რომ ეს ჩვენ მიერ უკვე დამტკიცებულია. თქვენ უკვე მიღებული გაქვთ ჩვენგან ამისი დამამტკიცებელი საბუთები, რომლებიც თი-

თან მოწმობენ თავის საფუძვლიანობას“. ეს სიტყვები კი ყოველ შემთხვევაში არ საჭიროებენ ახსნა-განმარტებას!

მაგრამ საიდან მოგვესმა ეს ინტიმური ლაპარაკი? ეს ოქ- შშია შეტანილი და დაბეჭდილი. მაგრამ იქნებ ყალბი არის ეს ოქმები? შეუძლებელია. იგინი დაბეჭდილი არის თვით საქართველოს მთავრობის მიერ ფერადი წიგნის სახით შემ- დეგი სახელწოდებით: „საბუთები და მასალები ამიერ-კავკა- სიისა და საქართველოს საგარეო პოლიტიკისა“, ტფილისი 1919 წ.. ოქმები, რომლებიდანაც ამოღებულია მოყვანილი ნაწყვეტი, დაბეჭდილია 391—414 გვ. რადგან გარეშე საქ- მეთა მინისტრი იყო გეგეჭკორი, მაშასადამე, მან თვით დაბეჭ- და თავისი საუბარი აღექსევეთანა და დენიკინთან. გეგეჭკო- რის საბოდიშოდ უნდა ითქვას, რომ ის მაშინ არ ფიქრობდა, რომ კაუცკისა და მაკდონალდს მოუხდებოდათ მეორე ინტერ- ნაციონალის სახელით ფიცება მენშევიკური საქართველოს ნეიტრალიტაზე. არა მხოლოდ ამ შემთხვევაში, არამედ ბევრ სხვაშიც მეორე ინტერნაციონალის დიდად პატივცემუ- ლი ადამიანების მდგომარეობა იქნებოდა გაცილებით უფრო ადვილი, რომ არ არსებობდეს ქვეყნად სტენოგრაფია და წიგნის ბეჭდვა.

იმისთვის, რომ გეგეჭკორის განცხადებათა პოლიტიკური აზრი მისი დენიკინთან ბაასის დროს გახდეს ჩვენთვის სრუ- ლიად ნათელი, აუცილებელია მოგაგონოთ, როგორი იყო საბ- ქოთა რუსეთის სამხედრო-პოლიტიკური მდგომარეობა 1918 წ. სექტემბერში. აიღეთ რუქა—ეს ღირს შრომად. ჩვენი და- სავლეთის საზღვარი გადიოდა პსკოვისა და ნოვგოროდის შუა. პსკოვი, მინსკი და მაგილიოვი იმყოფებოდნენ პრინცის ლეობოლდ ბავარიელის ხელში. გერმანელი პრინცები კი მაშინ რაღაცას ნიშნავდნენ ქვეყანაზე! გერმანელებსავე, რომ- ლებიც მოწვეული იყვნენ დემოკრატიის დასაცავად ბოლ- შევიკთაგან, ეჭირათ მთელი უკრაინა. გენერალი ფონ-კირბა- ხის ჯგუფი, რომელიც ფეხით სთელავდა ოდესას და სევას- ტოპოლს, თავით ებჯინებოდა თითქმის კურსკსა და ვორო- ნეჟს. დონის კაზაკები ემუქრებოდნენ ვორონეჟს სამხრეთ-აღ- მოსავლეთიდან. მათ ზურგში, ყუბანში, ირაზმებოდა აღექ- სევე—დენიკინის ლაშქარი. კავკასიაში ბატონობდნენ ოსმა- ლები და გერმანელები. საბჭოთა ასტრახანი ეკიდა უწყრი- ლეს ძაფზე. ვოლგა ჩრდილოეთისკენ გადაქრილი იყო ორ

აღაგას: კაზაკების მიერ ცარიცინთან და ჩეხო-სლოვაკების მიერ სამარასთან. კასპიის ზღვას მთელი სამხრეთის ნაწილი უკვე იმყოფებოდა თეთრების ხელში ინგლისის მეზღვაური ოფიცრების სარდლობით; ჩრდილოეთის ნაწილი წაგვართვეს შემდეგ წელში. აღმოსავლეთით ჩვენ ვეოპებოდით ჩეხო-სლოვაკებს და თეთრებს, რომლებსაც ეჭირათ ვოლგის იქით სანაპიროები, ურალი და ციმბირი. ჩრდილოეთით მეფობდა ანტანტა: მის ხელში იმყოფებოდა არხანგელსკი და თეთრი ზღვის მთელი სანაპიროები. მურმანსკის რკინის გზის ჩრდილოეთის ნახევარი ჩაგდებული ჰქონდა ხელში ინგლისელ-ფრანგთა დესანტს. მანნერჰეიმის ფინეთი ევლინებოდა მუქარად პეტერბურგს, რომელიც სამი მხრით იყო შემორტყმული მტრების მიერ. ჩვენი ლაშქარი კი მხოლოდ ირაზმებოდა ამ განუწყვეტელი მძიმე ბრძოლის დროს.

ასეთი გარემოების დროს მენშევიკური საქართველოს ოფიციალური წარმომადგენლები მოახსენებენ მოხალისეთა ლაშქრის ორგანიზატორებს, რომ საქართველო იფარავს თეთრ ოფიცრებს ბოლშევიკური დევნისგან; უსასყიდლოდ ინახავს მათ; აგროვებს მათ შორის მოხალისეებს და უზნავნის ალექსეევ-დენიკინს; ბოლოს, ებრძვის ბოლშევიზმს „შეუბრალებლად“ და სრესს მას „ყველა მათ განკარგულებაში მყოფი საშუალებებით“.

გეგეჩკორი არც ტრაბახობდა და არც აჭარბებდა თავის დამსახურებას კონტრ-რევოლუციის წინაშე. მან და მისმა ამხანაგებმა ნამდვილად გააკეთეს ყველაფერი, რაც კი შეეძლოთ. შეუძლებელი იყო, რასაკვირველია, მოთხოვა მათგან, რომ მათ მიეცათ თეთრთა დასახმარებლად სერიოზული შეიარაღებული ძალა, ვინაიდან მათ თვით უხდებოდათ სარგებლობა გერმანელთა ჯარებით შინაურ „ანარქიასთან“ საბრძოლველად. მათი რეალური რესურსები იყო გაცილებით მცირე მათ კეთილ კონტრ-რევოლუციურ ნებასთან შედარებით. მიუხედავად ამისა, მათ აღმოუჩინეს, იმ მომენტის მასშტაბის მიხედვით, დიდი დახმარება თეთრგვარდიელთა სამხედრო ორგანიზაციებს. საქართველოს ტერიტორიაზე დარჩენილი და მენშევიკების მიერ ხელში ჩაგდებული მრავალი მილიონის ქონება კავკასიის ლაშქრისა მათ გამოიყენეს უმეტეს ნაწილად ნივთიერი დახმარების აღმოსაჩენად თეთრებისათვის: დონის, ყუბანის და თერგის კაზაკებისთვის, ჩეჩენთა ოფიც-

რებისთვის, ჰეიშანის და ფილიმონოვის რაზმებისთვის, ალექსეევ-დენიკინის თვითი ლაშქრისთვის და სხვ. ბურჟუაზიულ-მემამულეთა რაზმებისთვის კავკასიაში ამ დახმარებას ჰქონდა ამ მომენტში მით უფრო დიდი მნიშვნელობა, რომ ისინი ჯერ კიდევ თითქმის არაფერს არ იღებდნენ გარედან.

ვინაიდან მენშევიკური საქართველოს თანამშრომლობა უკვე ჯურის კონტრ-რევოლუციონერებთან სწარმოებდა განუწყვეტლივ და ოქმებში შეიტანებოდა ხოლმე მხოლოდ შემთხვევით, ამიტომ ძნელი იქნებოდა ახლა დაწერა ამ თანამშრომლობის მთლიანი ისტორიისა, მით უმეტეს, რომ უფრო მეტად ფასიანი არქივები გატანილია მენშევიკების მიერ საზღვარ-გარედ. მაგრამ თვით ის დაცალცალკევებული და შემთხვევითი საბუთები, რომლებიც დარჩენ ტფილისის კანცელარიებში, სრულიად საკმარისი არიან, რომ არ დასტოვონ სრულიად დახვეწებული ნოტარიუსის თავშიც კი თუნდ აზრდითი ეჭვისა საქართველოს ე. წ. ნეიტრალიტეტის შესახებ.

მოლაპარაკება და შეერთებული სამხედრო მოქმედება მოხალისეთა ლაშქრის ორგანიზატორებთან იწყება უკვე 1918 წ. ივნისიდან, თუ არა საქართველოს დამოუკიდებლობის პირველივე დღიდან. ზოგიერთი წმინდა სამხედრო ოპერაციები (მაგალ., გაწევა სტანიცა გოვორიშჩენსკისკენ) წარმოებულ იქმნა საქართველოს მიერ ყუბანის მთავრობის თხოვნით, რომელიც მოქმედებდა „მოხალისეებთან“ შეთანხმებით. გენერალმა ჰეიშანმა, რომელიც უტევდა ბოლშევიკებს სტანიცა დაგესტანსკის მხრით, მიიღო ჩვენთვის უკვე ნაცნობი ქართველი გენერლის მაზნიევისგან 600 თოფი, 2 ტყვიისმფრქვეველი და ტყვიები. გენერალ მასლოვსკის გადაეცა საქართველოს მიერ ჯავშნოსანი მატარებელი ტუაპსეში, სადაც ეს გენერალი, მყოფი, როგორც ჰეიშანი, ალექსეევის სამსახურში, მოქმედებდა მენშევიკურ სარდლობასთან შეთანხმებით. გეგეჟკორს ჰქონდა მხედველობაში, სხვათა შორის, ეს ფაქტებიც, როდესაც აგონებდა ალექსეევსა და დენიკინს დახმარების შესახებ საქართველოს მხრივ.

1918 წ. ოქტომბერში, ე. ი. გეგეჟკორ—დენიკინის ზენთის უკვე ცნობილი თათბირიდან ცოტა ხნის შემდეგ, საქართველოს მთავრობამ მისცა დონის მთავრობას, რომელიც იმ ეამად ეომებოდა საბჭოთა ჯარებს, მნიშვნელოვანი რაოდენობის

დენობა საინტენდანტო ქონებისა *). 1918 წ. ნოემბრის 3-ს ქართველი გენერალი მაზნიევი მოახსენებდა თავის მთავრობას, რომ ის აწარმოებს ბრძოლას ბოლშევიკების წინააღმდეგ ხელიხელჩაკიდებული მოხალისეთა ლაშქრის კაზაკებთან.

„პოზიციებზე დავტოვე კაზაკები, ხოლო ჩემდამი რწმუნებული ჯარები დავაბანაკე სოქაში დასასვენებლად“ და სხვ. ნოემბრის 26-ს საქართველოს მთავრობამ დაადგინა მიეცა მოხალისეთა ლაშქრის წარმომადგენლის ობიედოვისთვის საჭირო რაოდენობა მედიკამენტებისა და საზოგადოდ „აღმოეჩინა ამ საქმეში ყოველგვარი დახმარება“. ამ „საქმეს“ შეადგენდა სამოქალაქო ომი საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ. რა თქმა უნდა, მედიკამენტები ძლიერ ჰუმანური, ძლიერ ნეიტრალური საგნებია. მაგრამ საქმე ის არის, რომ საქართველოს მთავრობამ ჯერ იარაღით ხელში წაართვა ეს ჰუმანური საგნები ბოლშევიკური „ანარქიით“ დაავადებულ კავკასიის ჯარებს, შემდეგ კი გადასცა თეთრგვარდიელებს, რომლებიც მიესიენ საბჭოთა რუსეთს სამხრეთიდან.

ყოველივე ამას ერთად ეწოდება „უსასტიკესი ნეიტრალიტეტი“ — კაუცკისთვის, მაგრამ არა ჟორდანიასთვის. უკანასკნელი სწერდა საიმპერატორო გერმანიის მისიის თავმჯდომარეს 1918 წ. ოქტომბრის 15-ს, ე. ი., როდესაც გაჩაღებული იყო ამბები, რომლებზეც აქ არის ლაპარაკი: **„მე არასდროს არ ვთვლიდი საერთაშორისო მდგომარეობას საქართველოისას, როგორც სრულიად ნეიტრალური სახელმწიფოისას, ვინაიდან ნამდვილი ფაქტები გვიჩვენებენ წინააღმდეგს“**. დიახაც რომ აგრეა! ეს წერილი დაბეჭდილია ისევ თვით ჟორდანიას მიერ უკვე ნახსენებ ტფილისურ ფერად წიგნში, რომელიც სავსებით იმყოფებოდა კაუცკის განკარგულებაში, როდესაც ის სწერდა თავის ბროშურას. მაგრამ იგი უფრო უკეთესად სთვლიდა ეხელმძღვანელა მოციქულებრივი ზემოთგონებით. სრულიად სარწმუნოა, რომ ჟორდანია, რომელსაც არ შეეძლო არ ეცნო ნამდვილი ფაქტები „საქმიანი“ მოლაპარაკების დროს გენერალ ფონ-კრესთან, სთვლიდა სავსებით შესაძლებლად სულისსაცხონებელი ბაასის დროს კაუცკისთან

*) ამ მნიშვნელოვანი ქონების სწორე ცნობები გამოქვეყნებულია ნამდვილი საბუთების თანახმად ი. შაფიოვის წიგნაკში „Гражданская война в России и меньшевистская Грузия“, მოსკოვი 1921 წ. გვ. 39.

გაეზიარებინა პატივცემული მოხუცი—(водил его за нос);
მით უმეტეს, რომ კაუკკიმ ჩამოიტანა ტფილისში ცხვირი,
სავსებით გაშართული ამისთვის.

საქართველომ დასთმო, ხელშეკრულების თანახმად, თავისი რკინის გზები ოსმალთა ჯარების აზერბეიჯანში გადასაცვანად, და ამ ჯარების დახმარებით ჩამოგდებულ იქმნა ბაქოში საბჭოთა ხელისუფლება, რომელიც დაარსებული იყო რუსეთისგან თითქმის ჩამოშორებული ბაქოელი მუშების მიერ. ამისი შედეგი ძლიერ დიდი იყო ჩვენთვის. თუ ბაქო წინად საბჭოთა რუსეთის ნავთით საზრდოობის წყარო იყო, ამიერიდან ის ხდებოდა დასაყრდნობ პუნქტად ჩვენი მტრებისთვის. შეიძლება, რასაკვირველია, ვთქვათ, რომ, გამოეყო რა რუსეთს, საქართველოს მთავრობა იძულებული შეიქმნა აღმოეჩინა ასეთი გადამწყვეტი დახმარება სულთნის ჯარებისთვის ბაქოს პროლეტარიატის წინააღმდეგ. ვთქვათ, რომ ასეა. მაგრამ რჩება ის ფაქტი, რომ ჟორდანია და საქართველოს სხვა ლიდერები ულოცავდნენ რეაქციონურ-ბურჟუაზიულ მუსულმანურ პარტიას მუსსავატს ბაქოს დაქერას ოსმალთა ჯარების მიერ. ოსმალური მილიტარიზმის ძალადობა მიმდინარეობდა, მაშასადამე, მენშევიზმის შინაგან მოსაზრებათა სახით, რომლებსაც იგი, როგორც ვხედავთ, არ მალავდა.

რევოლიუციას არა მხოლოდ დაეკარგა დროებით ბაქო, არამედ სამუდამოდ მოაკლდა რამდენიმე ათეული თავისი საუკეთესო შვილი. 1918 წ. სექტემბერში, თითქმის იმ დღეებში, როდესაც გეგეკიკარი აწარმოებდა მოლაპარაკებას დენიკინთან, 26 ბოლშევიკი, ბაქოს პროლეტარიატის ბელადები, ჩვენი პარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრი ამხ. შაუმიანი, ალექსი ჯაფარიძე და სხვ. დახვრეტილ იქმნენ მინდორში განმარტოებულ სადგურთან კასპიისიქით. ამის შესახებ თქვენ, ჰენდერსონ, შეგიძლიათ მიიღოთ ცნობა თქვენი ტომსონისგან, განმანთავისუფლებელი ომის გენერლისგან: მისი აგენტები იყვნენ ჯალათებად, ისე რომ, არც შაუმიანს, არც ჯაფარიძეს უკვე აღარ გაუგიათ ჟორდანიას სიხარული საბჭოთა ბაქოს დაცემის გამო. მაგრამ მათ უამისოდაც წაიღეს თან სამარეში მწველი სიძულვილი მენშევიკებისადმი, ჯალათების ხელის შემწყობთადმი.

* *

ამ წიგნის ხელნაწერი უკვე დამთავრებული იყო, როდესაც მე მივიღე ახალი წიგნი სოციალისტ-რევოლუციონერის და დამფუძნებელი კრების წევრის ვადიმ ჩაიკინისა: „К истории российской революции. Казнь 26 бакинских комиссаров,“ გრეზბინის გამოცემა, მოსკოვი. ეს წიგნი, რომელიც შესდგება უმთავრეს ნაწილად საბუთებიდან, რომელთაგან უმნიშვნელოვანესები გადაღებულია ფოტოგრაფიულად, წარმოადგენს მოთხოვას იმის შესახებ, თუ როგორ მოაწყო ინგლისის სამხედრო ხელისუფლებამ, სრულიად გაუსამართლებლად, მკვლელობა 26 ბაქოელი კომისრისა. უშუალო პრაქტიკულ ორგანიზატორად იყო ბრიტანეთის სამხედრო მისიის უფროსი ასხაბადში რეჯინალდ ტიგ-ჯონსი. გენერალმა ტომსონმა იცოდა მთელი ეს საქმე, და ტიგ-ჯონსი, როგორც ეს განომდინარებს ყველა პირობათაგან, მოქმედებდა პატივცემულ გენერლის თანხმობით. მას შემდეგ, როდესაც მშვიდობიანათ მოხდა მიყრუებულ ადგილში მკვლელობა 26 უიარაღო ადამიანისა, რომლებიც წაყვანეს, ვითომდა, ინდოეთში გასაგზავნად, გენერალი ტომსონი დაეხმარა გაქცევაში მკვლელობის ერთ-ერთ პირველ მონაწილეს: მოსყიდულ არამზადას დრუჟკინს. მიმართვანი ვადიმ ჩაიკინისა, არა ბოლშევიკისა, არამედ სოციალისტ-რევოლუციონერისა და დამფუძნებელი კრების წევრისა, ინგლისელი გენერალი მალლესონისა და ინგლისელი გენერალი მილნისადმი დატოვებულ იქმნენ უყურადღებოდ. პირიქით, ყველა ეს ჯენტლემენები აღმოჩნდნენ მომხრენი მკვლელობის მიჩქმალვის, მკვლელების მიმალვისა და ყალბი ცნობების შედგენის. როგორც სჩანს იმავე წიგნის საბუთებიდან, გეგეჟკორმა, საქართველოს გარეშე საქმეთა მინისტრმა, აღუთქვა ჩაიკინს, ამ უკანასკნელის დაჟინებული მოთხოვნის გამო, არ გაეშვა საქართველოს საზღვრებიდან არამზადა დრუჟკინი. ნამდვილად კი, ბრიტანელ გენერალ ტომსონთან შეთანხმებით, მან მისცა დრუჟკინს სრული შესაძლებლობა გასხლტომოდა გამოძიებასა და სასამართლოს. იმ დროს, როდესაც რუსა და ქართველი სოციალისტ-რევოლუციონერების და რუსი ამიერ-კავკასიის მენშევიკების კომიტეტებმა, განიხილეს რა დაწვრილებით საქმე მოაწერეს ხელი განცხადებას ინგლისის სამხედრო ხელისუფ-

ლების უწყესოდ მოქცევის შესახებ, ქართველი მენშევიკების კომიტეტმა, რომელიც კომისიაში სხვა პარტიებთან ერთად მივიდა იმავე დასკვნამდე, განცხადა უარი მოეწერა ხელი საბუთისთვის, რომ არ წაეხდინა დამოკიდებულება ინგლისის ხელისუფლებასთან. საქართველოს მენშევიკური მთავრობის ტელეგრაფი აცხადებს უარს ვადიმ ჩაიკინის დებულების მიღებაზე, რომლებიც ამჟღავნებდნენ დიდბრიტანელ მკვლელებს. ქართველი მენშევიკების შესახებ რომ არ ვიცოდეთ კიდევ არაფერი, გარდა იმისა, რასაც გვეუბნებიან უდავო და უეჭვო საბუთები ჩაიკინის წიგნაკში, ესეც საკმაო იქნებოდა იმისთვის, რომ უკუნიითი-უკუნიამდე დაიდალონ უპატიოსნებისა და ზიზლის დაღით ეს ვაჟბატონები, მათი დემოკრატია, მათი მფარველები და დამცველები.

ჩვენ არ გვაქვს არავითარი იმედი, რომ ჩაიკინის მიერ მოყვანილ პირდაპირ, სწორე, უდავო ჩვენებათა შემდეგ მისტერ ჰენდერსონი, ან მისტერ მაკდონალდი, ან მისტერ ტომასი, ან მისტერ კლაინსი, ან მისტერ სეკსტონი, ან მისტერ დევისონი, ან მისტერ ადამსონი, ან მისტერ გოჯი, ან მისტერ როზი, ან მისტერ ბოერმანი, ან მისტერ აუნგი, ან მისტერ სპური სცნობენ თავის თავს მოვალედ ცხადად და პატიოსნად გაარჩიონ ეს საქმე ბოლომდე და მოსთხოვონ პასუხი დიდი ბრიტანეთის იმ წარმომადგენლებს, რომლებიც ამიერ-კავკასიაში ასე ბრწყინვალედ იცავდნენ დემოკრატias, ცივილიზაციას, უფლებას, რელიგიას და მორალს ბოლშევიკურ ბარბაროსობისაგან.

* * *

საერთაშორისო მისტრის სწოუდენი უკუაგებს ქართველი მენშევიკების თანამშრომლობას კონტრ-რევოლუციურ ორგანიზაციებთან და ლაშქრებთან, გამომდინარეებს რა ორი პირობიდან: პირველი, თვით მენშევიკები შესჩიოდნენ ინგლისელ სოციალისტებს ანტანტაზე, რომელიც აიძულებს მათ დაეხმარონ კონტრ-რევოლუციონერებსო; მეორე, საქართველოს ჰქონდა ზოგჯერ თეთრებთან შეხლა, რომელიც ხანდახან იღებდა თითქმის სამხედრო კონფლიქტის ხასიათს.

ინგლისელი გენერალი უოკერი ცხვირ წინ უქნევდა თითხ მთავრობის თავმჯდომარეს ნოე ჟორდანიას და ემუქრებოდა,

რომ დაუყოვნებლივ დახურავს ცენტრალურ მენშევიკურ ორგანოს, თუ იქ მოთავსდება რაიმე წერილი, რომელსაც შეეძლება ანტანტის გაწბილება. ინგლისელი პორუჩიკი არახუნებდა ხიშტით ქართველი პროკურორის მაგიდაზე და მოითხოვდა დაუყოვნებლივ გათავისუფლებას იმ პატიმრებისას, რომლებზეც მან წყალობითა ღვთისათა, მან, პორუჩიკმა, მიუჩვენა თითოთ. საზოგადოდ, საბუთების მიხედვით, ინგლისის სამხედრო ხელისუფლება იქცეოდა საქართველოში უფრო მეტად თავხედურად, ვიდრე გერმანული. რასაკვირველია, ასეთ შემთხვევებში ჟორდანია მოკრძალებით მოაგონებდა ხოლმე საქართველოს თითქმის დამოუკიდებლობას და შესჩიოდა მაკდონალდს საქართველოს თითქმის—ნეიტრალიტეტის დარღვევაზე. ამას მოითხოვდა უბრალო სიფრთხილე. როდესაც დენიკინი ართმევდა საქართველოს სოხუმის ოლქს, მენშევიკები უჩიოდნენ დენიკინს უოკერთან, ხოლო უოკერს — ჰენდერსონთან, ორივე ინსტანციაში ერთნაირი წარმატებით.

ეს ჩივილი და შეტაკება რომ არ ყოფილიყო, ეს იმის მომასწავებელი იქნებოდა, რომ მენშევიკები სრულიად არაფრით არ განსხვავდებიან დენიკინისაგან. მაგრამ ეს ისევე არ არის სწორე, როგორც ის, რომ გვეთქვა, — ჰენდერსონი არაფრით არ განსხვავდება ჩერჩილისგანო. წვრილ—ბურჟუაზიულ მერყეობათა გაქანება რევოლუციურ ეპოქაში ძლიერ დიდია: პროლეტარიატის დახმარებიდან მემამულეთა კონტრრევოლუციასთან ფორმალურ კავშირამდე. რამდენადაც უფრო ნაკლებად დამოუკიდებელი არიან წვრილ-ბურჟუაზიული პოლიტიკოსები, მით უფრო მეტს გაჰყვებიან ისინი თავისი სრული დამოუკიდებლობისა და თავისი აბსოლუტური ნეიტრალიტეტის შესახებ. მხედველობის ამ კუთხედის მიხედვით ძნელი არ არის გავადევნოთ თვალი მენშევიკების, მემარჯვენე ესერების და მემარცხენე ესერების მთელ ისტორიას მთელი რევოლუციის მასშტაბში. იგინი არას დროს არ არიან ნეიტრალები. იგინი არას დროს არ არიან დამოუკიდებლები. მათი „ნეიტრალობა“ არის ყოველთვის მხოლოდ კრიტიკული მკვდარი წერტილი მარჯვნიდან მარცხნისკენ ან მარცხნიდან მარჯვნივკენ მოძრაობაში. ეხმარებიან რა ბოლშევიკებს (მემარცხენე ესერები, ანარქისტები), ან ეხმარებიან რა მეფის გენერლებს (მემარჯვენე ესერები, მენშევიკები), წვრილ-ბურჟუაზიული პარტიები ხშირად ფრთხებიან თავისი მოკავშირის მოახლოვებული გამარ-

ჯვების გადამწყვეტ მომენტში, ან, კიდევ უფრო ხშირად, სტოვებენ მას განსაცდელის დროს. საჭიროა, მართლა, ითქვას, რომ თუ რევოლუციურ ეპოქაში წვრილ-ბურჟუაზიული პარტიები ჩვეულებრივ ინაწილებენ დამარცხების ყველა შედეგებს, სამაგიეროდ მათ ძლიერ იშვიათად შეხვდებოთ ხოლმე გამარჯვების უპირატესობანი. გამაგრდებოდა რა „დემოკრატიის“ დახმარებით, მონარქიული კონტრ-რევოლუცია — აღმოსავლეთით კოლჩაკის სახით, ჩრდილოეთით და დასავლეთით იუდენიჩის, მილლერის და ინგლისელი გენერლების სახით, სამხრეთით დენიკინის სახით, — შეუპოვებლად ამცირებდა და სცემდა თავის დამხმარე — დემოკრატებს.

ბოლოს და ბოლოს ევროპიულ სოციალ-დემოკრატიასაც აქვს ამ მხრივ ზოგიერთი გამოცდილება დაღუპული ადგილებისა და თვალებ ქვეშ ფანრების სახით, თუმც, მართალია, არა რევოლუციის ეპოქიდან, არამედ ომის ეპოქიდან. სოციალ-პატრიოტები, რომლებიც ეხმარებოდნენ საკუთარ ბურჟუაზიას მისთვის ყველაზე ძნელ ომის თვეებში, თუ არ ფიქრობდნენ პროლეტარიატის მონაწილეობაზე ომის წაყოფში, ყოველ შემთხვევაში მოელოდნენ სოციალიზმისა და თავისი საკუთარი როლის გადიდებას სახელმწიფოს ბედ-იღბლის გამგებლობაში ომის შემდეგ. ისინი მოტყუვდნენ. მოტყუებული ჰენდერსონი, სამბა და სხვები აგრეთვე ამჟღავნებდნენ თავის ბურჟუაზიას, ემუქრებოდნენ მას და უჩიოდნენ ინტერნაციონალთან. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ ისინი არ ემსახურებოდნენ მას. ემსახურებოდნენ, მაგრამ პრეტენზიებით. ემსახურებოდნენ, მაგრამ მოტყუებული დარჩნენ. ემსახურებოდნენ, მაგრამ უჩიოდნენ. არავინ არ ამბობს მათზე, რომ ისინი მხოლოდ დაქირავებული ლაქიებია. არა. ისინი არიან წვრილ-ბურჟუაზიული ოპორტუნიზტები, ე. ი. პოლიტიკური, ამბიციოზური, მრავალმეტყველი ლაქიები; ყოველთვის მერყევი; ყოველთვის არა საიმედო, — მაგრამ ლაქიები თავით ფეხამდე.

* * *

შეუთვისებია რა, როგორც იყო ნათქვამი, მეთოდები ფრანგი აკადემიკოსებისა, რომლებიც აქებ-ადიდებენ სამთავრო მონაკოს ან კარაგეორგიევსკის დინასტიის განათლებულ პოლიტიკას, კაუცკი არ კითხულობს ახსნა-განმარტებას, არ

მოთხოვს მიზეზებს, მას არ უკვირს წინააღმდეგობანი და არ ეშინია უაზრობისა. თუ საქართველო ჩამოეცალა რევოლუციურ რუსეთს, ამაში დამნაშავე არიან ბოლშევიკები. თუ საქართველომ მოიწვია გერმანელთა ჯარები, ეს იმიტომ, რომ ისინი ოსმალურებზე უკეთესი არიან. გოგენცოლლერნის ჯარები მოვიდნენ საქართველოში „არა როგორც მძარცველები, — ჩიფჩიფებს კაუცკი, — არამედ როგორც მის მწარმოებელ ძალთა ორგანიზატორები“... მაგრამ გოგენცოლლერნის ჯარებთანაც ერთად, რომლებსაც „სინარულით ეგებებოდნენ ტფილისის ქუჩებში“, — ვინ? ვინ? ვინ? — საქართველო არაფერს არ ჰკარგავს თავის დემოკრატიულ ქველობათაგან. — ტომსონმა და უოკერმაც მოუტანეს მას მხოლოდ სარგებლობა. და მას შემდეგ, რაც მისი ქალწულობის თვითნებური ატრიბუტით სარგებლობდა თავისთვის ჯერ მისგანვე მოწვეული გერმანელი ლეიტენანტი, ხოლო შემდეგ ინგლისელი, არავის არ შეიძლება დარჩეს ეჭვი, რომ მეორე ინტერნაციონალის დელეგაციის ჩამოსვლის დროს საქართველოს დემოკრატიული ქველობანი სავსებით აყვავებული იყო. აქედან გამომდინარეობს კაუცკის წინასწარმეტყველური დასკვნა: რუსეთს იხსნის სული მენშევიზმისა, რომლის განხორციელებასაც წარმოადგენს მენშევიკური საქართველო (გვერდი 72)

დგება მომენტი, როდესაც უნდა მიეცეს სიტყვა თვით „სულს მენშევიზმისას“. 1918 წ. დასასრულს (27 დეკემბერს) მოხდა მოსკოვში პარტიული თათბირი რ. ს.-დ. მ. პ. (მენშევიკებისა). ამ თათბირზე განხილულ იქმნა პოლიტიკა პარტიის იმ ნაწილებისა, რომლებიც შევიდნენ თეთრგვარდიელთა მთავრობებში ან აშკარად დაუკავშირდნენ უცხოურ იმპერიალიზმს; კერძოდ და განსაკუთრებით ლაპარაკი იყო აქ ქართველი მენშევიკების შესახებ. მენშევიკური ც. კ.-ის ოფიციალური ცნობაში ამ თათბირის შესახებ ვკითხულობთ: „თავის წრეში პარტიას არც შეუძლია და არც სურს მოთმენა კონტრ-რევოლუციური ბურჟუაზიის და ინგლის-ამერიკის იმპერიალიზმის მოკავშირეებისა, რანაირიც არ უნდა იქნეს მიზეზები, რომლებმაც აიძულეს ბევრი მათგანი ასეთი კავშირის დასაქერად“. კონფერენციის რეზოლუციაში პირდაპირ არის ნათქვამი: „თათბირი აღნიშნავს, რომ პოლიტიკამ საქართველოს სოციალ-დემოკრატიისა, რომელიც შეეცადა ეხსნა საქართველოს დემოკრატიული წესწყობა და თვითგამგებლობა უცხოურ

დახმარებაზე ორიენტაციის და რუსეთისგან ჩამოშორების თა-
სით, დაუპირდაპირა იგი ამოცანებს, რომლების განხორციე-
ლებისკენაც ისწრაფოდა პარტია საერთოდ.

ეს მასწავლებელი ეპიზოდი იძლევა წარმოდგენას არა
მხოლოდ კაუცკის შორსმჭვრეტელობის შესახებ რევოლუცი-
ური ამბების შეფასებაში, არამედ მისი კეთილსინდისიერე-
ბის შესახებაც მათ ფაქტიურად დალაგებაში. თავისი მეგობა-
რი მენშევიკების დაუკითხავადაც კი და სიფრთხილის აუცი-
ლებელი ზომების მიუღებლად კაუცკი ხატავს ჟორდანია-წე-
რეთლის საგარეო პოლიტიკას, როგორც ქვეშარიტად მენშე-
ვიკურს და ამიტომ სან-მუშოს საერთაშორისო სოციალ-დე-
მოკრატიისთვის. ამავე დროს კი „ქვეშარიტად მენშევიკურ“
პარტიის ოფიციალური შეფასება, მარტოვ-დანის პირით, ამ-
ბობს, რომ ჟორდანია-წერეთლის საგარეო პოლიტიკა ახდენს
პარტიაზე „დამრღვევ გავლენას“ და ემუქრება მას „პრესტი-
ჟის საბოლოოდ დაცემით პროლეტარული მასების თვალში“
(იხ. ზემოხსენებული გამოცემა მენშევიკური ც. კ. გვ. 6).
იმ დროს, როდესაც კაუცკი ასვამს მარქსისტული კურთხევის
ბეჭედს საქართველოს „უსასტიკესი ნეიტრალიტეტის“ პოლი-
ტიკაზე, მარტოვ-დანი მიდიან ამ პოლიტიკის შესახებ უკიდუ-
რეს მუქარამდე: „პარტიას არ შეუძლია, — სწერენ ისინი, —
საყოველთაო სასაცილოდ გაუხდომლად, დაუშვას ისეთი პო-
ლიტიკური გამოსვლები მისი ცალკე ნაწილებისა, რომლებიც,
მისი კლასიური მტრების აშკარა თუ ფარული კავშირის
დროს, არის მიმართული მისი რევოლუციური პოლიტიკის
თვით არსების წინააღმდეგ“ (იქვე, გვ. 6).

აქ შეიძლებოდა დაგვესვა წერტილი. კაუცკის მეცნიე-
რული ყელსახვევი საკმაოდ მაგრად არის დაყოლილი მენშე-
ვიკურ ორფენა კარებში: გათავისუფლება თავისა, მგონი,
შეუძლებელია. შეიძლება, ახლა მაინც, რამდენიმედ დაგვიან-
ების შემდეგ, სთხოვს კაუცკი დახმარებას მარტოვს? შესა-
ძლებელია. და ექვს გარეშეა, რომ ის ამ დახმარებას მიი-
ღებს. ჩვენ თვით შეგვიძლია, კაუცკისთვის მენშევიკების მიერ
მიყენებული ზიანის შესამსუბუქებლად, ვთქვათ რამდენიმე
განმარტებითი სიტყვა. მომენტი მაშინ იყო მეტად რევოლუცი-
ური. ბოლშევიკები სცემდნენ კოლჩაკს. გერმანიაში და ავ-
სტრო-უნგრეთში იფეთქა რევოლუციამ. მენშევიკების ლი-

დერები იძულებული შეიქნენ გადაეყარათ ზღვაში მეტად ჩირქის მომცხები ტვირთი, რომ ისინი თვითვე არ ჩამხრჩვა-ლიყვნენ. მოსკოვისა და პეტერბურგის მუშათა კრებებზე ისინი აღშფოთებით ამბობდნენ უარს საქართველოს მაშინდელ მოღალატურ პოლიტიკასთან სოლიდარობაზე. ისინი ემუქრებოდნენ გამორიცხვით ჟორდანიას და სხვას, თუ ისინი არ დააბრუნებდნენ თავს პარტიის გახდენას „სასაცილოდ“. მომენტი იყო ისე ძლიერ მღელვარე, რომ თვით გილფერდინგს სურდა შეეტანა საბჭოები კონსტიტუციაში. ეს კი უკვე ამტკიცებს, რომ საქმე მივიდა უკიდურესობამდე.

ემუქრებოდნენ გამორიცხვით, მაგრამ ხომ არ გამოურიცხავთ? რასაკვირველია, არ გამოურიცხავთ, არც უფიქრიათ გამორიცხვა. ისინი არ იქნებოდნენ მენშევიკები, სიტყვა და საქმე რომ არ ჰქონდეთ დაშორებული ერთმანეთისაგან. მთელი საერთაშორისო მენშევიზმი არის მხოლოდ პირობითი მუქარა, რომელიც არას დროს არ ხორციელდება, სიმბოლიური მოქნევა, რომელსაც არ მოსდევს დარტყმა.

მაგრამ ეს არ სცვლის ფაქტს: ქართველი მენშევიკების პოლიტიკის ძირითადი საკითხის შესახებ კაუცკი უსირცხვოდ ატყუებს მკითხველებს. მისი სიცრუე გამომჟღავნებულია მენშევიკების მიერვე, თავის დაძრობა შეუძლებელია: ყელსახვევი მაგრად არის ჩაჭერილი.

მაკდონალდი კი? ო, მაკდონალდი დიდად პატივცემული ადამიანია. მაგრამ იმასაც აქვს ნაკლი: მას არაფერი არ გაეგება სოციალიზმის საკითხებში. სრულიად არაფერი!

შინაგანი რეჟიმი.

საგარეო პოლიტიკაში — უსასტიკესი ნეიტრალიტეტი, ხოლო შინაგანში, იგულისხმება, სრული თავისუფლება. და განა შეიძლება სხვანაირად? „დამოკიდებულებანი მუშებისა და გლეხების შორის საქართველოში, — გვიამბობს კაუცკი, — უკანასკნელ დრომდე არიან საუკეთესო, რამდენადაც კი შესაძლებელია“ (გვ. 54). რეინიდან წყნარ ოკეანემდე მრისხანებენ სისხლიანი ამბოხებანი, — „საქართველო ერთად-ერთი ქვეყანაა, რომელმაც, გერმანულ ავსტრიასთან ერთად, აუქცია გვერდი ძალადობას“ (იქვე). კომუნისტები? მაგრამ მათ „ლეგალური მოქმედების სრული თავისუფლების დროს“ ვერ შესძლეს გერავითარი გავლენის მოხვეჭა (გვ. 65). სოციალ-დემოკრატები ყველა არჩევნებზე იღებდნენ ხმის დიდ უმრავლესობას. მართლაც, ერთად-ერთი თავისებური ქვეყანაა — წყნარი ოკეანედან რეინამდე. და თვით რეინს იქითაც არა მგონია მოიძებნოს მსგავსი, თუ არ ჩავთვლით სამთავრო მონაკოს, როგორც არის აწერილი ის პენსიაზე მყოფი დახვესებული ფრანგი აკადემიკოსების მიერ.

ასეთი პოლიტიკური ნათითხნის წინაშე ჩერდები პირველ ხანს ისევე გაშტერებული, როგორც თავხედური ოლეოგრაფიის წინაშე, სადაც თვითვეული სამღებრო სტყუის ცალკე, და ყველა ერთად კი სტყუიან უფრო შეურაცხსაყოფად თვალისთვის. ყველაფერი, რაც კი ჩვენ ვიცით დამოუკიდებელი საქართველოს წარმოშობისა და მისი საგარეო პოლიტიკის შესახებ, უკუაგდება უკვე იმ სურათს საყოველთაო სიამტკბილობისას, რომელსაც კაუცკი ხედავდა ვაგონის ფანჯრიდან ბათომიდან ტფილისამდე. კავშირი საგარეო და შინაგანი პოლიტიკის შორის საქართველოში უნდა გამოქვეყნებულიყო მით უფრო ძლიერ, რომ საქართველო წარმოსდგა ორ გზობაზე გამოფურჩენით ისე, რომ გარეშედ ხდებოდნენ მისთვის დღეს ისეთი საკითხები, რომლებიც ჯერ კიდევ გუშინ შინაგანი იყვნენ. გარდა ამისა, თავის საგარეო ამოცანათა გადა-

წყვეტის დროშის ქვეშ მენშევიკები იწვევდნენ თავის სახელმწიფოში უცხოურ სამხედრო ძალას, ჯერ გერმანელებს, შემდეგ ინგლისელებს, და ისევ ისე შეიძლება ითქვას, რომ გენერალი ფონ-კრესი და გენერალი უოკერი თამაშობდნენ არა უკანასკნელ როლს სახელმწიფოს საშინაო ცხოვრებაში. რადგან, კაუცკის სიტყვით, რომლის ბანალობაც ხანდახან ხდება პარადოქსალური, გოგენცოლლერნის გენერლები ასრულებდნენ საქართველოში მაღალ ფუნქციას „საწარმოო ძალთა ორგანიზატორებისას“ (გვ. 57) და სრულებით არ ერეოდნენ დემოკრატიის საათის მექანიზმის მუშაობაში, ამიტომ ზედმეტი არ იქნება მოვიყვანოთ აქ მრისხანე შეყვირება ფონ-კრესისა შავრაზმელ თავად-აზნაურთა ერთი ჯგუფის დაპატიმრების გამო, რომელმაც იწყო შექმნა დამრბევი ბანდებისა. „მთავრობას არ შეუძლია—ასწავებდა ფონ-კრესი მინისტრ რამიშვილს,—ჩასთვალოს პოლიტიკა პარტიისა ან მოქალაქეთა ჯგუფისა არაკეთილსაიმედოდ მხოლოდ იმიტომ, რომ ის მიმართულია არსებული რეჟიმის წინააღმდეგ. ვიდრე ეს პოლიტიკა არ იქნება მიმართული თვით სახელმწიფოს არსებობის წინააღმდეგ, მანამდე არ შეიძლება ჩაითვალოს იგი სახელმწიფო ღალატად“. ამ კლასიკურ განსწავებათა საპასუხოდ რამიშვილი, სხვათა შორის, მოახსენებდა: „მე წინადადება მივეცი ამ (მემამულეთა) კავშირის მოღვაწეებს წარმოედგინათ პროექტი ყოფილი თავად-აზნაურების მდგომარეობის გაუმჯობესებისა, რაიც სისრულეში იქნება მოყვანილი“. ვინ არის აქ უკეთესი; საწარმოო ძალთა ორგანიზატორი კრესი თუ დემოკრატი რამიშვილი, ამის გადაწყვეტა ადვილი არ არის. რომ ინგლისელი ოფიცრები ერეოდნენ საშინაო ცხოვრებაში კედევ უფრო თავბედურად, ვიდრე გერმანელები, ჩვენ ეს უკვე მოვიხსენიეთ. მაგრამ, თუ არ ჩავთვლით ჯარისკაცულ უხეშობასა და გადამეტებულ გულახდილობას, ჩარევა პირველებისა და მეორეებისაც მიმდინარეობდა საერთოდ სოციალური და პოლიტიკური კონსერვატიზმის იმავე ხაზით, რომელიც იყო ხაზი თვით მენშევიკებისა რევოლიუციის დასაწყისიდანვე.

მთავარი გაკვეთილი, რომელიც გამოიტანა წერეთელმა რუსეთის რევოლიუციის ცდიდან, ის არის, რომ „დემოკრატიის სიმხდალემ და გაუბედავობამ ანარქიასთან ბრძოლაში“ დალუბა დემოკრატია, რევოლიუცია და სახელმწიფო, და, რო-

გორც მთავრობის პოლიტიკის უმთავრესი სულის ჩამდგმელი, ის მოითხოვდა ამიერ-კავკასიის სეიმისგან „დაევალებინა მთავრობისთვის უსასტიკესი ზომების მიღება ანარქიის წინააღმდეგ...“ (1918 წ. მარტის 18).

ჯერ კიდევ ამაზე ადრე, თებერვლის 15, ჟორდანია აცხადებს სეიმის სხდომაზე: „ჩვენ სახელმწიფოში უფრო და უფრო იზრდება ანარქია... მუშათა კლასში განწყობილება ბოლშევიკურია, თვით მენშევიკ მუშებსაც გადასდებიან ბოლშევიზმის სენი“.

პირველი ეროვნული ქართული პოლკები გამსჭვალული არიან ასეთივე განწყობილებით, დათხოვნილ ჯარისკაცებს გააქვთ სოფლად რევოლუციური სენი.

„ის, რაც ხდება ახლა ჩვენ სოფლებში,—ამბობს ჟორდანია,—არ არის ახალი რამ: ასევე ხდებოდა ყველა (!) რევოლუციების დროს, ყველგან (!) გლახთა მასები გამოდიოდნენ დემოკრატიის წინააღმდეგ. დროა მოვუდოთ ბოლო სოციალ-დემოკრატიულ პარტიაში „ნაროდნიკულ“ გლეხური ილლიუზიების ბატონობას. დროა დავუბრუნდეთ მარქსს და მტკიცედ დავდგეთ რევოლუციის სადარაჯოზე გლეხური რეაქციის წინააღმდეგ.“ მარქსის მოყვანა მოწმედ არის სირეგვნე, გართულებული შარლატანობით მენშევიკურ ხანაში, რომელზეც აქ არის ლაპარაკი. ამიერ-კავკასიის გლეხობა აწყობდა აჯანყებებს არა დემოკრატიული რევოლუციის წინააღმდეგ, არამედ მისი სინელის, გაუბედავობის, სიმხდალის წინააღმდეგ, განსაკუთრებით აგრარულ საკითხში. მხოლოდ აგრარულ-დემოკრატიული რევოლუციის ნამდვილი გამარჯვების შემდეგ უჩნდება ნიადაგი კონტრ-რევოლუციურ გლეხურ მოძრაობას. ქალაქის მატერიალურ მოთხოვნათა წინააღმდეგ, სამეურნეო პოლიტიკის სოციალისტური ტენდენციების წინააღმდეგ, ბოლოს, მუშათა კლასის პარტიის დიქტატურის წინააღმდეგ. თუ რევოლუციის პირველ ხანაში აგრარულ აჯანყებათა მომოდრავებელ ძალას წარმოადგენდა სოფლის დაბალი ფენები, მისი უმეტესად დაჩაგრული და შეუძლები ფენები, სამაგიეროდ ხელმძღვანელი როლი მეორე ხანის გლეხურ აჯანყებებში გადადის სოფლის ზემო ფენებში, მის უმეტესად შეძლებულ, მტკიცე, „კულაკურ“ ელემენტების ხელში. მაგრამ საჭირო არ არის შევჩერდეთ იმაზე, რომ ქართველ მენშევიკებს, როგორც არა ქართველებსაც, არ ესმით მარქსიზ-

მის რევოლუციური ანბანი. ჩვენთვის საკმარისია ვიცნოთ ის ფაქტი, რომ გლახთა მასები, რომლებიც შეადგენდნენ მცხოვრებთა დიდ უმრავლესობას, ბოლშევიკურად გამოდიოდნენ მენშევიკური „დემოკრატიის“ წინააღმდეგ. სეიმის მიერ გამოცემული გეგმის ერთგული საქართველოს მთავრობა, რომელიც ემყარებოდა ქალაქის წვრილ-ბურჟუაზიულ დემოკრატიასა და ზედა ფენებს მუშათა კლასისას, რომელიც საერთოდ ძლიერ მცირერიცხოვანი იყო, აწარმოებდა შეუბრალებელ ბრძოლას ბოლშევიზმით სწეულ მშრომელთა მასების წინააღმდეგ.

მენშევიკური საქართველოს მთელი ისტორია არის გლახურ აჯანყებათა ისტორია. მათ აქვთ ადგილი პატარა სახელმწიფოს ყველა ნაწილებში და ხშირად აქვთ ძლიერ მედგარი ხასიათი. ზოგიერთ მაზრებში საბჭოთა ძალა-უფლება სძლებს თვეობით. აჯანყებებს უღებენ ბოლოს დამსჯელი ექსპედიციები და ამთავრებენ სამხედრო-საველე სასამართლოები, შემდგარი ოფიცრებისაგან და წვრილ თავად-მემამულეებისაგან. როგორ უსწორდებოდა საქართველოს მთავრობა რევოლუციურ გლახობას, ამის შესახებ უკეთესი იქნება მოვიყვანოთ სიტყვები აფხაზი მენშევიკების მოხსენებისა მაზნიევის რაზმის მოქმედების შესახებ აფხაზეთში.

„ამ რაზმმა თავისი სისასტიკითა და შეუბრალებლობით, — ამბობს საქართველოს მთავრობისადმი წარგზავნილი მოხსენება, — გადააქარბა მოქმედებას ბოროტად მოსაგონარი მეფის გენერლის ალიხანოვისას. მაგალითად, ამ რაზმის კაზაკები იჭრებოდნენ მშვიდობიან აფხაზთა სოფლებში, მიჰქონდათ ყველაფერი, რასაც კი ცოტა რამ ფასი ედო, აუპატიურებდნენ ქალებს. ამ რაზმის მეორე ნაწილი, ბ. თუხარელის უშუალო ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი, ანგრევდა ყუმბარებით იმ პირთა სახლებს, რომელთაც დააბეზლებდა ვინმე. ანალოგიურივე ძალადობა ხმარებულ იქმნა გუდაუთის მაზრაშიც. ქართული რაზმის უფროსმა, პორუჩიკმა კუბუნიამ, ფოთის ყ. ბოქაულმა, სცემა მთელ სოფლის ყრილობას ს. აცში, უბრძანა ხალხს დაწოლილიყვენ ტყვიისმფრქვეველის ცეცხლის ქვეშ, შემდეგ გაიარა მწოლარეთა ზურგებზე და სცემდა მათ ხმლით სიბრტყლივ; შემდეგ უბრძანა ყრილობას შეჯგუფულიყვენ ერთად, შეიქრა გაქანებული ცხენით შიგ და მარჯვნივ და მარცხნივ სცემდა ხალხს მათრახით. ასეთი სიმ-

ხეცის წინააღმდეგ მიმართეს მას პროტესტით. ა. აფხაზეთის საერო საბჭოს წევრებმა აბუხვამ და ძუკუიამ, რომლებიც პასუხად დაპატიმრებულ და შეყრილ იქნენ სარდაფში... გუდაუთის მაზრის კომისრის თანაშემწე, პორუჩიკი გრიგორიადი, სცემდა ხოლმე ხალხს. სოფლის ყრილობაზე და წიშნავდა თავისი ნებით სოფლის კომისრებს მეფის რეჟიმის დროს მასახლისად ნამყოფებიდან, რომლებიც სძულდა ხალხს.

ცხადი არ არის, რომ დამოკიდებულებანი მენშევიკებისა და გლეხების შორის, როგორც ეს ჩვენ ვიცით კაუტსკისგან, იყო ყოველთვის „საუკეთესო, რამდენადაც კი შესაძლებელია“?.. აფხაზეთის დამშვიდების ერთ-ერთი შედეგი იყო სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციიდან მენშევიკ-აფხაზეთის თითქმის სავსებით გამოსვლა (ტარნოვა, ბაზბა, ჩუკბარი, კობახია, ცვიჟბა, ბარცცი და ძუკუია).

აჯანყებულ ოსეთში ჯუღელი მოქმედებდა არა უკეთესად.

რადგან ჩვენ დავისახეთ ამოცანად, პედაგოგიური მოსახერებით, დახასიათება ქართველი მენშევიკების პოლიტიკისა, შეძლების და გვარად, მათივე საკუთარი განცხადებებითა და საბუთებით, ამიტომ ჩვენ გვიხდება აქ დავძლიოთ ლიტერატურული ზიზღიანობა და მოვიყვანოთ ამონაწერები ჩვენთვის უკვე ნაცნობი „რაინდული“ მენშევიკის ვალიკო ჯუღელის, სახალხო გვარდიის ყოფილი უფროსის, წიგნიდან. ჩვენი ამონაწერები შეეხება თვით ჯუღელის მოქმედებას ოსეთში გლეხური აჯანყების ჩაქრობის დროს.

„მტერი ყველგან გარბის უწყესრიგოდ, თითქმის წინააღმდეგობის გაუწევლად. ეს მოღალატეები სასტიკად უნდა იქმნენ დასჯილი“.

იმავე დღეს ის სწერს დღიურში (წიგნს აქვს მიცემული დღიურის ხასიათი):

„ახლა დამეა. ყველგან მოსჩანს ცეცხლები. ეს იწვის აჯანყებულთა სახლები. მაგრამ მე უკვე შევეჩვიე და ვუცქერი ყველა ამას თითქმის დამშვიდებული“.

შემდეგი დღის ჩანაწერში ვკითხულობთ:

„ყველგან ჩვენ გარშემო იწვის ოსთა სოფლები... მებრძოლი მუშა კლასის ინტერესებისთვის, მომავალი სოციალიზმის ინტერესებისთვის ჩვენ ვიქნებით სასტიკნი. დიახ, ვიქნებით. მე დამშვიდებული სულითა და წმინდა სინდისით

ვუსჯარი ნაცრად ქცეულ სახლებს და კომლის სვეტებს... მე სრულიად დამშვიდებული ვარ. დიახ, დამშვიდებული ვარ“.

შემდეგ დღეს დილით ჯუღელი სწერს:

„ანთია ცეცხლები... სახლები იწვის... ცეცხლით და მახვილით“...

იმავე დღეს რამდენიმე საათის შემდეგ ახალი ჩანაწერი:

„ცეცხლი კი ანთია, ანთია“...

იმავე დღეს საღამოზე ის ხელახლა სწერს:

„ახლა ყველგან ცეცხლია... ანთია და ანთია. ბოროტის მომასწავებელი ცეცხლი... რაღაც საშინელი, სასტიკი და ფეერიული სილამაზეა... და ერთმა ძველმა ამხანაგმა, რომელიც უმზერდა ამ ღამის ცეცხლს, გავარჯარებულს, მოწყენით მითხრა:

„—ახლა კი თანდათან ვხვდები ნერონის განცდას და რომის დიდ ცეცხლს“.

„ცეცხლები კი ანთია, ყველგან ანთია.“

ეს საზიზღარი მანქიობა (სტილი—ეს ადამიანია!) ჩვენ ყოველ შემთხვევაში გვაძლევს შესაძლებლობას ხელახლა განვიმტკიცოთ რწმენა, რომ დამოკიდებულებანი ქართველი მენშევიკებისა და გლეხების შორის უცვლელად რჩებოდნენ „საუკეთესოდ, რამდენადაც კი შესაძლებელია.“

აჭარის (ბათუმის ოლქის) ევაკუაციის შემდეგ ინგლისელთა მიერ 1920 წ. საქართველოს მთავრობას დასჯირდა იქ შესვლა არტილერიის საშუალებით, ერთი სიტყვით, ნერონისებური მანქისთვის ჯუღელს ჰქონდა მუდმივი საბაბი საქართველოს ყელა კუთხეებში *)

ჟორდანიას შემდეგ შინაგან საშეშა მინისტრი რამიშვილიც, სწორედ ის, რომელიც იმუშავებდა საკითხს ყოფილ თავად-აზნაურთა მდგომარეობის გაუმჯობესებისას, აგრეთვე იმოწმებდა მარქსს იმ თეორი ტერორის გასამართლებლად, რომელიც მიმართული იყო აჯანყებული გლეხობის წინააღმდეგ.

შეიძლება, მაინც კი, გადაწყვიტოთ ითქვას, რომ, მიუხედავად თეორი ტერორისა, რომელიც შევსებულ იქმნა

*) ჩვენ არ ჩამოვთვლით გლეხთა აჯანყებას საქართველოში. მოკლე ცნობა მოძრაობისა მოყვანილია ამა. მიხა ცხაკაიას წერილში — „Коммунистический Интернационал“ № 18, გვ. 4751 და შემდ.

რიტორიკის ქაღალდის ფერებით, მენშევიკურ დიქტატურას წაღეს და უკვალოდ რევოლუციური მოძრაობის ნიადვარი, რომ სახელმწიფოში არ ყოფილიყო უცხოური ჯარები. იმ დროს თავის გადარჩენაში და ხმაზე მენშევიკებს არა გერმანელი მარქსი, არამედ გერმანელი ფონ-კრესი.

განსაკუთრებით ახირებულია კაუცკის მტკიცება საქართველოს კომუნისტური პარტიის „მოქმედების სრული თავისუფლების“ შესახებ. საკმარისი იქნებოდა ერთევა—ზოგიერთი თავისუფლება. მაგრამ ჩვენ უკვე ვიცით: თუ ნეიტრალიტეტი, ის უსასტიკესია; თუ თავისუფლება, ის სრულია; არა უბრალოდ კარგი დამოკიდებულება, არამედ „საუკეთესო, როგორიც კი შესაძლებელია“.

განსაცვიფრებელია უპირველეს ყოვლისა ის, რომ ვერც კაუცკიმ, ვერც ვანდერველდემ, ვერც თვით მისტრის სნოუდენმა, ვერც უცხოელმა დიპლომატებმა, ვერც ბურჟუაზიული პრესის ჟურნალისტებმა, ვერც თავისუფლების ერთგულმა ღირსებმა „ტაიმსმა“, ვერც უპატიოსნესმა „ტანმა“—ერთი სიტყვით, ვერც ერთმა მათგანმა, ვინც აკურთხა საქართველოში დემოკრატია, ვერ შენიშნა იქ განსაკუთრებული რაზმი. ამავე დროს კი ის არსებობდა. განსაკუთრებული რაზმი, თუ ნებას გვიბოძებთ ერთევათ, გახლავთ მენშევიკური „ჩეკა“. განსაკუთრებული რაზმი იჭრებოდა, აპატიმრებდა, ხვრეტდა ყველა მათ, ვინც მოქმედებდა მენშევიკური დემოკრატიის წინააღმდეგ. განსაკუთრებული რაზმი, ტერორიზმის მეთოდების მხრით, არაფრით არ განსხვავდებოდა საბჭოთა რუსეთის საგანგებო კომისიისგან,—არაფრით, გარდა იმ ამოცანისა, რომელსაც ის ემსახურებოდა: საგანგებო კომისია იცავდა სოციალისტურ დიქტატურას კაპიტალის აგენტებისგან, განსაკუთრებული რაზმი იცავდა ბურჟუაზიულ რეჟიმს ბოლშევიკური „ანარქიისგან“. მაგრამ ხომ სწორედ ეს იყო მიზეზი, რომ პარტიულმა მალალი საზოგადოება, რომელიც სწყევლიდა „ჩეკას“, სრულებით ვერ ამჩნევდა ქართულ განსაკუთრებულ რაზმს. სამაგიეროდ ქართველ ბოლშევიკებს არ შეეძლოთ არ შეემჩნიათ იგი, ვინაიდან ის, უმთავრესად, მათთვის არსებობდა. მოვიყვანოთ აქ მარტვილობა ქართული კომუნისმისა? დაპატიმრება, სახელმწიფოდან განდევნა, თეთრებისთვის გადაცემა; საპატიმროში შიმშილობა; დახვრეტა... საჭიროა განა გაგრძელება: საკმარისი არ იქნება მოვიგონოთ

გეგეჭკორის სიტყვები, როდესაც ის თავაზიანად მოახსენებდა დენიკინს: „ბოლშევიკებისადმი დამოკიდებულების შესახებ შემიძლია განცხადო, რომ ბრძოლა ბოლშევიკებთან ჩვენი სახელმწიფოს საზღვრებში შეუბრალებელია. ჩვენ ყველა ჩვენს განკარგულებაში მყოფი საშუალებით ვსრესთ ბოლშევიზმს... და ეს ჩვენ უკვე პრაქტიკის დავამტკიცეთ“. კარგი იქნებოდა, რომ ეს სიტყვები დაწერილიყო კაუცკის იარაღიანზე, ეს უკანასკნელი ისედაც რომ არ იყოს გადაშავებული არა შესაშურებელი წარწერებით ყოველ მხრივ. სადაც გეგეჭკორი ამბობს: ვსრესთ ყველა საშუალებით, ვახრჩობთ შეუბრალებლად, იქ კაუცკი გვიმარტავს: სრული თავისუფლებაო. დრო არ არის განა მიეჩინოს კაუცკის რბილი, ქეშმარიტად დემოკრატიული „ობეკა“?..

უკვე 1918 წ. თებერვლის 8 დახურულ იქმნა საქართველოში ყველა ბოლშევიკური გაზეთები. ამავე დროს მენშევიკური პრესა გამოდიოდა სრულიად ცხადად საბჭოთა რუსეთში. 10 თებერვალს მოხდა დახვრეტა მშვიდობიანი მიტინგისა ალექსანდრეს ბაღში ტფილისში, ამიერ-კავკასიის სეიმის გახსნის დღეს. თებერვლის 15 ჟორდანია ამხედრდა სეიმში ბოლშევიკური განწყობილების წინააღმდეგ, რაიც მოდებული იყო ხალხთა მასებში და რამაც იჩინა თავი თვით მენშევიკ-მუშებშიაც. ბოლოს, წერეთელი, რომელმაც კერენსკისთან ერთად დასდო ბრალი ჩვენს პარტიას სახელმწიფო ლალატში, მარტში ნანობდა სეიმში კერენსკის მთავრობის გადაქარბეულ „სიძნადლესა და სისუსტეს“, რომელსაც იგი, მისი აზრით, იჩენდა ბოლშევიკების დევნაში. გერმანელთა ჯარები მოწვეულ იქნენ საქართველოში ისევე, როგორც ფინეთში, ბალტიის სანაპიროებში, უკრაინაში—უმთავრესად ბოლშევიკების წინააღმდეგ. ამერიკელი წარმომადგენლის შეკითხვაზე ბოლშევიკების შესახებ საქართველოს დიპლომატიური წარმომადგენელი თოფურიძე უპასუხებს: „ჩვენ შევძელით მათი გასრესა. დასამტკიცებელი საბუთი აშკარაა: რუსეთის ყოფილ ტერიტორიაზე მხოლოდ საქართველოში არ არის ბოლშევიზმი“. მომავლისთვისაც თოფურიძე იძლევა არა ნაკლებ მტკიცე ვალდებულებას: „ყოველივე ძალ-ღონით და საშუალებით დაეხმარება ჩვენი რესპუბლიკა შეთანხმების სახელმწიფოებს ბოლშევიკებთან ბრძოლაშიო“... დასავლეთ კავკასიაში მყოფი ინგლისელთა ჯარების მთავარსარდალმა გენერალმა ფორესტერ უო-

კერძა 1919 წ. იანვრის 4 განუმატა სიტყვით და წერილობით ბ. ჟორდანიას, რომ ანტანტის მტერს კავკასიაში წარმოადგენს „ბოლშევიზმი, რომლის მოსპობაც გადაწყვეტილი აქვთ დიდ სახელმწიფოებს, სადაც და როდესაც არ უნდა გამოჩნდეს იგი“. უოკერისგან მიღებული ინსტრუქციის გამო ჟორდანიამ განუცხადა ორი კვირის შემდეგ ინგლისელ გენერალ მილნს: „გენერალი უოკერი... აღმოჩნდა პირველი პირი, რომელმაც ნამდვილად გაიგო ჩვენი ქვეყნის ყოფა-ცხოვრება“.

თვით გენერალ მილნს შემდეგნაირად გამოჰყავდა მოკლედ თავისი შეთანხმება ჟორდანიასთან: „ჩვენ საერთო მტრები გვყავს—გერმანელები და ბოლშევიკები“. ყველა ეს ერთად ჰქმნიდა უკეთესი რომ აღარ შეიძლება ისეთ ხელსაყრელ პირობებს ბოლშევიკების „მოქმედების სრული თავისუფლებისათვის“.

1919 წ. თებერვლის 18 თარიღით და №-ით 89/6 უოკერი უბრძანებს საქართველოს მთავრობას: „ყველა ბოლშევიკები, რომლებიც შემოვლენ საქართველოში, უნდა ჩასმულ იქნენ მეტეხში (ტფილისის ციხეა) და სასტიკად დაცული“. აქ ლაპარაკია ბოლშევიკებზე, რომლებიც ცდილობდნენ გადაერჩინათ თავი დენიკინისგან. მაგრამ უკვე თებერვლის 26, № 89/9, უოკერი სწერს: „იმ ლაპარაკის გამო, რომელიც მქონდა მათ აღმატებულება ბ. ჟორდანიასთან ამ თვის 20-ს, მე მივედი იმ დასკვნამდე, რომ აუცილებელია გაეწიოს წინააღმდეგობა შემდეგ შემოსვლას ბოლშევიკებისას საქართველოში საქართველოს სამხედრო გზით“.

ლტოლვილ ბოლშევიკებს მეტეხში ჩაჰყვდევით ენახებოდათ, ყოველ შემთხვევაში, სიცოცხლე რამდენიმე ხნით მაინც. უოკერი „მივიდა იმ დასკვნამდე“, რომ უკეთესი იქნებოდა გადაეღობათ მათთვის ეს ერთად-ერთი გზა ხსნისა და ამით მიეცათ ისინი ხელში დენიკინის ჯალათებისთვის. საბჭოთა მთავრობის სისასტიკის გამომჟღავნებისა და კეთილმოაწმუნე საეკლესიო ვარჯიშობისგან თავისუფალ წუთებში კარგი იქნებოდა, რომ არტურ ჰენდერსონს გაეგო ამის შესახებ აზრი ფორესტერ უოკერისა და გაეზიარებინა მისთვის თავისი!

საქმე არ განისაზღვრება მათ აღმატებულებათა მოლაპარაკებით და მიწერ-მოწერით. უკვე აპრილის 8-ს ორმოცდაორი კაცი, რომელთა შორის იყვნენ თერგის რესპუბლიკის

საბჭოთა კომისრები, მათი ცოლები და შვილები, წითელარმი-
ელები და სხვა ლტოლვილები, დაკავებულ იქნენ ქართული
საღარაჯოს მერ დარიალის ციხესთან და დაცინვისა, ცემისა
და გაწამების შემდეგ, რაიც ხდებოდა პოლკოვნიკი წერეთლის
ხელმძღვანელობით, ისინი ხელახლა იქნენ გარეკილი დენი-
კინის ტერიტორიაზე. ჟორდანიას ცდილობდა აეხსნა ეს უმწიკ-
ვლო ეპიზოდი პოლკოვნიკი წერეთლის პირადი ინიციატივით:
ნამდვილად კი უკანასკნელი ასრულებდა საიდუმლო შეთან-
ხმებას ჟორდანიასა და უოკერის შორის. მართალია, საბუთში
№ 99/9 არაფერი არ არის ნათქვამი კონდახებითა და ჯოხებით
თავსა და მკერდში ცემის შესახებ. მაგრამ განა სხვანაირად
შეიძლება გარეკა დაღლალობითა და შიშით შეშლილი ადა-
მიანებისა, რომლებიც ეძიებენ ხსნას პირდაპირი დაღუპვისგან?
პოლკოვნიკმა წერეთელმა, უნდა ვიფიქროთ, მტკიცედ შეი-
თვისა თავისი უფრო სახელოვანი თანამეგვარის აზრი, რომ
„დემოკრატიის სიმბდალესა და სისუსტეს“ ბოლშევიზმთან
ბრძოლაში შეუძლია დაღუპოს სახელმწიფო და ერიო.

ამგვარად, საქართველოს რესპუბლიკას თავიდანვე საფუძ-
ვლად დაედო ფიცი კომუნიზმთან ბრძოლისა. პარტიის ბელა-
დები და მთავრობის წევრები ისახავდნენ თავის ამოცანად
„შეუბრალებელ გასრესას“ ბოლშევიკებისას. ამ ამოცანას
ემსახურებოდნენ სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანეს ორგანოები:
განსაკუთრებული რაზმი, სახალხო გვარდია და მილიცია.
გერმანელი, ხოლო შემდეგ ინგლისელი ოფიცრები—ნამდვილი
მეუფენი საქართველოსი ამ ხანაში—სავსებით იზიარებდნენ
ამ ნაწილს სოციალ-დემოკრატიული პროგრამისას. კომუნის-
ტური გაზეთები იხურებოდა, კრებები ირეკებოდა და იხვრი-
ტებოდა, რევოლიუციური სოფლები, რომლებსაც ხელმძღვა-
ნელობდნენ ბოლშევიკები, იწვებოდა, განსაკუთრებული რაზმი
ხვრეტდა წინამძღოლებს, მეტეხი ივსებოდა კომუნისტებით,
ლტოლვილი ბოლშევიკები გადაეცემოდა ხოლმე დენიკინს.
1919 წ. მარტო ოქტომბერში დახვრეტილ იქმნა საქართვე-
ლოში, შინაგან საქმეთა მინისტრის განცხადებით, ოცდა-
ათზე მეტი კომუნისტი. ყველა დანარჩენში კი, როგორც ეს
ჩვენ ვიცით ნეტარი კაუცკისგან, საქართველოს კომუნისტური
პარტია სარგებლობდა „მოქმედების სრული თავისუფლებით“.
მართალია, სწორედ კაუცკის ტფილისში ყოფნის დროს
ქართველ კომუნისტებს ჰქონდათ თავისი ლეგალური გამო-

ცემანი და ისინი სარგებლობდნ მოქმედების ზოგიერთი — მაგრამ არა „სრული“ — თავისუფლებით. საჭიროა აქვე ჩვენ მიერ დენიკინის დამსხვრევის შემდეგ, საბჭოთა ულტი-მატუმის ძალით, რომელმაც გამოიწვია საზავო ხელშეკრუ-1920 წ. მაისის 7. 1918 წ. თებერვლიდან 1920 წ. ივნისა-მდე საქართველოს კომუნისტური პარტია არ გამოსულა ია-ტაკ ქვეშიდან...

მაშასადამე, საბჭოები ჩაერიენ 1920 წ. „დემოკრატიის,“ მასთან ერთად „ნეიტრალურის,“ შინაურ საქმეებში?!. დიახ, დიახ, უარის თქმა არ გვჭირდება. გენერალი ფონ-კრესი მოი-თხოვდა, რომ ქართველ თავად-აზნაურობას მისცემოდა თავი-სუფლება კონტრ-რევოლუციური მოქმედებისთვის. გენერალი უოკერი მოითხოვდა, რომ კომუნისტები ჩაემწყვდიათ მეტეხ-ში ან კონდახების საშუალებით გადაეცათ დენიკინის განკარ-გულებაში. ჩვენ კი, დავამსხვრიეთ რა დენიკინი და მივაღე-ქით საქართველოს საზღვრებს, მოვითხოვეთ, რომ კომუნის-ტებს მისცემოდათ თავისუფლება მოქმედებისა, რამდენადაც ის არ იქნებოდა მიმართული შეიარაღებული ამბოხებისკენ. ზავი საერთოდ ძლიერ არა სრული რამ არის, ბ. ჰენდერსონ! მენშევიკური მთავრობა იძულებული შეიქნა დაგეთანხმებოდა ჩვენს მოთხოვნაზე და, მისი საკუთარი ოფიციალური განცხა-დების მიხედვით, გამოუშვა საპატიმროებიდან 900-დე ბოლშე-ვიკი*). ბოლოს და ბოლოს ეს არც თუ ისე ბევრია. მაგრამ სა-ჭიროა ხომ მიღებულ იქნეს მხედველობაში სტატისტიკა მცხოვრე-ბთა თუ სამართლიანობის გულისთვის — ჩვენი გულებიც არ არის ყრუ სამართლიანობისადმი, ო, მისტრის სნოლდენ! — მივიღებთ ქართულ პროპორციას (900 პატიმარს 2 1/2 მილ. მცხოვრებზე) საბჭოთა ფედერაციისთვის, გამოვა, რომ ჩვენ გვაქვს უფლება დავამწყვდიოთ საბჭოთა რესპუბლიკების საპატიმროებში 45.000-მდე მენშევიკი. ვფიქრობ, რომ რევოლუციისთვის უმეტესად მწვავე და მძიმე პერიოდებში, რომლებიც ყოველთვის იწვევ-დენ მენშევიკთა მტრული მუშაობის გამწვავებას, ჩვენ არას-დროს არ მივსულვართ ამ მეტად მნიშვნელოვანი რიცხვის

*) იხ. საქართველოს გარეშე საქმეთა მინისტრის ნოტა 1920 წ. ივნისის 30 თარიღით № 5171.

ერთ მეთედ ნაწილამდეც კი. ხოლო რადგან საბჭოთა ფარ-
გლებში საზოგადოდ არც მოიკრიბება 45,000 მენშევიკი,
ამიტომ ჩვენ შეგვიძლია მიცემა გარანტიისა, რომ ჩვენი პრა-
ქტიკა არას დროს არ გადაცილებია იმ რეპრესიულ ნორმას,
რომელაც დაწესებულია ჟორდანია-წერეთლის დემოკრატიის
მიერ და დადასტურებულია მეორე ინტერნაციონალის მნა-
თობთაგან.

მაშასადამე, მაისში ჩვენ—სამოქალაქო ომის წესით—იძუ-
ლებით მივალდებინეთ საქართველოს მთავრობას კომუნისტური
პარტიის ლეგალიზაცია. დახვრეტილებს ვერ გავაცოცხ-
ლებდით, მაგრამ დაპატიმრებულები გათავისუფლებულ იქ-
ნენ. თუ დემოკრატია გახდა ცოტათ უფრო დემოკრატიული,
როგორც ვხედავთ, მხოლოდ პროლეტარული დიქტატურის მუ-
შტის ქვეშ. რევოლუციური მუშტი, როგორც იარაღი დემოკრა-
ტიზმისა,—აი საუკეთესო თემა ბ. ჰენდერსონის უახლოესი
საკვირაო ქადაგებისთვის!

ნიშნავს განა ეს, რომ 1920 წ. ნახევრიდან შეიცვალა
საქართველოს პოლიტიკა ბოლშევიკების მიმართ—იწყო მან
დაახლოვება უკანასკნელებთან? სრულიადაც არა. მენშევიკუ-
რმა მთავრობამ 1920 წ. გაზაფხულზე განიცადა შიშის მწვა-
ვე ხანა და წავიდა დათმობაზე. როდესაც კი ის არა განუ-
ცვიფრებლად დარწმუნდა, რომ აღმართული მუშტი არ ეშ-
ვება მის თავზე, მან გადასწყვიტა, რომ საფრთხე მოეჩვენა
გადაქარბებულად; და იგი უფრო და უფრო გათამამდა.

უწინარეს ყოვლისა დაიწყო რეპრესიები კომუნისტების
წინააღმდეგ. ჩვენი დიპლომატიური წარმომადგენელი მრავალ
ნოტებში, რომლებიც დამქანცველნი არიან თავისი ერთფერო-
ვნებით, აცხადებს პროტესტს წინააღმდეგ გაზეთების დახურვისა,
დაპატიმრებისა, პარტიული ქონების წართმევისა და სხვ. მა-
გრამ ამ პროტესტებს უკვე აღარ ჰქონდა გავლენა: საქარ-
თვლოს მთავრობამ წაიყარა აღვიძი, თანამშრომლობდა ვრა-
ნგელთან, ამყარებდა იმედს პოლონეთზე და ამით აჩქარებდა
აღსასრულს...

ერთხელ კიდევ: სახელდობ რითი განსხვავდება მენშევი-
კური „დემოკრატია“ ბოლშევიკური დიქტატურისაგან? ჯერ
ერთი, იმით, რომ მენშევიკური ტერორისტული რეჟიმის,—
რომელიც ითვისებდა ბოლშევიკების მრავალ მეთოდებს,—
ამოკანას შეადგენდა დაცვა კერძო საკუთრების საფუძვლზე-

ბისა და კავშირი იმპერიალიზმთან. საბჭოთა დიქტატურა იყო
და რჩება მწყობრ ბრძოლად საზოგადოების ხელახლა აშენე-
ბისთვის რევოლუციური პროლეტარიატთან დაკავშირებით.
მეორედ, იმით, რომ ბოლშევიკების საბჭოთა დიქტატუ-
რა პოულობს თავის გამართლებას თავის ისტორიულ მისსია-
ში და მისი განხორციელების პირობებში და მოქმედებს ცხა-
დად. მენშევიკური რეჟიმი კი ტერორიზმისა და დემოკრა-
ტიისა არის უიდეო ნარევი სისასტიკისა და მუხმუხელობისა.

სივრთხილის ხანა.

ცენტრალური იმპერიების სამხედრო დამსხვრევამ და გერმანიის რევოლუციამ შეიტანეს უდიდესი ცვლილება მსოფლიო მდგომარეობაში. ტფილისელი პოლიტიკოსები ეძებდნენ ახალ ორიენტაციას. მის უბრალო ფორმად აღმოჩნდა ფორთხვა ანტანტის წინაშე. მაგრამ ხვალინდელ დღეს არ შეეძლო არ ჩაენერგა მათთვის შიში. ვასსალური კავშირი გერმანიასთან აძლევდა საქართველოს ერთ ხანს ხელშეუხებლობის სერიოზულ გარანტიას, ვინაიდან გერმანიას ბრესტ-ლიტოვსკის საბელით ჰყავდა გათოკილი საბჭოთა რუსეთი, რომლის დამარცხებაც ამასთან ერთად ყველას აუცილებლად მიაჩნდა. ასეთივე ვასსალური დამოკიდებულება ანტანტისგან არ სწყვეტდა საკითხს: საბჭოთა რუსეთი იმყოფებოდა ინგლისთან საომარ განწყობილებაში, და, მიუხედავად მისი დაბოლოვებისა, საქართველო შეიძლება ადვილად მოსრესილიყო ერთ-ერთ საშიშ მოსახვევზე. ანტანტის გამარჯვება მოასწავებდა დენიკინის გამარჯვებას, და, მაშასადამე, მენშევიკურ სამეფოს ლიკვიდაციასაც. „დენიკინშინა“ 1919 წ. იმარჯვებდა და საბჭოთა ხელისუფლებას უმზადებდა დიდ საფრთხეს: 1919 წ. საბჭოთა ჯარები იძულებული გახდნენ დაეხიათ კავკასიიდან. ტფილისელი პოლიტიკოსები თავის ურთიერთობაში კონტრ-რევოლუციასთან შეიქნენ უფრო მეტად ფრთხილი, მეტად დადარაჯებული, მეტად მორიდებული, მაგრამ არა უფრო მეტად შორსმჭვრეტელი და არა მეტად პატიოსანი, არ შეეძლო არ დაეთესა ერთგვარი შიში მენშევიკურ გულებში მუშათა მოძრაობის მსვლელობასაც ევროპაში. 1919 წ. იყო წელი მშფოთვარე რევოლუციური ალტყინებისა. დაეცა გოგენცოლლერებისა და ჰაბსბურგების ტახტები. ირყეოდა მათზე გაცილებით უფრო ძლიერი ტახტი ბურჟუაზიისა. კრიალებდნ ყველა ნაკერავებზე მეორე ინტერაციონალის პარტიები. რუსმა მენშევიკებმა, რომლებმაც განუწყვეტლივ ამჟღავნებდნ და ასწავებდნ კომუნისტებს,

იწყეს ლაპარაკი სოციალისტური ეპოქის შესახებ, მოხსნეს საბოლოო მიზეზით ლოზუნგი დამფუძნებელი კრებისა და განსაჯეს თავისი ქართველი თანამოაზრეები პოლიტიკური კავშირის გამო ინგლის — ამერიკულ იმპერიალიზმთან. ეს სიმპტომები შიშისა აგრეთვე ითხოვდა დიდ სიფრთხილეს.

1919 წ. განმავლობაში, პირველი თვეების ჩათვლელად, ქართველი მენშევიკები არ ისწრაფიან დაეხმარონ თავისი საკუთარი ინციატივით დენიკინს, რომელიც, უნდა ითქვას, გაცილებით უფრო ნაკლებ საჭიროებს მათ, და არ ტრაბახობენ თეთრებისთვის აღმოჩენილ დახმარებით. პირიქით, ისინი შეგნებულად აძლევენ ამას იძულებით ხასიათს, თითქო ყველაფერი ეს კეთდებოდეს ინგლისელი ოფიცრების ჯოხის ქვეშ. მათი თანამშრომლობა ანტანტასთან სრულიადაც არ ხდება ამის გამო ურთიერთისადმი მტრულად განწყობილი მხარეების საქმიან კომპრომისად, არამედ სავსებით ინარჩუნებს ხასიათს იდეურ-პოლიტიკური კავშირისა და დამოკიდებულებისას. ისინი სთარგმნიან ქართული მენშევიზმის ენაზე „დასავლეთის დემოკრატიათა“ გათავისუფლებითი რიტორიკას და ვილსონიზმის უმარილო ლათაიებს, იხრებიან რა ხალხთა ლიგის იდეის სიდიადის წინაშე. ისინი ხდებიან პრაქტიკაზე უფრო ფრთხილი, მაგრამ არა უფრო პატიოსანი.

ჩვენ ექვი გვაქვს, რომ მისტრის სნოუდენს სტანჯავს ცნობისმოყვარეობა იმის შესახებ, თუ სახელდობ, რას ვგულისხმობთ ჩვენ, ღვთისა და მის მცნებათა უარმყოფელნი, „პატიოსნების“ ქვეშ. ჩვენ ვფიქრობთ კიდევ, რომ მისტერ ჰენდერსონი გვიყენებს ჩვენ ასეთ საკითხს არა უირონიოდ, რამდენადაც კი საზოგადოდ შესაძლებელია შეთავსება ირონიისა კეთილმორწმუნეობასთან.

ვინანიებთ: ჩვენ არ ვიცით მიუცილებელი მორალი ხუცებისა, საიდანაც არ უნდა იყვენ ისინი, გკლესიიდან თუ უნივერსიტეტიდან, ვატიკანიდან თუ „სამოკვირულ საშუალოდ“ . კანტის კატეგორიული იმპერატივი, ფილოსოფიური ქრისტე ხორცშეუსხმელად და რელიგიური მითის მხატვრულ ღირსებათა უქონლად ჩვენთვის ისევე უცხოა, როგორც მოხუცი სასტიკი გაიძვერა მოსე, რომელმაც საუკუნო მორალის მადანი აღმოაჩინა სინას მთაზე. მორალი არის ფუნქცია ადამიანთა ცოცხალი საზოგადოებისა. მასში

არ არის არაფერი აბსოლუტური, იგი იცვლება თვით საზოგადოებასთან ერთად და წარმოადგენს მისი კლასების, უმთავრესად გაბატონებულების, ინტერესთა განზოგადოებულ განსახიერებას. ოფიციალური მორალი არის იდეალური ლაგამი, რომელიც ამოღებული აქვთ დაჩაგრულთ. ბრძოლის პროცესში მუშათა კლასი იმუშავებს საკუთარ რევოლუციურ მორალს, რომელიც იწყება ღვთისა და აბსოლუტური ნორმების უკუგდებით. პატიოსნების ქვეშ ჩვენ ვგულისხმობთ ჩვენთვის სიტყვისა და საქმის შეთანხმებას მუშათა კლასის წინაშე, მოძრაობისა და ბრძოლის უმაღლესი მიზნის ზედამხედველობით, რომელიცაა გათავისუფლება კაცობრიობისა მონობისგან სოციალური რევოლუციის გზით. ჩვენ სრულიადაც არ ვამბობთ, მაგალ., რომ დაუშვებელია ფლიდობა და სიცრუე, რომ უნდა გვიყვარდეს ჩვენი მტრები და სხვ. ასეთი ამაღლებული მორალი მისაწვდომია, ალბათ, მხოლოდ ღრმა მორწმუნე სახელმწიფოებრივი ადამიანებისთვის, როგორიც არიან ლორდი კერზონი, ლორდი ნორტკლიფი, ან მისტერ ჰენდერსონი. ჩვენ ჩვენი მტრები გვძულს ან გვეზიზღება იმის მიხედვით, თუ რის ღირსი არიან ისინი; ვცემთ ან ვატყუებთ—გარემოების მიხედვით, და, წარმოიდგინეთ, როდესაც მივდივართ შეთანხმებაზე, მაშინაც კი არ ვართ ხოლმე აღვსილნი ყოვლის მიმტევებელი სიყვარულით. მაგრამ ჩვენ ვფიქრობთ, რომ არ შეიძლება ეთქვას სიცრუე მასას ან მოტყუებულ იქნეს იგი მისი საკუთარი ბრძოლის მიზნისა და მეთოდების შესახებ. სოციალური რევოლუცია მთლიანად არის დამყარებული პროლეტარიატის შეგნების ზრდაზე, საკუთარი ძალის რწმენაზე და იმ პარტიისადმი ნდობაზე, რომელიც ხელმძღვანელობს მას. ფლიდობა შეიძლება პროლეტარიატის მტრებთან და არა თვით მასთან. ჩვენი პარტია უშვებდა შეცდომებს მასასთან ერთად. ამ შეცდომებს ჩვენ აშკარად ვცნობდით ხოლმე მასის წინაშე და ავიღებდით ხოლმე ახალ გეზს მასთანვე ერთად. ის, რასაც მორწმუნეები უწოდებენ ჩვენ დემაგოგიას, არის მხოლოდ ძლიერ ხმაძაღლა, მათთვის ძლიერ უხეშად და საშიშად წარმოთქმული სიმართლე. აი, რას ვგულისხმობთ ჩვენ პატიოსნების ქვეშ, მისტრის სნოუდენ!

ქართული მენშევიზმის მთელი პოლიტიკა შეადგენდა სივერაგეს, წვრილ გაიძვერაობას, სიფლიდეს, რაიც გაანგა-

ჩივებული იყო არა მხოლოდ იმაზე, რომ მოეტყუებინათ
მტერი, არამედ იმაზედაც, რომ აეხვიათ თვალი მასებისთვის.

მუშები და გლეხები და თვით მენშევიკი — მუშებიც გან-
წყობილი იყვნენ ბოლშევიკურად. მათ სრესდენ ძალით.
იმავე დროს ხრწნიდენ მასას, აჩვენებდენ რა მას მტრებს მე-
გობრებად. ფონ-კრესს უდგენდენ მას, როგორც მეგობარს.
გენერალ უოკერს სახავდენ დემოკრატიის სიმაგრედ. შეთან-
ხმება რუს თეთრგვარდიელებთან სწარმოებდა ხან ცხადად,
რომ მოეგოთ ანტანტის გული, ხან ფარულად, რომ არ აე-
ლელვებინათ მასები.

1919 წ. იყო ქართველი მენშევიკებისთვის წელი უდი-
დესი სიფრთხილის და დაფარულობისა. მაგრამ მათი პოლი-
ტიკა არ გახდა ამით ოდნავადაც კი უფრო პატიოსანი.

საქართველო და მკანგელი.

1919 წ. უკანასკნელ თვეებში საბჭოთა ფედერაციის სამხედრო მდგომარეობა იცვლება რადიკალურად: იუდენიჩი მოსპობილია; დენიკინი ჯერ გადაგდებულია სამხრეთისაკენ, მერმე საბოლოოდ დამარცხებულია. წლის ბოლოს დენიკინის ჯარები დამსხვრეულია რამდენიმე დაქსაქსულ ჯგუფად. ანტანტა თითქო თანდათან გულცივად ეპყრობა თეთრებს. ინგლის-საფრანგეთის ინტერვენციონისტთა უკიდურეს ფრთას გადააქვს უმთავრესი ყურადღება განაპირა ეროვნულ სახელმწიფოებზე. პირველი აღგილი მორიგ გალაშქრებაში რუსეთის წინააღმდეგ უნდა ეკუთვნოდეს პოლონეთს. ეს ახალი გეგმა ათავისუფლებს ინგლის-საფრანგეთის დიპლომატიას რუსი თეთრ-გვარდიელების ცენტრალისტური მისწრაფებათათვის ანგარიშის გაწევისგან და უხსნის მას ხელს საქართველოს დამოუკიდებლობის საცნობად.

ამ პირობებში საბჭოთა მთავრობა წინადადებას აძლევს საქართველოს შეუკავშირდეს მას დენიკინის წინააღმდეგ. წინადადების მიზანი ორგვარია: ჯერ ერთი, იძულება საქართველოს მთავრობისა იმის შესაგნებად, რომ თუ ის შეიცვლის საერთაშორისო ორიენტაციას, მას შეეძლება სამხედრო საკითხის მხრივ დაეყრდნოს არა ფონ-კრესს და გენერალ უოკერს, არამედ ბუდიონის; მეორე, დაჩქარება საქართველოს დახმარებით დენიკინის ჯარების ნარჩენების ლიკვიდაციისა, რომ მათ არ მიეცეთ ახალი ფრონტის შექმნის შესაძლებლობა.

ამ წინადადებაზე საქართველოს მთავრობა გვიპასუხებს კატეგორიული უარით. ყველა იმის შემდეგ, რაც გავიგეთ ჩვენ საქართველოს ურთიერთობის შესახებ გერმანელებთან, ოსმალებთან, დენიკინთან, ინგლისელებთან, ჩვენთვის აღარ არის საჭირო მოვისმინოთ ძლიერ გულმოდგინე კაუცკის ლაპარაკი, რომელიც საქართველოს უარს ხსნის მისი ზრუნვით... ნეიტრალიტეტზე. მით უმეტეს, რომ თვით ჟორდანიამ, რომელიც იმ დღეებში ოფლის ღვრით მეცადინეობდა ეცნობი-

ნებინა ანტანტისთვის საქართველოს დამოუკიდებლობა, საქ-
მაოდ გულახდილად გააშიშვლა მენშევიკური პოლიტიკის
ზამბარები.

იანვრის 14 მან განაცხადა დამფუძნებელ კრებაში:
„თქვენ იცით, რომ საბჭოთა რუსეთმა მოგვმართა სამხედრო
კავშირის წინადადებით. ჩვენ მას გადაქრით (!) ვუთხარი-
თ. თქვენ, ალბათ, გეცოდინებათ ჩვენი პასუხი. რა მნიშ-
ვნელობა აქვს (ექნებოდა) ამ კავშირს? იგი ნიშნავს, რომ
ჩვენ უნდა გაგვეწყვიტა კავშირი ევროპასთან... საქართველოს
და რუსეთის გზები აქ დაშორდნენ ერთმანეთს. ჩვენი გზა მი-
დის ევროპისკენ, რუსეთისა-აზიისკენ. ვიცი, მტრები იტყვიან,
რომ ჩვენ იმპერიალისტების მხარეზე ვართ. ამიტომ მე აქ
გადაწყვეტით უნდა განვაცხადო: „დასავლეთის იმპერიალის-
ტები მირჩევენა აღმოსავლეთის ფანატიკოსებსო!“ ეს სიტყვე-
ბი, თქმული მთავრობის მეთაურის მიერ, არ შეიძლება ყო-
ველ შემთხვევაში ჩათვლილ იქნენ ორაზროვანად. ჟორდანიას
კიდევ გაეხარდა, რომ მიეცა საბაბი არა უბრალოდ განეც-
ხადებინა, არამედ დაეყვირა, რომ ახალ სამხედრო ლაშქრობა-
ში, რომელსაც „დასავლეთის იმპერიალისტები“ ამზადებდნენ
„აღმოსავლეთის ფანატიკოსების“ წინააღმდეგ, საქართველო
იქნება სავსებით პილსუდსკის, ტაკე იონესკუს, მილადრანის
და ყოველ სხვათა მხარეზე. აღვიარებთ, რომ არ შეიძლება შევე-
ცილოთ ჟორდანიას უფლებას „ურჩევნოდეს“ იმპერიალის-
ტური ევროპა, რომელიც ესხმის თავს, საბჭოთა რუსეთს,
რომელიც თავს იცავს. მაგრამ მაშინ არავინ არ შეგვედავოს
ჩვენც, „აღმოსავლეთის ფანატიკოსებს“, ჩვენს უფლებას გა-
ვუზვრიტოთ, როდესაც საჭიროა, კონტრ-რევოლუციური
კვინიხი იმპერიალიზმის წვრილ-ბურჟუაზიულ ლაქიას. ვინაი-
დან ჩვენც შეგვიძლია „გადაწყვეტით განვაცხადოთ“: გვირ-
ჩევენა მტერი გახვრეტილი კვინიხით მტერს, რომელსაც შეუ-
ძლია კბენა და ვნება.

უმეტესად მთლად გადარჩენილი ნარჩენები დენიკინის
ლაშქრისა შეეთარენ ყირიმს. მაგრამ რა არის ყირიმი? არა
პლაცდარმი, არამედ მახე. 1919 წ. ჩვენ თვით წავედით ამ
ბოთლიდან, როდესაც დენიკინი ემუქრებოდა მას ვიწრო თა-
ვის დაცობით უკრაინიდან. მიუხედავად ამისა, ვრანგელი გა-
მაგრდა ყირიმში და იწყო ახალი ლაშქრისა და ახალი მთავ-
რობის შედგენა. ეს იყო შესაძლებელი მხოლოდ იმიტომ, რომ

ინგლის-საფრანგეთის ფლოტი აფართოვებდა ყირიმის პლაცდარმს. შავი ზღვა, ჩვენდამი მტრულად განწყობილი, ემსახურებოდა სავსებით ვრანგელს. მაგრამ თავის თავად ანტანტის გემები ჯერ კიდევ არ სწყვეტდენ საკითხს. მათ მიჰქონდათ ვრანგელისთვის ტანსაცმელი, იარაღი, ნაწილობრივ სურსათ-სანოვაგეც. მაგრამ მას უწინარეს ყოვლისა სჭირდებოდა ხალხი. საიდან-ღა იღებდა მათ? ძლიერ დიდუ, მისთვის გადაწყვეტი რაოდენობით—საქართველოდან. თუნდ რომ მენშევიკურ საქართველოს არ ჰქონოდა სხვა ცოდვა, ამ ერთის მეტი, მაინც მისი ბედი უნდა მიჩნეულიყო წინასწარ გადაწყვეტილად. საჭირო არ არის დასახელება მიზეზად ანტანტის იძულებისა, ვინაიდან საქართველო არ ეწინააღმდეგებოდა, არამედ სრული თანაგრძნობით ეპყრობოდა ამ იძულებას. პოლიტიკურად კი საკითხი დგას უფრო ნათლად და უბრალოდ: თუ საქართველოს „დამოუკიდებლობა“ მდგომარეობს იმაში, რომ იგი ოსმალების, გერმანელების, ინგლისელების და ფრანგების მოთხოვნით იძულებულია წაუკიდოს ხოლმე ცეცხლი საბჭოთა რუსეთის სახლს, ჩვენთვის, რა თქმა უნდა, შეუძლებელია შევურიგდეთ ასეთს დამოუკიდებლობას.

ყირიმში შევიდა ვრანგელთან ერთად არა უმეტეს 15—20 ათასი ჯარისკაცისა. აღვილობრივ მცხოვრებთა მობილიზაცია იძლეოდა მცირე სარგებლობას: გაწვეულებს არ უნდოდათ ბრძოლა, ბევრი მიდიოდა მთებში, სადაც მათგან ეწყობოდა „მწვანე“ რაზმები. ვრანგელს, მისი პლაცდარმის შეზღუდულობისა და რესურსების სიმცირის გამო, სჭირდებოდა რჩეული ელემენტი: თეთრი ოფიცრობა, მოხალისეები, მდიდარი კაზაკები, შეურიგებელი მტრები საბჭოთა ხელისუფლებისა, რომლებმაც უკვე განვლეს კურსი სამოქალაქო ომისა კოლჩაკის, დენიკინის ან იუდენიჩის ხელმძღვანელობით. ანტანტის გემებს მოჰყავდათ ისინი ყოველი მხრიდან. მაგრამ მათ უმთავრეს ბუდედ აღმოჩნდა საქართველო. დენიკინის დამსხვრეული ლაშქრის მარჯვენა ფრთა, რომელიც გაუბოდა ფეხ და ფეხ მიმდევარ ჩვენს ცხენოსან ჯარს, დაეშვა კავკასიისკენ და ეძიებდა ხსნას მენშევიკური რესპუბლიკის საზღვრებში. თავის თავად იგულისხმებდა, რომ საქმე არ ჩატარდა ე. წ. საერთაშორისო სამართალის ზოგიერთი წესის შეუსრულებლად. როგორც „ნეიტრალურმა“ ქვეყანამ, სა-

ქართველომ მიიღო უკან დახეული თეთრი ჯარები და, რა თქმა უნდა, დაამწყვდია იგინი „საკონცენტრაციო ბანაკებში“. ხოლო, როგორც ქვეყანამ, რომელსაც დასაუღელე იმპერიალისტები ურჩევნია აღმოსავლელ ფანატიკოსებს, მან ჩააყენა „ბანაკები“ ისეთ პირობებში, რომ მიეცა შესაძლებლობა თეთრებისთვის წასულიყვნენ ყირიმში ძვირფასი დროს დაუკარგავად.

თანახმად წინასწარი შეთანხმებისა ანტანტის აგენტებთან — გამოძამებლები საბუთები ხელთა გვაქვს! — მენშევიკურმა მთავრობამ მზრუნველობით გამოჰყო საღი, ბრძოლისთვის გამოსადეგი დენიკინელები და მოათავსა ისინი წინასწარი განზრახვით ფოთში, ზღვის ნაპირზე. აქედან ისინი წაიყვანეს ანტანტის გემებმა. ფოთში კი, — ჟორდანიას ნეიტრალური რეპუტაციის დასაცავად, მისი მთავრობის აგენტები ართმევდნ ინგლისის და საფრანგეთის გემების კაპიტნებს ბარათებს, რომ ისინი წაიყვანდნ ლტოლვილებს სტამბოლში. და თუ ეს უკანასკნელები მაინც მიჰყავდათ სევასტოპოლში, ამაში დამნაშავე იყვნენ მხოლოდ ვერაგი კაპიტნები. ასეთი რჩეული დენიკინელები გადაგზავნილ იქნენ ფოთიდან არა ნაკლებ 10.000 სულისა. საქართველოში ნაპოვნ ქაღალდებში დაცულია სამხედრო ლტოლვილთა საქმის გამგე მთავრობის კომისიის გამასწავებელი ოქმი. საკონცენტრაციო ბანაკის უფროსი გენერალი არჯეჟანიძე მოახსენებს: „ბანაკი ამ ეამად ცალიერია მოხალისეთა ლაშქრის წასვლის გამო ფოთიდან“. დადგენილია: „მიღებულ იქნეს ცნობად“.

ამგვარსავე პირობებში რამდენიმე თვის შემდეგ და ბრუნებულ იქმნა გაგრადან ყირიმში 6.000 კახაკი ცუდად ჩატარებული დესანტის შემდეგ. გაგრის სამაზრო მილიციის უფროსი მენშევიკი ოსიძე, პატარა ადგილობრივი ჩინოვნიკი, რომელიც არ იყო გარკვეული ტფილისის მთავრობის საიდუმლოებში, მოახსენებდა ერთგვარი გაკვირვებით თავის მთავრობას: „ვაპატიმრებდით რა ბოლშევიკებს, ჩვენ ვაძლევდით გაგრაში ფრანგელის აგენტებს თავისუფლად მოქმედების შესაძლებლობასო“. ეს ორი უმეტესად მსხვილი ფაქტი მოხდა ივნისში და ოკტომბერში. მაგრამ უკვე წლის დასაწყისიდან გათავისუფლება საქართველოში მომწყვდეული დენიკინელებისა და მათი გაგზავნა ბათომიდან ხდებოდა განუწყვეტლივ. ამას ადასტურებენ ტფილისის საბუთები 1920 წ. თარიღით.

ვრანგელისთვის მოხალისეთა მომკრები აგენტები მუშაობენ სრულიად აშკარად. საქართველოში მოდის თეთრი ოფიცრობა, რომელიც ელის ანგაჟემენტს. იგი პოულობს აქ წესიერად მოწყობილ აგენტურას და შეუფერხებლად იგზავნება ყირიმში. ყოველ აუცილებელ შემთხვევებში საქართველოს მთავრობა უწევს მას დახმარებას ფულით.

სოციალისტ.რევოლუციონერი ჩაიკინი, შავი ზღვის სანაპიროს გამათავისუფლებელი კომიტეტის (ორგანიზაციის, რომელიც ხელმძღვანელობდა ადგილობრივ გლეხთა ამბოხებას დენიკინის წინააღმდეგ) თავმჯდომარე, შემდეგნაირად ახასიათებდა საქართველოს პოლიტიკას ოფიციალურ მიმართვაში საქართველოს მთავრობისადმი: „საქირო არ არის განმარტება, რომ ისეთი ფაქტები, როგორიც არის გენერალ ერდელის თავისუფლად წასვლა საქართველოდან, ჩამოსვლა დენიკინელ გენერლებისა ყირიმიდან მოხალისეთა მოსაპყრებად და მათი თავისუფლად მოქმედება საქართველოს ტერიტორიაზე, სააგიტაციო მუშაობა ფოთში გენერალ ნევალოვსკისა და სხვ., — ყველა ეს არის უდავოდ დარღვევა ნეიტრალიტეტისა საქართველოს მიერ დენიკინის სასარგებლოდ და წარმოადგენს მტრულ განწყობილებას იმ ძალთა მიმართ, რომლებიც იმყოფებიან საომარ მდგომარეობაში მოხალისეთა ლაშქრის მიმართ“. ეს იწერებოდა 1920 წ. აპრილის 23, მაშასადამე, ფოთიდან რჩეული ვრანგელელების მასიურ გადაყვანამდე. სექტემბრის 6 ქართველი გენერალი მდივანი მოახსენებდა საფრანგეთის მისიის უფროსს, რომ საქართველოს ხელისუფლება არა თუ არ უშლის სრულიად ხელს დენიკინელების გაყვანას, არამედ, პირიქით, უწევს „ფართე დახმარებას, ფულსაც კი აძლევს ლტოლვილებს — თვითეულს ათასიდან თხუთმეტი ათას მანეთამდე“. სულ საქართველოში იმყოფებოდა 25—30 ათასამდე კაზაკი და 4.000-მდე მოხალისე-დენიკინელი. ამათგან უმეტესი ნაწილი გადაყვანილ იქმნა ყირიმში.

ეს კიდევ ცოტაა, რომ საქართველო აძლევდა ვრანგელს ხალხს. იგი უზრუნველყოფდა მას, გარდა ამისა, ომის წარმოებისთვის აუცილებელი მასალებით. 1919 წ. ბოლოდან ვრანგელის ოიკვიდაციამდე საქართველო აძლევს მას თავისი მარაგიდან ნახშირს, ნავთს, საავიაციო ბენზინს, მაშინის ზეთს. ხელშეკრულების დადება საბჭოთა რუსეთთან

1920 წ. მაისში არ აჩერებს ამ მუშაობას. იგი სწარმოებს მხოლოდ ცოტა უფრო ფარულად, ე. წ. „კერძო პირების“ საშუალებით. ივლისის 8 ბათომი, რომელიც ფაქტიურად იმყოფებოდა ინგლისის ხელში, გადადის მენშევიკური საქართველოს განკარგულებაში. მაგრამ ამის შემდეგაც ბათომის ნავოსადგური განაგრძობს ვრანგელისთვის მუშაობას. ყველა ამის შესახებ ერთ დროს დაწერილებით გვაწვდიდა ცნობებს ჩვენი მისია და მისი ცნობები დევს ახლა ჩვენ წინ *). საბუთებით ადასტურებენ ამ ცნობებს, არკვევენ გემების სახელწოდებას, სამხედრო ტვირთთა თვისებას, „კერძო პირთა“ სახელებს (მაგ. ლითად, ცნობილი კადეტი პარამონოვი). უმეტესად მნიშვნელოვანი ნაპოვნი საბუთებიდან უკვე გამოქვეყნებულია, დანარჩენები გამოქვეყნებული იქნება ახლო მომავალში.

აქ შეიძლება მხოლოდ ერთი შესიტყვების ცდა: საქართველომ არ მიაშველა ვრანგელს თავისი საკუთარი ლაშქარი. მაგრამ ეს მას არც შეეძლო: წმინდა პარტიული სახალხო გვარდია ძლიერ მცირერიცხოვანი იყო და ძლივს და შეეძლო შინაური წესრიგის დაცვა. ეროვნული ლაშქარი კი უკანასკნელ დრომდე დარჩა ფიქტიურ ძალად: მისი ნახევრად-შემდგარი ნაწილები არასაიმედო და ბრძოლისთვის გამოუსადეგარი იყვნენ. ამ ვარად, მენშევიკურმა მთავრობამ ვერ ჰქმნა ვრანგელის სასარგებლოდ ის, რაც მან უმდგვერდ შესძლო საკუთარი თავის დასაცავად: გამოყვანა ასპარეზზე შეიარაღებული ძალ-სა. მაგრამ, შეუძლებელის გამოკლებით, მან გააკეთა, ცხადია, ყველაფერი. შეიძლება ითქვას გადაუმეტებლად, რომ მენშევიკურმა საქართველომ შეჰქმნა ვრანგელის ლაშქარი. ის 30 ითასი რჩეული ოფიცერი, უნტერ-ოფიცერი და მეომარი-კაზაკი, რომლებიც საქართველო-

*) მოგვყავს მაგალითისთვის ერთი ასეთი ცნობა ივლისის 14 თარიღით: „წარსული კვირის დასაწყისში წავიდნენ ყირიმში შემდგომი გემები, დატვირთული სამხედრო ქონებით: „ვოზროჟდენიე“, „დონეცი“ და „კიევი“. წავიდნენ: „მარგარიტა“ ყუმბარებით, ტყვიებით და ავტომობილებით, „უარკი“ ტყვიებით და წყალქვეშა ნავი „უტკა“. ამ გემებით წავიდნენ 2.000-ზე მეტი მოხალისე და მოხალისეთა ლაშქრის ოფიციალური წარმომადგენლობა გენერალ დრაცენკოს მეთაურობით“ და სხვ. და სხვ. და სხვ.

დან იქნენ გადაყვანილი ყირიმში, სწვავდნ თავის შემდეგ
ხომალიდებს და ძირად ჰყიდდნ ბრძოლაში თავის სიცოცხლეს.
თუ არ ისინი, ვრანგელი ჯერ კიდევ ზაფხულის განმავლობაში იქ-
ნებოდა იძულებული წასულიყო ყირიმიდან. მათთან ერთად
ის წლის ბოლომდის იბრძოდა მედგრად და ხანდახან გვაყუ-
ნებდა ჩვენ დიდ ზიანს. ვრანგელის ლიკვიდაციამ მოითხოვა
დიდი მხვერპლი. რამდენი ათასი ახალგაზრდა მუშა და გლე-
ხი ჩაწვა ვრცელ სექტორზე, რომელიც თავდება პერეკოპის
ვიწრო ყელთ! უსაქართველოდ არ იქნებოდა ვრანგელის
ლაშქარი. უვრანგელოდ, შეიძლება, არ გამოსულიყო პოლო-
ნეთი. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ იგი გამოვიდოდა, ჩვენ-
თვის არ იქნებოდა საჭირო გაგვეყო ორად ჩვენი ძალები და
მაშინ რიგის ზავს სხვა სახე მიეცემოდა: იგი ყოველ შემთხვე-
ვაში არ მისცემდა მილიონობით უკრაინელსა და ბელორუ-
სიელ გლეხებს პოლონელ მემამულეებს. ყირიმი იყო ქარ-
თველი მენშევიკებისთვის შემაერთებელ რგოლად დასავლეთის
იმპერიალისტებთან—აღმოსვლეთის ფანატიკოსების წინააღ-
მდეგ. ეს რგოლი დაგვიჯდა ჩვენ რამდენიმე ათას სიცოცხლედ.
მათი ფასით იყიდა ჟორდანას მთავრობამ თავისი რესპუბლი-
კის დამოუკიდებლობის იურიდიულად ცნობა. ჩვენი ანგარი-
შით, მან ძლიერ ძვირად იყიდა ასეთი იაფ-ფასიანი საქონე-
ლი.

1920 წ. განმავლობაში, პირით სამხრეთ-დასავლეთისკენ
მიბრუნებული, საბჭოთა ფედერაცია სცემდა მარჯვენა მუშ-
ტით დასავლეთისკენ თავის მთავარ მტერს, ბურჟუაზიულ პო-
ლონეთს, მარცხენა მუშტით—სამხრეთისკენ,—ვრანგელს. უფლე-
ბა არა ჰქონდა განა მას, იცოდა რა შემომოყვანილი ფაქტები,
ჩაეკრა ქუსლი საქართველოსთვის, მის მენშევიკურ თავში?
განა ეს არ იქნებოდა აქტი კანონიერი რევოლუციური თავ-
დაცვისა? განა ეროვნული თვითგამორკვევის უფლება ეთანაბ-
რება დაუსჯელად ზიანის მიყენების უფლებას? თუ საბჭოთა
რუსეთმა არ დაჰკრა 1920 წ. განმავლობაში მენშევიკურ სა-
ქართველოს, ეს იმიტომ კი არა, რომ დარწმუნებული არ
იყო თავის „უფლებებში“ ეცემა ბოროტი, შეურაცხელი, ვე-
რაღი მტრისთვის, არამედ პოლიტიკური მიზანშეწონილების
მოსაზრებით. ჩვენ არ გვსურდა გაგვეადვილებინა მუშაობა
მილიერანისა, ჩერჩილლისა და პილსუდსკისთვის, რომლებიც
ცდილობდნ ჩეთრიათ ჩვენს წინააღმდეგ ომში განაპირა სა-

ხელშეწყობები. ჩვენ ვცდილობდით, პირიქით, გვეჩვენებინა ამ
უკანასკნელებისთვის, რომ გარკვეული პირობების დროს
მათ შეუძლიათ წყნარად და გულმშვიდად ცხოვრება საბჭოთა
რესპუბლიკის გვერდში. წვრილი რესპუბლიკების შეჩვევის
გულისთვის, რომლებსაც განაგებდნენ წვრილი ბურჟუები ძლი-
ერ სქელი კვინიებით, ჩვენ არა ერთხელ წავედით ამ წლე-
რობაზე. განა, რომ ავიღოთ სულ ახალი მაგალითი, ფინეთის
ბურჟუაზიის კარელიის ავანტიურა არ გვადევნდა ჩვენ ყველა
უფლებას შევეჭრილიყავით ფინეთის საზღვრებში? თუ ჩვენ ეს
არ ვქენით, არა ფორმალური მოტივების გამო, რომლებიც
იყვნენ და რჩებიან მთლად ჩვენს მხარეზე, არამედ იმიტომ, რომ
ჩვენი პოლიტიკის თვით არსების გამო, ჩვენ მივმართეთ
ხოლმე შეიარაღებულ ძალას მხოლოდ მაშინ, როდესაც ნამდ-
ვილად აღარ არის სხვა გამოსავალი.

გ ა ნ კ ვ ა ნ ძ ვ ა.

ასაზრდოვებდა რა ვრანგელს ხალხითა და მასალებით, საქართველო იმავე დროს მთელი 1920 წლის განმავლობაში წარმოადგენდა კონსპირაციულ ბინას რუსი და განსაკუთრებით კავკასიელი თეთრგვარდიელების სხვა და სხვა ჯგუფებისთვის. იგი იყო შუამავალი პეტლჟურას, უკრაინის, ყუბანის და დაღესტნის თეთრი მთიელების შორის. დაპარცხების შემდეგ ეს მოღვაწეები პოულობენ მენშევიკებთან თავშესაფარს, აქაარსებენ თავის შტაბებს, აქედან ანვითარებენ თავის მოქმედებას. საქართველოდან ისინი გზავნიან მემამბოხეთა რაზმებს საბჭოთა ხელისუფლების ტერიტორიაზე შემდეგი გზებით: 1) სოხუმ-კალე—უღელტეხილი მარუხი და შემდეგ ყუბანისა და მდინარე ლაბას სათავეები, 2) სოხუმ-კალე—გაგრა, ადლე—წითელი მინდორი, უღელტეხილი აიშხა—მდინარე ლაბას სათავეები, 3) ქუთაისი—ონი—ნალჩიკი...

ისინი მოქმედებენ ცოტად თუ მეტად კონსპირაციულად—სწორედ იმდენად, რომ დაცულ იქნეს დიპლომატიური დეკორუმი, თუმცა კი მათ შესახებ ყველაფერი კარგად იცის ქართულმა განსაკუთრებულმა რაზმმა. „ჩემი ყოფნით საქართველოში,—სწერს 1920 წ. ნოემბრის 12 თეთრგვარდიელი პორუჩიკი განსაკუთრებულ რაზმს,—არ შევქმნი არავითარ საბაბს რაიმე უსიამოვნებისთვის საბჭოთა მისიასთან, რადგან ჩემი მუშაობა ამიერიდან იქნება უფრო კონსპირაციული. თუ საჭიროა დამიდგეს ვინმე თავდებად ქართველ მოღვაწეთაგან, ასეთები საკმაოდ აღმოჩნდებიან“. ეს საბუთი, სხვა მრავალთა შორის, იპოვა მენშევიკურ არქივებში კომუნისტური ინტერნაციონალის კომისიამ. თეთრი შეთქმულობითი ორგანიზაციები მჭიდროდ არიან დაკავშირებული ანტანტის მისიებთან და განსაკუთრებით მათ კონტრ-დაზვერვასთან. თუ ჰენდერსონს აქვს ამის შესახებ რაიმე ეჭვი, მას შეუძლია მოძებნოს ცნობა დიდი ბრიტანეთის კონტრ-დაზვერვის არქივებში. გვსურს ვიქონიოთ იმედი, რომ მისი პა-

ტრიოტული სტაეი უზრუნველ ჰყოფს მისთვის შესვლის შესაძლებლობას ამ წმინდათა-წმინდაში.

ბათომი წარმოადგენდა ამ ხანის განმავლობაში უმნიშვნელოვანეს კვანძს ანტანტისა და მისი ვასალების ინტრიგებსა და შეთქმულებებში. 1920 წ. ივლისში ინგლისმა გადასცა ბათომი პირდაპირ ხელში მენშევიკურ საქართველოს, რომელიც მაშინვე გახდა იძულებული გაეკათა თავისთვის გზა აჭარელთა მოსახლეობისკენ არტილერიის შემწეობით. დასცალა რა ბათომი მისი საზღვაო თავდაცვის საშუალებათა წინასწარ დანგრევის შემდეგ, ბრიტანეთის სარდლობამ მით დაადასტურა თავისი სრული ნდობა საქართველოს კეთილი სურვილისადმი ვრანგელის მიმართ. მისი ლაშქრის დამსხვრევამ უცებ შესცვალა გარეგნობა. ანტანტის გენერლებმა და დიპლომატებმა ძლიერ კარგად იცოდნენ საქართველოს, ვრანგელის და საბჭოთა რესპუბლიკების ურთიერთობათა ქეშმარიტი ხასიათი, რომ არ ჰქონოდათ ეჭვი სასოწარკვეთილი მდგომარეობის შესახებ, რომელშიც ჩააყენა ქართველი მენშევიკები ვრანგელის ლიკვიდაციამ. უნდა ვიფიქროთ, რომ თვით ისინიც არ იყვნენ ჩუმად, თხოულობდნენ რა „გარანტიებს“. მმართველ წრეებში დგება საკითხი ბათომის ახალი ოკუპაციის შესახებ, იჯარის, პორტო ფრანკოს ან სხვა რაიმე იარლიკის ქვეშ, რომლებიც დიპლომატს მოეძებნება არა ნაკლებ, ვიდრე ქურდს გასაღებები. ხელმძღვანელი ქართული პრესა ათავსებდა ცნობებს მომავალი ოკუპაციის შესახებ უფრო დემონსტრაციული კმაყოფილებით, ვიდრე შემოფოთებით. ლაპარაკი იყო, სრულიად აშკარაა, ჩვენს წინააღმდეგ ახალი ფრონტის შექმნის შესახებ. ჩვენ განვაცხადეთ, რომ ინგლისელების მიერ ბათომის დაკავებას ჩვენ შევხედავთ, როგორც პირდაპირ სამხედრო მოქმედების დაწყებას.

მიახლოვებით ამავე დროს საქართველოს ბედ-იღბალმა ძლიერ დააინტერესა სუსტთა ცნობილი მფარველი, საფრანგეთი ბ. მილფერანისა. საქართველოში ჩამოსულმა „ამიერკავკასიის უმაღლესმა კომისარმა“ ბატონმა აბელ შევალაძემ, დროს დაუკარგავად, განაცხადა საქართველოს დეპუტატთა საბატონოს საშუალებით: „ფრანგებს ძმურად უყვართ საქართველო, და მე ბედნიერი ვარ, რომ შემიძლია ყველას გასაგონად განვაცხადო ეს. საფრანგეთის ინტერესები აბსოლუტურად ეთანხმებიან საქართველოს ინტერესებს“... ინტერესები იმავე

საფრანგეთისა, რომელსაც გარშემორტყმული ჰყავდა რუსეთი მშვიერი ბლოკადით და რომელიც უსევდა მას მეფის გენერლებს, „აბსოლუტურად ეთანხმებოდენ“ დემოკრატიული საქართველოს ინტერესებს. მართალია, ლირიკული და რამდენადმე სულელური სიტყვების შემდეგ ფრანგების ცხოველი სიყვარულის შესახებ ქართველებისადმი, ბ. შევალაძემ, როგორც შეეფერება მესამე რესპუბლიკის წარმომადგენელს, განმარტა, რომ „მთელი ქვეყნის სახელმწიფოებს საშინლად სჭირიათ ამ ჟამად ნედლეული და ფაბრიკატები: საქართველო კი — დიდი და ბუნებრივი გზაა აღმოსავლეთისა და დასავლეთის შუა“. სხვა სიტყვით რომ ვთქვათ, ქართველთადაც სიყვარულთან ერთად ბ. მილადერანის სენტიმენტალურ მეგობრებს იზიდავდა აგრეთვე ბაქოს ნავთის სუნიც.

შევალაძეს მოსვლის შემდეგ მალე ჩამოვიდა საქართველოში ფრანგი ადმირალი დჟუმენილი. რაც შეეხება ცხოველ სიყვარულს ნოე ჟორდანიას თვისტოთადაც, ამ მხრივ მეზღვაური სრულიადაც არ უვარდებოდა ხმელეთის დიპლომატს. ამავე დროს ადმირალმა უცებ განაცხადა, რომ ვინაიდან საფრანგეთი „წინააღმდეგია სხვისი საკუთრების მითვისებისა“ (ვის შეეძლო ეფიქრა!), ამიტომ ის, დჟუმენილი, იმყოფება რა „დამოუკიდებელი“ საქართველოს ტერიტორიაზე, არ მისცემს ნებას საბჭოთა მთავრობას დაეპატრონოს რუსეთის გემებს, რომლებიც იმყოფებიან საქართველოს ნავთსადგურში და რომლებიც უნდა გადაეცეს ფრანგებს ან მის შესაძლებელ შემკვიდრებებს. სამართალი იმარჯვებს ზოგჯერ ძლიერ რთული გზით!

საფრანგეთის დემოკრატიის წარმომადგენელთა თანამშრომლობა საქართველოს დემოკრატებთან თანდათან განვითარდა. საფრანგეთის ნაღმოსანმა „საკიარმა“ აუტეხა სროლი და დასწვა რუსეთის შხუნა „ზეინაბი“. ფრანგი კონტრ-მზვერავები ქართული განსაკუთრებული რაზმის აგენტებთან ერთად დაეცნ საბჭოთა დიპლომატიურ კურიერს და გაძარცვეს ის. საფრანგეთის ნაღმოსანებმა ფარულად წაიყვანეს სტამბოლში რუსეთის გემი „ბრინციპი“, რომელიც იდგა ქართულ ნავთსადგურში. მუშაობა მეზობელ საბჭოთა რესპუბლიკებში და რუსეთის ნაწილებში ამბოხების მოსაწყობად უფრო გაძლიერდა. რაოდენობა იარაღისა, რომელსაც ეზიდებოდნენ იქ საქართველოდან, გაიზარდა. მშვიერი ბლოკადა სომხეთისა,

რომელიც იმ დროს უკვე გახდა საბჭოთა რესპუბლიკად, გრძელდება. მაგრამ ბათომი არ იქმნა დაკავებული ოკუპაციით. შესაძლებელია, რომ იმ დროსთვის ლლოიდ-ჯორჯმა გადაიფიქრა ახალი ფრონტის შექმნა, შესაძლებელია აგრეთვე, რომ ფრანგების უკიდურესმა სიყვარულმა საქართველოსადმი შეუშალა ხელი იმავე გრძნობის აქტიურად გამოჩენას ინგლისელების მხრივ. ჩვენი განცხადებაც ბათომის შესახებ აგრეთვე არ დარჩა, რა თქმა უნდა, უშედეგოდ. გადაუხადა რა უკანასკნელ ჟამს ძველი სამსახური *de iure* ცნობის მეტათეზიკური თამასუქით, ანტანტამ გადაწყვიტა არ დაეწყო არაფრის აშენება მენშევიკური საქართველოს უიმედო საფუძველზე.

შეურიგებელი ბრძოლის შემდეგ, რომელსაც ქართველი მენშევიკები აწარმოებდნენ ჩვენთან, მათ ჯერ კიდევ 1920 წ. გაზაფხულზე სრულიადაც არ ჰქონიათ ექვი, რომ ჩვენი ჯარები, დენიკინზე გამარჯვების დასრულებისას, მივიდოდნენ, შეუჩერებლივ, ტფილისსა და ბათომამდე და გადაჰყვოდნენ მენშევიკურ დემოკრატიას ზღვაში... ჩვენ კი, ვინაიდან საქართველოში საბჭოთა გადატრიალებისაგან არ მოველოდით რამდენადმე მნიშვნელოვან რევოლუციურ შედეგებს, სავსებით მზად ვიყავით მოგვეთმინა ჩვენს გვერდით მენშევიკური „დემოკრატია“ იმ პირობით, თუ იგი შემოგვიერთდებოდა რუსეთის კონტრ-რევოლუციისა და ევროპიული იმპერიალიზმის წინააღმდეგ.

მაგრამ სწორედ ეს ჩვენი მზად ყოფნა, ნაკარნახევი პოლიტიკური ანგარიშით, გაგებულ იქმნა ტფილისში, როგორც გამოხატვა ჩვენი სისუსტისა. ჩვენი ტფილისელი მეგობრები გვწერდნენ, რომ პირველ ხანებში მმართველმა მენშევიკებმა სრულიად იუარეს გაეგოთ ჩვენი მშვიდობიანი ქცევის მოტივები: მათთვის სრულიად ცხადი იყო, რომ ჩვენ შეგვეძლო საქართველოს დაქერა უბრძოლველად. მათ იბოვეს მალე ფანტასტიური ახსნა, ვითომ და ინგლისმა ჩვენთან ყოველგვარი მოლაპარაკების წარმოების ერთ-ერთ პირობად დაგვიდო საქართველოსადმი კეთილი დამოკიდებულება! ასე თუ ისე, პირქართველოსადმი კეთილი დამოკიდებულება! ასე თუ ისე, პირველი შიში სწრაფად გადადის სიბრყვეზე, რომელიც ზედიზედ გვიმზადებს პროვოკაციებს. იმ დროს, როდესაც ჩვენ გვაფიწროვებდნენ პოლონეთის ფრონტზე და ვერც ვრანგელი-საზე გვქონდა კარგად საქმე, საქართველო აშკარად გადადის ჩვენი მტრების ბანაკში. უბადრუკმა, მეშინურმა დემოკრა-

ტიამ, რომელიც მოკლებული იყო რევოლუციურ სიდიადეს, პოლიტიკურ თვალსაზრისს, პერსპექტივებს, რომელიც ხობავდა გუშინ გოგენცოლლერნის წინაშე, დღეს კი მზად არის იხოხოს მუცლით ვილსონის წინაშე; რომელიც ეხმარებოდა ვრანგელს და მზად იყო ექცია მისთვის ზურგი შესაფერ მომენტში, რომელიც უთანხმდება საბჭოთა რუსეთს მისი მოტყუების იმედით, მხდალმა მენშევიკურმა დემოკრატია, საბოლოოდ გაბმულმა თავის ხრიკებში, თვით გაიწირა თავისი თავი დასაღუპად.

ჩვენ, როგორც უკვე იყო ნათქვამი, მიუხედავად ჩვენ მხარეზე მყოფი ყველა უფლებისა, არ ვხედავდით პოლიტიკურ ინტერესს მენშევიკური საქართველოს სამხედრო ლიკვიდაციაში. კერძოდ, ჩვენ ძლიერ კარგად ვიცოდით წინდაწინ, რომ ბატონი მენშევიკი პოლიტიკოსები, თუ მათ დავადგამდით ფეხზე ფეხს, დაიწყებდნენ ყვირილს დემოკრატიული ცივილიზაციის ყველა ენებზე. ეს არ გახლავთ როსტოვის, ნოვოჩერკასკის ან ეკატერინოდარის მუშები, რომლებსაც დენიკინელები, ქართველი მენშევიკების მეგობრული „ნეიტრალიტეტის“ დროს და მათი ფაქტიური დახმარებით, ელექტდნენ ასობით და ათასობით და რომლებიც იღუპებოდნენ უსახელოდ და უცნობად ევროპისთვის. ქართველი მენშევიკი პოლიტიკოსები, თავით ბოლომდე ინტელიგენტები, ყოფილი სტუდენტები ევროპის სხვა და სხვა უნივერსიტეტებისა, რენოდელის, ვანდერველდეს და კაუცკის სტუმართმოყვარე მასპინძლები, — განა ცხადი არ იყო თავიდანვე, რომ ისინი მიიზიდავდნენ თავისადმი გულს სოციალ-დემოკრატიის, ლიბერალიზმის და რეაქციის ყველა ორგანოებისას? განა ცხადი არ იყო, რომ ყველა პოლიტიკოსები, რომლებმაც გაიტყვეს სახელი იმპერიალისტური სასაკლაოს მხარის დაჭერით, ყველა გამყიდველები და გაკოტრებულები ოფიციალური სოციალიზმისა, თავის დაჩაგრულ ქართველ თანამოძმეთა ჩივილის საპასუხოდ ასტებდნენ უკმაყოფილო ღმუილს, რომ მით უფრო ნათლად დაედასტურებინათ თავისი შეუწელებელი ყურადღება სიმართლის ხმისადმი და დემოკრატიის იდეალებისადმი ერთგულება? მით უმეტეს, რომ ყველა ამის გამოჩენა შეიძლებოდა ისეთ საკითხზე, რომელიც არ აწევინებდა მათ არავითარ ხარჯს. ჩვენ ძლიერ კარგად ვიცნობდით მათ და წინდაწინვე არა გვქონია ეჭვი იმაში, რომ ისინი არ გაუშვებდნენ ასეთ

ჩინებულ საბაბს რევოლუციებისთვის, მანიფესტებისთვის, აღრე-
სებისთვის, დეკლარაციებისთვის, მემორანდუმებისთვის, წერი-
ლებისთვის, სიტყვებისთვის, თავისი ხმის უმეტესად პათეთური
მოღუღააციებისთვის — ბურჟუაზიის თანაგრძნობითა და თავი-
სი მთავრობების დახმარებით. უკვე ამ ერთი მიზეზის გამო,
რომ არ მიგვეცა კარგი საბაბი საერთაშორისო „დემოკრა-
ტიული“ ისტერიისთვის, ჩვენ მზად ვიყავით არ გვეზო ხე-
ლი კონტრ-რევოლუციის მენშევიკი ბელადებისთვის მათ
ქართულ თავშესაფარში, თუნდ ჩვენ არც გვექონოდა ამის-
თვის სხვა უფრო მეტად სერიოზული მიზეზი. ჩვენ გვსურდა
შეთანხმება. ჩვენ მივმართეთ მენშევიკებს წინადადებით შეერ-
თებული ძალით გაგველაშქრა დენიკინის წინააღმდეგ. მათ
უარი განაცხადეს. ჩვენ დავდეთ მასთან ხელშეკრულება, რო-
მელიც უფრო ნაკლებ, ვიდრე ანტატის პროტექტორატი, ეხე-
ბოდა მათ დამოუკიდებლობას. ჩვენ მოვითხოვდით ხელშეკ-
რულების შესრულებას, ვამჟღავნებდით ქართველი მენშევიკე-
ბის მტრულად ქცევას აუარებელი ნოტებით და პროტესტე-
ბით. ჩვენ ვცდილობდით თვით საქართველოს მშრომელი მა-
სების ზეგავლენით შეგვექმნა მისგან ისეთი მეზობელი, რო-
მელსაც შეეძლო ყოფნა არა უსარგებლო შუამავლად საბჭოთა
ფედერაციისა და კაპიტალისტური დასავლეთის შორის. მთე-
ლი ჩვენი პოლიტიკა საქართველოს შესახებ ამ მხრივ იყო
მიმართული, მაგრამ მენშევიკებისთვის უკვე შეუძლებელი იყო
მობრუნება. მენშევიკურ მთავრობასთან ჩვენი ურთიერთობის
დასაბუთებული ისტორიის შესწავლისას მე არა ერთხელ გა-
ვუკვირვებივარ ჩვენ მრავალმოთმინებას და იმავე დროს გან-
ცვიფრებული ვიყავი სიყალბისა და სიცრუის იმ ბურჟუაზიუ-
ლი მაშინის სიდიადით, რომლის საშუალებით აუცილებელი
საბჭოთა გადატრიალება საქართველოში წარმოდგენილ იქმნა,
როგორც ანაზღეული და უმიზეზო სამხედრო თავდასხმა, რო-
გორც დაცემა საბჭოთა მგლის მენშევიკების უდანაშაულო
კრავზე. ო, ბირჟის პოეტებო, დიპლომატიის მეზღაპრენო,
დიდი პრესის მეარაკენო, ო, კაპიტალის დაქირავებული
ხროვავ!

* * *

კატუცკის მხოლოდ მისთვის ჩვეულებრივი შორსმჭვრეტელობით გამოაქვს სინათლეზე სატანისებური მექანიკა ბოლშევიკური გადატრიალებისა საქართველოში: ამბობება დაიწყო არა ტფილისში, როგორც ეს უნდა მომხდარიყო, თუ იგი წარმოსდგებოდა მუშათა კლასისგან, არამედ სახელმწიფოს განაპირა ადგილებში, საბჭოთა ჯარების მეზობლიად; ცხადი არ არის განა, რომ მენშევიკური რეჟიმი გახდა მსხვერპლი სამხედრო ძალადობისა გარედან? ასეთი მსჯელობა საქებური იქნებოდა კარიერის ახლად დამწყები გამომძიებლისთვის, მაგრამ იგი არაფერს არ იძლევა ისტორიულ ამბავთა გასაგებად.

საბჭოთა რევოლიუცია ვრცელდებოდა პეტერბურგისა და მოსკოვის ცენტრებიდან მეფეთა მთელ ძველ იმპერიაში. რევოლიუციას ამ დროს არ ჰყავდა ლაშქარი. მის მატარებლებს წარმოადგენდნენ სასწრაფოდ შეიარაღებულ მუშათა რაზმები. ისინი შედიოდნენ თითქმის წინააღმდეგობის გაუწეველად სრულიად მიყრუებულ ადგილებში და, მშრომელთა სრული თანაგრძნობით გამხნეებულნი, ჰქმნიდნენ საბჭოთა ხელისუფლებას. იმ შემთხვევებში, სადაც ბურჟუაზია-მეშამულეთა რეაქცია იგდებდა ხელთ ოლქის ცენტრს, როგორც ეს იყო დონსა და ყუბანში, ამბობება მიდიოდა პერიფერიიდან ცენტრისკენ, ხშირად დედა ქალაქის აგიტატორთა და მებრძოლეთა დახმარებით.

კონტრ-რევოლიუციამ მაინც მოახერხა, უცხოური დახმარების საშუალებით, ხელახლა ჩაგდება ხელში უმეტესად ჩამორჩენილი განაპირა ადგილებისა და იქ გამაგრება: დონში, ყუბანში, კავკასიაში, ვოლგის იქითა ნიპირას და ციმბირში, თეთრ ზღვაზე და უკრაინაშიც კი. რევოლიუცია აშენებდა თავის ლაშქარს უკვე კონტრ-რევოლიუციის დროს. საბჭოთა რევოლიუციის საზღვრების შესახებ საკითხის გადაწყვეტა დაიწყო უკვე სწორე ბრძოლების, მთელი სამხედრო კამპანიების საშუალებით. მაგრამ რადგანაც ჯარები არ იყვნენ შემოყვანილი „გარედან“, არამედ შექმნილ იქნენ სამკვდრო-სასიცოცხლოდ მებრძოლეთა კლასების მიერ მეფეთა ძველი იმპერიის მთელს სივრცეზე, ამიტომ საომარი მოქმედების ენით ლაპარაკობდა კლასთა რევოლიუციური ბრძოლა. კონ-

რევოლუცია, მართალია, საკმაოდ იღებდა დახმარებას სამხედრო ძალით გარედან, მაგრამ ეს უფრო აძლიერებს ჩვენს დასკვნებს. უბეტერბურგოდ, უმოსკოვოდ, ივანოვო-ვოზნე-სენსკის რაიონის და დონეცის აუზის გარეშე და უშუალოდ რევოლუცია საერთოდ არც შეიძლება რომ ყოფილიყო, დონის ოლქი თავის თავად ვერას დროს ვერ დაამყარებდა საბჭოთა ხელისუფლებას. მას ვერ დაამყარებდა აგრეთვე მოსკოვის გუბერნიის სოფელიც. მაგრამ რადგან მოსკოვის სოფელიც, ყუბანი, სტანიცა, ვოლგის იქით, სანაპიროც თავიდანვე შედიოდნენ ერთ მთლიან სახელმწიფოებრივ და სამეურნეო ერთეულში და მასთან ერთად იქნენ ჩათრეული რევოლუციის მორევში, ამიტომ ყველა მათზე გავრცელდა რევოლუციური ხელმძღვანელობა ქალაქისა და სამრეწველო პროლეტარიატისა. რევოლუციის გავრცელებასა და გამარჯვებას უზრუნველყოფდა არა პლებისციტი სახელმწიფოს ყველა კუთხეში, არამედ უდავო გეგმონია პროლეტარული ავანგარდისა მთელს სახელმწიფოში. ზოგიერთმა, სახელდობ, დასავლეთის განაპირა ადგილებმა, გარეშე შეიარაღებული ძალის დახმარებით, შესძლეს არა მხოლოდ დროებით დაედწი ათ თავი რევოლუციის მორევიდან, არამედ დიდხანს შეენახათ ბურჟუაზიული რეჟიმი. ფინეთის, ესტონეთის, ლატვიის, ლიტვის და თვით პოლონეთის „დემოკრატიები“ არსებობენ იმის წყალობით, რომ მათი წარმოშობის კრიტიკულ დროს უცხოური სამხედრო ძალა დაეხმარა ბურჟუაზიას და გასრისა პროლეტარიატი. სწორედ ამ ქვეყნებში, რომლებიც უშუალოდ ესაზღვრებოდნენ კაპიტალისტურ დასავლეთს, მოხდა მექანიკური დარღვევა ძალთა განწყობილებისა აქ გარედან შემოყვანილი ელემენტების მოსპობის, დაპატიმრების და განდევნის საშუალებით. მხოლოდ ასეთი გზით დამყარდა იქ დროებითი წონასწორობა დემოკრატიისა ბურჟუაზიულ საფუძველზე. რატომ არ შეუძლიათ, ვთქვათ, მეორე ინტერნაციონალის წმინდანებს ასეთი პროგრამის წამოყენება: გაყვანა ფინეთიდან, ესტონეთიდან, ლატვიიდან და სხვ. ბურჟუაზიული ჯარებისა, რომლებიც შედგენილ იქნენ გარეშე ძალთა დახმარებით; გათავისუფლება ყველა დაპატიმრებულებისა და დაბრუნება ყველა განდევნილებისა (რამდენადაც შეუძლებელია ყველა დახოცილთა მკვდრებით აღდგენა); რეფერენდუმი? ამიერ-კავკასიის მდგომარეობა განსხვავდებოდა მით, რომ

იმის და რევოლუციის ცენტრების შუა იდო ზოლი კახაკური ვანდისა. რომ საბჭოთა რუსეთი არ ყოფილიყო, წვრილ-ბურჟუაზიულ ამიერ-კავკასიის დემოკრატიას უცებ გასრესდა დენიკინი. რომ არ ყოფილიყო თეთრგვარდიელთა მეუობა დონსა და ყუბანში, იგი ხელად გაითქვიფებოდა საბჭოთა რევოლუციაში. იგი ცხოვრობდა და საზრდოობდა გამწვავებული სამოქალაქო ომით რუსეთში და უცხოური სამხედრო დახმარებით თვით ამიერ-კავკასიაში. იმ მომენტისთვის, რომ დესაც სამოქალაქო ომი მთავრდებოდა საბჭოთა რესპუბლიკის გამარჯვებით, დასამარება წვრილ-ბურჟუაზიული რეჟიმი-სა ამიერ-კავკასიაში ხდებოდა გარდაუვალი.

ჩვენ უკვე 1918 წ. თებერვალში გვესმოდა ჟორდანის ჩივილი, რომ ბოლშევიკურმა განწყობილებამ მოიცვა სოფელი და ქალაქი და თვით მენშევიკ-მუშებსაც კი მოედოვო-გლებთა აჯანყებანი საქართველოში არ სწყდებოდა. იმ დროს, როდესაც საბჭოთა რუსეთში ლეგალური მენშევიკური გაზეთები გამოდიოდა 1918 წ. მაისში მომხდარ ჩეხო-სლოვაკ-მენშევიკურ აჯანყებამდე, — საქართველოში კომუნისტური პარტია შედევნილ იქმნა იატაკ ქვეშ უკვე თებერვლის დასაწყისში. მიუხედავად იმისა, რომ სიშორე საბჭოთა რუსეთისა და უცხოური ჯარების მუდმივ იქ ყოფნა არ აძლევს ამიერ-კავკასიის მშრომელთ მოქმედების შესაძლებლობას, წითელ ამბოხებათ უჭირავთ საქართველოს ცხოვრებაში გაცილებით უფრო დიდი ადგილი, ვიდრე თეთრებს საბჭოთა ტერიტორიაზე. საქართველოს მთავრობის რეპრესიების აპარატი გაცილებით უფრო დიდია, ვიდრე სათანადო აპარატი საბჭოთა რუსეთისა.

ჩვენმა გამარჯვებამ დენიკინზე და, ამით, ყოვლისშემძლებელ ანტანტაზე, მოახდინა დიდი შთაბეჭდილება ამიერ-კავკასიის ხალხთა მასებზე. საბჭოთა ჯარების მიახლოების დროს აზერბეიჯანისა და საქართველოს საზღვრებთან ამ რესპუბლიკების მშრომელ მასებში, რომლებიც განუწყვეტლივ გრძნობდნენ თავის თავს რუსეთის მშრომელებთან ერთად, დაიწყო მშფოთვარე რევოლუციური აღელვება. მათი განწყობილება ნაწილობრივ შეიძლება შევადაროთ მას, რომელმაც მოიცვა ხალხთა მასები აღმოსავლეთ პრუსიისა და, თითქმის, მთელი გერმანიისაც ჩვენი შეტევისას ვარშავაზე და წითელი

ლაქსრის მარცხენა ფრთის გერმანიის საზღვართან მიახლოების დროს. მაგრამ იქ ჰქონდა აღგილი მხოლოდ მსწრაფლწარმოადგენიზოდს, მაშინ, როდესაც დენიკინის ლაშქრის დამსხვრევას ანტანტის თვალწინ ჰქონდა გადამწყვეტი ხასიათი: აზერბეიჯანის, სომხეთის და საქართველოს მშრომელთა მასებისთვის შეიქმნა უეჭვო, რომ საბჭოთა მთავრობა ჩრდილოეთით ამიერიდან მკვიდრ და მყარ ნიადაგზე დადგა.

აზერბეიჯანში საბჭოთა გადატრიალება მოხდა ჩვენი ჯარების მის საზღვრებთან დაახლოებისას თითქმის ავტომატიურად. მმართველ ბურჟუაზიულ-მემამულეთა პარტიას „მუსავატს“ არ ჰქონია დაახლოვებითაც კი ქართველი მენშევიკების ტრადიციები და გავლენა. ბაქო, რომელიც აზერბეიჯანში თამაშობდა გაცილებით დიდ როლს, ვიდრე ტფილისი საქართველოში, იყო ბოლშევიზმის ძველი სიმაგრე. მუსავატელები გაიქცენ და ძალა-უფლება გადავიდა ბაქოელი კომუნისტების ხელში უბრძოლველად. ამაზე ბევრით არ იყო ღირსეული სომეხი დაშნაკცაკანების როლიც. საქართველოში კი მოქმედება დაიწყო უფრო მწყობრად და დალაგებით. ძალით მიჩქმალულმა ბოლშევიკურმა განწყობილებამ გადაწყვეტილი იქონა თავი. კომუნისტური პარტია იზრდება სწრაფად, როგორც ორგანიზაცია, და უფრო სწრაფად იხვეჭს მშრომელთა თანაგრძნობას. ქართველი სოციალისტ-ფედერალისტების გაზეთი „საქართველო“ (?) სწერდა 1920 წ. დეკემბრის 7: „სრულიად სხვაგვარი იყო ძალა კომუნისტებისა საქართველოში სულ რამდენიმე თვის წინ და სულ სხვაგვარია დღეს... მაშინ არც საქართველოს გარშემო ყოფილან ბოლშევიკები. ჩვენ გარშემორტყმული ვიყავით ეროვნული დამოუკიდებელი სახელმწიფოებით. ჩვენი ეკონომიურ-ფინანსიური მდგომარეობა იყო გაცილებით უკეთესი, ვიდრე დღეს... მაგრამ დღეს სურათი შეიცვალა და ეს ცვლილება მოხდა ბოლშევიკების სარგებლობად... დღეს საქართველოში ბოლშევიკებს აქვთ პარტიული ორგანიზაციები. ზოგიერთგან მუშათა წრეში მათ ჰყავთ უმრავლესობა, მაგალ., ბექდვითი საქმის მუშაკთა კავშირში... საზოგადოდ ბოლშევიკურმა მუშაობამ მიიღო ჩვენში ფართე ხასიათი... შიგნით იზრდება ბოლშევიკური ძალე-ბი, გარედ-მათი სრული ბატონობა. ასეთია მდგომარეობა, რომელშიც ჩავარდა საქართველო“.

ამ ჩივილს ჩვენდამი მტრულად განწყობილი გაზეთისას, რომელიც გადმოგვცემს ნამდვილ ფაქტებს, ჩვენთვის აქვს დიდი მნიშვნელობა: იგინი კატეგორიულად უარყოფენ კაუტსკის მტკიცებას საქართველოში კომუნისტების „სრული თავისუფლების“ და მათი სრული უძლეულების შესახებ, რომელსაც, ამაზე დამყარებით, გამოჰყავს საბჭოთა გადატრიალება საქართველოში, როგორც შედეგი გარეშე ძალადობის. ამავე დროს ნაციონალისტური გაზეთის სიტყვები: „შიგნით იზრდება ბოლშევიკური ძალები, გარედ მათი სრული ბატონობააო—წარმოადგენენ თავის თავად დასრულებულ ფორმულას მოახლოვებულ საბჭოთა გადატრიალებისას.

მდგომარეობის საზოგადო გამოუსავლობამ საბოლოოდ გადაადგდო ქართული მენშევიზმი აშკარა რეაქციის გზაზე. უკვე დენიკინის წინააღმდეგ კავშირის წინადადების უხეშად და თავხედურად უკუგდებათ ჟორდანიას მთავრობის მიერ შეამცირა მენშევიკების პოზიციები მასებში. ასევე მოქმედებდა მუდმივი წარღვევა ხელშეკრულებისა საბჭოთა რუსეთთან, რასაც ჩვენ, რა თქმა უნდა, არ ვტოვებდით გამოუქვეყნებლად. გრძნობდნენ რა თავისი დამოუკიდებელი არსებობის შეუძლებლობას საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვების დროს მეფის ყოფილი იმპერიის მთელ დანარჩენ სამხრეთ-აღმოსავლეთის ადგილებში, მენშევიკები თავგანწირულად შეეცადნენ აღმოეჩინათ დახმარება ვრანგელისთვის და მიეღოთ სამხედრო შემწეობა ანტანტისგან. ამაოდ! ყირიმში გადაწყდა ბედი არა მხოლოდ ვრანგელისა, არამედ მენშევიკური საქართველოს ბედიც.

კავკასიაში მყოფი ჩვენი ჯარები გავაძლიერეთ რამდენადმე 1920 წ. შემოდგომაზე, ვრანგელის დესანტის დროს ყუბანში და როდესაც დაჟინებით ლაპარაკობდნენ ბათუმის ოკუპაციის შესახებ. ჯარების შეჯგუფებას ჰქონდა წმინდა თავდაცვითი ხასიათი. ვრანგელის ლიკვიდაციამ და პოლონეთთან დროებითი ზავის ჩამოგდებამ კიდევ უფრო გააძლიერა ბოლშევიკური განწყობილება საქართველოში. ყოფნა წითელი პოლკებისა საზღვრებთან ნიშნავდა იმას, რომ ხალხს არ უნდა ჰქონოდა შიში უცხოური ინტერვენციისა იმ შემთხვევაში, თუ საბჭოთა გადატრიალება მოხდებოდა. მენშევიკთა შესამუსრავად კი არ იყო საჭირო წითელი ჯარები, არამედ იმიტომ, რომ აშორებული ყოფილიყო თავიდან შესაძლებლობა ინგლისის, საფრანგეთის

ან ვრანგელის დესანტისა სტამბოლიდან საბჭოთა რევოლუციის წინააღმდეგ. თვით მენშევიკებმა კი თავისი პრეტორიული სახალხო გვარდიით და ფიქტიური ეროვნული ლაშქრით გაუწიეს მათ უმნიშვნელო წინააღმდეგობა. თებერვლის ნახევრიდან დაწყებული საბჭოთა რევოლუცია დამთავრდა უკვე მარტის ნახევარში სახელმწიფოს ყველა კუთხეებში.

ჩვენთვის არავითარ საჭიროებას არ წარმოადგენს დაფარვა ან შემცირება წითელი ლაშქრის როლისა საბჭოთა გამარჯვების საქმეში კავკასიაში. 1921 წ. თებერვალში მან გაუწია რევოლუციის დიდი დახმარება, თუმცა კი გაცილებით მცირე, ვიდრე ის დახმარება, რომელსაც 3 წლის განმავლობაში იღებდნენ მენშევიკები ოსმალური, გერმანული, ინგლისური ლაშქრისგან, რუს თეთრგვარდიელებზე ხომ ლაპარაკიც მეტია. რომ რევოლუციურმა კომიტეტმა, რომელიც ხელმძღვანელობდა ამბოხებას, იწყო თავისი მოქმედება არა ტფილისიდან, არამედ განაპირა ადგილიდან, ებჯინებოდა რა ზურგით წითელ ლაშქარს და იკრებდა ძალებს,—ეს მხოლოდ მოწმობს მას, რომ რევოლუციურ კომიტეტს ჰქონია პოლიტიკური აზრი თავში, რის თქმა არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება კაუკკის შესახებ, რომელიც ცდილობს წარსული რიცხვით უკარნახოს ქართულ რევოლუციას საწინააღმდეგო სტრატეგია. ამ გაკვეთილებს ჩვენ პატივისცემით ვუბრუნებთ მას უკან. ჩვენ გვსურს ვისწავლოთ და ვასწავლოთ, თუ როგორ უნდა მტრის დამარცხება. მეორე ინტერნაციონალის მოციქულები კი ასწავლიან მუდამ ნაცემად დარჩენის ხელოვნებას.

აღსრულდა ის, რაც დიდხანს მზადდებოდა და რაც უნდა მომხდარიყო ლოდიკის ძალით. საქართველოსი და საბჭოთა რუსეთის ურთიერთობათა ისტორია არის მხოლოდ ერთი თავი წიგნისა, სადაც ლაპარაკია რუსეთის ბლოკადის, სამხედრო ინტერვენციების, საფრანგეთის ოქროს და ინგლისის გემების ოთხი ფრონტის შესახებ, სადაც იწვოდნენ ცეცხლში საუკეთესო წარმომადგენელნი მუშათა კლასისა. შეუძლებელია ამ თავის გამოყოფა წიგნიდან. ის საქართველო, რომელსაც ხატავენ ახლა სამოქალაქო ომში დამსხვრეული მენშევიკური სარდლები, არასდროს არც არსებობდა: არ დემოკრატიული, არც მშვიდობიანი, არც დამოუკიდებელი, არც ნეიტრალური საქართველო. იყო სრულიად რუსეთის კლასთა ბრძოლის ქართული პლაც-

დარმი. ეს პლატდარმი აწ ძლევამოსილი პროლეტარიატის ხელშია.

და მას შემდეგ, რაც საქართველოს მენშევიკურმა ლიდერებმა შეუწყეს ხელი ათი ათასობით წითელიარმიელების და ათასობით კომუნისტების დახოცვა-გაჟლეტას და მოგვაყენეს კრილობანი, რომელთა გამართლებისთვის საჭიროა მთელი წლები; მას შემდეგ, რაც ჩვენ, მიუხედავად ყველა დანაკარგისა და მსხვერპლისა, გამოვედით ბრძოლიდან გამარჯვებულნი; მას შემდეგ, რაც საქართველოს მშრომელთა მასებმა, ჩვენი დახმარებით, გადისროლეს ისინი ბათუმის ნავთსადგურიდან კინწის კვრით, ისინი მოითხოვენ ჩვენგან ჩავთვალოთ ძველი თამაში ჩაშლილად და დავიწყოთ თავიდან. მათ დემოკრატიულ თავანკარობას, დაზიანებულს რუსი, ოსმალელი, პრუსიელი და ბრიტანელი ოფიცრების მიერ, აღადგენენ მაკდონალდი, კაუცკი, მისტრის სნოუდენი და სხვ. სწავლული აკუშორები და ბებია ქალები მეორე ინტერნაციონალისა, რის შემდეგ მთელი თავისი დიდებით აღდგენილ იქნება — დიდი ბრიტანეთის ფლოტის მფარველობით, ინგლისელი ნავთისმრეწველების და იტალიელი მარგანეცის მრეწველების დახმარებით, „ტაიმის“ სასიხარულოდ და საზეიმოდ და რომის ახალი პაპის ლოცვა-კურთხევითაც კი — მენშევიკური საქართველო, ყველაზე დემოკრატიული, ყველაზე თავისუფალი, ყველაზე ნეიტრალური სახელმწიფო დედამიწის ზურგზე!

ქართული შირონდა, როგორც პოლიტიკური ტიპი?

რუსეთის მენშევიზმის ისტორიაში საქართველომ უდიდესი როლი ითამაშა. სახელდობს საქართველოში მენშევიზმი შეიქმნა უმეტესად ნათელ და თვალსაჩინო ფორმად მარქსიზმის მიყენებისა ჩამოარჩენილი, ჯერ კიდევ ფეოდალური ფსიხოლოგიის მქონე ხალხის ინტელიგენციის მოთხოვნილებათა-დმი. მრეწველობის უქონლობა ნიშნავდა თავის თავად ეროვნული ბურჟუაზიის არ ყოფას. სავაჭრო კაპიტალი იმყოფებოდა უმეტეს ნაწილად სომხების ხელში. სულიერ კულტურას წარმოადგენდა ინტელიგენცია მეტ ნაწილად გაღატაკებული თავად-აზნაურობისა. ცხოვრებაში თანდათანობით შემაჯალ კაპიტალიზმს ჯერ ვერ შეექმნა ახალი კულტურა, მაგრამ იგი უკვე ჰბადებდა ისეთ მოთხოვნებს, რომელთა დაკმაყოფილება ქართველ თავად-აზნაურობას არ შეეძლო თავისი ვენახებისა და ცხვრების საშუალებით. რუსი ჩინოვნიკისა და მეფის მთავრობით უკმაყოფილება შეუერთდა სიძულვილს კაპიტალიზმისადმი, რომლის განსახიერებასაც წარმოადგენდა სომეხი ვაჭარი და მევახშე. შიშმა ხვალინდელი დღის წინაშე და გამოსავალის ძიებამ შექმნა თავად-აზნაურული და წვრილ-ბურჟუაზიული ინტელიგენციის ახალ თაობაში დემოკრატიის იდეათა ათვისების უნარი და მისწრაფება ნიადაგის ძებნისადმი შშრომელთა წრეში. მაგრამ ამ დროსთვის—წარსული საუკუნის ბოლოს—პროგრამა პოლიტიკური დემოკრატიისა მისი ძველი, იაკობინური ანუ მანჩესტერული სახით უკვე დიდხანია გაშავებულ იქმნა ისტორიული განვითარების მსვლელობით და ძალა-უფლება ევროპის დაჩაგრული მასების შეგნებაზე მან ჩააბარა სხვა და სხვა სოციალისტურ თეორიებს, რომლებიც, თავისი მხრით, უთმობდენ ადგილს მარქსიზმს. კაპიტალიზმისადმი შურიანი სიძულვილით აფერადებულმა მისწრაფებებმა სოფლისა და ქალაქების ახალი თაობისამ უფ-

რო ფართე ასპარეზისკენ ლიტერატურული, პოლიტიკური და ყოველგვარი სხვა მუშაობისთვის, — ხელოსნებისა და მკერერიცხოვანი სამრეწველო მუშების პირველმა მოძრაობამ, დაბეჩავებული გლეხების ყრუ უკმაყოფილებამ, — ყველა ამან ჰპოვა თავისი განსახება მარქსიზმის მენშევიკურად გადაბრუნებაში, რომელიც ერთსა და იმავე დროს აჩვენდა ხალხთა მასებს კაპიტალისტური განვითარების აუცილებლობის მიჩნევას, ხელახლა აშუქებდა დასავლეთში გაშავებულ იდეებს პოლიტიკური დემოკრატიისა და აღუთქვამდა საუკუნეთა გაურკვეველ სიშორეში მუშათა კლასის ბატონობას, რაიც აღმოცენდებოდა დემოკრატიიდან ორგანიზულად და უმტკივნეულოდ.

შთამომავლობით წვრილი აზნაურები, წვრილი ბურჟუები — ყოფაცხოვრებით და ფსიხოლოგიით, ყალბი მარქსისტული პასპორტით ჯიბეში, — ასეთებად შევიდნენ ქართული მენშევიზმის ბელადები რევოლუციურ პოლიტიკაში. სამხრეთულმა ათვისების და ყველაფერთან შეწყობის უნარმა გახადა ისინი მრავალ შემთხვევებში სტუდენტობის და საერთოდ დემოკრატიული მოძრაობის ბელადებად; ციხემ, ციმბირმა და სახელმწიფო სათათბიროს ტრიბუნამ განამტკიცეს მათი პოლიტიკური ავტორიტეტი და უზრუნველუყვეს მენშევიზმს საქართველოში გარკვეული ტრადიცია.

წვრილ — ბურჟუაზიული უშინაარსობა მენშევიზმისა და, განსაკუთრებით, მისი ქართული ფრთასა, აშკარავდებოდა მით უფრო მეტად, რაც უფრო ძლიერდებოდა რევოლუციის გაქანება, რაც უფრო რთული ხდებოდა მისი შინაური და საერთაშორისო ამოცანები. პოლიტიკური სიმხდალე შეადგენს მენშევიზმის ძლიერ მნიშვნელოვან თვისებას, რევოლუცია კი ვერ ურიგდება სიმხდალეს. დიდი ამბების დროს მენშევიკი წარმოდგენს ძლიერ ბედკრულ ფიგურას. ამ მის თვისებაში გამოსჭვივის წვრილი ბურჟუას სოციალური შიში მსხვილის წინაშე, ინტელიგენტისა გენერლის წინაშე, წვრილი ადვოკატისა „ნამდვილი“ დიპლომატის წინაშე, ამაყი და პატივმოყვარე პროვინციელისა ფრანგისა ან ბრიტანელის წინაშე. სიმხდალე კაპიტალის პატენტთან წარმომადგენლების მიმართ არის მეორე გვერდი ამპარტავნობისა მუშათა მიმართ. წერეთლის სიძულვილში საბჭოთა რუსეთისადმი არის ორგანიზული აღშფოთება მუშის მიერ საკუთარი ნებით საქმის ხელ-

შედეგების ცდის წინააღმდეგ. საქმის, რომელიც უკეთეს შემთხვევაში ძალად მას, განათლებულ წერილ ბურჟუას, და ისიც მხოლოდ მსხვილი ბურჟუას ნებართვით. როდესაც ჩხენკელი და გეგეჭკორი ლაპარაკობენ ბოლშევიზმზე, ისინი ჰკრებენ ეპიტეტებს არა მხოლოდ ტფილისის, არამედ მთელი გვრძის ლობეებზეც. როდესაც კი ისინი „მბაასებიან“ მეფის გენერალ ალექსეევს ან გენერალ ფონ-კრესს, ან ბრიტანელ უოკერს, ისინი ცდილობენ არ უღალატონ შვეიცარიელ მეტრ-დ'ოტელეების უმაღლეს ტონს. გენერლებისა მათ ეშინიათ ყველაზე მეტად. ისინი უცხადებენ, ისინი არწმუნებენ, ისინი მათ მოწიწებით უხსნიან, რომ ქართული სოციალიზმი სულ სხვა არის, იგი არ წააგავს სოციალიზმის სხვა სახეობას: იგინი ანგრევს და ხალხს აწუხებენ, ხოლო ეს წარმოადგენს წესრიგის გარანტიას. პოლიტიკური გამოცდილება ხდის წერილ ბურჟუებს უფრო ცინიკურად, მაგრამ სწავლით არაფერს არ ასწავლის მათ.

ჩვენ გადავშალეთ ზემოდ ჯუღელის დღიური და დავინახეთ ერთ-ერთი „რაინდი“ მენშევიკთაგანი ისე, როგორც ის თვით ხატავს თავის თავს. ის სწავას ოსთა სოფლებს და გაუუქმებული გიმნაზიელის სტილით სწერს დღიურში თავის აღტაცებას ცეცხლის სილამაზით და თავის ნათესაობას ნერონისადმი. ამ საზიზღარ მანქიას, უეჭველია, უნდა უნერგავდნ თავისადმი პატივისცემას ბოლშევიკები, რომლებიც არ ჩქმალავენ სამოქალაქო ომის ფაქტებს და სასტიკ ზომებს გასწორებისას თავის მტრებთან. ჯუღელისთვის, როგორც მისი მასწავლებლებისთვისაც, აბსოლუტურად მიუწვდომელია იმის გაგება, რომ ამ ღია და უშიშარი რევოლუციური ძალადობის პოლიტიკის ქვეშ არსებობს შეგნება თავისი ისტორიული სიმართლისა, თავისი რევოლუციური მისიისა, რასაც არაფერი საერთო არ აქვს „დე'ოკრატული“ პროვინციელი სატრაპის აღვირწახსნილ ცინიზმთან, რომელიც სწავას გლეხთა სოფლებს და თან სარკეში იცქირება, რომ დარწმუნდეს თავის მგვაწებაში რომის დეგენერატ გვირგვინოსანთან.

ჯუღელი არ არის გამონაკლისი და აქას ყველაზე უკეთ ნათელჰყოფს ის ფაქტი, რომ ქებით აღსავსე წინასიტყვაობა მისი წიგნისთვის დასწერა გარეშე საქმეთა ყოფილმა მინისტრმა გეგეჭკორმა. შინაგან საქმეთა მინისტრი რამიშვი-

ლი, ჟორდანისა შემდეგ, ყალბი გაბერვით აცხადებდა დემოკრატიის უფლებას შეუბრალებელი ტერორის შემოღებისა და იმოწმებდა ამასთან მარქსს. ნერონიდან მარქსამდე... აჩქარებული მიმიკა ამ პროვინციელი მეშჩანებისა, მათი ზერელე, წმინდა მაიმუნური მიმბაძველობა წარმოადგენს მათი უშინა-არსობისა და სიცალიერის მყვირალა მოწმობას.

იმის და მიხედვით, თუ როგორ აშკარავდებოდა უფრო და უფრო საქართველოს „დამოუკიდებლობის“ სრული უძლეუ-რება თვით მენშევიკების წინ და მით უხდებოდათ, ჟერმანიის დამსხვრევის შემდეგ, ძებნა ანტანტის მფარველობისა, ისინი უფრო მეტი სიფრთხილით ინახავდნენ თავისი განსაკუთრებუ-ლი რაზმის ინსტრუმენტებს და, ჯუღელი—ნერონის იაფუა-სიანი ყალბი, ნილაზის მაგიერ, გამოჰქონდათ გარედ იმდენად-ვე იაფუასიანი და არა ნაკლებ ყალბი ნილაზი ჟორდანია—წე-რეთელი—გლადსტონისა, ლიბერალურ საზოგადო ადგილთა დიდი წარმომთქმელისა.

ყალბი მარქსიზმი ფსიხოლოგიურად აუცილებელი იყო, განსაკუთრებით მათი ახალგაზრდობის დროს, ქართველი მენშე-ვიკებისთვის, რამდენადაც იგი არიგებდა მათ მათივე არსები-თად ბურჟუაზიულ პოლიტიკასთან. მათი პოლიტიკური სიმ-ზდალე, მათი დემოკრატიული რიტორიკა, —საზოგადო ადგილ-თა პათოსი, მათი ინსტინქტიური ზიზღი ყველაფერ სწორესად-მი, სრულისადმი და მკვეთრისადმი იდეათა დარგში, მათი შე-რიანი თავის მოხრა ბურჟუაზიული ცივილიზაციის გარეშე ფორმათა წინაშე—ყველა ეს იძლეოდა პსიხოლოგიურ ტიპს, რომელიც სავსებით ეწინააღმდეგებოდა მარქსისტულს.

როდესაც წერეთელი ლაპარაკობს „საერთაშორისო დე-მოკრატიის“ შესახებ პეტერბურგსა, ტფილისსა თუ პარიზ-ში, —სრულიად შეუძლებელია გაგება, აქ ლაპარაკია მითითურ „ხალხთა ოჯახზე“, ინტერნაციონალზე, თუ ანტანტაზე. სა-ბოლოოდ იგი მიიმართება ყოველთვის ამ უკანასკნელისადმი, მაგრამ გამოახატება ი'ე, თითქმის გზა და გზა შეეხებოდეს მსოფლიო პროლეტარიატსაც. მის იდეათა შეთითხნილობა და ცნებათა უფორმოება ძლიერ აადვილებენ ასეთ არევ-დარევას. როდესაც ჟორდანია, თემის უხუცესი, ლაპარაკობს საერთა-შორისო სოლიდარობის შესახებ, ის ამასთანავე იხსენიებს სა-ქართველოს მეფეთა სტუმართმოყვარეობასაც. „მომავალი ინტერნაციონალისა და (!) ხალხთა ლიგისა უზრუნველყოფი-

ლიაო“, — აცხადებს ჩხენკელი, როდესაც ბრუნდება ევროპიდან. ეროვნული ცრურწმენანი და სოციალიზმის ნამსხვრევები, მარქსი და ვილსონი, რიტორიკული გატაცებანი და წვრილ ბურჟუაზიული შეზღუდულობა, პათოსი და გაიძვერაობა, ინტერნაციონალი და ხალხთა ლიგა, კოტა გულახდილობა და ყველა ამაზე თვითკმაყოფილება პროვინციელი მეაფთიაქისა — ეს ამბებით შენანჯღრევი მიქსტურა შეადგენს ქართული მენშევიზმის სულს.

ქართველი მენშევიკები აღტაცებით მიესალმენ ვილსონის 14 პუნქტს. ისინი მიესალმენ ხალხთა ლიგას. წინაღ ისინი მიესალმებოდენ კაიზერის ჯარების შემოსვლას საქართველოში. შემდეგ ისინი მიესალმებოდენ მათ წასვლას. ისინი მიესალმენ დიდი ბრიტანეთის ჯარების შემოსვლას. ისინი მიესალმებოდენ ფრანგი ადმირალის მეგობრულ განცხადებას. თავის თავად იგულისხმება, რომ ისინი მიესალმენ კაუცკის, ვანდერველდეს, ქალბატონ სნოუდენს და ყოველ დროს მზად არიან მიესალმონ კენტერბერელ არქიეპისკოპოსს, თუ ეს უკანასკნელი არ იტყვის უარს რამდენიმე დამატებითი წყევლის დახარჯვაზე ბოლშევიკების მიმართ. ამ გზით ეს ბატონები ამტკიცებენ, რომ ისინი არიან ხორცი ხორცისაგან „ევროპიული ცივილიზაციისა“.

თითქმის გადამწყვეტი სისრულით ააშკარავენ თავის თავს ქართული მენშევიზმი მემორანდუმში, რომელიც წარედგინა საქართველოს დელეგაციის მიერ ხალხთა ლიგას ენევაში.

„დადგა რა დასავლეთის დემოკრატიის დროშის ქვეშ, — ამბობს დაბოლოებითი ნაწილი მემორანდუმისა, — ქართველი ხალხი, ბუნებრივად, განსაკუთრებული სიმპატიით ეპყრობა ისეთი პოლიტიკური სისტემის შექმნის იდეას, რომელიც, წარმოადგენს რა ომის პირდაპირ შედეგს, იმავე დროს საშუალებაა იმისი, რომ მოსპოს შესაძლებლობა ომის გაჩენისა მომავალში. „ხალხთა ლიგა“, რომელიც განხორციელება ასეთი სისტემისა, წარმოადგენს თავისით ყველაზე შესანიშნავ, თავისი ნაყოფიერებით, მიღწევას კაცობრიობისა (!) მისი მომავალი ერთიანობის გზაზე. აღძრავს რა უუამდგომლობას „ხალხთა ლიგაში“ მიღების შესახებ... საქართველოს მთავრობა ფიქრობს, რომ თვით პრინციპები, რომლებმაც უნდა აწონასწორონ საერთაშორისო ცხოვრება, მიმართული ამიერ-

რიდან (!) სოლიდარობისა და თანამშრომლობისკენ, თხოუ-
ლობენ მიღებას თავისუფალ, ევროპიელ ხალხთა ოჯახში
ძველი ხალხისას (!), ოდესმე აღმოსავლეთში ქრისტიანობის
(!) ავანგარდად მყოფის, ახლა დემოკრატიის ავანგარდად
ქცეულის, — ხალხისას, რომლის მისწრაფებაა მხოლოდ თავი-
სუფალი და თავდადებული შრომა თავის საკუთარ სახლში,
რომელიც წარმოადგენს მის კანონიერ და უდავო მემკვიდრე-
ობას“. აქ არ შეიძლება არაფრის არც მიმატება, არც გამოკლე-
ბა. ეს კლასიკური საბუთია სიფლიდისა! იგი შეიძლება ვიხმაროთ,
როგორც საიმედო კრიტერი: სოციალისტი, რომელსაც არ
აერევა გული ამ მემორანდუმისგან, ზიზღით და სავსებით უნ-
და იქნეს განდევნილი მუშათა მოძრაობიდან.

მთავარი დასკვნა კაუცკისა მისი საქართველოს შესწავ-
ლიდან არის ის, რომ განსხვავებით მთელი რუსეთისგან
მისი ფრაქციებით, გათიშვით და შინაური ბრძოლით, განს-
ხვავებით, საერთოდ, მთელი ცოდვილი ქვეყნისგან, რომელიც
ამ მხრით აღმოჩნდა არა უკეთესი რუსეთზე, მხოლოდ საქარ-
თველოს მთებში ჰპოვა განუყოფელი ბატონობა ნამდვილმა
არა ყალბმა მარქსიზმმა. იმავე დროს კაუცკი არ ფარავს, რომ
საქართველოში არ იყო არც მსხვილი არც საშუალო მრეწვე-
ლობა და, მაშასადამე, თანამედროვე პროლეტარიატიც. უმ-
თავრეს მას მენშევიკი დეპუტატებისას საქართველოს დამ-
ფუძნებელ კრებაში შეადგენდნენ მასწავლებლები, ექიმები,
ჩინოვნიკები. ამრჩეველთა უმთავრეს მასას-გლეხები. კაუც-
კის, წარმოიდგინეთ, სრულებით არ სურს შეიწუხოს თავი
ასეთი ცხადი ისტორიული სასწაულის ახსნით. ის, რომელიც
სხვა მენშევიკებთან ერთად, ბრალს გვდებს იმაში, ვითომ ჩვენ
რუსეთის ჩამორჩენილობის მომასწავებელ თვისებებს ვაცხადებ-
დეთ მის უპირატესობად, პოულობს იდეალურ ნიმუშებს სო-
ციალ-დემოკრატიისას ძველი რუსეთის ყველაზე ჩამორჩენილ
კუთხეში. ნამდვილად კი ის ფაქტი, რომ ქართულ „მარქსიზმში“
არ იყო ჯერჯერობით ისეთი გათიშვა და ისეთი ფართე ბრძოლა
ფრაქციებისა, როგორც სხვა არა იმდენად სანეტარო ქვეყნებში,
მოწმობდა მხოლოდ უმეტეს პირველყოფილობას სოციალუ-
რი წრისას, რომელშიც ძლიერ შეიგვიანა ბურჟუაზიული და
პროლეტარული დიფფერენციაციის პროცესმა, და, მაშასადამე,
მასაც, რომ ქართულ მენშევიზმს არ ჰქონდა არაფერი საერ-
თო მარქსიზმთან. პასუხის ნაცვლად ამ ძირითად კითხვებზე,

კაუცკი ამაყად აცხადებს, რომ მან იცოდა მარქსიზმის ჭეშმა-
რიტებანი უკვე მაშინ, როდესაც ბევრი ჩვენგანი ჯერ კიდევ
ჩერებში იყო გამოხვეული. ჩვენ აზრადაც არ გვაქვს შეველა-
ვით კაუცკის ასეთ უპირატესობაში. ბრძენი ნესტორი, შექ-
სპირისა და არა ჰომეროსისა, ხედავდა თავის უპირატესობას
იმაში, რომ მისი სატრფო იყო ერთ დროს უფრო ლამაზი,
ვიდრე დიდება მისი უფრო ყმაწვილი მტრისა. ყველა ნუგე-
შობს ისე, როგორც შეუძლია. შეიძლება კიდევ სწორედ
იმიტომ, რომ ძლიერ დიდი ხანია მას აქეთ, რაც კაუცკი
სწავლობდა სოციალიზმის ანბანს, მან ვერ მიუყენა საქართვე-
ლოს მისი პირველი ასოები. უმეტესად მკვიდრ და ხანგრძლივ
ბატონობას ქართული მენშევიზმისას ის ხსნის, როგორც უმა-
ღლესი ტაქტიკური სიბრძნის ნაყოფს, და არა იმის შედეგს,
რომ რევოლუციური სოციალიზმის ხანა ჩამორჩენილ საქარ-
თველოსთვის დაიწყო უფრო გვიან, ვიდრე ძველი რუსეთის
დანარჩენი ნაწილებისთვის. ისტორიის მსვლელობით ნაწყენი
კარლ კაუცკი ჩამოვიდა ტფილისში სულიერი წყურვილის მო-
საკლავად მენშევიკური ხანის უკანასკნელ დღეებში, საუკუნის
სამი მეოთხედის შემდეგ მარქსისა და ენგელსის მიერ თავისი მანი-
ფესტის დაწერიდან. აქეთვე გამოეჩქარა მისტრის სნოუდენიც თა-
ვისი სულიერი გარდერობის გამოსამზევებლად. გასაგებიც არის!
სახარება ჟორდანიასაგან გონივრული, ორგანიული, ჭეშმარიტ
— ფაბიანური, რომელიც სწვდება საქართველოს მეფე ვახტან-
გსაც, ბატონ ჰაუისმანსაც, თვით ზეცის მიერ არის შექმნი-
ლი ბრიტანეთის სოციალიზმის ოფიციალური ლიდერების
უმაღლეს მოთხოვნათა დასაკმაყოფილებლად.

რა დიდხანს ცოცხლობს სირეგვნე, როდესაც მას აქვს
სოციალური საფუძვლები!

ერთხელ კიდევ დემოკრატია და საბჭოთა სისტემა.

ახლა, როდესაც ჩვენ გავათავეთ ისტორიული მიმოხილვა, საჭიროა შეჩერება ზოგიერთ განზოგადოებაზე.

ამიერ-კავკასიის უკანასკნელი ხუთი წლის ისტორია წარმოადგენს სწორედ საუკეთესო განმასწავებელ მაგალითს დემოკრატიის უადგილობისას რევოლუციურ ხანაში. სრულიად რუსეთის დამფუძნებელი კრების არჩევნების დროს არც ერთ კავკასიულ პარტიას არ წამოუყენებია პროგრამა რუსეთისგან გამოყოფისა. ოთხი-ხუთი თვის შემდეგ, 1918 წ. აპრილში, ამიერ-კავკასიის სეიმმა, შემდგარმა დამფუძნებელი კრების იმავე დებუტატებისგან, დაადგინა გამოყოფა და ცალკე სახელმწიფოს შექმნა. ამგვარად, სახელმწიფოებრივი ცხოვრების ძირითადი საკითხების შესახებ: საბჭოთა რუსეთთან თუ მისგან ცალკე და მის წინააღმდეგ? არავის არაფერი არ უკითხავს ამიერ-კავკასიის მცხოვრებთათვის; რეფერენდუმის, პლენისციტის ან ახალი არჩევნების შესახებ ლაპარაკიც კი არ ყოფილა. ამიერ-კავკასიის გამოყოფა რუსეთისგან დაადგინეს იმავე დებუტატებმა, რომლებიც არჩეული იყვნენ იმისთვის, რომ წარმოედგინათ ამიერ-კავკასია პეტერბურგში რევოლუციის პირველი ხანის უფორმო საერთო-დემოკრატიულ ნიდაგზე დამყარებით.

პირველად ამიერ-კავკასიის რესპუბლიკა გამოცხადებულ იქმნა, როგორც გაერთიანება ყველა ეროვნებისა. მაგრამ გარემოებამ, შექმნილმა რუსეთისგან გამოყოფის თვით ფაქტისა და ახალი საერთაშორისო ორიენტაციის ძიების მიერ, გამოიწვია ის, რომ ამიერ-კავკასია დაიყო სამ ეროვნულ ნაწილად: აზერბეიჯან, სომხეთ და საქართველოდ. უკვე 1918 წ. მაისის 26, ე. ი. გამოყოფიდან ხუთი კვირის შემდეგ, იმავე სეიმმა, შემდგარმა სრულიად რუსეთის დამფუძნებელი კრების დებუტატებიდან, რომელიც ჰქმნიდა ამიერ-კავკასიის რესპუბლიკას, გამოაცხადა იგი დაშლილად. პირველად, მცხოვრებთა დაუ-

კითხვად, იგი გამოჰყვეს რუსეთიდან თათრებსა, სომხებსა და ქართველებს შორის უმეტესად მკიდრო კავშირის შექმნის გულისთვის, როგორც ხსნიდენ ამას სეიმის ლიდერები. შემდეგ, პირველივე გაღეშე საბაბის გამო, თათრები, სომხები და ქართველები დაჰყვეს სამ სახელმწიფოდ, ისევ მათ დაუკითხავად.

იმავე დღეს სეიმის ქართულმა სექტორმა გამოაცხადა საქართველოს რესპუბლიკის დამოუკიდებლობა. არაუის არ უკითხავს არაფერი საქართველოს მუშებისა და გლეხებისთვის: ისინი დაყენებულ იქნენ მომხდარი ფაქტის წინაშე.

ათი თვის განმავლობაში ამის შემდეგ მენშევიკები ამბობდნენ „მომხდარ ფაქტს“; შერეკეს კომუნისტები იატაკქვეშ; შეეთანხმენ ოსმალებსა და გერმანელებს, შეჰკრეს საზავო ხელშეკრულებანი, შესცვალეს გერმანელები ინგლისელებით და ამერიკელებით, გაატარეს თავისი ძირითადი რეფორმები, შეჰქმნეს რაც უმთავრესია, თავისი პრეტორიანული შეიარაღებული ძალა სახალხო გვარდიის სახით და მხოლოდ ყველა ამის შემდეგ გაბედეს მოწვევა დამფუძნებელი კრებისა (1919 წ. მარტში); მათ დააყენეს მასები აუცილებლობის წინაშე აერჩიათ წარმომადგენლები დამოუკიდებელი საქართველოს რესპუბლიკის პარლამენტში, რომლის შესახებ ამ მასებს წინად არაფერი არც გაუგონიათ და არც უფიქრიათ.

რას ნიშნავს ყველა ეს? ვთქვათ, რომ მაკდონალდს მიუძღოდეს დანაშაული ისტორიული აზროვნების წინაშე, ესე იგი მას რომ ძალუძდეს დანახვა ისტორიაში მის ცხოველ ძალთა და ინტერესთა მოძრაობისა და განსხვავება მათი ნამდვილი სახისა მათი ნილაბისგან, მათი ნამდვილი მისწრაფებებისა მათი ხრიკებისგან,—ის გამოიტანდა უწინარეს ყოვლისა იმ დასკვნას, რომ მენშევიკი პოლიტიკოსები, ეს დემოკრატები *par excellence*, ცდილობდნენ გაეტარებინათ ყველა უმთავრესი რეფორმები და ფაქტიურად გაჰყავდათ კიდეც პოლიტიკური დემოკრატიის მეთოდების გვერდის აქცევით. მართალია, მათ ისარგებლეს სრულიად რუსეთის დამფუძნებელი კრების ამიერ-კავკასიის ნატეხით, მაგრამ მათ ისარგებლეს ამით იმ მიზნების საწინააღმდეგოდ, რომელთათვისაც ირჩევდნენ მას. მერე ისინი ხელოვნურად უწყობდნენ ხელს რევოლუციის

გუშინდელი დღის ამ ნაშთის არსებობას, რომ შესძლებოდათ წინააღმდეგობის გაწევა ხვალინდელი დღისთვის. მათ მოიწვიეს საქართველოს დამფუძნებელი კრება მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც ჩააყენეს საქართველო ისეთ მდგომარეობაში, რომლიდანაც მკვიდრთ არ ჰქონდათ არავითარი გამოსავალი, გარდა იმისა, რომელსაც მას თავს ახვევდნენ. ამიერ-კავკასია ჩამოშორებულ იქნა რუსეთისგან, საქართველო — ამიერ-კავკასიისგან, ინგლისელებს ეჭირათ ბათომი, არასაიმედო მეგობრები — თეთრები — იდგნენ რესპუბლიკის საზღვრებზე, ქართველი ბოლშევიკები იმყოფებოდნენ კანონს გარეშე, მენშევიკური პარტია რჩებოდა ერთად-ერთ შესაძლებელ შუამავლად საქართველოსა და ანტანტის შუა, რომლისგანაც (ანტანტისგან) იყო დამოკიდებული პურის მოწოდების საქმე. ასეთ პირობებში „დემოკრატიული“ არჩევნები ნიშნავდა მხოლოდ ფაქტების მთელი ჯაჭვის მიუცვილებელ დაკანონებას, ფაქტების, რომლებიც შესრულებული იქნენ კონტრ-რევოლუციური ძალმომრეობით თვით მენშევიკებისა და მათი უცხოური თანამოზიარეებისა და მფარველების მიერ.

შეადარეთ ამას ოქტომბრის გადატრიალება, რომელსაც ჩვენ ვამხადებდით აშკარად, ვკრებდით მასებს ამ პროგრამის გარშემო — „მთელი ძალა-უფლება საბჭოებს“, ვაწყობდით საბჭოებს, ვიბრძოდით საბჭოებისთვის და გაგვყავდა ყველგან მათში უმრავლესობა მენშევიკებისა და სოციალისტ-რევოლუციონერების წინააღმდეგ შეურიგებელი ბრძოლით.

სად არის აქ ნამდვილად რევოლუციური დემოკრატია?

აქ საჭიროა ერთხელ კიდევ დავუბრუნდეთ ზოგიერთ საკითხებს რევოლუციის მექანიკასას, როგორადაც ჩვენ ვიცნობთ მას ახალი ისტორიის მთელი გამოცდილების მიხედვით.

აწინდელ დრომდე რევოლუცია აღმოჩნდებოდა ხოლმე შესაძლებელი მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ინტერესები ხალხის უმრავლესობისა, მაშასადამე, სხვა და სხვა კლასებისა ეწინააღმდეგებოდნენ ქონებრივ და სახელმწიფოებრივ ურთიერთობათა არსებულ სისტემას. რევოლუცია დაიწყებოდა ხოლმე ამიტომ ელემენტარულ „საერთო სახალხო“ მოთხოვნებით, რომლებშიც ჰპოვებდა ხოლმე თავის გამოხატულებას შეძლებულითა კლასიური გაანგარიშება. წვრილი ბურჟუაზიის შუბლმაგრობა, პროლეტარიატის კო-

ლიტერატურა ჩამორჩენილობა. მხოლოდ ამ პროგრამის ფაქტიურად განხორციელების პროცესში გამოჩენილება ხოლმე ინტერესთა წინააღმდეგობანი თვით რევოლუციის განაკში. ფენი-ფენობით წარმოდგებიან ხოლმე საბრძოლველად ჩაგრულთა მასები. მოთხოვნები იღებენ უფრო გადაწყვეტილ ხასიათს, ბრძოლის მეთოდები — შეუბრალებელს. რევოლუცია აღწევს თავის კულმინაციას. მისი შემდეგი აწევისთვის აღარ არის ან მატერიალური წინამძღვრები (предводители) (წარმოების პირობებში), ან შეგნებული პოლიტიკური ძალა (პარტია). მაშინ მრუდე ხაზი იწყებს დახრას დაბლისკენ, მოკლე ვადაზე ან ხანგრძლივ ისტორიულ ეპოქაზე. რევოლუციის უკიდურეს პარტიას ან ჩამოაშორებენ ძალა-უფლებას, ან იგი თვით ჰკვეცს თავისი მოქმედების პროგრამას და უცდის ხელშემწყობს ცვლილებებს ძალთა განწყობილებაში. ჩვენ მოგვყავს აქ ალგებრაული სქემა რევოლუციისა მის ნამდვილ კლასიურ მნიშვნელობათა აღუნიშნავად, მაგრამ ჩვენთვის ახლა ესეც საკმარისია, რადგან აქ ლაპარაკია ცოცხალ ძალთა ბრძოლის მსვლელობის და დემოკრატიის ფორმათა შორის ურთიერთობის შესახებ.

წარმომადგენლობითი დაწესებულებას, მემკვიდრეობით მიღებულს წარსულისგან (გენერალური შტატები საფრანგეთში, სახელმწიფო სათაბირო რუსეთში), შეუძლია გარკვეულ მომენტში გამოიწვიოს რევოლუცია, რომ მაშინვე გაუწინააღმდეგდეს მას.

წარმომადგენლობითი დაწესებულება, არჩეული რევოლუციის პირველ ხანაში, გამოხატავს აუცილებლად მთელ მის პოლიტიკურ უფორმობას, გულუბრყვილობას, გულკეთილობას, გაუბედავობას. თუ არ არის მაშინ რევოლუციური ძალა, რომელსაც შეეძლება გადააღაჯოს ამ დაბრკოლებას, რევოლუცია ჩერდება ერთ ადგილზე, ხოლო შემდეგ უკუივლება. დამფუძნებელ კრებას სპობს კონტრ-რევოლუცია. ასე იყო 1848 წ. რევოლუციაში. გენერალმა ვრანგელმა მოსპო პრუსიის დამფუძნებელი კრება, რომელმაც ვერ შესძლო გენერალ ვრანგელის მოსპობა და რომელიც თვით არ იქნა თავის დროზე მოსპობილი რევოლუციური პარტიის მიერ. ჩვენც ხომ, როგორც იცით, აგრეთვე გვყავდა გენერალი ვრანგელი, ალბათ, ისეთივე მემკვიდრეობითი თვისებებით. მხოლოდ ჩვენ შევძელით მისი მოსპობა. ჩვენ შევძელით ამის

ქმნა მხოლოდ იმიტომ, რომ თავის დროზე მოვსპეთ დამფუძნებელი კრება, ვინაიდან, მაგალითად, სამარის დამფუძნებელმა კრებამ გაიმეორა პრუსიის ცდა და ჰპოვა თავის მესაფლავებელ კოალიცია.

საფრანგეთის რევოლუციამ შესძლო რამდენიმე ხანს მოქმედება უხეში და ჩამორჩენილი წარმომადგენლობით დაწესებულებების საშუალებით მხოლოდ იმის წყალობით, რომ მაშინდელი გერმანია წარმოადგენდა არარაობას, ხოლო ინგლისისთვის ძნელი იყო მაშინაც, როგორც ახლა, მისდგომოდა კონტინენტალურ მხარეს. ამგვარად საფრანგეთის რევოლუციას, ჩვენსგან განსხვავებით, ჰქონდა ხანგრძლივი გარეშე „შესვენება“, რომელიც ნებას აძლევდა მას რამდენიმე ხანს დინჯად მიეზომებინა და შეეგუებინა რევოლუციის მოთხოვნათათვის მიმდევნობითი დემოკრატიული წარმომადგენლობანი. როდესაც მდგომარეობა უმეტესად საშიში შეიქნა, ხელმძღვანელმა რევოლუციურმა პარტიამ პოლიტიკა კი არ შეუფარდა ფორმალური დემოკრატიის დიაგნოზებს, არამედ გილჟოტინის ცუდით გაჩორკნა დემოკრატია სასწრაფოდ პოლიტიკის მოთხოვნილებათა მიხედვით: დაკობინებლმა მოსპეს კონვენტის მემარჯვენე წევრები და შეაშინეს ჭაობის ცენტრისტები. რევოლუცია გაემართა არა დემოკრატიის კალაპოტით, არამედ ტერორისტული დიქტატურის ხევ-ხუვებითა და ოღრო-ჩოდროებით. ისტორიამ საზოგადოდ არ იცის რევოლუცია, რომელიც კი დამთავრებულიყო დემოკრატიული გზით, ვინაიდან რევოლუცია—ძლიერ სერიოზული დავაა, რომელიც ყოველთვის სწყდება არა ფორმის მიხედვით, არამედ არსებითად. ხდება, და არა იშვიათად, რომ ცალკე ადამიანები წააგებენ ხოლმე მთელ თავის საცხოვრებელს და ეგრეთ წოდებულ სახელსაც კი ბანქოს თამაშის პირობითი წესების მიხედვით; მაგრამ კლასები არას დროს არ თანხმდებიან ქონების, ძალა-უფლების და „სახელის“ წაგებაზე „დემოკრატიული“ პარლამენტარიზმის თამაშის პირობითი წესებით. იგინი ყოველთვის სწყვეტენ ხოლმე ამ საკითხს სერიოზულად, ე. ი. მატერიალურ ძალთანამდვილი განწყობილების მიხედვით, და არა მათი ნახევრადმოჩვენებითი განსახების თანახმად.

თითქმის ექვს გარეშეა ის, რომ ისეთ ქვეყნებშიც კი, სადაც პროლეტარიატი წარმოადგენს აბსოლუტურ უმრავლესობას, როგორიცაა ინგლისი, მუშათა რევოლუციის მიერ

წარმოშობილი წარმომადგენლობითი დაწესებულება იქმნება
გამომხატველი რევოლუციის პირველ მოთხოვნებთან ერთად
ამ ქვეყნის განსაცვიფრებელი კონსერვატიული ტრადიციებისა.
შეგნება დღევანდელი ინგლისელი ტრედ-უნიონელი ბელადისა.
ეს არის ამაღლება, შედგარი წმ. პავლეს ტაძრის აღდგენის და
მასზე კიდევ უფრო აღრინდელი ხანის რელიგიურ-საზოგადო-
ებრივ ცრურწმენათაგან; მუშათა ორგანიზაციის ჩინოვნიკის
პრაქტიკულ ჩვეულებათაგან უმაღლესი კაპიტალისტური სიმ-
წიფის ხანაში; წვრილი ბურჟუას გაბერილობისგან, რომელსაც
სურს იქნეს პატივდებული; მუშათა პოლიტიკოსის არა წმიდა
სინიდისისაგან, რომელსაც ბევჯერ უღალატნია. ამას უნდა მი-
ვუმატოთ ანტელიგენტური, პროფესორული, ფაბიანური გავ-
ლენა: სოციალისტური მორალიზატორობა საკვირაო მქადაგე-
ბლებისა, პაციფისტების რაციონალისტური სქემები, „გილდიის“
სოციალისტების დილექტანტიზმი, დაეინებული და ამპარტავ-
ნული ფაბიანური შეზღუდულობა. თუ აწინდელი სოციალური
ურთიერთობანი ინგლისში უკიდურესად რევოლუციური არიან,
სამაგიეროდ მისი უძლიერესი ისტორიული წარსული ჩარჩო
უკიდურეს კონსერვატიზმად არა მხოლოდ მუშათა ბიუროკრა-
ტიის შეგნებაში, არამედ უმეტესად მომზადებული მუშების ზედა
ფენის შეგნებაშიც. რუსეთში დაბრკოლებანი სოციალისტური
რევოლუციისთვის ობიექტიურია: სიქარბე დანაწევრებული
გლეხური მეურნეობისა და ტექნიკური ჩამორჩენილობა; ინ-
გლისში კი — სუბიექტიურია: გაქვავება კოლლექტიური ჰენ-
დერსონის და მრავალთავიანი სნოუდენის შეგნებისა. მუშა-
თა რევოლუცია გადალახავს ამ დაბრკოლებებს გაწმენდის და
თვითგაწმენდის მეთოდებით. მაგრამ არ არის არავითარი იმე-
დი, რომ ის სძლევს მათ დემოკრატიის გზაზე. სახელდობ,
მისტერი მაკდონალდი დაუშლოს ამას — არა თავისი პროგრამის-
ტერი, არამედ თავისი კონსერვატიული არსებობის ფაქტით.
რუსეთის რევოლუცია — სოციალურ ურთიერთობათა
მერყეობის დროს შიგნით, მოულოდნელ და ყოველთვის სა-
შიშ ცვლილებათა დროს გარედ, — რომ გახლართულიყო
ბურჟუაზიული დემოკრატიზმის ქსელში, იგი ახლა უკვე ებ-
დებოდა შარა-გზაზე ყელგამოჭრილი. მართალია, კაუცკი
სწერს, რომ დაღუპვა საბჭოთა რესპუბლიკისა არ იქნებოდა
ახლა სერიოზული ზიანი საერთაშორისო რევოლუციის-
თვისო. მაგრამ ეს სულ სხვა საქმეა! ჩვენ არც იმაში

გვეპარება ექვი, რომ რუსეთის პროლეტარული რესპუბლიკის დაღუპვა მოხსნიდა მძიმე ლოდს მრავალს აწ და მწუხრებულ გულს. ისინი მაშინვე აგვიხსნიდენ, რომ მათ თავიდანვე იცოდენ ეს. კაუცკი დასწერდა მეთათასერთე ბროშურას, რომელშიც განმარტავდა, თუ რატომ დაეცა რუსეთის მუშათა ძალა-უფლება, მაგრამ დაავიწყდებოდა აეხსნა, თუ თვით რად არის განწირული არარაობისთვის. ჩვენ კი ძველებურადვე ვფიქრობთ, რომ სწორედ ის ფაქტი, რომ საბჭოთა რესპუბლიკა არ დაეცა უმძიმეს წლებში, საუკეთესოდ მოწმობს საბჭოთა სისტემის სავარგისობას. თავის თავაუ იგულისხმება, რომ მას არ აქვს არავითარი სასწაულთმოქმედი ძალა. მაგრამ იგი აღმოჩნდა საკმაოდ მოქნილი, რომ, კომუნისტური პარტიის მქედროდ დაკავშირებით მასებთან, გაეადვილებინა პარტიისთვის აუცილებელი მიმორჩნობა (маневрирование), რომ არ მოედუნებინა მისი ინიციატივა, რომ უშიშარ ეყო იგი, — რევოლუციის ძირითადი ამოცანების მიმართ, — საპარლამენტო თამაშის მეორე და მესამე ხარისხოვანი შანსებისგან. რაც შეეხება წინააღმდეგ საშიშროებას — ხალხის აზრთა შეცვლისა და ძალთა განწყობილების ცვლილებათაგან ჩამოშორებას, — სწორედ ამ დარგში დაამტკიცა უკანასკნელი წლის განმავლობაში საბჭოთა სისტემამ თავისი უდიდესი უნარიანობა. მთელი ქვეყნის მენშევიკებმა იწყეს ყვირილი რუსეთის რევოლუციის ტერმინორიანული ეტაპის შესახებ. მაგრამ ეს დიაგნოზი ხომ გამოვარკვეთ ჩვენ, და არა მათ, და, რაც უფრო მნიშვნელოვანია, პროლეტარიატის ძალა-უფლების შესარჩენად საჭირო დათმობანი ტერმინორიანულ განწყობილებათათვის და წერილი ბურჟუაზიის ტენდენციებისთვის კომუნისტურმა პარტიამ მოახერხა სისტემის გარდაუტეხად და საჭის ხელიდან გაუშვებლად. ერთმა მოაზრე რუსმა პროფესორმა, რომელსაც რევოლუციამ ზოგი რთი რამ ასწავლა, მოსწრებულად უწოდა ჩვენ ახალ ეკონომიურ პოლიტიკას „თავქვე დაშვება მუხრუპით“ („спуск на тормозах“). სრულიად შესაძლოა, რომ ჩვენს პროფესორს, როგორც ბევრ სხვას, წარმოდგენილი აქვს ეს თავქვე დაშვება, რომლის ზომა და მნიშვნელობა ჩვენ სრულიადაც არ გვსურს შევამციროთ, როგორც რაღაც საბოლოო და გადამწყვეტი. მას მოუხდება ხელახლა დარწმუნება, რომ, მიუხედავად თავის ცალკე გადახრათა სიდიდისა,

ჩვენი პოლიტიკა ყოველთვის აღადგენს და შეინარჩუნებს ხოლმე თავის ძირითად მიმართულებას. ამისთვის საჭიროა მისი აღება არა საგაზეთო სენსაციის მასშტაბით, არამედ ეპოქის მასშტაბით. ყოველ შემთხვევაში „მუხრუჭით თავქვე დაშვებას“ ძალა-უფლების ხელში მქონე პროლეტარიატის თვალსაზრისით აქვს ისეთვე უპირატესობანი, როგორსაც ბურჟუაზიული რეჟიმისათვის წარმოადგენს დროზე გატარებული რეფორმები, რომლებიც ასუსტებენ რევოლუციური წინევის ძალას: შედავინაიდან მთელი მისი პარტია არის მხოლოდ ამრიდებული, დამცველი მუხრუჭი ბურჟუაზიული საზოგადოებისთვის.

როგორ და არის საქმე საბჭოთა სისტემის „გადაგვარებისა“, რის შესახებ ასე ბევრს ლაპარაკობენ და სწერენ საერთაშორისო მენშევიკები, სხვათა შორის, არა ერთი თვეა და არა ერთი წელიწადიც რომ ის, რასაც ისინი უწოდებენ „გადაგვარებას“, მჭიდროდ არის დაკავშირებული იმასთან, რაც ზემოდ წოდებული იყო მუხრუჭით თავქვე დაშვებად. საერთაშორისო რევოლუციის განიცდის მოღვევულიარულ პროცესს ძალთა შეკრებისას, მიუხედავად გარეგნული შეჩერების და თითქო უკან დახვევისაც. ერთ-ერთ ამის გამოხატულებას წარმოადგენს ჩვენი ახალი ეკონომიური პოლიტიკა. სრულიად ბუნებრივია, თუ ეს ხანა მძიმე საერთაშორისო შეჭირვებისა აჩნდება რუსეთის მშრომელთა მასების მდგომარეობასა და განწყობილებას და, მაშასადავე, საბჭოთა სისტემის მუშაობასაც. მისმა ადმინისტრაციულმა და სამეურნეო აპპარატმა მიაღწია ამ ხანის განმაფლობაში დიდ შედეგებს. მაგრამ ცხოვრებას საბჭოებისას, როგორც მასიური წარმომადგენლობისას, არ შეეძლო შეინარჩუნებინა ჭინვის ისეთი ძალა, რომელიც ახასიათებდა მას პირველ საშინაო გამარჯვებათა პირველ ხანაში ან გარეშე საშინოებების ყველა მომენტში. თვითმაკმაყოფილებელ წრიას საპარლამენტო პარტიებისას, მათ კომბინაციებს და ინტოგებს შეუძლიათ მიღწევა და ხშირად კიდევ აღწევენ ხოლმე უკიდურეს „დრამატიზმს“ ხალხთა მასების უზომო ჩაგვრის დროს. საბჭოთა სისტემას არ აქვს ასეთი დამოუკიდებლობა. იგი უფრო უშუალოდ გამოხატავს მასებსა და მათ განწყობილებას. უსაშინელესი უსამართლობა არ იქნება განა, რომ მას ნაკლულუევანებად ჩაუთვალოთ ის, რაც მის უდიდეს უპირატესობას შეადგენს? მხოლოდ განვითარება რევოლუციისა

ევროპაში ხელახლა ამოძრავებს ძლიერად საბჭოთა სისტემას. ან, იქნებ, შესაძლებელია მშრომელთა „ამოძრავება“ მენშევიკური ოპოზიციისა და პარლამენტარიზმის სხვა საიდუმლოთა დახმარებით? პარლამენტარული დემოკრატიის ქვეყნები მოიპოვება საკმაოდ. და რა მერე? მხოლოდ სახელმწიფო სამართლის გამოტვინებულ პროფესორს ან მხოლოდ სოციალიზმის უსინდისო რენეგატს შეუძლიათ უარყოფა იმისი, რომ რუსეთის მუშათა მასები ახლა, საბჭოთა სისტემის ე. წ. „დაცემის“ დროს, მონაწილეობენ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ყოველმხრივ ასჯერ უფრო აქტიურად, უშუალოდ, განუწყვეტლივ, გადაწყვეტით, ვიდრე რომელიმე საპარლამენტო რესპუბლიკაში.

* *

ძველი პარლამენტარული კულტურის ქვეყნებში გამო-მუშავდა მთელი რიგი რთული და მრავალგვარი გადამცემი მექანიზმებისა, რომელთა წყალობით კაპიტალის ნებისყოფა ჰპოვებს ხოლმე განსახიერებას საყოველთაო არჩევნებიდან გამოსული პარლამენტის საშუალებით. ახალგაზრდა და კულტურულად ჩამორჩენილ სახელმწიფოებში დემოკრატია, აგებული გლეხურ ნიადაგზე, იღებს გაცილებით უფრო აშკარა და მით დიდად განმასწავებელ ხასიათს. როგორც ცხოველთა ორგანიზმების შესწავლას იწყებენ ხოლმე ამებიდან, ისე დიდიბრიტანეთის პარლამენტარიზმის საიდუმლოთა შესწავლა—შეიძლებოდა დაგვეწყო ბალკანეთის კონსტიტუციათა პრაქტიკის შესწავლიდან. დღიდან ბულგარეთის დამოუკიდებელი არსებობისა, მისი გაბატონებული მმართველი პარტიები, რომლებიც თითქმის არ განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისაგან პროგრამის მხრივ, აწარმოებდნენ ურთერთ შორის შეუბრალებელ ბრძოლას. ყოველი პარტია, მოწვეული თავადის მიერ მართვა-გამგეობისთვის, რუსოფილური იქნებოდა იგი თუ გერმანოფილური, ითხოვდა ეროვნულ კრებას და ახდენდა ახალ არჩევნებს, რომლებიც მუდამ აძლევდნენ მას დიდ უმრავლესობას და უტოვებდნენ მის მეტოქე პარტიებს ორ-ორ, სამ-სამ ადგილს. ერთ-ერთ ასეთ პარტიას, რომელიც განიწირებოდა დემოკრატიული არჩევნების მიერ არარაობისთვის, ორიოდ-სამი წლის შემდეგ ჩააბარებდა თავადი მართვა-გამგეობას და იგი

ხელახლა ითხოვდა ეროვნულ კრებას და იღებდა ახალი არ-
ჩევნებით მანდატების დიდ უმრავლესობას. ბულგარეთის
გლეხობა, რომელიც თავისი კულტურული დონით და პო-
ლიტიკური გამოცდილებით არავითარ შემთხვევაში არ ღვას
საქართველოს გლეხობაზე დაბლა, მუდამ გამოხატავდა თავის
პოლიტიკურ ნებისყოფას იმაში, რომ აძლევდა ხმას ძალა-
უფლების მქონე პარტიას. და რევოლიუციის შემდეგ გლეხობა
უჭერს მხარს მხოლოდ იმ პარტიას, რომლის შესახებ იგი
რწმუნდება, რომ მას შეუძლია გახდეს ან ის უკვე გახდა
ხელისუფლებად. ასე იყო ესერების დროს 1917 წ. მარტის
რევოლიუციის შემდეგ. ასევე მოხდა ბოლშევიკების დროს
ოქტომბრის შემდეგ. მენშევიკების დემოკრატიულ ბატონო-
ბას საქართველოში ჰქონდა არსებითად „ბალკანური“ ხასიათი,
მხოლოდ რევოლიუციური ეპოქის სარჩულით, — ე. ი. ემყა-
რებოდა ისტორიის მთელი ცდით დაშტკიცებულ უძღურებას
გლეხობისას ბურჟუაზიული წესწყობის პირობებში თავისი
დამოუკიდებელი პარტიის შექმნისთვის, რომელსაც შეეძლე-
ბოდა სახელმწიფოს ხელმძღვანელობა. პროგრამას და ხელ-
მძღვანელობას იძლეოდა ახალ ისტორიაში ყოველთვის ქალა-
ქი. რევოლიუციები იღებდნენ მით უფრო გადამწყვეტ ხასიათს,
რამდენად უფრო მკიდროდ უკავშირებდნენ თავის ბედს გლეხ-
თა მასები ქალაქების უკიდურეს მდმარცხენე პარტიის ბედს.
ასე იყო უკვე მაუნსტერში რეფორმაციის დამთავრებისას. ასე
იყო საფრანგეთის დიდ რევოლიუციაში, სადაც ქალაქის ია-
კობინელთა კლუბმა მოახერხა დაყრდნობოდა სოფელს. 1848 წ.
რევოლიუცია დაიმსხვრა დასაწყისშივე სწორედ იმიტომ, რომ
მისმა სუსტმა მარცხენა ფრთამ ვერ შესძლო დამყარებოდა
სოფელს, და გლეხობა ლაშქრის სახით დარჩა წესიერების
დამცველად. რუსეთის აწინდელი რევოლიუციის სიდიადე
უნდა მაეწეროს სახელდობ იმას, რომ მუშებმა შესძლეს პო-
ლიტიკურად დაუფლებოდნენ გლეხობას და დაანახვეს მას,
რომ შეუძლიათ ხელისუფლების შექმნა.

საქართველოში სიმცირე და ჩამორჩენილობა პროლეტა-
რიატისა, რომელიც ამასთან ერთად ჩამოშორებული იყო რე-
ვოლიუციის ცენტრებს, იყო მიზეზი, რომ ასე დიდხანს შეი-
ნარჩუნა ძალა-უფლება წვრილ-ბურჟუაზიული ინტელიგენციის
და უმეტესად კონსერვატიული მუშათა ჯგუფების პოლიტიკურ-
მა კავშირმა. ქართველი გლეხობა ცდილობდა აღეღებინა და

ამბოხების გზით მიეღებინებინა მთავრობისთვის თავისი რადიკალური მოთხოვნანი, მაგრამ იგი აღმოჩნდა, როგორც ყოველთვის, ხელისუფლების შექმნის უნარს მოკლებული. მისი დაქსაქსული ამბოხებანი ისრისებოდა. ამ გასრესასთან ერთად სწარმოებდა საპარლამენტო თვალთმაქცობა.

მენშევიკური რეჟიმის შედარებითი სიმტკიცის მიზეზი იყო დაქუცმაცებულ-დანაწევრებული გლეხთა მასების პოლიტიკური უძლურება, რომელსაც მენშევიკები ხელთვნურად უწყობდნენ ხელს.

ისინი აღწევდნენ ამ მიზანს მით უკეთეს, რომ საკითხი ფაქტიური ძალა-უფლების შესახებ მათ გადაწყვეტეს ხალხის ძალა-უფლების ფორმულათაგან დამოუკიდებლად, განსაკუთრებული, დემოკრატიის დაწესებულებებთან არაფრით არ დაკავშირებული სამხედრო ძალის შექმნის გზით. ჩვენ გვყავს მხედველობაში სახალხო გვარდია, რომლის შესახებ აქამდე ვლაპარაკობდით მხოლოდ გაკვრით და რომელიც ნამდვილად წარმოადგენს მენშევიკური დემოკრატიის საიდუმლოთა უმთავრეს გასაღებს. სახალხო გვარდია უშუალოდ ემორჩილებოდა რესპუბლიკის პრეზიდენტს და შესდგებოდა არსებული რეჟიმის დიდი სიფრთხილით შერჩეული და კარგად შეიარაღებული მომხრეებისგან. კაუცკიმ იცის ეს: „მხოლოდ გამოცდილ პარტიულ ამხანაგებს შეეძლოთ იარაღის მიღება“ (გვ. 61). როგორც გამოცდილი და პარტიული მენშევიკი, კაუცკი თვით იქნა ჩარიცხული საპატიო ჯარისკაცად ქართულ სახალხო გვარდიაში. თუმცა ეს გულის ამაჩვილებელია, მაგრამ გვარდია მაინც ცუდად ეწყობა დემოკრატიას. ეკამათება რა ბოლშევიკებს, კაუცკი სწერს იმავე ბროშურაში: „სადაც პროლეტარიატს ან პროლეტარულ პარტიას არ აქვს მონაპოვია შეიარაღებაზე, იქ მას შეუძლია — აგრარულ ქვეყანაში შეინარჩუნოს ძალა-უფლება მხოლოდ გლეხობის თანაგრძნობის მეოხებით“ (გვ. 48). მაგრამ რა არის მაშეუროვნელი გვარდია, თუ არა შეიარაღების მონაპოვია მენშევიკური პარტიის ხელში? მართალია, მენშევიკური დიქტატურის შეიარაღებულ გვარდიასთან ერთად სდგება საქართველოში ლაშქარი საყველთაო სამხედრო ბეგრის საფუძველზე, მაგრამ მნიშვნელობა ამ ლაშქრისა უახლოვდებოდა ნულს. მენშევიკების ჩამოგდების დროს, 1921 წ. თებერვალ-მარტში, ეროვნული ლაშქარი თითქმის არ იღებდა მონაწილეობას

ბრძოლებში და საერთო წესით გადადიოდა ბოლშევიკების მხარეზე ან პირდაპირ ნებდებოდა უბრძოლოდ. შეიძლება, კაუცკის ამის შესახებ აქვს რაიმე სხვა ცნობები? გვიამბოს. მაგრამ უწინარეს ყოვლისა აგვიხსნას: რისთვის იყო საჭირო სასტიკად შერჩეული და წმინდა პრეტორიანული შეიარაღებული ძალა, თუ საქართველოს „დემოკრატია“ ემყარებოდა მშრომელთა მასების თანაგრძნობას? რა საჭირო იყო ეს შეიარაღების მონოპოლია გამოცდილი მენშევიკებისა და საერთოდ რეჟიმის პატენტისანი მომხრეების ხელში? ამის შესახებ კაუცკის არ აქვს არც ერთი სიტყვა. მაკდონალდი, როგორც ჩვენ ვიცით, საერთოდ არ სთვლის საჭიროდ „შეიწუხოს თავი“ რევოლუციის საკითხების შესახებ ფიქრით, მით უმეტეს, რომ დიდი ბრიტანეთის საზღვრებში ის შეჩვეულია დაქირავებული რეაქციონური ჯარების ნახვას, რომლებიც „დემოკრატიას“ იკავებენ. დიახ, ამ წვრილმანზე, რეჟიმის შეიარაღებულ ძალაზე, მენშევიკური დემოკრატიის აპოლოგეტები არ ჩერდებიან. სინამდვილეში კი სახალხო გვარდიის ხელში იყო ფაქტიურად მთელი ძალა-უფლება. განსაკუთრებულ რაზმთან ხელიხელ გადაქდობილი ის სჯიდა და იწყალებდა, აპატიმრებდა, ხვრეტდა, აძევებდა დამფუძნებელი კრების დაუკითხავად, მას თავისი დადგენილებებით გაჰყავდა შრომითი ბეგარა. ჯერ კიდევ ფერდინანდ ლასსალმა ძლიერ პოპულიარულად განმარტა, რომ ზარბაზნები შეადგენენ უმეტესად არსებით ნაწილს ყოველი კონსტიტუციისას. საქართველოს „კონსტიტუციაზე“ აღმართული იყო, როგორც ვხედავთ, კბილებამდე შეიარაღებული გვარდია, რომელიც, კაუცკის სიტყვით, შეიცავდა 30,000 *) მენშევიკს და მოქმედებდა არა მეორე ინტერნაციონალის პროგრამით, არამედ თოფებითა და ზარბაზნებით, კონსტიტუციის ამ უმთავრესი ნაწილით.

ჩვენ გვახსოვს, გარდა ამისა, რომ საქართველოში მუდამ იმყოფებოდნენ უცხოური ჯარები, სპეციალურად მოწვევულები მენშევიკების მიერ, რომელთა მიზანს შეადგენდა არსებული რეჟიმის დაცვა.

ანტანტის კონტრ-დაზვერვები, დენიკინ-ვრანგელის კონტრ-

*) რიცხვი ძლიერ გადაჭარბებულია: მენშევიკებმა აქაც არ გაუშვეს შემთხვევა მოეტყუებინათ საპატიო სახალხო გვარდიელი.

დაზვერვასა და მენშევიკურ განსაკუთრებულ რაზმთან ხელი-
ხელ გადაჭდობილი, მოქმედებდნენ ფართე ფრონტით, მზად
იყვნენ გაეწიათ ყოველგვარი დახმარება სახალხო გვარდიისა და
საოკუპაციო ჯარებისთვის „ანარქიასთან ბრძოლის“ საქმეში
და წარმოადგენდნენ უმეტესად გადაშლილ ნაწილს ქართუ-
ლი მენშევიზმის „კონსტიტუციისას“.

ასეთ პირობებში 82% მენშევიკებისა დამფუძნებელ კრე-
ბაში იყო მხოლოდ საპარლამენტო განსახიერება სახალხო
გვარდიის ზარბაზნების, განსაკუთრებული რაზმის, ინგლისის
სამხედრო ექსპედიციისა და ტფილისის ციხის. ასეთია დემო-
კრატიის მისტერიები.

— თქვენში კი? — გვესმის ჩვენ გაკაპასებული ხმა კოლ-
ლექტიური მისტრის სნოუდენისა.

— ჩვენში, ქალბატონო? უწინარეს ყოვლისა, ქალბატონო,
რომ შევუფარდეთ დაწესებულებანი სახელმწიფოს ზომასა და
მცხოვრებთა რაოდენობას, ქართული მენშევიზმის დიქტატუ-
რის საშუალებანი რამდენჯერმე გადააქარბებენ საბჭოთა ხელის-
უფლების სახელმწიფო აპპარატს. თუ თქვენ იცით არითმე-
ტიკის ოთხი წესი, თქვენთვის ძნელი არ იქნება ამაში დარ-
წმუნება. შემდეგ, ქალბატონო, ჩვენს წინააღმდეგ ყოველთვის
იბრძოდა მთელი კაპიტალისტური ქვეყანა, მაშინ როდესაც
საქართველო მუდამ სარგებლობდა იმავე ძლევამოსილი იმპე-
რიალისტური ქვეყნების მფარველობით, რომლებიც ჩვენ გვე-
ომებოდნენ. ბოლოს, ქალბატონო, — და ამას არა ნაკლები
მნიშვნელობა აქვს, — ჩვენ არას დროს და არსად არ უარგვიყვია,
რომ ჩვენი რეჟიმი არის რეჟიმი კლასიური რევოლუციური
დიქტატურისა, და არა წმიდა ზეკლასიური დემოკრატიისა,
რომელიც ვითომ და თვითვე იყოს თავისი სიმტკიცის წყარო.
ჩვენ არ გვიცრუვია, როგორც ცრუობენ ქართველი მენშე-
ვიკები და მათი მფარველები. „ჩვენ შეჩვეული ვართ ჭინ-
ჭრის ჭინჭრად წოდებას“, როდესაც ჩვენ ვუსპობთ ბურჟუაზიას
დამისპოლიტიკურ ლაქიებს პოლიტიკურ უფლებებს, ჩვენ არ მი-
ვმართავთ დემოკრატიულ დანიღაბებას, არამედ ჩვენ ვმოქმედებთ
აშკარად და ვახორციელებთ ძლევამოსილი პროლეტარიატის
რევოლუციურ უფლებას. როდესაც ჩვენ ვხვრეტთ მტრებს,
ჩვენ არ ვამბობთ, რომ ეს დემოკრატიის ეოლის ქნართა სიმ-
ღერააო. პატიოსანი რევოლუციური პოლიტიკა უწინარეს
ყოვლისა არ იკადრებს მასების თვალის ახვევას.

ეროვნული თვითგამორკვევის უფლება და პარლენტარული რევოლუცია.

„მოკავშირე სახელმწიფოებს არ აქვთ აზრად აუქციონ გვერდი წვრილი ერების თვითგამორკვევის დიდ პრინციპს. იგინი მხოლოდ მაშინ უკუაგდებენ მას, როდესაც იძულებული შეიქნებიან დარწმუნდნენ, რომ რომელიმე დროებით დამოუკიდებელი ერი ვერ შესძლებს წესრიგის დაცვას, იწყებს მიცივებას და აგრესიულ მოქმედებას ან და თავისი საკუთარი ღირსების მუდმივი ბავშვური და ზედმეტი მტკიცებით დაანახვებს, რომ იგი წარმოადგენს შესაძლო საშიშროებას მსოფლიოს მშვიდობიანობისთვის. ასეთი ერის დამოუკიდებლობას დიდი სახელმწიფოები ვერ მოითმენენ, ვინაიდან მათ გადაწყვეტილი აქვთ, რომ მშვიდობიანობა მთელი ქვეყნისა უნდა დაცულ იქნეს“.

ასეთი ენერგიული სიტყვებით გამოხატავდა ინგლისელი გენერალი უოკერი ერთა თვითგამორკვევის შედარებითი უფლების შეგნებას და ცდილობდა ჩაექმდა იგი თავში ქართველი მენშევიკებისთვის. პოლიტიკურად ჰენდერსონი სავსებით იდგა და ახლაც სდგას თავისი გენერლის ზურგს უკან. მაგრამ „პრინციპიალურად“ ის სრულიად მზადაა გადააქციოს ეროვნული თვითგამორკვევა აბსოლუტურ პრინციპად და მიმართოს იგი საბჭოთა რესპუბლიკის წინააღმდეგ.

ეროვნული თვითგამორკვევა არის ძირითადი ფორმულა დემოკრატიისა ჩაგრულ ერთათვის. იქ, სადაც კლასიურ ან წოდებრივ ჩაგვრას ართულებს ეროვნული დამონება, დემოკრატიის მოთხოვნანი უპირველეს ყოვლისა იღებენ ეროვნული თანასწორობის, ავტონომიის ან დამოუკიდებლად არსებობის მოთხოვნათა ფორმას.

ბურჟუაზიული დემოკრატიის პროგრამა შეიცავდა ეროვნული თვითგამორკვევის უფლებასაც. მაგრამ ეს დემოკრატიული პრინციპი მკვეთრად და აშკარად დაუპირდაპირდა უმეტესად ძლიერ ერთა ბურჟუაზიის ინტერესებს. აღმოჩნდა, რომ სა-

ხელმწიფოს რესპუბლიკანურ ფორმას სავსებით შეეძლო შე-
თავსება ბირჟის ბატონობასთან. საყოველთაო არჩევის უფ-
ლებაზე შეუფერხებლად გავრცელდა კაპიტალის დიქტატურა.
მაგრამ ეროვნული თვითგამორკვევის უფლება იღებდა და
იღებს მრავალ შემთხვევებში ბურჟუაზიულ სახელმწიფოს და-
ნაწილების ან მისგან ახალშენთა გამოყოფის მკვეთრი და
უშუალო საშუალებების ხასიათს.

უძლიერესი ბურჟუაზიული დემოკრატიები გადაიქცნენ
იმპერიალისტურ არისტოკრატიებად. სიტის ფინანსიური
ოლიგარხია, მის მიერ მეტროპოლიის „დემოკრატიულად“ და-
მონებული ხალხის საშუალებით, ბატონობს აზიისა და აფრი-
კის უუფლებო ადამიანთა ოკეანეს. საფრანგეთის რესპუბლი-
კა, 38 მილიონი მცხოვრებით, წარმოადგენს მხოლოდ შემა-
დგენელ ნაწილს კოლონიალური იმპერიისას, რომელშიც ფე-
რადკანიან მონათა რიცხვი ამ უამად 60 მილიონს აღწევს.
საფრანგეთის შავკანიანთა კოლონიებმა უნდა აძლიონ ხალხი
იმ ლაშქრის შესავსებად (და ეს მოთხოვნა დღითიდღე იზ-
რდება), რომელიც ემსახურება როგორც კოლონიალური მო-
ნობის, ისე თვით საფრანგეთში კაპიტალისტთა ბატონობის
დაცვის საქმეს. მისწრაფება ბაზრის გაფართოებისაკენ მეზო-
ბელ ხალხთა ხარჯზე, ბრძოლა კოლონიალური სიძლიერის გა-
ფართოებისთვის, ზღვებზე ბატონობისთვის—იმპერიალიზმი,
რაც დრო გადიოდა, მით უფრო მეტად, მით უფრო შეური-
გებლად უპირისპირდებოდა დაჩაგრულ ხალხთა სეპარატისტულ
ეროვნულ ტენდენციებს. ხოლო ვინაიდან წვრილ-ბურჟუაზიუ-
ლი დემოკრატია, და ამ რიცხვში სოციალ-დემოკრატია, ბოლი-
ტიკურად სავსებით დაემონა იმპერიალიზმს, ამიტომ ეროვნუ-
ლი თვითგამორკვევის პროგრამა ფაქტიურად არარაობამდე
მივიდა.

დიდმა იმპერიალისტურმა სასაკლამო შეიტანა მკვეთრი
ცვლილებანი ამ საკითხში: ყველა ბურჟუაზიული და სოციალ-
პატრიოტული პარტიები მოექიდნენ ეროვნულ თვითგამორკვე-
ვას,—მაგრამ მეორე ბოლოდან. მეომარი სახელმწიფოები ყო-
ველი ღონისძიებით ცდილობდნენ დაუფლებოდნენ ამ ლოზუ-
ნგს ჯერ ურთიერთ შორის ომის დროს, შემდეგ საბჭოთა
რუსეთთან ბრძოლაში. გერმანული იმპერიალიზმი თამაშობდა
ბოლონელთა, უკრაინელთა, ლიტველთა, ლატვიელთა, ეს-
ტონელთა, ფინელთა, კავკასიის ხალხთა ეროვნული დამოუ-

კიდებლობით ჯერ მეფის მთავრობის წინააღმდეგ, ხოლო შემდეგ უფრო ფართოდ—ჩვენს წინააღმდეგ. ანტანტას მეფის მთავრობასთან ერთად ეჭირა კურსი ავსტრო-უნგრეთის, გერმანიის და ოსმალეთის ხალხთა „გათავისუფლებაზე“, ხოლო შემდეგ მან, მოკლებულმა მეფის მთავრობის თანამშრომლობას, იწყო რუსეთის გაწაბირა ხალხთა „გათავისუფლება“.

საბჭოთა რესპუბლიკამ, რომელმაც დაიმკვიდრა ძალადობითა და ჩაგვრით შებოჭილი იმპერია მეფისა, აშკარად გამოაცხადა ეროვნული თვითგამორკვევის და ეროვნული გამოყოფის თავისუფლება. ჩვენ პარტიას ესმოდა ამ ლოზუნგის დიდი მნიშვნელობა სოციალიზმზე გადასვლელ ხანაში და ერთი წუთითაც არ გადაუქცევია დემოკრატიული პრინციპი თვითგამორკვევისა ყველა დანარჩენ ისტორიულ მოთხოვნებსა და ამოცანებზე გაბატონებულ აბსოლუტად. თანაპედროვე კაცობრიობის სამეურნეო განვითარებას ღრმაცენტრალისტური ხასიათი აქვს. კაპიტალიზმმა შექმნა ძირითადი წინამძღვრები (предпосылки) გეგმითი მეურნეობისთვის მსოფლიო მასშტაბით. იმპერიალიზმი არის მხოლოდ მტაცებლური განსახიერება დედამიწის მთელი მეურნეობის გაერთიანებული ხელმძღვანელობის მოთხოვნილებისა. თვითყვითელი ძლიერი იმპერიალისტური ქვეყანა ვიწროდ გრძნობს თავს ეროვნული მეურნეობის ფარგლებში და მას სურს უფრო ფართე ბაზარი. მის მიზანს, ყოველ შემთხვევაში იდეალურს, წარმოადგენს მთელი ქვეყნის მეურნეობის მონოპოლია. კაპიტალისტური მტაცებლობისა და ძარცვის ენაზე აქ განსახიერებულია ჩვენი ეპოქის ძირითადი ამოცანა: დამყარება თანხმობისა დედამიწის ყველა ნაწილების მეურნეობათა შორის და აგება მთელი კაცობრიობის საკეთილდღეოდ ჰარმონიული მსოფლიო წარმოებისა, რომელიც გამსჭვალული იქნება ძალთა და საშუალებათა უდიდესი ეკონომიის დასაბამით. და კიდევ ეს არის ამოცანა სოციალიზმისა.

ცხადია, რომ ეროვნული თვითგამორკვევის პრინციპი არავითარ შემთხვევაში არ უდგას სათავეში სოციალისტური სამეურნეო აშენებლობის გაერთიანებითი ტენდენციებს. ამ მხრივ მას უჭირავს ისტორიული განვითარების მსვლელობაში ის დაქვემდებარებული ადგილი, რომელიც საზოგადოდ დემოკრატიას აქვს მიჩენილი. სოციალისტურ ცენტრალიზმს არ შეუძლია მაინც უშუალოდ შეცვალოს იმპერიალისტური ცენ-

ტრალიზმისა. ჩაგრულ ერებს ჯერ უნდა მიეცეს შესაძლებლობა მოიკრიბონ ძალა და გაისწორონ სხეული, გასავათებული კაპიტალისტური იძულების ჯაჭვებს ქვეშ. რამდენ ხანს გაგრძელდება ფინეთის, ჩეხო-სლოვაკიის, პოლონეთის და სხვათა და სხვათა ეროვნული დამოუკიდებლობით თვითდაკმაყოფილების ხანა, — ეს დამოკიდებულია უწინარეს ყოვლისა სოციალური რევოლუციის განვითარების საერთო მსვლელობისგან. მაგრამ სამეურნეო უძლურება ცალკე, ურთერთს ჩამოშორებული, ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი უჯრედისა გამოძევავენდება ხოლმე მთელი სიმწვავეთ თვითეული ახალი ეროვნული სახელმწიფოს დაბადების უკვე მეორე დღესვე.

პროლეტარული რევოლუცია არავითარ შემთხვევაში არ ისახავს თავის ამოცანად ან თავის მეთოდად მექანიკურ ეროვნულ გაუპიროვნებას და იძულებით შედუღებას. ბრძოლა ენის, სკოლის, ლიტერატურის და კულტურის დარგში მისთვის სრულიად უცხოა, ვინაიდან მის ხელმძღვანელ დასაბამს წარმოადგენს არა პროფესიონალური ინტერესები ინტელიგენციისა და მედუქნეების „ეროვნული“ ინტერესები, არამედ უძირითადესი ინტერესები მუშათა კლასისა. ძლევამოსილი სოციალური რევოლუცია მისცემს თვითეულ ეროვნულ ჯგუფს სრულ შესაძლებლობას ეროვნული კულტურის ამოცანათა შეუზღუდავად გადაწყვეტისას და გააერთიანებს იმავე დროს — საერთო სარგებლობისთვის და მშრომელთა საერთო თანხმობით — სამეურნეო ამოცანებს, რომლებიც თხოულობენ მიზანშეწონილად გადაწყვეტას არა ეროვნული ჯგუფობრივობის, არამედ ბუნებრივ-ისტორიული და ტექნიკური პირობების მიხედვით. ეროვნულ და სამეურნეო მოთხოვნილებათა დასაქვემდებარებლად საბჭოთა ფედერაცია ჰქმნის უმეტესად მოძრავ და ელასტიურ სახელმწიფო ფორმას.

დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შუა საბჭოთა რესპუბლიკა გამოვიდა შეიარაღებული ორი ლოზუნგით: პროლეტარიატის დიქტატურითა და ეროვნული თვითგამორკვევით. ცალკე შემთხვევებში ეს ორი საფეხური შეიძლება იქნეს დაშორებული ურთიერთისგან სულ რამდენიმე წლით ან, შეიძლება, თვითაც. აღმოსავლეთის დიდი სამეფოს მიმართ კი ეს დრო გაიზომება, ალბათ, ათეული წლებით.

რუსეთის რევოლუციურ პირობებში საკმარისი აღმოჩნდა კერენსკი-წერეთლის ცხრა თვის დემოკრ. რეჟიმი, რომ შემ-

ზადებულიყო პირობები პროლეტარიატის გამარჯვებისთვის. ნიკოლოზისა და რასპუტინის რეჟიმთან შედარებით კერენსკი-წერეთლის რეჟიმი იყო ისტორიული ნაბიჯი წინ: ამ გულახდილად აღიარებაში, რაზეც ჩვენ, რა თქმა უნდა, უარს არას დროს არ ვიტყვით, მდგომარეობს არა ფორმალური, პროფესორული, ხუცესური, მაკდონალდური, არამედ რევოლუციური, ისტორიული მატერიალისტური შეფასება დემოკრატიის ნამდვილი მნიშვნელობისა. თავისი დამოუკიდებელი პროგრესიული მნიშვნელობის ამოწურვა მან მოასწორო რევოლუციის წლის სამი მეოთხედის განმავლობაში. ეს, რასაკვირველია, არ ნიშნავს, რომ შესაძლებელი იყო 1917 წ. ოქტომბერში რეფერენდუმის საშუალებით მიღება მუშათა და გლეხთა უმრავლესობისაგან ფორმალურად სწორი პასუხისა შეკითხვაზე, — ჰგონიათ თუ არა მათ, რომ მათთვის უკვე საკმარისია გავლილი დემოკრატიული კურსი ისტორიული, სკოლისა. მაგრამ ეს ნიშნავს, რომ ცხრა თვის დემოკრატიის რეჟიმის შემდეგ პროლეტარული ავანგარდის მიერ ძალიან-უფლებების ხელში ჩაგდებას უკვე აღარ გადაელობოდა წინ მშრომელთა უმრავლესობის შეუზღუბლობა და ცრუ-რწმენები, არამედ, პირიქით, ის უცებ იღებდა შესაძლებლობას თავისი პოზიციების გაფართოებისა და განმტკიცებისას მშრომელთა უფრო და უფრო ფართე მასების შეგნების აქტიური მიზიდვით და დაყოლივით. სწორედ ამაში, თუ გვიბოძებენ ნებას დემოკრატიის ჰკუთმოკლე პედანტები, მდგომარეობს დიდი მნიშვნელობა საბჭოთა სისტემისა.

ეროვნულ გამოყოფას მეფის იმპერიის ყოფილ განაპირა კუთხეებისას და მათ გადაქცევას დამოუკიდებელ წვრილბურჟუაზიულ რესპუბლიკებად ჰქონდა ისეთივე მიმართებითი პროგრესიული მნიშვნელობა, როგორც დემოკრატიას საერთოდ. მხოლოდ იმპერიალისტებს და სოციალ-იმპერიალისტებს შეუძლიათ უთხრან უარი დაჩაგრულ ერებს თვითგამორკვევის უფლებაზე. ნაციონალიზმის მხოლოდ ფანატიკოსებს და შარლატანებს შეუძლიათ მისი მიჩნევა თვითმიზნად. ჩვენთვის ეროვნული თვითგამორკვევა წარმოადგენდა და წარმოადგენს მრავალ შემთხვევებში ისტორიულად მიუცილებელ საფეხურს მუშათა კლასის დიქტატურისკენ, მუშათა კლასის, რომელიც უკვე რევოლუციური სტრატეგიის კანონ

ნის ძალით ანვითარებს სამოქალაქო ომის პროცესში, ეროვნული სეპარატიზმის საწინააღმდეგოდ, ღრმა ცენტრალისტურ ტენდენციებს, რომლებიც სავსებით ეთანხმებიან შემდეგში მიზანშეწონილი სოციალისტური მეურნეობის მოთხოვნილებებს.

სისწრაფე „დამოუკიდებელი“ სახელმწიფოებრივი არსებობის ილუზიათა კლასიური უკუგდებისა, რომელიც შესაძლებლად გახდის ძალა-უფლების ხელში ჩაგდებას მუშათა კლასის მიერ, დამოკიდებულია როგორც რევოლუციური განვითარების საერთო ტემპისგან (ამის შესახებ უკვე იყო ლაპარაკი), ისე ამა თუ იმ ქვეყნის სპეციალურ შინაგან და გარეშე პირობათაგან. საქართველოში ფაქტიური ეროვნული დამოუკიდებლობა გაგრძელდა სამ წელს. ნამდვილად საქირო იყო საქართველოს მშრომელი მასებისთვის სამი წელიწადი, რომ საკმარისად გადაეღებათ ეროვნული ილუზიები, — ან საკმარისი იყო თუ არა სამი წელიწადი — ამ კითხვაზე შეუძლებელია მიცემა აკადემიური პასუხისა. რეფერენდუმი და პლემბისციტი იმპერიალიზმისა და რევოლუციის შორის გამწვავებული ბრძოლის დროს მსოფლიო ტერიტორიის თვით-ეულ ნაგლეჯზე იქცევიან ხოლმე ფიქციად. იმათ როგორ მოაწყობენ ხოლმე, ამის შესახებ ცნობის მიღება შეიძლება ბატონ კორფანტისთან, ეელიზოვსკისთან ან ანტანტის სათანადო კომისიებში. ჩვენთვის საკითხი სწუდება არა ფორმალურ-დემოკრატიული სტატიკის მეთოდებით, არამედ რევოლუციური დინამიკის მეთოდებით. რაში მდგომარეობს ნამდვილი არსება საქმისა? მასში, რომ საბჭოთა გადატრიალება საქართველოში, ჩატარებული, უეჭველია, წითელი ლაშქრის აქტიური დახმარებით — მოღალატეობა იქნებოდა არ დაეხმარებოდით საქართველოს მუშებსა და გლეხებს შეიარაღებული ძალით, როდესაც ჩვენ გვყავდა ასეთი! — მოხდა სამი წლის „დამოუკიდებლობის“ პოლიტიკური გამოცდილების შემდეგ ისეთ პირობებში, რომლებმაც სავსებით უზრუნველჰყვეს მისთვის შემდეგი პოლიტიკური, და არა მხოლოდ დროებითი სამხედრო, წარმატება, ე. ი. შემდეგი გაფართოება და განმტკიცება თვით საქართველოს საბჭოთა საძირკვლისა. და სწორედ ამაში, თუ გვიბოძებენ ნებას დემოკრატიის ქუთამოკლე პედანტები, მდგომარეობს რევოლუციური ამოცანაც.

მეორე ინტერნაციონალის პოლიტიკოსები, თავის ბურჟუა-ლიბლომატ მასწავლებლებთან ერთად, მომაკვდინებელი ირონიით ილიმებიან ჩვენ მიერ ეროვნული თვითგამორკვევის უფლების ცნობის გამო. — ეს ხაფანგია გულუბჟვილოთათვის! ეს მისატყუებელი საშუალებაა წითელი იმპერიალიზმისა! ნამდვილად კი მახეებს აგებს ხოლმე გზაზე თვით ისტორია, რომელიც არ სწყვეტს ამოცანებს ერთი გაბმული ხაზის მიხედვით. და, ყოველ შემთხვევაში, არა ჩვენ გადავაქცევთ ხოლმე ისტორიული განვითარების მიხვევ-მოხვევებს ხაფანგებად.

ვინაიდან, ვცნობთ რა საქმით ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი თვითგამორკვევის უფლებას, ჩვენ ყოველთვის ცხადად ვუმარტავთ მასებს მის შეზღუდულ ისტორიულ მნიშვნელობას და არავითარ შემთხვევაში არ ვუმორჩილებთ მას პროლეტარული რევოლიუციის ინტერესებს.

ცნობა მუშათა სახელმწიფოს მხრივ თვითგამორკვევის უფლებებისა არის ამასთანავე იმის ცნობაც, რომ რევოლიუციური ძალადობა არ წარმოადგენს ყოვლისშემძლებელ ისტორიულ ფაქტორს. საბჭოთა რესპუბლიკა არავითარ შემთხვევაში არ აპირებს შესცვალოს თავისი შეიარაღებული ძალით რევოლიუციური ღონისძიებანი სხვა ქვეყნების პროლეტარიატისა. მის მიერ ძალა-უფლების ხელში ჩაგდება უნდა აღმოცენდეს მისი საკუთარი პოლიტიკური ცდიდან. ეს არ ნიშნავს, რომ მშრომელთა რევოლიუციურ ღონისძიებებში არ შედიოდეს იმედი შეიარაღებული დახმარებისა გარედან. საჭიროა მხოლოდ, რომ ეს დახმარება აღმოჩენილ იქნეს ისეთ დროს, როდესაც მისი მოთხოვნილება უკვე შემზადებულია წინასწარი განვითარებით და მომწიფებულია რევოლიუციური ავანგარდის შეგნებაში, რომელიც ეყრდნობა მშრომელთა უმრავლესობის თანაგრძნობას. ეს არის საკითხები რევოლიუციური სტრატეგიისა და არა ფორმალური დემოკრატიული რიტუალისა.

დღევანდელი რეალური პოლიტიკა ითხოვს ჩვენგან მუშათა სახელმწიფოს ინტერესების ყოველმხრივ შეთანხმებას იმ პირობებთან, რომლებიც გამომდინარეობენ მისი გარემოცვიდან მსხვილი და წვრილი ბურჟუაზიული ეროვნულ-დემოკრატიული სახელმწიფოებით. სახელდობ ამ მოსაზრებებით, რომლებიც გამომდინარეობდნენ ფაქტიურ ძალთა აღრიცხვიდან, განისაზღვრე-

ბოდა ჩვენი ღათობითი, მომთმინო, მომლოდინე პოლიტიკა-
საქართველოს მიმართ. მაგრამ როდესაც ეს შემთხვევებლობა,
რომელმაც ამოსწურა თავისი თავი პოლიტიკურად, აღარ იძ-
ლეოდა უშიშროების ელემენტარულ გარანტიებსაც კი, რო-
დესაც თვითგამორკვევის პრინციპი გენერალი უოკერის და
•დმირალი დჟუმენილის ხელშ- იქცა იურიდიულ გარანტიად
კონტრ-რევოლუციისა, რომელიც ამზადებდა ჩვენს წინააღ-
მდეგ ახალ ფრონტს, ჩვენ ვერ ვხედავდით და არც შეგვიძლო
დაგვეჩინა არავითარი პრინციპიალური დაბრკოლება იმისთვის,
რომ, საქართველოს რევოლუციური ავანგარდის მოწოდებით,
შეგვეყვანა იქ წითელი ჯარები და დავხმარებოდით მუშებს
და უღარიბეს გლეხებს იმ უბადრუკი დემოკრატიის ჩამოგდე-
ბაში, — უმოკლესი ხნის განმავლობაში და უმცირესი მსხვერ-
პლის გაღებით, — რომელმაც საკუთარი პოლიტიკით დაიღუ-
პა თავი.

ჩვენ არა თუ მხოლოდ ვცნობთ, არამედ ყოველმხრივ
ვუწყობთ ხელს თვითგამორკვევის პრინციპს იქ, სადაც იგი
მიმართულია ფეოდალური, კაპიტალისტური, იმპერიალისტუ-
რი სახელმწიფოების წინააღმდეგ. მაგრამ იქ, სადაც თვით-
გამორკვევის ფიქცია ბურჟუაზიის ხელით იქცევა იარაღად,
რომელიც მიმართულია პროლეტარიატის რევოლუციის წი-
ნააღმდეგ, ჩვენ არავითარი საფუძველი არ გვაქვს მოვეპყრათ
ამ ფიქციას სხვათაგან, ვიდრე დემოკრატიის სხვა „პრინცი-
პებს“, რომლებიც კაპიტალის მიერ მის წინააღმდეგობად არის
ქცეული.

რომ კავკასიის მიმართ საბჭოთა პოლიტიკა აღმოჩნდა
სწორე აგრეთვე ეროვნული მხრით, ამას ყველაზე უკეთ მო-
წმობენ აწინდელი ურთიერთ შორის დამოკიდებულებანი ამიერ-
კავკასიის ერებისა.

ეპოქა მეფობისა იყო ეპოქა ბარბაროსული ეროვნული
რბევისა კავკასიაში. სომეხ-თათართა ურთიერთ შორის ხოცვა-
ჟლეტა იფეთქებდა ხოლმე პერიოდულად. სისხლიანი აფეთქე-
ბანი მეფობის თუჯის ხუფ ქვეშ წარმოადგენდნ საუკუნოებ-
რივი ბრძოლის გაგრძელებას ამიერ-კავკასიის ხალხთა შორის.
ეპოქამ ე. წ. დემოკრატიისამ მისცა ეროვნულ ბრძოლის
უფრო მკვეთრად გამოხატული და მოწყობილი ხასიათი. დაი-
წყო პირველსავე ხანებში შექმნა ეროვნული ლაშქრებისა,
რომლებიც მტრულად იყვნენ ურთერთ შორის განწყობილნი და

ხშირად იწყებდნენ ხოლმე ერთმანეთის წინააღმდეგ სამხედრო მოქმედებას. ბურჟუაზიულ - ფედერატიულ - დემოკრატიული ამიერ-კავკასიის რესპუბლიკის შექმნის ცდა უბადრუკად და სასირცხვილოდ დამთავრდა. დაარსებიდან ხუთი კვირის შემდეგ ფედერაცია დაიშალა. რამდენიმე თვის შემდეგ „დემოკრატიული“ მეზობლები უკვე აშკარად ეომებოდნენ ერთი მეორეს. უკვე ერთი ეს ფაქტი სწვევს საკითხს. ვინაიდან, თუ დემოკრატია, მეფობის მთავრობის მსგავსად, ვინაიდან, ძლიერ შექმნა პირობებისა კავკასიის ერთა თუნდაც მხოლოდ მშვიდობიანი მეზობლობისთვის, აუცილებელი იყო, ცხადია, დადგომა ახალ გზაზე.

მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლებამ შეიტანა დამშვიდება ეროვნულ ურთიერთობაში. საბჭოებში არჩევის დროს ბაქოელი და ტფილისელი მუშები ირჩევენ თათარს, სომეხს და ქართველს, მათი ეროვნების უკითხავად. ამიერ-კავკასიაში ერთი მეორის გვერდით ცხოვრობენ მუსულმანური, სომხური, ქართული და რუსული წითელი პოლიტიკები. ისინი თავის თავს გრძნობენ ერთიან ლაშქრად. არავითარ ძალას არ შეუძლია მათი ურთიერთის წინააღმდეგ ამხედრება. სამაგიეროდ ყველა ისინი თავგამოდებით დაიცავენ საბჭოთა ამიერ-კავკასიის ყოველივე შინაური თუ გარეშე თავდასხმისგან.

ამიერ-კავკასიის ეროვნული დამშვიდება, მიღწეული საბჭოთა რევოლუციით, არის თავის თავად უდიდესი პოლიტიკური და კულტურული მნიშვნელობის ფაქტი. აქ იქმნება ქეშმარიტი და ცოცხალი ინტერნაციონალიზმი, რომელიც ჩვენ შეგვიძლია დამშვიდებით დაეუპირისპიროთ მეორე ინტერნაციონალის გმირთა პაციფისტურ ყბედობას, რომელიც ავსებს შოვინისტურ პრაქტიკას მისი ეროვნული შემადგენელი ნაწილებისას.

*
*
*

მოთხოვნა საბჭოთა ჯარების გაყვანისა საქართველოდან და რეფერნდუმის მოწყობისა „სოციალისტებისა და კომუნისტებისგან შემდგარი შეერთებული კომისიების ზედამხედველობით“, წარმოადგენს თავის თავად ერთ-ერთ უქვენაეს იმპერიალისტურ მახეს ეროვნული თვითგამორკვევის დემოკრატიული დროშის ქვეშ.

ჩვენ ავუქცევთ გვერდს მრავალ ძირითად საკითხებს: რა უფლებით ნებავთ დემოკრატებს მოგვახვიონ თავს დემოკრატიული ფორმა მცხოვრებთა დაკითხვისა ჩვენი თვალსაზრისით უფრო მაღალი საბჭოთა ფორმის მაგიერ, რად უნდა მოხდეს რეფერენდუმი მხოლოდ საქართველოში? რად უდგენენ ასეთ მოთხოვნას მხოლოდ საბჭოთა რესპუბლიკას? რად ნებავთ სოციალ-დემოკრატებს რეფერენდუმის მოხდენა ჩვენში, მაშინ როდესაც მათ არაფერი ამის მსგავსის მოხდენა არ სურთ თავისას?

დავდგეთ ჩვენი მოწინააღმდეგეების პოზიციაზე, თუ აქვთ მათ პოზიციის მსგავსი რამ. გამოვყოთ საქართველოს საკითხი და განვიხილოთ იგი განცალკევებით. ამოცანას შეადგენს: შექმნა პირობებისა ქართველი ხალხის ნების თავისუფლად გამოცხადებისთვის.

1. ვინ ვისთან აწარმოებს მოლაპარაკებას? ვინ უზრუნველყოფს ხელშეკრულების პირობათა ნამდვილად შესრულებას: ერთის მხრით, ეტყობა, მოკავშირე საბჭოთა რესპუბლიკები; მეორეს, მხრით? იქნებ მეორე ინტერნაციონალი? მაგრამ სად არის მისი ნიუთიერი ძალა, რომელსაც შეეძლებოდა უზრუნველყოფა პირობათა შესრულების?

2. თუნდ კიდევ დავუშვათ, რომ მუშათა სახელმწიფო აწარმოებს მოლაპარაკებას... ჰენდერსონთან და ვანდერველდესთან და რომ ამის თანახმად საკონტროლო კომისიები სდგებიან კომუნისტებიდან და სოციალ-დემოკრატებიდან, რა მოუუხერხოთ „მესამე“ ძალას, იმპერიალისტურ მთავრობებს? არ ჩაერევიან განა ისინი? ან იქნებ სოციალ-დემოკრატიული ნოქრები ეთავდებიან თავის მებატრონებს? მაგრამ სად არის ნიუთერი გარანტიები?

3. საბჭოთა ჯარები უნდა გაყვანილ იქნეს საქართველოდან. მაგრამ საქართველოს დასავლეთით შავი ზღვა უდევს საზღვრად. ხოლო მასზე უცილობდ ბატონობენ ანტანტის სამხედრო გემები. თეთრგვარდიელთა დესანტები, რომლებიც გადმოსხდებოდნენ ხოლმე ინგლისისა და საფრანგეთის გემებიდან, კარგად ახსოვთ კავკასიის მცხოვრებთ. საბჭოთა ჯარები წავლენ, იმპერიალისტური ფლოტი კი დარჩება. ქართველი ხალხისთვის ამას ის მნიშვნელობა ექნება, რომ მან, რა ფასდაც არ უნდა იქნეს, უნდა ეძიოს შეთანხმება მდგომარეობის ნამდვილ პატრონთან, ანტანტასთან. ქართველმა გლეხმა

უნდა უთხრას თავის თავს, რომ, თუმც მას ურჩევნია საბჭო-
თა ხელისუფლება, მაგრამ რადგან ეს უკანასკნელი იძულებ-
საქართველოს ტერიტორია, მიუხედავად მუდმივი მუქარისა
იმპერიალიზმის მხრივ, ამიტომ მან, ქართველმა გლეხმა, უნდა
ასეთი გზით გნებავთ თქვენ შელახოთ ქართველი ხალხის თა-
ვისუფალი ნებისყოფა და მოახვიოთ მას თავს მენშევიკები?

4. ან იქნებ მოგვცემენ წინადადებას ანტანტის სამხედ-
რო გემების გაყვანისას შავი ზღვიდან? ვინ მოგვცემს: ანტან-
ტის მთავრობები თუ მისტრის სნოუდენი? ამ საკითხს (იხ.
მუხ. 2) აქვს რამდენიმედ მნიშვნელობა. ვითხოვთ განმარ-
ტებას!

5. სად იქნებიან წაყვანილი სამხედრო გემები: მარშა-
რილოს თუ ხმელთა შუა ზღვაში? მაგრამ ინგლისის ბატონო-
ბის დროს სრუტეებზე ამ მანძილს არ აქვს არავითარი მნი-
შვნელობა. მაშ, სად ვეძიოთ გამოსავალი?

6. იქნებ სრუტეები დავეკეტოთ? და, იქნებ, გასაღებიც
ბარემ ჩავაბაროთ ოსმალეთს? ვინაიდან ეროვნული თვითგა-
მორკვევის პრინციპიდან სრულიადაც არ გამომდინარებს,
რომ დიდი ბრიტანეთი უნდა ეუფლებოდეს ოსმალეთის სრუ-
ტეებს, სტამბოლს, შავ ზღვას და მით მის სანაპიროებსაც,
განსაკუთრებით თუ მოვიგონებთ, რომ ჩვენი შავი ზღვის
ფლოტი წაყვანილია თეთრი ყაჩაღების მიერ და იმყოფება
ანტანტის ხელში,

და სხვა, და სხვა, და სხვა.

ჩვენ დავთანხმდით დაგვესვა საკითხი ისე, როგორც მის
დაყენებას ცდილობენ ჩვენს მოწინააღმდეგეები, ე. ი. დემო-
კრატიული პრინციპებისა და გარანტიების სფერაში. და აღმო-
ჩნდა, რომ ცდილობენ ჩვენს სულ უსინდისოდ მოტყუებას:
ჩვენგან ითხოვენ საბჭოთა ტერიტორიის ნივთიერად განია-
რალებას, ხოლო იმპერიალისტურ და თეთრგვარდიულ თავ-
დასხმათა და გადატრიალებათა წინააღმდეგ გარანტიად იძლე-
ვიან... მეორე ინტერნაციონალის რეზოლუციას.

ან, შეიძლება, არავითარი იმპერიალისტური საფრთხე არ
ელის კავკასიას? მისტრის სნოუდენს არაფერი არ გაუგონია
ბაქოს ნავთის შესახებ? შესაძლოა, შესაძლოა. მაშინ იქნებ
მივაწოდოთ მას ცნობა, რომ გზა ბაქოსკენ ბათომ-ტფილის-

ზე დევს. ეს უკანასკნელი პუნქტი წარმოადგენს ამიერ-კავკასიის სტრატეგიულ ფოკუსს, რაც ახალი ამბავი არ უნდა იქნეს ინგლისელი და ფრანგი გენერლებისთვის. კავკასიაში არსებობენ ამ ჟამადაც თეთრგვარდიელთა შეთქმულთა ორგანიზაციები „გათავისუფლების კომიტეტთა“ მაღალი სახელწოდებით, რაც არ უშლის მათ მიიღონ დახმარება ფულის, ინგლისელი და რუსი ნავთის მრეწველებისგან, იტალიელი შავიქვის მრეწველებისგან და სხვ.. ზღვით თეთრი ბანდებისაგან შიშით იარაღი. ბრძოლა სწარმოებს ნავთისა და შავიქვის გამო. ნავთის მრეწველისთვის სულ ერთია როგორ მივა ნავთამდე: დენიკინის საშუალებით, მუსულმანური პარტიის მუსავატის საშუალებით თუ „ეროვნული თვითგამორკვევის“ ქისკარიდან მეორე ინტერნაციონალელი მეკარეებით. თუ დენიკინმა ვერ მოახერხა დამსხვრევა წითელი ლაშქრისა, იქნებ მაკდონალდმა შესძლოს მისი გაყვანა მშვიდობიანი გზით? შედეგი ერთი და იგივე იქნებოდა.

მაგრამ მაკდონალდი ვერ შესძლებს. ასეთი საკითხები არ სწყდება მეორე ინტერნაციონალის რეზოლიუციებით. თუნდაც ეს რეზოლიუციები არ იყოს ისეთი უბადრუკი, წინააღმდეგობებით სავსე, ქურდული და ენაჩლუნგური, როგორცაა რეზოლიუცია საქართველოს შესახებ.

გუგუშაზიული საზოგადოებრივი აზრი, სოციალ- დემოკრატია, კომუნიზმი.

დაგვრჩა კიდევ კითხვა, თუ სახელდობ რა უფლებით მო, ითხოვენ ისინი, მეორე ინტერნაციონალის ადამიანები, ჩვენ-
გან, საბჭოთა ფედერაციისგან, კომუნისტური პარტიისგან-
რომ დავტოვოთ საქართველო. რა დასაბამთა გამო? ვთქვათ,
რომ საქართველო ნამდვილად ძალითაა დაქერილი და რომ
ამაში ჰპოვა თავისი განსახიერება საბჭოთა იმერიალიზმმა. მა-
გრამ რა აძლევს ჰენდერსონს, მეორე ინტერნაციონალის წე-
ვრს, დიდი ბრიტანეთის ყოფილ მინისტრს, უფლებას მოით-
ხოვოს ჩვენგან, სახელმწიფოში ჩამოყალიბებულ პროლეტა-
რიატისგან, მესამე ინტერნაციონალისგან, რევოლუციური
კომუნიზმისგან, რომ ჩვენ, მისი კეთილმორწმუნე თვალების
გულისთვის, განვაიარაღოთ საბჭოთა საქართველო? როდესაც
ამას მოითხოვს ბ. ჩერჩილი. ის მიუთითებს საზღვაო ზარბა-
ზნების გრძელ ხორტუმებზე და ბლოკადის ეკლიან მავთულ-
ზე. ჰენდერსონი კი რაღაზე მიუთითებს: საღვთო წერილზე,
პარტიულ პროგრამაზე თუ თავის საქმეებზე? მაგრამ საღვთო
წერილი არის გულუბრყვილო მითი; პროგრამა ბ. ჰენდერ-
სონისა—მითია, მაგრამ არა გულუბრყვილო, ხოლო საქმენი
მისნი მოწმობენ სავსებით მის წინააღმდეგ.

დიდიხანი არაა მას აქეთ, რაც ჰენდერსონი იყო მი-
ნისტრად ერთ-ერთი დემოკრატიისა—თავისი საკუთარის, დი-
დი ბრიტანეთისა. რატომ არ მოითხოვს მან, რომ ამ დემო-
კრატიას, რომლის გამოსასარჩლებლად მზად არის ყოველი მსხვე-
რპლისთვის და მინისტრის პორტფელის მიღებაზეც კი ლიბე-
რალურ-კონსერვატიული ლლოიდ ჯორჯის ხელიდან, რა-
ტომ არ მოითხოვს მან და არც კი შეეცადა მოეთხოვა, რომ
ამ დემოკრატიას ეწყო განხორციელება—არა ჩვენი, ო, არა!-
არამედ თავისი საკუთარი და მისი, ჰენდერსონის, პრინციპე-
ბისა? რატომ ის არ მოითხოვდა ინდოეთისა და ეგვიპტის
გვაკუაცისა? რატომ არ დაუქირა მან თავის დროზე მხარი

ირლანდიელების მოთხოვნას მათი სრული განთავისუფლებისას
 დიდი ბრიტანეთის მონობისგან? ჩვენ ვიცით, რომ ჰენდერსონი
 ისევე, როგორც მაკდონალდი, ამისთვის დადებულ ღირებუ-
 ლში მელანქოლიურ რეზოლუციებში აცხადებენ პარლამენტს
 დიდი ბრიტანეთის იმპერიალიზმის გადაჭარბებათა წინააღმდეგ.
 მაგრამ ეს უძლური და უნებო პროტესტი არასდროს არც
 ემუქრებოდა და არც ემუ რება ინგლისური კაპიტალის კო-
 ლოკალური ზეგავლენის ნამდვილ ინტერესებს, არასდროს
 არ იწვევდა და არც იწვევს მამაცურსა და გადამწყვეტ მო-
 ქმედებას; მის ამოცანას შეადგენს მმართველი ერის „სოცია-
 ლისტი“ მოქალაქეთა სინდიკატის ქენჯნის შესუსტება და მიცე-
 მა გამოსავლისა ინგლისელი მუშების უკმაყოფილებისთვის,
 და სრულიად არა კოლონიელი მუშების ჯაჭვების დამსხვრე-
 ვა. ინგლისის ბატონობას კოლონიებზე ჰენდერსონები სთვლიან
 არა პოლიტიკის საკითხად, არამედ ბუნებრივი ისტორიის
 ფაქტად. მათ არასდროს და არსად არ განუცხადებიათ, რომ
 ინდოელებს, ეგვიპტელებს და სხვა დამონებულ ერებს აქვთ
 უფლება, უფრო მეტი, რომ ისინი მოვალენი არიან თავისი
 მომავლი წინაშე აღსდგენ იარაღით ხელში ინგლისის ბატონო-
 ბის წინააღმდეგ, და მათ, როგორც „სოციალისტებს“, არას-
 დროს არ უკისრიათ ვალდება, რომ პირველი შემთხვევისთანა-
 ვე იარაღით ხელში დაეხმარებიან კოლონიების გამათავისუფ-
 ლებელ ბრძოლას. ეს კი ყოველ შემთხვევაში ექვს გარე-
 შე უნდა იქნეს, რომ საქმე აქ შეეხება სრულიად ელემენ-
 ტარულ, არქი—დემოკრატიულ მოვალეობას. ისიც ორი აზ-
 რით; ჯერ ერთი, კოლონიელი მონები შეადგენენ, უეჭვოა,
 დიდ უმრავლესობას ბრიტანეთის მებატონე უმცირესობას-
 თან შედარებით, მეორედ—თვით ეს უმცირესობა და უწინა-
 რეს ყოვლისა მისი ოფიციალური სოციალისტები სცნობენ
 დემოკრატიის პრინციპებს თავის არსებობის ხელმძღვანელ
 დასაბამად. აი, ინდოეთი! რატომ ჰენდერსონი არ იწყებს საამ-
 ბოხო მოქმედებას ინდოეთიდან ბრიტანეთის ჯარების გაყვა-
 ნის სასარგებლოდ? ამაზე მეტად აშკარა, განსაცვიფრებელი,
 უსირცხვილო გათელვა დემოკრატიის კანონებისა, როგორიც
 არის ბატონობა ბრიტანეთის კაპიტალისტური ობობისა ამ
 ბედკრული დამონებულ ქვეყნის უზარმაზარ სხეულზე, ხომ
 არც არის და არც შეიძლება იქნეს! ჰენდერსონს, მაკდო-
 ნალდს და სხვებს, თითქო, დღითი-დღე, და არა მხოლოდ

დღით, არამედ ღამითაც, უნდა დაეცათ ყოვინა, წარედგინათ მოთხოვნები, ეწერათ მოწოდებები, ემელავნებინათ, ექადაგნათ ინდოელებისა და ყველა ინგლისელ მუშების ამბოხება დემოკრატიის პრინციპების უღმრთოდესად გათელვის წინააღმდეგ. მაგრამ არა, ისინი სდუმან ან, უფრო ცუდი, ხანდაზმით, ჰფარავენ რა მთქნარებას, აწერენ ხელს რეზონიორულ ფუქტავატ და ანგლიკანურ ქადაგებასავით უმარილო რეზოლუციას, რომელსაც მიზნად აქვს აჩვენოს ქვეყანას, რომ, იზიარებენ რა სავსებით კოლონიალური ბატონობის ნიადაგს, მათ ურჩევნიათ ჰქონდეთ მისი ვარდები უეკლოდ, და რომ ყოველ შემთხვევაში ისინი არ არიან თანახმა დაიკაწრონ ამ ეკლებზე თავისი, ლოიალური ბრიტანელი სოციალისტების, ხელების. როდესაც ეს გამოწვეულია ვითომ და დემოკრატიული და პატრიოტული მოსაზრებით, ჰენდერსონი არხეინად ჯდება მეფის მინისტრის სავარძელში და მას თითქო აზრადაც არ მოსდის, რომ ეს სავარძელი ემყარება ყველაზე ანტიდემოკრატიულ კვარცხლობებს დედამიწის ზურგზე: ბატონობას რიცხვით ძლიერ მცირე კაპიტალისტური წრისას, რამდენიმე ათეული მილიონი ბრიტანელი ხალხის საშუალებით, აზიისა და აფრიკის რამდენიმე ასეულ მილიონ ფერადკანიან მონებზე. უფრო მეტი, დასაცავად ამ აღმაშფოთებელი, დემოკრატიული ფორმებით მიფარებული, ბატონობისა ჰენდერსონი შეუკავშირდა რუსეთის მეფის მთავრობის აშკარა სამხედრო-საპოლიციო დიქტატურას. თქვენ ბრძანდებოდით რუსეთის მეფის მთავრობის მინისტრი, ბ. ჰენდერსონ, რამდენადაც თქვენ იმის მინისტრი ბრძანდებით. ნუ ინებებთ დავიწყებას! და, რა თქმა უნდა, ჰენდერსონს ფიქრადაც არ მოსვლია მოეთხოვა რუსეთის მეფისგან, თავისი ბატონისა და მოკავშირისგან, რომ მას გაეყვანა რუსეთის ჯარები საქართველოდან, ან სხვა მის მიერ დამონებული ტერიტორიებიდან. ასეთ მოთხოვნათა წამოყენებას ის გამოაცხადებდა იმ დროს გერმანული მილიტარიზმისთვის სამსახურად. ყოველგვარ რევოლუციურ მოძრაობას საქართველოში მეფის წინააღმდეგ ის უცქეროდა ისევე, როგორც ამბოხებას ირლანდიაში, ე. ი., როგორც შედეგს გერმანული მოსყიდვისას და გერმანული ხრიკებისას. ქეშმარიტად, თავბრუდამხვევია ეს საშინელი, აღმაშფოთებელი წინააღმდეგობანი და უაზრობანი! მაგრამ ყველა ეს მაიბნე წესიერია. ვინაიდან ბატონობას დიდი ბრიტანეთისას, ე. ი.

მისი მხართველი ზედა ფენებისას, კაცობრიობის ერთ მეოთხედზე ჰენდერსონები სთვლიან არა პოლიტიკის საკითხად, არამედ ბუნებრივი ისტორიის ფაქტად. ანტი-დემოკრატიულმა, ექსპლოატატორულმა, პლანტატორულმა, პარაზიტულმა შეხედულებამ რასებზე, რომლებიც განსხვავდებიან კანის ფერით, არ კითხულობენ შექსპირს და არ ატარებენ დაუთოებულ საყელოებს, გაჟლინთა მთლად ეს დემოკრატები, რომლებიც იყვნენ და დარჩებიან ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრის ტყვეებად მთელი თავისი ფაბიანური, მქლე და უძლური სოციალიზმიდან.

და აი, აქვთ რა ზურგს უკან საქართველო, ირლანდია, ეგვიპტე, ინდოეთი, ისინი ბედავენ მოთხოვას ჩვენგან, თავის მოწინააღმდეგეთაგან, და არა მოკავშირეთაგან, საბჭოთა საქართველოს გაწმენდისას. აჰ უაზრო, უსაბუთო მოთხოვნაში არის მაინც კიდევ, რამდენადაც ეს მოულოდნელი არ უნდა იყოს ერთი შეხედვით, — უნებლიე პატივისცემა პროლეტარული დიქტატურისადმი მეშინური დემოკრატიის მხრით. შეუგნებლად თუ მხოლოდ ნახევრად შეგნებულად, ჰენდერსონი და ამხ. ამბობენ: „ცხადია, რომ ბურჟუაზიული დემოკრატიისგან, რომლის მინისტრებადაც ჩვენ ვხდებით, როდესაც ის ამისთვის მოგვიწოდებს, შეუძლებელია მოთხოვა, რომ მან სერიოზულად გაუწიოს ანგარიში თვითგაქორცვების დემოკრატიულ პრინციპს; ჩვენგან, ამ დემოკრატიის სოციალისტებისგან, გაბატონებული ერის მოუფუფუნე მოქალაქეთაგან, ერის, რომელიც ფარავს თავის მონათმფლობელობას დემოკრატიული ფიქციებით, შეუძლებელია მოთხოვა, რომ ჩვენ სერიოზულად და საქმით ვეხმარებოდეთ კალონიელ მონებს აღსდგენ მონათმფლობელთა წინააღმდეგ. მაგრამ თქვენ, რომელთა სახელმწიფოში განხორციელებულია რევოლუცია, მოვალე ხართ გააკეთოთ ის, რის გაკეთებაც ჩვენ სიმხდალის, მატყუარობის და პირფერობის გამო არ ძალგვიძს.“

სხვა სიტყვით რომ ვთქვათ, აყენებენ რა ფორმალურად დემოკრატიას ყველაზე მაღლა, ისინი ნებსით თუ უნებლიეთ სცნობენ, რომ პროლეტარიატის დიქტატურას შეიძლება და უნდა წარედგინოს ისეთი მაღალი მოთხოვნანი, რომლებიც გამოჩნდებოდნენ სასაცილოდ და სუფელურად, მიმართული რომ იყვნენ ბურჟუაზიული დემოკრატიისადმი, რომლის მინისტრებად და ლოიალურ დებუტატებად ისინი თვით არიან.

მაგრამ ამ თავის უნებლიე პატივისცემას მათ მიერ უარყოფილი პროლეტარული დიქტატურისადმი ისინი აძლევენ ისეთ ფორმას, რომელიც სჩვევია მათ პოლიტიკურ ენაწილულობას. ისინი მოითხოვენ, რომ დიქტატურა ამტკიცებდეს და იცავდეს თავის თავს არა თავისი საკუთარი მეთოდებით, არამედ იმ მეთოდებით, რომლებსაც ისინი სცნობენ სიტყვით საფალდებულოდ დემოკრატიისთვის, და რომლებსაც ისინი არას დროს არ ახორციელებენ. ჩვენ უკვე ვლაპარაკობდით ამის შესახებ კომუნისტური ინტერნაციონალის პირველ მანიფესტში: ჩვენი მტრები მოითხოვენ ჩვენგან, რომ ჩვენ ვიცავდეთ ჩვენს სიცოცხლეს მხოლოდ ფრანგული ჭიდაობის პირობითი წესების მიხედვით, ე. ი. წესებით, რომლებიც გამოგონილი არიან ჩვენი მტრების მიერ, მაგრამ რომლებსაც ჩვენთან ჭიდილის დროს ისინი არ სთვლიან თავის თავისთვის საფალდებულოდ.

* *

რომ განვიხილოთ და კონკრეტულად აღვნიშნოთ ჩვენი წარმოდგენანი „დასავლეთის დემოკრატიათა“ პოლიტიკის შესახებ ჩამორჩენილი ერების მიმართ და აგრეთვე იმ როლის შესახებ, რომელსაც ასრულებენ ამ პოლიტიკაში მეორე ინტერნაციონალის აღამიანები, საჭიროა წავიკითხოთ მოგონებანი ყოფილი საფრანგეთის ელჩისა მეფის მთავრობასთან, ბ. პალეოლოგისა. ეს წიგნი რომ არ ყოფილიყო, საჭირო იქნებოდა მისი გამოგონება. საჭირო იქნებოდა გამოგონება თვით პალეოლოგისაც, რომ მას თავისი შესაფერ დროს გამოჩენით სამემუარო ლიტერატურის ასპარეზზე არ გავეთავისუფლებინეთ ამ შრომისგან. პალეოლოგს—რომელიც სავსებით დამთავრებული წარმომადგენელია მესამე რესპუბლიკისა,—აქვს არა მხოლოდ ბიზანტიური გვა-რი, არამედ ნამდვილი ბიზანტიური სულიც. 1914 წ. ნოემბერში, ომის პირველ ხანაში, მან ერთი სეფე ქალის საშუალებით, „მალლითგან“ (ალბათ დედოფლის) ბრძანების მიხედვით, მიიღო რასპუტინის კეთილმოკრწმუნე ხელნაწერი დარიგება. ბ. პალეოლოგი, რესპუბლიკის წარმომადგენელი, რასპუტინის სასტიკ მთავრობაზე უბასუხებს შემდეგი წერილით: „საფრანგეთის ხალხს, რომელიც დაჯილდოვებულია გულის აღლოთი, ძლიერ კარგად ესმის, რომ რუსი ხალხი

ახორციელებს თავის სიყვარულს მამულისადმი მეფის პიროვნებაშიო“. ეს წერილი რესპუბლიკის დიპლომატიისა, მეფემდე მიღწევაზე გაანგარიშებული, დაიწერა 10 წლის შემდეგ 1905 წ. იანვრის 9-დან და 122 წლის შემდეგ მას აქეთ, რაც პირველმა საფრანგეთის რევოლუციამ მოჰკვეთა თავი ლაუდოვიკოს კაპეტს, რომლის პიროვნებაშიც, მაშინდელი პალეოლოგების მტკიცებით საფრანგეთის ხალხი ახორციელებდა თავის სიყვარულს მამულისადმი. განსაცვიფრებელია არა ის, რომ ბ. პალეოლოგი, საიდუმლო დიპლომატიური უპატიოსნების წესით, ნებაყოფლობით ითითხნიდა მეფის კარის ტალახს თავის რესპუბლიკანურ სახეზე; განსაცვიფრებელია ის, რომ ამ სამარცხვინო მუშაობას ის თავისი ინიციატივით გულახდილად აცნობებს იმავე დემოკრატიას, რომელსაც ის ესოდენ უმგვანოდ წარმოადგენდა რასპუტინის კარზე. და ეს არ უშლის მას დარჩენას დღემდე „დემოკრატიული რესპუბლიკის“ პოლიტიკურ მოღვაწედ და მასში საპასუხიმგებლო ადგილზე ყოფნას! აი, რა იქნებოდა განსაცვიფრებელი, რომ ჩვენ არ ვიცოდეთ ბურჟუაზიული დემოკრატიის განვითარების კანონები, დემოკრატიის, რომელიც ავიდა რობესპიერამდე, რომ დამთავრებულიყო პალეოლოგიით.

ყოფილი ელჩის გულახდილობაში იმალება, ალბათ, უმაღლესი ბიზანტიური გაიძვერობა. ის მოგვითხრობს ჩვენ ბევრს, რომ არ გვიამბოს ყველაფერი. შეიძლება ის მხოლოდ აძინებს ჩვენ ექვიან ცნობისმოყვარეობას. ვინ იცის, რანაირ მოთხოვნებს წარუდგენდა ხოლმე მას ჟინიანი და ყოვლისშემძლე რასპუტინი? და ვინ იცის, რანაირი რთული გზებით უხდებოდა პალეოლოგს საფრანგეთის და ცივილიზაციის ინტერესების დაცვა?

ყოველ შემთხვევაში ჩვენ შეგვიძლია დარწმუნებული ვიყოთ ერთში: ბ. პალეოლოგი ეკუთვნის ამ ჟამად საფრანგეთის იმ პოლიტიკურ ჯგუფს, რომელიც მზად არის დაიფიცოს, რომ საბჭოთა ხელისუფლება არ წარმოადგენს რუსი ხალხის ქეშმარიტ ნებისყოფას, და რომელიც არ იღლება იმის მეორებით, რომ ურთიერთობის განახლება რუსეთთან შესაძლებელი გახდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც „დემოკრატიის წესიერად მომქმედი დაწესებულებანი“ ჩააბარებენ რუსეთის მართვადამგეობას რუს პალეოლოგებს.

საფრანგეთის დემოკრატიის ელჩი ერთი როდია. მას გვერ-

დით უდგას სერ ბაუკენენი. 1914 წ. ნოემბრის 14 ბაუკენენმა, პალეოლოგის სიტყვით, განუცხადა საზონოვს: „მათი ბრიტანული უდიდებულესობის მთავრობა დაადგა იმ აზრს, რომ საკითხი სრუტეებისა და სტამბოლის შესახებ უნდა გადაწყვეტილ იქნეს რუსეთის სურვილის თანახმად. მე ბედნიერება მაქვს განგიცხადოთ ეს თქვენო“. ასე ეყრებოდა სამხრეთული უფლების, სამართლიანობის და ეროვნული თვითგამორკვევის ომის პროგრამას. 4 დღის შემდეგ ბაუკენენმა განუცხადა საზონოვს: „ბრიტანეთის მთავრობა იცნობს თავის თავს იძულებულად დაიჭიროს ანექსიის წესით ეგვიპტე. იგი გამოსთქვამს იმედს, რომ რუსეთის მთავრობა არ იქნება ამის წინააღმდეგო“. საზონოვი დაჩქარებით დაეთანხმა ამას. ხოლო კიდევ 3 დღის შემდეგ პალეოლოგმა „მოაგონა“ ნიკოლოზ II-ს, რომ „საფრანგეთს აქვს სირიასა და პალესტინაში ძვირფასი განძი ისტორიულ მოგონებათა (!), აგრეთვე მორალური (!!)) და მატერიალური ინტერესებისა. მას, პალეოლოგს, იმედი აქვს, რომ მისი უდიდებულესობა მოიწონებს იმ ზომებს, რომელთა მიღებასაც რესპუბლიკის (ისევ იმავე, ე. ი. დემოკრატიულის) მთავრობა ჩასთვლის აუცილებლად ამ განძის დასაცავად და შესანარჩუნებლად.

— „Oui, certes“ (კი, რასაკვირველია), — უპასუხებს მისი უდიდებულესობა.

ბოლოს, 1915 წ. მარტის 12-ს, ბაუკენენი მოითხოვს, რომ სტამბოლისა და სრუტეების სანაცვლოდ რუსეთმა დაუთმოს ინგლისს ნეიტრალური, ე. ი. ჯერ კიდევ გაუნაწილებელი, ნაწილი სპარსეთისა. საზონოვი უპასუხებს: „C'est entendu“ (თანახმა ვარ).

ანგვარად ორი დემოკრატია მეფის მთავრობასთან ერთად, რომელიც ხომ აგრეთვე განათებული იყო იმ დროს, ანტანტისგან ამომავალი დემოკრატიული სინათლის სხივებით, სწყვეტდა სტამბოლის, სირიის, პალესტინის, ეგვიპტისა და სპარსეთის ბედ-იღბალს. ბ. ბაუკენენი წარმოადგენდა დიდი ბრიტანეთის დემოკრატიას იმაზე არც უკეთესად და არც უარესად, ვიდრე პალეოლოგი-საფრანგეთისა.

ნიკოლოზ II-ს ჩამოგდების შემდეგ ბაუკენენმა შეინარჩუნა თავისი ადგილი. ჰენდერსონი, მისი უდიდებულესობის მინისტრი, და, თუ არ ვცდებით, დიდი ბრიტანეთის სოცია-

ლისტი, ჩამობრძანდა კერენსკის რეჟიმის დროს პეტერბურგში იმისთვის, რომ თუ მოითხოვდა საჭიროება, შეეცვალა ბიუკენენი, რადგან ინგლისის მთავრობაში ვილაცას მოეჩვენა, რომ კერენსკისთან სალაპარაკოდ საჭირო იყო ხმის სხვა ტემბრი, ვიდრე რასპუტინთან სალაპარაკოდ. ჰენდერსონმა მოიხედა პეტერბურგში და მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ ბიუკენენი სავსებით შეეფერება თავის ადგილს, როგორც წარმომადგენელი დიდი ბრიტანეთის დემოკრატიისა. ბიუკენენი, უმჯველია, იყო ასეთივე აზრის სოციალისტ ჰენდერსონზე.

ყოველ შემთხვევაში, პალეოლოგი მიუთითებდა „თავის“ სოციალისტებზე მეფის უკმაყოფილო ხარისხოსნებს, როგორც მაგალითზე. გრაფი ვიტტეს „აგიტაციის“ გამო ომის მალე დამთავრების სასარგებლოდ, პალეოლოგმა განუცხადა საზონოვს: „შეხედეთ ჩვენს სოციალისტებს: ისინი უმწიკვლონი არიანო“ (გვ. 189). ეს მეპატრონისებური შეფასება ბატონ პალეოლოგის მიერ ბატონების რენოდელის, ლონგესი, ვანდერველდესი და ყელა მათი თანამოაზრეებისა ახდენს ერთგვარ შთაბეჭდილებას ახლაც კი, ყველაფერი ჩვენ მიერ გამოვლილის შემდეგ. იღებდა რა თვით დარიგებებს რასპუტინისგან და მოწიწებით ადასტურებდა ხელის მოწერით მათ მილებას, პალეოლოგი, თავის მხრით, მფარველურად აფასებდა მეფის მინისტრის წინაშე ფრანგ სოციალისტებს და სცნობდა მათ უმწიკვლოდ. ეს სიტყვები: „voyez nos socialistes, — ils sont impeccables“ კარგი იქნება რომ გადაიქცეს ეპიგრამად და წაეწეროს მეორე ინტერნაციონალის დროშაზე, რომლიდანაც დიდხანია საჭიროა ამოშლა სიტყვებისა ყველა ქვეყნის პროლეტართა შეერთების შესახებ, რომელიც ისევე უხდება ჰენდერსონს, როგორც ფრიგიული ქუდი — პალეოლოგს.

ჰენდერსონები სთვლიან ინგლისელ — საქსთა რასის ბატონობას სხვა რასებზე ბუნებრივ ფაქტად, ადამიანური ცივილიზაციის წინამძღვრად (предпосылка). ეროვნული თვითგამორკვევის საკითხი იწყება მათთვის არსებითად მხოლოდ ბრიტანეთის იმპერიის საზღვრების იქით. ეს ეროვნული სიმაყუე ყველაზე მეტად უნათესავებს დასავლეთის სოციალ-პატრიოტებს მათ ბურჟუაზიას, ე. ი. ფაქტიურად აგდებს მათ ბურჟუაზიის კლანჭებში.

ომის დასაწყისში საპასუხოდ ბუნებრივ შესიტყვებაზე: თუ როგორ შეიძლება ლაპარაკი დემოკრატიის დაცვაზე, რო-

დესაც თქვენ შეკავშირებული ხართ მეფის მთავრობასთანო? — ფრანგმა სოციალისტმა, შვეიცარიის უნივერსიტეტის პროფესორმა, სთქვა სიტყვა — სიტყვით შემდეგი: „საქმე შეეხება სოციალისტურ და არა რუსეთს; საფრანგეთი ამ ბრძოლაში მოამას, როგორც სავსებით ბუნებრივ რაიმეს და სრულიად არ გრძნობდა ამ სიტყვების უსირცხვო შოვინიზმს. ერთი თუ ორი თვის შემდეგ, ამავე თემაზე კამათის დროს „L' Humanité“-ს რედაქციაში, პარიზში, მე მოვიყვანე ენეველი ფრანგი პროფესორის სიტყვები. — „ის სავსებით მართალიაო,“ — მიპასუხა გაზეთის მაშინდელმა მთავარმა რედაქტორმა.

მე მაგონდება ფრაზა ახალგაზრდა რენანისა იმის შესახებ, რომ ფრანგის სიკვდილი არის მორალური შემთხვევა, მაშინ როდესაც კაზაკის (რენანს უნდა სთქვას რუსის) სიკვდილი არის ფიზიკური წესის ფაქტო. ამ უმაგალითო ეროვნულ სიამაყეს აქვს თავისი დიდი მიზეზები. საფრანგეთის ბურჟუაზიამ უკვე დასტოვა უკან მდიდარი ისტორია იმ დროს, როდესაც სხვა ხალხები ნახევრად ბარბაროსულ მდგომარეობაში იმყოფებოდნენ. ინგლისის ბურჟუაზია კიდევ უფრო ადრე იკაფავდა ახალი ცივილიზაციის გზას. აქედან წარმოსდგებოდა ზიზლი დანარჩენი კაცობრიობისადმი, როგორც ისტორიული ნაკელისადმი. თავისი კლასიური კანდიერებით, თავისი გამოცდილებით, თავის კულტურულ მინალწევართა სხვადასხვაობით ბრიტანული ბურჟუაზია აკნინებდა თავის საკუთარ მუშათა კლასს და სწამლავდა მას გაბატონებული რასის ფსიქოლოგიით.

რენანის პირში ფრაზა ფრანგსა და კაზაკზე წარმოადგენდა ნივთიერად და სულიერად ნამდვილად ძლიერი კლასის სიამაყის ცინიკურ განსახიერებას. გადაკეთება ამავე ფრაზისა ფრანგი სოციალისტის მიერ ნიშნავდა დაბეჩავებას ფრანგი სოციალისტისას, მისი იდეურ სილატაკეს, მის წმინდა ლაქიურ დამოკიდებულებას ბურჟუაზიული ბატონური სუფრის სულიერი ნამცეცხვისგან. თუ პალეოლოგი, იმეორებს რა რბილად რენანის სიტყვებს, ამბობს, რომ ფრანგის სიკვდილი წარმოადგენს გაცილებით უფრო დიდ დანაკარგს კულტურისთვის, ვიდრე რუსის სიკვდილი, მაშინ იგივე პალეოლოგი ამბობს ან, უკიდურეს შემთხვევაში, გულისხმობს, რომ დაღუპვა ომში ფრა-

ნგი ბირჟევიკისა, მილიონერისა, პროფესორისა, ადვოკატისა, დიპლომატისა, ჟურნალისტისა წარმოადგენს გაცილებით უფრო დიდ დანაკარგს კულტურისთვის, ვიდრე სიკვდილი ფრანგი ხარატისა, მქსოველისა, შოფერისა ან გლეხისა. ერთი აუცალებლად გამომდინარებს მეორიდან. ეროვნული არისტოკრატიზმი ძირიან-ფესვიანად ეწინააღმდეგება სოციალიზმს — არა იმ გათანასწორებითი — წყალწყალა ქრისტიანული აზრით, რომ ყველა ერები, ყველა ადამიანები თანასწორუფასიანი არიან კულტურის სასწორზე, არამედ იმ აზრით, რომ ეროვნული არისტოკრატიზმი, განუწყვეტლივ დაკავშირებული ბურჟუაზიულ კონსერვატიზმთან, მთლიანად და სავსებით მიემატება რევოლიუციური გადატრიალების წინააღმდეგ. რომელსაც მხოლოდ ერთს და შეუძლია შექმნა პირობებისა უფრო მეტად მაღალი ადამიანური კულტურისთვის. ეროვნული არისტოკრატიზმი სჯის ადამიანის კულტურული ღირებულების შესახებ დაგროვებული წარსულის თვალსაზრისით. სოციალიზმი სჯის ადამიანთა კულტურული ღირებულების შესახებ მომავლის თვალსაზრისით. ექვს გარეშეა ის, რომ ფრანგი დიპლომატი პალეოლოგი ამოანთხევს ხოლმე უფრო მეტ კულტურულ განძეულს, გადაყლაპულს მისგან, ვიდრე ტამბოველი გლეხი. მაგრამ, მეორეს მხრით, ექვს გარეშეა ისიც, რომ ტამბოველმა გლეხმა, რომელმაც გარეკა კეტით მემულებები და დიპლომატები, ჩაუყარა საფუძველი ახალ, უფრო მაღალ კულტურას. ფრანგი მუშა და ფრანგი გლეხი, თავისი უფრო მაღალი კულტურის წყალობით, შეასრულებენ ამ საქმეს უკეთ და წავლენ წინ უფრო სწრაფად.

ჩვენ, რუს მარქსისტებს, რუსეთის განვითარების შეგვიანების გამო, არ გვქონია ჩვენ წინ ძლიერი ბურჟუაზიული კულტურა. ჩვენ ვეზიარებოდით ევროპიულ სულიერ კულტურას არა ჩვენი უბადრუკი ეროვნული ბურჟუაზიის საშუალებით, არამედ დამოუკიდებლად, ვითვისებდით და მიგყვავდა ბოლომდე უმეტესად რევოლიუციური შედეგნი ევროპიული ცდისა და ევროპიული აზროვნებისა. ამან მიანიჭა ჩვენს თაობას ზოგიერთი უპირატესობანი. და არ დავფარავ: ის გულახდილი და ღრმა აღტაცება, რომლითაც ვექცევით ჩვენ ბრიტანული გენიის ნაყოფებს ადამიანის შემოქმედების სულ სხვა და სხვა დარგებში, უფრო მკაფიოდ და ულმობელად ნათელჰყოფს იმ ზიზღს, ისევე გულახდილსა და ღრმას, რომ

მელსაც ჩვენ ვგრძნობთ ბრიტანული სოციალიზმის პატენ-
ტიან ბელადთა იდეური შეზღუდულობისადმი, თეორიული
ვულგარობის და რევოლუციური ღირსების უქონლობისა-
დმი. ისინი სრულიადაც არ არიან ახალი ქვეყნის წინამორბე-
დნი; ისინი არიან მხოლოდ ძველი კულტურის ნაბოლარები,
რომლებსაც შეეშინდათ თავის მომავალი ბედობლისა. და
სულიერი სიმჭლევე ამ ნაბოლარებისა წარმოადგენს თითქო
მუქათას (სანაცვლოს) ბურჟუაზიული კულტურის ბრწყინვა-
ლე და დიდებული წარსულისთვის.

* * *

ბურჟუაზიულმა გონებამ შეისვა კაცობრიობის უდიდესი
კულტურული მინაღწევარნი. ამავე დროს იგი ახლა წარმო-
ადგენს უმთავრეს დაბრკოლებას ადამიანთა კულტურის გან-
ვითარების გზაზე.

ჩვენი პარტიის ერთ-ერთ უმთავრეს თვისებას, რომელიც
ხდის მას ჩვენს დროში განვითარების უძლიერეს ბერკეტად,
შეადგენს მისი სრული თავისუფლება ბურჟუაზიის საზოგადო-
ებრივი აზრისგან. ეს სიტყვები ნიშნავს გაცილებით უფრო
მეტს რასმე, ვიდრე ეს შეიძლება მოგიჩვენოს ერთი შეხედ-
ვით. საჭიროა მათი განმარტება, განსაკუთრებით მივიღებთ
მხედველობაში აუდიტორიის ისეთ უმადურ ნაწილს, როგო-
რიც არიან პოლიტიკოსები მეორე ინტერნაციონალისა. აქ
საჭიროა მიმაგრება თვითმული რევოლუციური აზრისა, თუ-
ნდ უმარტივესის, საიმედო ლურსმნებით.

ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრი არის მკიდრო
ფსიხოლოგიური ქსოვილი, რომელიც შემოკრული აქვს ყო-
ველი მხრიდან ბურჟუაზიული ძალადობის იარაღებსა და ინ-
სტრუმენტებს და რომელიც ამითი იცავს მათ როგორც მრავ-
ალი კერძო ბიძგისგან, ისე ფატალური რევოლუციური
ბიძგისგანაც, რომელიც საბოლოოდ მაინც აუცილებელია. მო-
მქმედი ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრი შესდევება ორი
ნაწილისაგან: მემკვიდრეობით მიღებულ შეხედულებათაგან,
შეფასებათაგან, ცრურწმენებისაგან, რომლებიც წარმოადგენენ
წარსულის დაღეჭილ გამოცდილებას, მიზანშეწონილი ვულ-
გარობის და სასარგებლო ქუთახელობის სქელ ფენს; და
რთულ, დახელოვნებით მომქმედ, სრულიად თანამედროვე

მაშინურ ტექნიკისაგან, რომელიც მიმართულია პატრონატული პათოსის, ზნეობრივი აღშფოთების, ეროვნული ენტუზიაზმის, ალტრუისტული ალტყინების და სხვა ყოველგვარი სიცრუის და თვალთმაქცობის მობილიზაციისკენ. ასეთია ზოგადი ფორმულა. მაგრამ მაინც საჭიროა განმარტებითი მაგალითები.

როდესაც დამშეული რუსეთის ციხეში კვდება სახადით კადეტი ადვოკატი, რომელიც იღებდა მონაწილეობას ინგლისისა და საფრანგეთის ხარჯზე საბლის ყულუის დამზადებაში მუშათა კლასის კისრისთვის, მაშინ ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრის მავთულიანი და უმავთულო ტელეგრაფები აწარმოებენ რყევათა ისეთ რაოდენობას, რომელიც საკმარისია იმისთვის, რომ გამოიწვიოს მაზანშეწონილი რეაქცია აღშფოთებისა მისტრის სნოუდენის ამისთვის საკმარისად მომზადებულ კოლლექტიურ შეგნებაში. აშკარაა, რომ მთელი სატანისებური მუშაობა კაპიტალისტური რადიოსი და ტელეგრაფისა იქნებოდა უსარგებლო, რომ კვინიხი წვრილი ბურჟუაზიისა არ იყოს მისთვის თანამბგერ რეზონატორად.

ავიღოთ მეორე მოვლენა: შიმშილობა ეოლგის სანაპიროებში. ახლანდელ თავის უჩვეულო საშიშარ ფორმებში ეს შიმშილობა წარმოადგენს, ყოველ შემთხვევაში, ნახევრად შედეგს სამოქალაქო ომისას, რომელიც დაიწყეს ეოლგაზე ჩეხო—სლოვაკებმა და კოლჩაკმა, ე. ი., რომელიც მოწყობილ იქნა და საზრდოობდა ინგლის-ამერიკის და საფრანგეთის კაპიტალით. გვალვა შეემთხვა ნიადაგს, უკვე წინდაწინ გამოფიტულს, განადგურებულს, მოკლებულს მუშა საქონელს, შრომის იარაღებს და საერთოდ ყოველგვარ საშუალებებს. თუ ჩვენ ვამწყვდევდით საპრობილეში ზოგიერთ ოფიცრებს და ადვოკატებს, რაიც ჩვენ სრულიად არ გვსურს მოვიყვანოთ კაცთმოყვარეობის მაგალითად, სამაგიეროდ ბურჟუაზიული ევროპა და მასთან ერთად ამერიკა, ხომ ცდილობდნენ გადაეციათ მთელი ასმილიონიანი რუსეთი ერთ მშიერ ციხედ, როდესაც გვივლებდნენ ჩვენ ბლოკადის კედლებს და იმავე დროს, თავისი თეთრი აგენტების საშუალებით, აფეთქებდნენ, სწვავდნენ, სპობდნენ ჩვენს უმნიშვნელო მარაგებს. თუ ვისმეს აქვს სასწორი წმიდა მორალისა, დაე ასწონოს მასზე სასტიკი ზომები, რომლებსაც მივმართავდით ხოლმე ჩვენ სასიკვდილო ომის დროს მთელ ქვეყანასთან, და ის ურვა ვაება, რომელსაც მსოფლიო კაპიტალი, გადაუხდელი პროცენტების მაძებარი,

ატეხდა ხოლმე თავს ვოლგელ დედებს. მაგრამ ბურჟუაზიუ-
ლი საზოგადოებრივი აზრის მაშინა კი მოქმედებს მაინც ისე
სისტემატიურად, კადნიერებით, წარბეჭედებულად, ხოლო წე-
რილ-ბურჟუაზიული კრეტინიზმი ჰქმნის მისთვის ისეთ შეუდა-
რებელ რეზონანსს, რომ მისტრის სწოუდენი ბოლოს და ბო-
ლოს თავისი კაცთმოყვარეობის მთავარ მარაგს ახმარს... ჩვენ
მიერ დაჩაგრულ აგენტებს იმპერიალიზმისას.

მუხლათყრა ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრის წინაშე საზღვრავს სოციალ-რევოლუციონისტების მოქმედებისთვის გარდაუვალ ზღუდებს, გაცილებით უფრო ვიწროებს, ვიდრე არის საზღვრები ბურჟუაზიული ლეგალიზმისა. შეიძლება დავაწესოთ თანამედროვე კაპიტალისტური ქვეყნებისთვის ის კანონი, რომ მათი რეჟიმი მით უფრო „დემოკრატიულია“, „ლიბერალურია“, „თავისუფალია“, რაც უფრო რესპექტაბელური არიან ეროვნული სოციალისტები, რაც უფრო ქუთათხელურია წამოაჩეა ეროვნული მუშათა პარტიისა ბურჟუაზიის საზოგადოებრივი აზრის წინაშე. რა საჭიროა მაკდონალდისთვის გარეშე ჟანდარმი, თუ კი თვით მასში ზის შინაგანი?

აქ არ შეიძლება აუქციოთ გვერდი ერთს საკითხს, რომლის ერთი მოგონებაც კი წარმოადგენს მუქარას რესპექტუბელობისთვის: ჩვენ ვლაპარაკობთ რელიგიაზე. დიდი ხანი არ არის მას აქეთ, რაც ლლოიდ-ჯორჯმა უწოდა ეკლესიას ცენტრალური საენერგიო სადგური ყველა პარტიებისა და მიმდინარეობისა, ე. ი. საერთოდ მთელ ბურჟუაზიულ საზოგადოებრივი აზრისა ინგლისისთვის ეს სწორეა განსაკუთრებით. თავის თავად იგულისხმება არა იმ აზრით, რომ ნამდვილ შთაგონებებს თავისი პოლიტიკისთვის ლლოიდ-ჯორჯი იღებდეს რელიგიიდან, რომ ჩერჩილის სიძულვილი საბჭოთა რუსეთისადმი გამოწვეულია ზეციური სასუფეველის დამკვდრებისადმი მოუთმენელი მისწრაფებით, და რომ ლორდი კერზონის ნოტების უშუალო წყაროს წარმოადგენდეს სამთო ქადაგება. არა, მათი პოლიტიკის მომადრავებელ ძალას წარმოადგენენ მეტად მიწიური ინტერესები ბურჟუაზიისა, რომელმაც მისცა მათ ხელში ძალა-უფლება. მაგრამ ის „საზოგადოებრივი აზრი“, მხოლოდ და რომელიც ხდის შესაძლებელად სახელმწიფოებრივი იძულების მექანიზმის ნორმალურ მუშაობას, პოულობს თავის უმთავრეს წყაროს რელიგიაში. უფლებრივი ნორმა, რომლის ქვეშ არიან დაყენებული ადამიანები

შიანები, კლასები, საზოგადოება, და რომელიც აღმართულია მათ თავზე, როგორც იდეალური მათრახი, არის მხოლოდ უბრალო გადაკეთება რელიგიური ნორმისა, ამ ზეციური მათრახისა, რომელიც აღმართულია ჩაგრული ადამიანის თავზე. ბოლოს და ბოლოს შენარჩუნება უმუშევარი დოკტორისთვის (გემების შემკეთებელი მუშა) დემოკრატიული ლეგალობის ხელშეუხებლობის რწმენისა ფორმალური არგუმენტების ძალით — ეს უიმედო საქმეა. აქ საჭიროა უწინარეს ყოვლისა ნივთიერი არგუმენტი — ბობი შირის (რეზინის) ჯოხით მიწაზე, და მის ზევით მისტიური არგუმენტი: მარადიული ბობი ელვით ზეცაში. მაგრამ თუ თვით „სოციალისტების“ თავში ბურჟუაზიული ლეგალობის ფეტიშიზმი უერთდება დრუიდთა ეპოქის ფეტიშიზმს, ეს იძლევა კიდევ შედეგად იმ იდეალურ შინაგან ჟანდარმს, რომლის დახმარებითაც შეუძლია ბურჟუაზიას მისცეს თავის თავს ნება (დროებით) დაახლოვებით შეასრულოს ხოლმე დემოკრატიული რიტუალი.

როდესაც ჩვენ ვლაპარაკობთ სოციალ-რეფორმისტების გამცემობასა და ღალატზე, ჩვენ სრულიად არ გვინდა ამით ვთქვათ, რომ ყველა ისინი ან თუნდ უმრავლესობა მათგან პირდაპირ გამყიდველებია: ამ სახით ისინი არც ივარგებდნენ იმ სერიოზული როლისთვის, რომელსაც აკუთვნებს მათ ბურჟუაზიული საზოგადოება. უმნიშვნელოა ისიც, თუ რამდენად დაკმაყოფილებულად გრძნობს თავს მათი რესპექტაბელური წვრილ ბურჟუაზია პატივმოყვარეობა ლოიალური ოპოზიციის დეპუტატის სახელწოდების მინიჭებით ან მეფის მინისტრის პორტფელის ჩაბარებით. თუმცა ამაში, რა თქმა უნდა, ნაკლებობა არ არის.

საკმარისია ის, რომ ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრი, რომელიც მშვიდობიან დროს აძლევს მათ ნებას ოპოზიციისაში დგომისას, გადამწყვეტ წუთს, როდესაც საქმე შეეხება ბურჟუაზიული საზოგადოების სიკვდილ-სიცოცხლეს ან, ყოველ შემთხვევაში, მის უმთავრეს ინტერესებს — ომს, ამბოხებას ირლანდიაში ან ინდოეთში, მაღაროს მუშათა ძლიერ გაფიცვას, საბჭოთა რესპუბლიკას რუსეთში — ყოველთვის ახერხებდა დაექვერჩინებინა მათთვის ის პოლიტიკური პოზიცია, რომელიც საჭიროა კაპიტალისტური წესწყობისთვის. ჩვენ, არ გვსურს რა სრულიად მივაკუთვნოთ მისტერ ჰენდერსონის პიროვნებას მისთვის სრულიად უჩვეულო ტიტანურობა, გადაწყვეტი-

შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მისტერ ჰენდერსონი „მუშათა პარტიის“ კოეფიციენტით წარმოადგენს უმთავრეს დედაბოძს ბურჟუაზიული საზოგადოებისას ინგლისში. ხოლო ჰენდერსონების თავებში ბურჟუაზიული აღზრდის ძირითადი ელემენტები და სოციალიზმის ნამსხვრევები შეკავშირდებიან ხოლმე რელიგიის ტრადიციული დუღაბით. საკითხი ინგლისის პროლეტარიატის სოციალური გათავისუფლების შესახებ არ შეიძლება დასმულ იქნეს სერიოზულად იქამდე, ვიდრე მუშათა მოძრაობა არ გაიწმინდება ბელადებისაგან, ორგანიზაციებისაგან, განწყობილებებისაგან, რომლებიც განასახიერებენ დამცირებულ, მხდალ, მონურ, ფლიდურ წამოჩოქებას ჩაგრულებისას მჩაგვრელთა საზოგადოებრივი აზრის წინაშე. საჭიროა განდევნა შინაგანი ჟანდარმისა, რომ შესაძლებელი იქნეს გარეშეს უკუგდება!

კომუნისტური ინტერნაციონალი ასწავლის მუშებს სიძულვილს ბურჟუაზიული საზოგადოებრივი აზრისადმი და უწინარეს ყოვლისა ზიზღს იმ „სოციალისტებისადმი“, რომლებიც ხოხავენ მუცლით ბურჟუაზიის მცნებათა წინაშე. საქმე შეეხება არა შესახედ ზიზღს, არა ლირიკულ ტირადებსა და წყევა-კრულვას, — თვით ბურჟუაზიის პოეტები არა ერთხელ ულიტინებდნენ მის ნერვებს თავისი უკმეზი მზილებით, განსაკუთრებით რელიგიის, ოჯახის და ქორწინების საკითხებში, — საქმე შეეხება ღრმა შინაგან გათავისუფლებას პროლეტარული ავანგარდისას ბურჟუაზიის სულიერი ქამანდებისაგან და ყულობებისაგან, ახალ რევოლიუციურ საზოგადოებრივ აზრს, რომელიც მისცემდა ნებას პროლეტარიატს არა სიტყვითი, არამედ საქმით, არა ტირადებით, არამედ, სადაც საჭიროა, წაღებით გაექელა ბურჟუაზიის მცნებანი და განეხორციელებინა თავისუფლად დასახული რევოლიუციური მიზანი, რომელიც იმავე დროს წარმოადგენს ისტორიის იბიექტიურ მოთხოვნასაც.

დამატება.

მ რ წ მ ღ ე ბ ა

საქართველოს ხაბჭოთა ურილობისა მთელი ქვეყნის მშრომელე-
ბისადმი.

ამხანაგებო!

ჩვენ, საქართველოს მშრომელთა მასის წარმომადგენელნი, შევიკრიბენით რა საბჭოთა პირველ ურილობაზე, ვუძღვნით ძმურ სალამს ყველა დაჩაგრულ მშრომელთ და მებრძოლთ მთელი ქვეყნის მყვლფელთა წინააღმდეგ, მასთან ერთად ვუგზავნით ჩვენ აღშფოთებულ პროტესტს მჩაგვრელთ და მათ დამქაშებს, რომელნიც სწორეთ ამ ჟამად, ვითომც „საქართველოს დამოუკიდებლობისადმი“ სიყვარულით, კვლავ ამზადებენ ახალ თავდასხმას საქართველოს მუშურ-გლეხურ ხელისუფლებას.

ძალადობის ჯაჭვებით შებოჭილი საქართველო მრავალი წლით შედიოდა სამეფო იმპერიის შემადგენლობაში და საქართველოს მშრომელი მასა რუსეთის მუშათა კლასთან ხელჩაკიდებული დიდხანია თავგანწირული ებრძოდა მეფის თვითმპყრობელობას, მემამულეთა და ბურჟუაზიის ხელისუფლებას.

საქართველოს მშრომელთა მასა, პოლიტიკურ ბრძოლაში ნაკლებათ გამოცდილი—რამდენიმე წლის განმავლობაში ჩაუვარდა ხელში წვრილ-ბურჟუაზიულ ქართველ ინტელიგენციას, რომელიც, მენშევიზმის დროშის ქვეშ თავმოყრილი, შეიქმნა ქართველი მშრომელი მასის ხელმძღვანელი, და ამავე დროს ყოველგვარ დათმობის და შეთანხმების მაძიებელი თვითმპყრობელობასა და მემამულეებთან, რითაც ეს ინტელიგენცია საგრძნობლად აჩლუნგებდა მშრომელი მასის ბრძოლის უნარს.

საქართველოში გაბატონებული მენშევიკური პარტია იმპერიალისტური ომის დროს მოქმედებდა მუშათა ინტერესების

მოღალატე—მუხანათ გამცემ მეორე ინტერნაციონალის ბელადებთან ერთად და მით სწამლავდა ქართველი მშრომელი მასის შეგნებას ბურჟუაზიული პატრიოტიზმის შხამით.

1917 წლის მარტის რევოლუციამ დასცა მეფის ტახტი და დროებით მთელ რუსეთში ხელისუფლება წვრილ-ბურჟუაზიულ მენშევიკურ და ესერების პარტიას ჩაუვარდა ხელში. მათ შორის შესამჩნევი ალაგი ეჭირათ ქართული მენშევიზმის ბელადებს წერეთელს, ჩხეიძეს და სხვებს.

საერთაშორისო პოლიტიკის სფეროში მენშევიზმის ლოზუნგი, როგორც სხვა წვრილ-ბურჟუაზიული პარტიებისა, იყო ანტანტის იმპერიალისტურ ქვეყნებთან ერთად ხელი-ხელ ჩაკიდებულად ომის გაგრძელება. სოციალურ დარგში მენშევიკები სულით და გულით იცავდნენ ბურჟუაზიულ წესწყობილებას.

პოლიტიკურ დარგში ისინი საჭიროდ სთვლიდნენ შეენახათ ბურჟუაზიის ბატონობა ეგრეთ წოდებული „დემოკრატიული რესპუბლიკის“ სახით, რომელიც, როგორც გამოცდილებით ვიცით, ჩინებული იარაღია მბრძანებელ კაპიტალისტების ხელში მუშათა ხალხის დასაჩაგრავად.

ნაციონალურ დარგში მენშევიკები ბურჟუაზიულ და წვრილ-ბურჟუაზიულ პარტიებთან ერთად სასტიკ წინააღმდეგობას უწევდნენ ფინების, უკრაინელების და სხვა ეროვნებათა მისწრაფებათ, რომელნიც მეფის დროს მწარეთ გმინავდნენ მტარვალი თვითმპყრობელობის უღელ ქვეშ.

თვით საქართველოში მენშევიკები არავითარ ღონისძიებას არ ზოგავდნენ, რათა, რაც შეიძლება მეტი დაყოვნებით ხელი შეეშალათ მშრომელთა მასის ბრძოლისათვის მათ მჩაგრელოთა წინააღმდეგ: ხელს უშლიდნენ აგრარული საკითხის გადაჭრას, სტოვებდნენ სამსახურში მეფის ძველ ჯალათობით განთქმულ მოხელეებს და სხვა.

მენშევიკების პრესა აშკარად ბურჟუაზიულ პრესასთან ერთად მთელ თავის ძალოვნეს ანდომებდა ბალშევიკების წინააღმდეგ ბრძოლას, რომელთაც ჩამორჩენილ მუშებს და გლეხებს უხატავდნენ, როგორც რევოლუციის მტრებს და მეფის აგენტებს.

პოლიტიკური ბრძოლის ისტორიასაც არ ახსოვს ამაზე უსინდისო სულმდაბლური და ბოროტი ცილისწამება. პეტროგრადში, ოქტომბრის თითქმის უსისხლო გადა

ტრიპლების შემდეგ, რომელმაც დაამხო დამპალი წესწყობი-
ლება კერენსკის და წერეთლის, —მათთან ერთად კავკასიის
მენშევიკების ბელადები სათავეში ჩაუდგენ ხელმძღვანელებად
ხამოქალაქო ომს, რომელმაც ერთ ბანაკში მოუყარა თავი
ყველა მენშევიკებს, ესერებს, კადეტებს და შავრაზმელებს
მუშათა და გლეხთა საბჭოების წინააღმდეგ გასალაშქრებლად.

როდესაც მუშათა რევოლუციამ სძლია ყველა დაბრკო-
ლებანი, როდესაც ის იმარჯვებს მთელ სახელმწიფოში, ქარ-
თველი მენშევიკები აშორებენ მთელ ამიერ-კავკასიას რუსეთის
საბჭოთა რესპუბლიკას და ლაშობენ გადააქციონ იგი დამო-
უკიდებელ მემამულეთა და ბურჟუაზიულ სახელმწიფოდ.
გასწყვიტეს რა რუსეთის მუშათა კლასთან კავშირი, ისინი წა-
ვიდნენ ხელიხელ ჩაკიდებული მშრომელი კლასის დაუძინე-
ბელ მტრებთან, როგორც, მაგალითად, ქართველ ნაციონა-
ლისტებთან, სომხების დაშნაკებთან და აზერბეიჯანის მუსა-
ვატისტებთან ერთად.

მთელი ამიერ-კავკასია, ქართველი მენშევიკების მეთაურო-
ბით, კონტრ-რევოლუციურ ბუდეთ გადაიქცა მხოლოდ
იშტომ, რომ უსათუოდ გაესრისათ გაღვივებული მუშურ-გლე-
ხური რევოლუცია.

ამრიგათ თვით ამიერ-კავკასიაში, რომელიც რუსეთიდან
მოწყვეტილი დარჩა არა ნაციონალურ, არამედ კლასიურ
ნიადაგზე, მენშევიკების მეთაურობით განხორციელდა შეძლე-
ბული კლასების დიქტატურა მშრომელი მასის კისერზე, დამ-
ყარდა მყელფელ-მცარცველთა ბატონობა მუშებსა და გლე-
ხებზე.

მენშევიკებმა ხელთ იგდეს ადმინისტრაციულ-პოლიცი-
ური აპარატი, ისინი ბატონობდნ საქართველოში და გეზს
აძლევდნ მთელ ამიერ-კავკასიას.

ოსმალების და გერმანელების ამიერ-კავკასიაში შემოსვლამ
საგრძნობლად გაამწვავა სხვა და სხვა ეროვნებათა ნაწილების
შორის ბრძოლა ბერჟუაზიულ ფრონტზე. ქართველმა მენშე-
ვიკებმაც მოხერხებულად შეურჩიეს დრო, რათა დაეჭუცმაყე-
ბიათ ამიერ-კავკასია, და აი სწორედ ამ დროს გამოაცხადეს
საქართველოს ფითომდა დამოუკიდებლობა. კაიზერის და სულ-
თანის ჯარებს ისინი საიმედო ფარათ სთვლიდნ ჩრდილო-
ეთის რევოლუციის წინააღმდეგ და ამ მხრივ გულდამშვიდე-
ბულნი ქართველი მენშევიკები დაუნდობლად უმასპინძლდე-

ბოდენ გაფიცულ მუშების და გლეხების აჯანყებას, რომელიც მუდამ ხან აქ წამოჰყოფდა ხალხს თავს, ხან მთელი ჩვენი ქვეყნების სხვა და სხვა კუთხეებში.

როგორც წინეთ ჩხეიძის და წერეთლის სახით ქართველი მენშევიკები ლამობდნენ იარაღით ხელში ჩაეკლათ ფინებისა და უკრაინელების ეროვნული თვითგამორკვევა, ისე ახლაც საქართველოს საზღვრებში ცეცხლით და მახვილით უმასპინძლებოდნენ აფხაზების, აჭარლების და ოსების ეროვნულ მისწრაფებათ.

გერმანიის მილიტარიზმის დამხობას არ შეუცვლია ჩვენებური მენშევიკების არც შინაგანი, არც საერთაშორისო პოლიტიკა; მათ ახლა მხოლოდ სხვა ბატონი მოსძებნეს და სხვის კალთას შეათარის თავი.

ამ დროიდან მენშევიკები გახდნენ ანტატის სათაშაშო იარაღად. მათ მჭიდრო კავშირი დაიკავეს ყველა სამხრეთ რუსეთის კონტრ-რევოლუციურ ძალებთან. ისინი ხელს უწყობდნენ ყველას და ყველაფერს, რასაც კი რაიმე ზიანი უნდა მიეყენებია საბჭოთა რუსეთისათვის.

რასაკვირველია, მათი ლახვარი და ხმალი უფრო მკაცრად საქართველოს კომუნისტურ პარტიას მოხვდა, რომელსაც სრულებით მოუსპეს ლეგალურად არსებობის საშუალება და აიძულეს ისევ ბნელ სარდაფებში განეგრძო თავისი მუშაობა. მათი ეგრეთ წოდებული განსაკუთრებული რაზმი თარეშობდა მხოლოდ ბურჟუაზიული რესპუბლიკის საკეთილდღეოდ.

ინგლისური საოკუპაციო ჯარების ბათომში ყოფნამ საბოლოოდ გაათამაშა და უკანასკნელი სირცხვილი დააკარგვია მენშევიკებს, რომელთა პროვოკაციული გამოსვლები საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ უფრო აღვირახსნილი და აღმაშფოთებელი შეიქნა. დენიკინს კი საიმედოთ ჰქონდა გაგზავნილი ზურგი „დემოკრატიულ საქართველოს წყალობით“.

დენიკინის ჯარების განადგურებამ 1920 წ. დასაწყისში და წითელი ჯარების მოახლოებამ ამიერ-კავკასიის საზღვრებთან უცბად შეარყია ნაციონალისტური პარტიების ბატონობა ამიერ-კავკასიაში. მშრომელი მასები აღტაცებულნი იყვნენ რევოლუციური ლტოლვით. სწორედ ამ ხანაში შეეძლო წითელ არმიას შემოსულიყო საქართველოს საზღვრებში, რომელსაც მთელი მშრომელი ხალხი მოელოდა, როგორც

მხსნელსა და განმათავისუფლებელს მენშევიკურ-ანტანტის ბატონობისაგან.

მოწინავე მუშები და გლეხები მოუთმენლად მოელოდნენ ამას და დაბეჯითებით იწვევდნენ საბჭოთა მთავრობას საშველად.

საბჭოთა რუსეთის მთავრობამ კი მუშათა და გლეხთა სისხლის დაღვრის თავიდან ასაცილებლად, ერთის მხრივ, და რუსეთის და საქართველოს მუშათა და გლეხთა შორის მტკიცე კავშირის დასამყარებლად, — მეორეს მხრივ, — შეაჩერა წითელი ჯარის შემოყვანა საქართველოს საზღვრებში და ამის მაგივრად დასდო სამშვიდობო ხელშეკრულება 1920 წლის მაისში.

მაგრამ მენშევიკებმა პირველ დღიდანვე ხელშეკრულების მოწერისა დაიწყეს სისტემატიურად მისი დარღვევა და, ცხადლივ თუ მალულათ, ყოველგვარ დახმარებას უწევდნენ საბჭოთა რუსეთის მტრებს იმ იმედით, რომ საბჭოთა ხელისუფლება, დღეს თუ არა ხვალ, მოისპობა და მუშათა და გლეხთა რევოლიუცია რუსეთში სრულიად ჩანელდებაო. მაგრამ მწარედ მოსტყუვდნენ ეს ვაჟბატონები თავის ანგარიშში... პოლონეთთან ომის დასრულებას და ვრანგელის განადგურებას 1920 წლის შემოდგომაზე აუცილებლივ უნდა მოჰყოლოდა საქართველოს ფლანგის კონტრ-რევოლიუციური ფრონტის დაცემა.

მენშევიკებთან შეთანხმების ცდის შემდეგ, როცა მენშევიკების თავხედობამ და მათმა მუხანათობამ ყოველივე ზომას გადააცილა, რ. ს. ფ. ს. რ. არ შეეძლო განზე გამდგარიყო და გულგრილად ეცქირა იმ ბრძოლისათვის, რომელსაც აწარმოებდა საქართველოს მშრომელთა მასა მენშევიკურ მთავრობის წინააღმდეგ, და სრულიად ბუნებრივია, რომ შეიარაღებული მუშები და გლეხები საბჭოთა ფედერაციისა მოვიდნენ ბურჟუაზიის და მემამულეთა წინააღმდეგ ამხედრებულ საქართველოს მშრომელი მასისთვის დასახმარებლად.

წითელი ჯარი შემოვიდა რევოლიუციური სულით გაჟღენთილ მხარეში, როგორც მისი მხსნელი და განმათავისუფლებელი.

მენშევიკებისაგან შემდგარ ქართული ეროვნულ ჯარის მომეტებულმა ნაწილმა უარი განაცხადა წითელ ჯართან ომზე და დაუძმობილდა მას. მოღალატე მენშევიკური მთავრობა,

სრულიად გაძევებული, ანტანტის გემებით გაიქცა და თან გაიტაცა ქართველი ერის ბაზინა.

ამ ხაზინას ხარჯავენ დღეს ისინი იმაზე, რათა უფრო მეტი და უმსგავსო ცილი დასწამონ მოკავშირე საბჭოთა რესპუბლიკებს და წითელ ჯარს.

მეორე ინტერნაციონალის ლიდერები — კაუტსკი, ჰენდერსონი, მაკდონალდი, ჰიუსმანსი და ბევრი სხვა იმპერიალისტური პოლიტიკის და მსოფლიო ბირჟის გაზეთების ხელმძღვანელებთან ერთად ერთხმად უცხადებენ სიმპატიას საქართველოს დემოკრატიას, ვითომდა შელახულს საბჭოთა იმპერიალიზმისგან.

ჩვენ, წარმომადგენელნი — საქართველოს ნამდვილ მშრომელ მასისა — მუშები და გლეხები, შეკრებილნი ჩვენს საბჭოთა ყრილობაზე, ვაცხადებთ ჩვენს ზიზღსა და გმობას და სამარცხვინო დაღს ვასვამთ ამ სულმდაბლობით და ცილისწამებით სავსე უსირცხვილო საერთაშორისო კომედიას.

ჰენდერსონის და ვანდერველდეს თვალთმაქცურ სიმპატიას კი უკუვაგდებთ აღშფოთებული ზიზღით ისევე, როგორც მათ მფარველთა — ლონდონის და საფრანგეთის მყვლეფელთა — სიმპატიას.

ქართველი მენშევიკების მფარველნი კაპიტალისტური და სოციალ-დემოკრატიული წრეები წინადადებას იძლევიან მოვახდინოთ საქართველოში მცხოვრებთა დაკითხვა იმ რეფერენდუმების სახით, როგორიც მოახდინა ან უნდოდა მოეხდინა ანტანტას სილგეზიაში, აღმოსავლეთ გალიციაში, ლიტვაში, სომხეთში და სხვა, ერთი სიტყვით, ისეთი რეფერენდუმი, რომელზედაც პასუხი წინდაწინვე იყო გადაწყვეტილი მათ მიერ, ვინც საჭიროდ სცნო მოეწყო ეს დემოკრატიული დაკითხვის კომედია. ჩვენ უარვყოფთ ხალხის ნებისყოფის ასე თვალთმაქცურად საცინლად აგდებას. მშრომელ ქართველ ხალხს არა ერთხელ გამოუთქვამს თავისი ნამდვილი აზრი: მრავალჯერ მომხდარი აჯანყება მენშევიკების წინააღმდეგ, ქალაქების და სოფლების საბჭოების არჩევნები ადგილობრივ და ეხლაც სრულიად საქართველოს მშრომელთა მასის საბჭოების ყოლოლობა, რომელიც იძლევა მშრომელი ქართველი ხალხის პოლიტიკურ აღდგომას გრძნობებისა და სურვილების ნამდვილ და სწორ სურათს, — აი ნამდვილი აზრი და მისწრაფება ქართველი ხალხისა.

წითელი ჯარი ჩვენ გვესაჭიროება მანამ, სანამ არ გაქრება საფრთხე საბჭოთა რესპუბლიკების არსებობისათვის, ე. ი. იმ დრომდე, სანამ მთელი ქვეყნის მუშები არ ჩამოართმევენ მთელ უფლებას იმპერიალისტურ მტაცებლებს და არ შექმნიან ნამდვილ გარანტიებს ყველა ერების წყნარ, მშვიდობიან და მეგობრულ თანამშრომლობისათვის. ჩვენ, საქართველოს მუშები და გლეხები, ყველა საბჭოთა რესპუბლიკების მუშებთან და გლეხებთან ერთად მოუთმენლად მოველით იმ დღეს, როდესაც იმპერიალიზმის ნამდვილი განიარაღება მოგვცემს ნებას დაეშალოთ მეტი ნაწილი წითელი ჯარისა და ჩვენი ძმები დავუბრუნოთ თავის ყანას და სახელოსნოებს მშვიდობიანი შრომის ასაყვავებლად.

ევროპისა და მთელი ქვეყნის მუშებო და მშრომელო გლეხობავ! ყურს ნუ ათხოვებთ იმ ქორებს, რომელსაც ავრცელებენ ჩვენი მტრები, ნუ დაუჯერებთ ცალისწამებას ჩვენ და თქვენი მტრებისგან მოჩმახულს, ისმინეთ ხმა თქვენი ძმების ქართველი მუშების და გლეხებისა. წითელი ჯარი არ არის გარეგანი ძალმომრეობის იარაღი, ის ჩვენი საკუთარი ბრძოლის საშუალებაა მშრომელთა განსათავისუფლებლათ. მას, შემდგარს ყველა ხალხებისგან დიდი საბჭოთა ფედერაციისა, ასულდგმულებს ერთსულოვანი იდეა ძმობისა და სოლიდარობისა. წითელმა ჯარმა არ იცის ეროვნული დაყოფა, ეროვნული ბრძოლა, ის ერთნაირად იცავს ყველა მშრომელი ხალხის ინტერესებს. გაკოტრებული მენშევიკები და აგენტები ანტანტისა ჟორდანია, წერეთელი, ჩხეიძე თავის აგიტაციით, რომელსაც ისინი ეწევიან ხალხისგან წანართმევ ფულით, სკდლობენ შექმნიან ხელსაყრელი პირობები ახალი სამხედრო შემოსევისათვის უცხო იმპერიალიზმისა ამიერ-კავკასიაში. საამისოთ ნოე ჟორდანია ერთ და იმავე დროს მიმართავს იმპერიალისტურ თათბირს კანაში და ყვითელ სოციალ-დემოკრატიულ ინტერნაციონალს.

ჩვენ კი მოგმართავთ თქვენ ევროპის და მთელი ქვეყნის მშრომელთა მასებს მოწოდებით გაუწიოთ რევოლუციური წინააღმდეგობა იმპერიალიზმის ზრახვათ და მათ პრაფაგვარ დამქაშებს.

მოწინავე მუშებო, განუმარტეთ მთელი ქვეყნის მშრომელთ, რომ ძალა-უფლება საქართველოში პირველად მის არსებობიდან იმყოფება ქართველი მუშების და მშრომე-

ლი გლეხობის ხელში. ეს ძალა-უფლება ჩვენ მაგრათ გვი-
კირავს ხელში და მას არავის არ დაუთმობთ. მთელი ქვეყნის
მუშების წინაშე ჩვენ ვაცხადებთ: მენშევიკების სამნახევარ
წლის ბატონობის განმავლობაში მუშებისთვის საქართველო-
ში სრულიად არაფერი არ გაკეთებულა, არც გლეხებს მიუ-
ვლიათ, რომელსაც მათ მენშევიკები დაჰპირდნენ. მენშე-
ვინათ ვერც შინაგანი და ვერც გარეშე მშვიდობიანობა. მათ
მიადწიეს მას, რომ იმყოფებოდნენ აშკარა მტრულ განწყო-
ბილებაში არა მარტო საბჭოთა რუსეთთან, არამედ მეზობელ
რესპუბლიკებთანაც. ყველაზე უარესი ის იყო, რომ თვით
საქართველოშიც კი უკიდურესად გაამწვავეს დამოკიდებულე-
ბა ეროვნებათა შორის ნაციონალ-შოვინისტურ პოლიტიკის
მეოხებით. არა ერთხელ მისულა საქმე სისხლის ღვრამდე
ეროვნულ ნიადაგზე. საბჭოთა ძალაუფლებამ კი სულ მოკლე
ხანში შესძლო გადაწყვეტა უაღრესად საჭირო ძირითადი სა-
კითხებისა. მიწა მთლად გადაცემულია მშრომელთათვის, ყო-
ველგვარი ექსპლოატაცია მიწათ-მფლობელობის დარგში მო-
სპობილია, დამყარებულია ნაციონალ. მშვიდობიანობა შიგ-
ნით ყველა ეროვნებათა შორის, არსებობს მშვიდობიანი და
ძმური დამოკიდებულება საქართველოს გარეშე მყოფ როგო-
რც საბჭოთა, ისე არა საბჭოთა სახელმწიფოებთან.

საბჭოთა ძალაუფლების საქართველოში ერთი წლის არ-
სებობის დროს მშვიდობიანობა და სიწყნარე არც შიგნით და
არც გარეთ ერთ წუთსაც არ დარღვეულა. ჩვენი სურვილია,
რომ ყველა ხალხთან მშვიდად ვიცხოვროთ და ძმური თანა-
მშრომლობა გავსწიოთ. ჩვენ ვაშენებთ მრავალ წლის იმპე-
რიალისტურ და სამოქალაქო ომებით დანგრეულ ეკონომიურ
ცხოვრებას და სრული რწმენით ვაცხადებთ, რომ ახლო მო-
მავალში გამარჯვებული გამოვალთ სამეურნეო ფრონტზე ისე,
როგორც გამარჯვებული დავრჩით სამოქალაქო ფრონტზე.

შეგნებულნო და პატიოსანო ჯარისკაცნო და მეზღვაუ-
რნო! განუმარტეთ თქვენს ძმებს, რომ ბურჟუაზიულ საქართ-
ველოს აღდგენა შეიძლება მხოლოდ მუშათა და გლეხთა
გვამებზე. ჩვენ როგორც ერთი კაცი წინააღმდეგებით ყოვე-
ლივე ცდას, რომელიც მიმართული იქნება მენშევიკურ ტრუ-
დემოკრატიის საზიზღარ და მძულვარე სამეფოს აღდგენისა-
კენ ამ ლოზუნგით: თავისუფლება ან სიკვდილი!

ჩვენი კავშირი საბჭოთა სომხეთთან, საბჭოთა აზერბეიჯანთან და მთელ რუსეთის საბჭოთა ფედერატიულ სოციალისტურ რესპუბლიკასთან უკვე განმტკიცებულია და დარჩება მიუვალ და დაუნგრევად სიმაგრეთ მსოფლიო მშრომელ კლასისა.

ამხანაგებო, მუშებო და მშრომელო გლეხებო ევროპისა და მთელი ქვეყნისა! ჩვენ მოგმართავთ თქვენ ამ ძმური მოწოდებით მსოფლიოს მშრომელთა მასების ჩვენთან სოლიდარულ გრძნობისა და ძმურ გაერთიანებისთვის.

გაუმარჯოს საბჭოების ძალაუფლებას.

გაუმარჯოს საერთაშორისო პროლეტარულ რევოლუციას.

ურილობის პრეზიდიუმი.